Voor het eten zaten Tante Berenice en Nonkel Firmin wel een minuut voorovergebogen met dichte ogen. Zij dachten dan aan de vele verhongerende kinderen in landen aan de Evenaar, verklaarde Tante Berenice, dan pas besefte je hoe dankbaar je moest zijn dat God je uitverkoren had.

Door vroomheid hadden zij elkaar gevonden, dit paar. In die tijd ging Tante Berenice om met Hespe Renard, een gezette onderwijzer die met haar de zot hield, want hij kwam elke keer schromelijk te laat op afspraken, of kwam helemaal niet. Na een van dergelijke afspraken was zij wanhopig en dwaalde doelloos alleen in de wereldstad Gent, toen zij binnen in zichzelf een stem hoorde, met moeite verstaanbaar, alsof zij uit een weelderige witte baard golfde. 'Ga naar de overkant van deze straat en neem de tweede straat links.' Zij was evenwel zodanig in de war vanwege de niet verschenen Hespe (zo geheten omdat hij vaak in cafés verklaarde dat het mooiste van een vrouw haar hespen, hammen in het schoon-Vlaams, waren) dat zij de tweede straat rechts insloeg. Daar vond zij een krakkemikkige gevel waarin een open deur die een roze gloed vrijliet, als een verhevigd olielicht bij het altaar. Onbevreesd stapte zij naar binnen en bevond zich toen in een kaal zaaltje, waar vier oude vrouwen, een postbode en een arbeider die een dichtgeslagen blauw oog had en overeind gehouden werd door zijn dochtertje van elf, luisterden naar een prediker met een stem als een scheermes. Deze prediker, Firmin Debeljanov, verwoestte Tante Berenice met joods-Bulgaarse blikken terwijl hij het gebruik van alcohol en tabak veroordeelde, terwijl hij de komst van God, de Advent, aankondigde, terwijl hij uitlegde dat deze komst al eens verkeerdelijk door de Stichter van zijn Kerk was voorspeld voor het jaar 1843, terwijl hij de definitieve komst situeerde rond 1982.

Kort daarop trouwden zij en verkocht Tante Berenice encyclopedieën, atlassen en godsdienstige naslagwerken bij de notabelen van West- en Oostvlaamse dorpen, terwijl Nonkel Firmin in de auto wachtte en bad. Nonkel Firmin vond de Belgen een grof en vuil volk en weigerde uit een

glas te drinken, van een bord te eten of bestek te gebruiken dat niet onder zijn ogen door zijn echtgenote gewassen was.

Op een zaterdag bracht Papa varkenskoteletten mee. 'Alleen maar om zijn bakkes te zien.' Mama bakte ze. Toen de geur Nonkel Firmin in de voorkamer bereikte waar hij *Is er een Leven na de Dood?* las, rees hij uit zijn stoel, kwam in de keuken, wierp een ontzette blik in de pan en rende de straat op, Bulgaarse vervloekingen schreeuwend.

'Ziet ge dat het een jood is,' kraaide Papa. 'Hij heeft direct gereageerd op een onrein dier!'

Peter knaagde aan een kotelet en zei: 'Als het een christen is heeft hij in ieder geval joodse gewoonten.'

Geblokt: fors van gestalte, stevig gebouwd.

'En dat geblokt★ figuur,' zei Papa. 'Joden worden allemaal dik rond hun dertigste. Omdat zij aan geen sport doen. Wie heeft er ooit gehoord van een joodse sportmens?'

'Hij weegt niet veel meer dan gij, Staf.'

'Maar hij heeft toch een heel ander model, vader. Dat gij dat niet ziet!'

'Berenice is dezelfde niet meer,' zei Mama. 'Ik heb geen zuster meer.'

Koning Leopold: zie p. 468 e.v.

Onze Koning Leopold★ bijvoorbeeld, dat is een sportmens. Slank, hoewel hij, door zijn voorvaderen, kloek is van gebeente. Alhoewel meneer Tierenteyn hem een keer een hand gegeven heeft en verschoot van de slapte ervan.

Het is ook een dromer, onze Koning. Hij droomt voornamelijk over vroeger, over de geschiedenis van zijn familie. Voor een Koning is dat aangeraden, want dan kunt ge de lessen van de geschiedenis toepassen op de dag van vandaag. Alhoewel de wereld altijd verandert, ge kunt er geen lijn op trekken. Maar als hij niet droomt legt hij toch zijn oor te luisteren, Zijne Majesteit. Maar ja, wat krijgt ge dan? Voornamelijk de socialisten Spaak★ en De Man★ die hem in zijn oor blazen dat we ons buiten de miserie van de ons omringende

Spaak: zie p. 89.

Hendrik **de Man** (1885 - 1953) was een Belgisch socialistisch politicus.

De Man stamde uit een Antwerpse familie van liberale en vrijzinnige kleinburgerij. Hij trad in 1902 toe tot de Internationale der Socialistische Jonge Wachten en werd onmiddellijk secretaris.

In 1903-1904 studeerde hij natuurwetenschappen aan de ULB en in 1904-1905 voor burgerlijk ingenieur aan de Rijksuniversiteit Gent.

De Man (ca. 1935)

Begin 1905 belandde hij een periode in de gevangenis wegens incidenten bij een solidariteitsactie voor de Russische Revolutie. Na zijn vrijlating gaf hij zijn studies op en trok hij naar Leipzig in Duitsland, waar hij economie, psychologie, wijsbegeerte en geschiedenis studeerde. De Man was er eveneens correspondent van de Leipziger Volkszeitung, het toonaangevende marxistische dagblad in Europa. In diezelfde periode had hij contacten met diverse boegbeelden van het marxisme, zoals Karl Liebknecht, met wie hij in 1907 de Socialistische Jeugdinternationale stichtte. De Man bleef er de internationale secretaris van tot 1909.

Toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak, nam hij dienst als vrijwilliger in het Belgische leger. Tegen het einde van de oorlog was hij officier. Uit protest tegen de Vrede van Versailles ging hij in 1922 terug naar Duitsland, waar hij sociale psychologie doceerde aan de universiteit van Frankfurt. In 1926 verscheen "Die Psychologie des Sozialismus" en in 1933 "Die sozialistische Idee", zowel een kritiek op het marxisme als een aanzet tot het planisme (centraal geleide economie, itt. marktmechanisme). Toen de nazi's aan de macht kwamen, werd hij in september 1933 geschorst als docent.

De BWP, die in moeilijkheden zat, vroeg De Man in 1932 om terug naar België te keren en de BWP te redden. Hij was als marxist dan ook een felle tegenstander van het reformistische karakter dat de BWP aannam en dat volgens hem de reden was voor de crisis binnen de partij.

Als dam tegen het toen opkomende fascisme werkte De Man een plan uit voor België, het 'plan-de Man' genoemd, om via economische planning een einde te maken aan de werkloosheid, die de voedingsbodem voor de fascisten was. De grootste vijand was het monopoliekapitalisme, waar de staat zijn invloed verliest aan de grote bedrijven. Zijn plan voorzag dan ook in een beleid van nationalisering van basisindustrieën.

Als voorstander van een 'autoritaire democratie' wilde De Man de regering verlossen van het 'juk der partijen'. De verlammende invloed van partijen op de vlotte werking van de regering en de onophoudelijke kritiek van het parlement moesten ingedijkt worden, wilde de staat zijn machtig potentieel niet verliezen aan de vrije markt. Aldus voorzag het plan in legislatuurregeringen (voor een volledige regeerperiode benoemd) en was de regering geen verantwoording meer verschuldigd aan het parlement. Het enige criterium waar de regering aan getoetst mocht worden was het al dan niet voldoen aan het algemeen belang. Dit algemeen belang kon volgens De Man eenduidig geïnterpreteerd worden.

In mei 1939 werd De Man verkozen tot partijvoorzitter van de BWP en werd hij

landen moeten houden, dat we exclusief integraal Belgisch onze eigen boontjes moeten doppen. De communisten en de Walekoppen zijn daar natuurlijk tegen. Als het aan hen lag zouden wij direct onze zogezegde Geallieerden te logeren moeten vragen. Nee, onze Koning vraagt altijd zijn eigen af: 'Wat is mijn plicht? Wat zou in deze omstandigheden mijn ridderlijke Papa beslist hebben?' En graaf Capelle★, zijn secretaris, zegt dan: 'Eerst en vooral de dynastie bewaren Sire.'

Wat kan hij anders zeggen? Alhoewel.

Louis zat met Tetje en Bekka in de bioscoop waar de voorfilm pas begonnen was, met Double Patte en Patachon★ (de kleine dikke heette Harold Madsen en de lange magere Carl Schenstrom) en de twee komieken discussieerden met spastische bewegingen in een onoverzichtelijk korenveld hoe en waar en wanneer zij de grootst mogelijke schade zouden kunnen aanrichten aan iemand die hen beledigd had, toen een dronken jonge soldaat vlak voor het filmdoek kwam dansen en trappelen. Zwaaiend met zijn bierflesje schreeuwde hij met een geweldige, gebarsten stem: 'Boerenschijters, als gij denkt dat ik in mijn kloten ga laten schieten voor een frank per dag, voor de prijs van een pintje!' Onder het gejuich van de zaal werd hij met een paar schoppen in zijn kont weggejaagd door Tarara, de portier.

Louis zag hoe Bekka lijkwit was, op haar duim knabbelde, over haar ogen wreef.

'Zijt ge ziek?' vroeg hij. Zij knikte.

'Zij peinst dat het elk moment oorlog kan worden,' zei Tetje, zeer bezorgd voor zijn doen.

's Anderendaags, bij dageraad kwamen, zonder enig lawaai tenzij het geruis van engelenvleugels, tien verraderlijke, door niet een lid van onze Generale Staf voorziene, zweefvliegtuigen met tachtig Duitse parachutisten over het Fort Greben-Smael★ gegleden. Het fort werd ingenomen. Majoor Nowé de Waelhens verloor zijn rechterbeen, menig soldaat het leven, in de plotse rook, de knallen, de donder, de vlammen.

eveneens hoofdredacteur van het Nederlandstalige partijmaandblad Leiding. Nadat de Algemene Raad van de BWP hem in december 1939 niet meer volgde in zijn strikte neutraliteitspolitiek, raakte hij meer en meer geïsoleerd binnen de partij.

De Duitse inval in mei 1940, de daaropvolgende Belgische capitulatie en de successen van het Duitse leger in andere landen bevestigden voor De Man zijn scepsis over democratie. Op 28 juni 1940 publiceerde De Man zijn spraakmakende 'Manifest'. Daarin riep hij de socialisten op zich niet te verzetten tegen de bezetter, integendeel, volgens hem bood "de ineenstorting van een vermolmde wereld" nieuwe opportuniteiten en lag de weg open naar "Europese vrede en sociale rechtvaardigheid". Terwijl de meeste socialistische leiders het land ontvluchtten, bleef De Man in België. Hij bood zijn diensten aan bij koning Leopold III en was de enige politicus die aan diens zijde bleef staan.

Getrouw aan de neutraliteitspolitiek van oktober 1936 ontplooide hij onder de bezetting een neutralistische, sociale en economische activiteit met opschorting van de politieke actie van de BWP.

Vlaamsgezinde collaborateurs en de bezetter begonnen evenwel wantrouwen te koesteren tegen zijn belgicistische aspiraties. In het voorjaar van 1941 werd hem een verbod opgelegd om publiek op te treden. Daarop trok hij zich terug in een Alpenhut in La Clusaz (Haute-Savoie, Frankrijk).

Op 12 september 1946 veroordeelde de Belgische krijgsraad hem bij verstek tot een gevangenisstraf van twintig jaar en tien miljoen frank schadevergoeding voor zijn collaboratie tijdens de oorlog.

De Man bleef tot aan zijn dood in Zwitserland wonen. Op 20 juni 1953 kwamen hij en zijn vrouw om het leven toen hun auto door een trein werd gegrepen, wat door zijn zoon Jan en door anderen als een mogelijke zelfmoord werd beschouwd.

Graaf Robert **Capelle** (1889 - 1974) was secretaris van koning Leopold III. Robert Capelle behaalde het diploma van doctor in de rechten en was oorlogsvrij-williger tijdens de Eerste Wereldoorlog.

In 1929 werd hij door het ministerie van Buitenlandse Zaken gedetacheerd naar het kabinet van de hertog van Brabant, die in 1934 koning Leopold III werd. Hij bleef de secretaris van de koning tot in 1947.

Gedurende de Tweede Wereldoorlog bleef Capelle de naaste medewerker van de koning en diende hij als doorgever van koninklijke mededelingen of aanbevelingen, die de koning zelf niet kon bekendmaken. Hij deelde de overtuiging van Leopold III dat de oorlog voor wat België betreft voorbij was en men zich moest neerleggen bij een langdurig overwicht en hegemonie van nazi-Duitsland. Hij gaf adviezen door aan Belgische diplomaten om zich niet aan te sluiten bij de regering in ballingschap in Londen en om geen vijandelijkheden zowel vanuit Engeland als vanuit Congo te ondersteunen.

Hij was ook geheim kamerheer van de paus, terwijl zijn vrouw lid was van de Hospitalité de Notre Dame de Lourdes.

Doublepatte en Patachon: Deens komisch duo, voornamelijk actief in de periode van de stomme film.

Het duo bestond uit de lange magere Carl Schenstrøm en de kleine dikke Harald Madsen. Tussen 1921 et 1940 maakten ze meer dan 50 films en werden een inspiratiebron voor Laurel et Hardy, die in 1927 een koppel vormden. Doublepatte en Patachon waren het eerste duo, dat internationale bekendheid kreeg.

In Denemarken heetten zij Fy og Bi, in het Verenigd Koninkrijk Long and Short, in de VS Ole en Axel, in Duitsland Pat und Patachon.

Bekende films waren:
- 1925 : Zwervers in Wenen
- 1927 : Pat en Patachon als Schwiegersöhne
- 1929 : Doublepatte et Patachon magiciens
- 1937 : Pat und Patachon im Paradies

Doublepatte en Patachon (cover van het magazine *Se*, 1947).

Het **Fort Greben-Smael**: zie p. 294.

Het was zover, eindelijk. 'Eindelijk,' fluisterde Louis voor de spiegel in zijn slaapkamer.

Heinz Wilhelm **Guderian** 1888 – 1954) was een Duitse tankgeneraal van de 2e Pantserdivisie uit de Tweede Wereldoorlog.

Guderian wordt wel de vader van de 'Blitzkrieg' genoemd. Hij was in Duitsland een van de pioniers op het gebied van gepantserde en gemechaniseerde eenheden. Het belang van de samenwerking van deze eenheden met overige eenheden en de hiervoor benodigde communicatie zag hij vroeg in. Hij zette zijn ideeën uiteen in zijn boek *Achtung, Panzer!* (1937).

Zowel in de Poolse veldtocht, de verovering van de Benelux en Frankrijk en aan het oostfront wist hij grote successen te boeken. Guderian ontving in 1939 twee maal een IJzeren Kruis, eenmaal met Eikenloof. In juli 1940 promoveerde hij van Generaal der Pantsertroepen naar zijn hoogste rang, Kolonel-generaal. Hij was een van de slachtoffers van de zuiveringen die Hitler onder de generaals doorvoerde na de mislukking van Operatie Barbarossa, waarmee de oorlog tegen de Sovjet-Unie begon. Guderian kreeg echter vrijwel meteen een andere hoge verantwoordelijke functie als inspecteur-generaal van de pantsereenheden. Hij werkte nauw samen met minister Albert Speer. In 1944 werd hij zelfs Chef Generale Staf, een benoeming die hem niet zoveel macht gaf als men zou denken, aangezien Hitler de opperbevelhebber van alle strijdkrachten was. Na een conflict met Hitler over de situatie aan het oostfront werd hij in maart 1945 ontslagen. Op 10 mei 1945 werd hij door de Amerikanen gevangengenomen. In 1948 werd hij vrijgelaten en tot zijn dood in 1954 sleet hij zijn verdere leven als schrijver van een autobiografie en adviseur bij het opzetten van een nieuw Duits leger, de latere Bundeswehr.

Général de Brigade de **Fornel de la Lourencie** (1879 – 1958).

Op het moment van de oorlogsverklaring is La Lourencie chef van het 3de legerkorps. In 1940 neemt hij deel aan de operatie van Duinkerken. Na de wapenstilstand van 22 juni 1940 is hij commandant van de 16e militaire regio. Hij is lid van het militaire tribu-

De eerste dag al, toen de tanks van Guderian★ binnenrolden, toen de Belgische luchtmacht in luttele uren van 171 vliegtuigen tot 91 werd herleid, toen Louis bij de radio zat, overweldigd door een onzinnige, popelende, juichende koude, die eerste dag al sprongen de Fransen (die daarop gewacht hadden sinds de tijd van Napoleon) ons land binnen.

In de streek van Walle hielden zij zich op, niet zo happig om naar het bolwerk te stormen dat zij aan de rivier de Dijle bij Leuven moesten vormen, terwijl de Belgen ondertussen de Hunnen moesten blijven weren met hun slordig geoliede geweren.

De Fransen, met hun helmen schots en scheef, stinkend naar knoflook en Pernod, vergrepen zich aan Vlaamse weduwen en wezen, drongen zonder aan te kloppen onze huizen binnen, eisten drank en vrouwen, ja, precies zoals in de middeleeuwen. Général de Fornel de la Lourencie★ bemerkte dat onze verwilderde reservisten in hun halfburgerlijke half soldateske kleren zich tussen de vluchtelingen mengden en beval dat die weglopers opnieuw in compagnies zouden ondergebracht worden. Manu militari! Onder Frans commandement!

Zeg, alstublieft. Wie peinst hij dat hij is, waar dat hij is!

'Staf, ik spreek mijn mond voorbij en moesten mijn chefs dit weten, ik vlieg met mijn klikken en klakken★ in den bak, maar ge hebt geen minuut te verliezen,' zei Theo van Paemel, jeneverglaasje in de hand. 'Ge moet direct de stad uit, Staf!'

'Serieus? Maar ik heb geen auto. Thiery is er mee weg!'

"t Is gelijk. Maak dat ge wegkomt. Of wij zijn verplicht

naal die Charles de Gaulle veroordeelt. Pétain benoemt hem tot algemeen gedelegeerde van de Franse regering bij de bezettingsautoriteiten in Parijs op 19 augustus 1940.

Met mijn klikken en klakken: < fr. prendre ses cliques (bende, kliek) et ses claques (klakhoed): met zijn hele hebben en houden.

Bébé-Cadum: Frans zeepmerk sinds 1907. In dat jaar koopt een Amerikaanse zakenman Michael Winburn in Parijs een zalf die in staat is om hardnekkig eczeem volledig te doen verdwijnen. Cade-olie, gebruikt als component van het geneesmiddel, geeft het merk zijn naam: Cadum.

De uitdrukking « Bébé Cadum », gebruikt door alle kinderen op de 'Bewaarschool' (kleuterschool) toont de snelle bekendheid van het iconische merk.

Vandaag staat Cadum voor een gamma aan zepen en middelen bij het douchen.

... de vierdelige *Geschiedenis van Vlaanderen*: deze geschiedenis in zes (!) delen werd in 1936 ondernomen o.l.v. Robert ten Roosbroeck (1898 - 1988), een Belgisch onderwijzer in Antwerpen en collaborateur tijdens de Eerste en de Tweede Wereldoorlog.

Na WOI hielp hij mee aan de oprichting van de Frontpartij in Antwerpen. Hij schreef artikels voor de partijbladen *De Stormram* en *De Ploeg*.

u te komen halen. Want die nieuwe dienst, de Staatsveiligheid, draait zot. Gisteren hebben zij een boer aangehouden omdat hij papieren verbrandde op zijn akker, hij ligt zonder een tand in zijn mond in zijn cel. Een jonge student ook, die een bril aan 't tekenen was op een affiche van Bébé-Cadum★.'

'Een bril?'

'Zij denken dat het geheime tekens zijn, voor de parachutisten of voor spionnen van de vijfde kolonne. Als wij u niet aanhouden, kan het gebeuren dat het volkje uit de Toontjesstraat u komt lastigvallen. Zij hebben gisteren een pastoor zijn soutane uitgetrokken om te zien of dat hij er geen Duits uniform onder droeg.

Gij staat op de lijst, Staf. Lijk al diegenen die ingetekend hebben op de vierdelige Geschiedenis van Vlaanderen★.'

'Maar waar moet hij naartoe?' gilde Mama.

'Naar Frankrijk, als het nog kan.'

'In de muil van de leeuw,' zei Papa geschrokken.

'In de bek van de haan,' zei Louis. 'De Fransman is een haan. De leeuw, dat is voor Vlaanderen en Engeland.'

Papa keek verwilderd naar zijn pedant kind. Door het raam waren negers in lompen van uniformen te zien die met hun geweren opgericht als lansen de Lambeth-Walk★ dansten. Tommy's★, met die potsierlijke schijven van helmen★ op, deden het hun voor. Andere Afrikaanse tirailleurs★ verschansten zich achter kratten Roman-Pils★ tegen de naderende gemotoriseerde Duitse divisies.

'Louis, mijn zoon ik moet weg.

Constance, mijn vrouw, misschien gaan wij ons nooit meer weerzien. Maar ik denk van wel.'

Mama aaide Papa's natte wang. Papa droeg een groene regenjas met epauletten, zoals Gary Cooper★ als oorlogsreporter in een Oosters land.

'Had ik mijn auto nog, ik nam u mee, Louis, maar Thiery...'

In 1933 werd hij medewerker van het dagblad *De Schelde* en medeverantwoordelijk voor de pro-Duitse houding van het blad.

In 1934 trad hij toe tot het VNV en leverde artikelen voor het partijblad *Volk en Staat*.

Vanaf 1936 leidde hij de *Geschiedenis van Vlaanderen* in zes delen.

Rob Van Roosbroeck (l) en Jan Timmermans (m), Cyriel Verschaeve (r) © Collectie AMVC-Letterenhuis

Na de inval van Tsjechoslowakije door Duitsland, die hij afkeurde, verliet hij *De Schelde* en stichtte het strikt neutrale weekblad *De Week*. Hij nam ook deel aan de activiteiten van de Duitsch-Vlaamsche Arbeidsgemeenschap of DeVlag.

"The **Lambeth Walk**" is een lied uit de musical *Me and My Girl* (1937). Het is genoemd naar een lokale straat Lambeth Walk, ooit bekend vanwege de markt en de cultuur van de arbeidersklasse in Lambeth, een Londense wijk. Het lied gaf zijn naam aan een Cockney dans, die zeer populair werd in 1937.

Het verhaal van *Me and My Girl* gaat over een straatventer die een graafschap erft, maar bijna zijn vriendin uit Lambeth verliest. Het werd verfilmd in 1939 onder de titel *The Lambeth Walk*, met Lupino Lane in de hoofdrol.

Lane in 1922

De choreografie binnen de musical, waarin het lied een intermezzo was, inspireerde tot een wandelende volksdans, uitgevoerd in een zwierige paradeer-stijl. De gekte bereikte Buckingham Palace, waar Koning George VI en koningin Elizabeth een voorstelling bijwoonden en zich aansloten bij het geschreeuwde "Oi", waarmee het koor eindigt.

Een lid van de Nazi's vestigde in 1939 de aandacht op 'The Lambeth Walk' (die populair geworden was in Duitse swing-clubs) door te

spreken van Joodse schadelijke invloed en animalistisch gehuppel als deel van een toespraak over hoe de Revolutie van het Privé-leven een van de volgende grote opdrachten van het Nationaal Socialisme in Duitsland was. Desondanks bleef het lied populair bij het Duitse publiek en werd het zelfs op de radio gespeeld, vooral tijdens de oorlog als deel van de vitale taak om de publieke moraal hoog te houden.

Anytime you're Lambeth way,
Any evening, any day,
You'll find us all doin' the Lambeth walk.

Every little Lambeth gal,
With her little Lambeth pal,
You'll find 'em all doin' the Lambeth walk.

Everything's free and easy,
Do as you darn well pleasey,
Why don't you make your way there,
Go there, stay there.

Once you get down Lambeth way,
Every evening, every day,
You'll find yourself doin' the Lambeth walk.

Tommies: Tommy - (Eng.) een Brits soldaat. Verkorting van Tommy Atkins, oorspronkelijk een fictieve naam die voorkwam op de formulieren van het Engelse ministerie van oorlog.

... **die potsierlijke schijven van helmen** ...

Tirailleur: inlands infanterist.

Roman-Pils: zie p. 175.

Gary Cooper: zie p. 120.

Vanuit Duinkerken geredde Tommies aan boord van een reddingsschip. Tussen 26 mei en 3 juni 1940

Pompier: brandweerman.

Koningin Wilhelmina (1880 – 1962) was van 1890 tot 1948 koningin der Nederlanden. Zij trouwde met haar achterneef Hendrik van Mecklenburg-Schwerin. Uit dit huwelijk werd één dochter geboren: Juliana.

Op 10 mei 1940 viel Duitsland Nederland binnen. De voltallige koninklijke familie vluchtte enkele dagen later naar Londen. Juliana en de kinderen Beatrix en Irene reisden een maand later door naar Canada, teneinde de dynastie veilig te stellen.

In Londen verbleef zij samen met de Nederlandse regering in ballingschap en zond radioboodschappen aan haar volk, via Radio Oranje. Adolf Hitler noemde zij de “aartsvijand van de mensheid”. Ondanks de hierop gestelde straf werden de uitzendingen in Nederland veel beluisterd. Gedurende de laatste jaren van de bezetting groeiden zij en de kleur oranje uit tot symbool van bevrijding.

In de oorlog sprak zij over een politiek denkbeeld, de 'vernieuwing', wat voortkwam uit haar frustraties met het vooroorlogse politieke bestel. Dit is nooit helemaal uitgewerkt, maar de kernthema's waren: afschaffing van de zuilen, een nog grotere macht voor de Kroon en een eendrachtiger Nederland. Zij had menigmaal conflicten met haar ministers, die voorstanders waren van het vooroorlogse bestel. Zij meende echter dat het volk achter haar zou staan.

Louis onderbrak hem. 'Wie moet er anders voor Mama zorgen?'

'Ge hebt gelijk. Gij zijt braaf.' Papa deed een paar stappen in de richting van de glinsterende rode brandweerwagen die door Tetje’s vader was geleend, gekocht of gestolen. Tetje’s vader had gezegd: 'Mijnheer Seynaeve, *à la guerre comme à la guerre*. Breek er uw hoofd niet over. De pompiers★ hebben toch auto's te veel. En hij is boordevol getankt.'

Bekka omhelsde haar vader, die toen snikkend achter het stuur klom.

Papa zei: 'Ik ga niet gaarne, Constance, ge weet het, maar Koningin Wilhelmina★ van Holland is ook vertrokken.' Toen Papa naast Tetje’s vader ging zitten, weerloos, ongemakkelijk glimlachend en wuivend, zag Louis dat tegen de voorruit van de auto, binnen handbereik van zijn vluchtende vader, een dubbel pak Côte d'Or melkchocolade en een grote doos Lutti-toffees lagen.

Iedereen wuifde. De brandweerwagen startte moeilijk, wat de buren aan het lachen bracht.

'Hij is het niet gewend,' zei Bekka dof en staarde onafgebroken naar haar gedrongen zigeuner van een vader achter het stuur.

'Het is te hopen dat die twee een beetje overeenkomen op hun voyage,' zei de vrouw van de bakkerij. Toen het rode gevaarte toeterend verdween, nam Louis zijn moeder bij haar arm.

'Kom!' zei hij als een man.

De Duitsers gooien poppen uit, verkleed als soldaten. Dit verlamt voor uren de heroïsche weerstand van onze troepen. Moeten onze troepen zich terugtrekken tot aan de IJzer, zoals in Veertien-Achttien? Zij willen wel, maar wáár zijn de legerkaarten?

Alle Duitse soldaten hebben leren zwemmen. Als waterratjes zwemmen zij, met rugzak en mitrailleurs poederdroog, over onze kanalen en rivieren.

Kermiskoersen: een criterium is een wielerwedstrijd, zelden langer dan 100 kilometer, die vaak uit korte plaatselijke ronden van 2 à 3 kilometer bestaat, wat de bijnaam 'rondje om de kerk' verklaart. Criteriums staan ook bekend als "kermiskoersen", hoewel de laatste vooral in Vlaanderen een langere omloop hebben van om en nabij 10 kilometer en een afstand van ongeveer 150 tot 190 kilometer.

Serthuysen de Branchard: tragikomisch figuur, te vergelijken met majoor Nowé de Waelhens, p. 292 - 296 (+ context), 303.

Dender Meulebeek Maalbosbeek:

> Situatie 19 mei 1940: De Ardeense Jagers liggen aan de rivier de **Dender** (tussen Dendermonde en Aalst). De Duitse druk op hun stellingen wordt onhoudbaar. Zij trekken zich terug. De Duitse troepen kunnen hierdoor met hun rubberboten de Dender oversteken. De Ardeense Jagers spoeden zich naar hun volgende te verdedigen grenslijn, gevormd door de **Molenbeek** tussen Ottergem en Schellebelle. Dan trekken ze zich opnieuw terug in de richting van Bruggenhoofd Gent. Ze stellen zich nog een laatste maal op achter de **Maalbosbeek** in Wetteren. Dit gebeurt allemaal binnen één dag.

Maginot-linie: zie p. 277 - 278 context.

Player's Medium Navy Cut was zeer populair, 2/3de van alle sigaretten die in Groot-Britagne werden verkocht kregen als merk Player's Medium Navy Cut. In januari 1937 verkocht Player's bijna 3,5 miljoen sigaretten. Vooral bij de middenklasse en in het zuiden van Engeland werd het merk veel gerookt.

De Belgen moeten terugtrekken. Neemt dan tenminste uw munitie mee! Maar hoe, Marilou? Er zijn geen vrachtwagens! Schiet dan alles af, naar de mussen! De lentelucht, zwart van de rook.

Wat bij de ministeries werkt, bij de administratie, dat heeft auto's boordevol koffers en kinderen. Maar onze wegen, perfect gekasseid, perfect voor kermiskoersen★, zijn niet bestand tegen zo veel verkeer. De bereden artillerie, de transportcolonnes, de manschappen per fiets wringen zich tussen de vluchtelingen. De motoren dampen, oververhit van het te trage rijden, de chauffeurs vallen in slaap, de paarden briesen. Iedereen denkt dat niemand anders in het holst van de nacht zal rijden. In het donker schiet men op alles wat beweegt. Wie langs de weg zit te kakken, sterft.
Bruggen storten in door overbelasting, Commandant Serthuysen de Branchard★ zit gekneld tussen ijzeren balken en blaast zijn laatste tabaksadem uit, pijp in de mond en de broek vol stront.

Over de Dender★. Over de Meulebeek★. Over de Maalbosbeek★. Achteruit!

Door de lege dorpen slenteren de kinderen, kruipen in de achtergelaten auto's die nog lekken van het bloed.

In Bastegem, waar Meerke, Tante Violet en Nonkel Omer in de koele kelder zitten, verdedigt ons leger zich geducht. Jammer dat de soldaten niet in de kazematten kunnen schuilen die daarvoor zijn gebouwd, want de sleutels zijn nergens te vinden. Ons leger staat voor de betonnen muren, achter prikkeldraad. Onze kanonnen zijn perfect, maar als je er veel mee schiet raken zij nogal gauw verstopt.
Met de Maginot-linie★ ongeschonden, rukken de Duitsers op, dwars door België, recht naar de munitie van ons leger die in Vlaanderen opgestapeld ligt, beschermd door Ardeense Jagers die, als vrouwen verkleed, op de eerste verdieping van de dorpshuizen wachten met de mitrailleur op de vensterbank.

Door de landelijke straten kletteren Arabische paarden met gammele karren waarin Players★-rokende Tommy's op elkaars schoot zitten.

Jordane van mijn hert: dichtte Guido Gezelle op 19 mei 1882.

> Jordane van mijn hert
> en aderslag mijns levens,
> o Leye, o vlaamsche vloed,
> lijk Vlanderen, onbekend;
> hoe overmachtigt mij
> de mate uws vreugdegevens,
> wanneer ik sta en schouwe,
> uw' vrijen boord omtrent!

Harelbeke: noord-oostelijk van Kortrijk. Aan de oude weg naar Gent.

Peter Benoit: zie p. 121.

Batterijen: Een batterij is een militaire term voor een eenheid artillerie-wapens (zoals kanonnen, houwitsers, mortieren en raketwapens), vaak opgesteld in een rij. Batterijen kunnen ingezet worden voor zowel offensieve doeleinden (bijvoorbeeld als onderdeel van de veldartillerie) als defensieve doeleinden (bijvoorbeeld als kustbatterij of luchtafweerbatterij). In het Belgische en Nederlandse leger wordt een compagnie in de artillerie een batterij genoemd.

Belfort: zie p. 111.

De vijand nadert op rubberboten in het maanlicht en bezet een kerkhof. Nadert ons geliefde Walle.

Maar de Leie, 'Jordane van mijn hert'★, weerstaat. Zij staat laag, de Leie, overwoekerd door planken en planten.

Onze troepen krijgen moeilijk verbinding met elkaar, wie had er nu kunnen voorzien dat er zovéél telefoondraad nodig was?

De koeriers met de reddende tactische plannen zijn jongens uit Limburg die geen West-Vlaams verstaan, die hun weg verliezen, die in de velden dwalen, kauwend op salami.

Louis mag niet op straat maar glipt toch weg. Langs de kant van Harelbeke★, waar onsterfelijke muziek in het baardig hoofd van Peter Benoit★ is geboren, hangen waarnemingsballons en wiegen op de muziek van het orgel der vuurmonden.

Louis hurkt, steekt een wijsvinger uit en roept: 'Bhamm!' Een ballon spat open en stort verzengend neer over kermende Duitsers.

Walle wordt open stad verklaard. Dat komen politieagenten in elke wijk vertellen. Houdt u koest, mensen! Maar onze infanterie, opgehitst door de infame radio, wil doorvechten. Wat nu? De mensen van Walle kunnen niet vluchten, want de Franse grens is afgegrendeld door humeurige Franse douaniers die om documenten vragen, ooit in vreemde steden door spoken afgestempeld. De inwoners van Walle jouwen de Belgische, volksvreemde officieren uit. 'Crapuul! Als ge wilt sterven, doe dat dan ergens anders! Honderden zware Duitse batterijen★ staan op ons gericht, op ons Belfort★, op onze cafés, op onze huizen!'

De inwoners van Walle weigeren uit hun huizen te komen, willen niet dat hun bruggen de lucht ingaan. Vrouwen lopen rond met witte manshemden aan een bezemsteel.

De officieren staan met hun mond vol gouden tanden. Que faire, Robert? Want stel u voor, Kolonel, dat de Duit-

Paul-Henri Spaak: zie p. 89 en 302.

Shrapnel: granaat gevuld met loden of stalen kogels en een uitdrijvende lading, genoemd naar de uitvinder ervan, generaal-majoor Henry Shrapnel (1761-1842), een Engelse artillerie-officier. Ook de bij de explosie weggeschoten scherven of andere projectielen worden wel shrapnels genoemd.

sers, laf en geniepig als ze zijn, zich tussen de samengetroepte mensen van bij ons zouden wurmen, dan kunnen wij daar toch niet op vuren! Voor ge 't weet treft ge een ondernemer uit Walle met zes kinderen, en schoolvriend van Paul-Henri Spaak★. Mais non, Gaston!

In het lage, groene koren ontbrandt het vuur van mitrailleurs. Het zijn Belgische repetitiegeweren, ge hoort het, tien schoten per minuut. (Die van de Duitsers: 540 schoten per minuut.) Dan in het huis, in de gangen, in de kelders, dwars door alle muren, gedonder en geknetter, scherven en ontploffingen. 'Louis, blijf hier, Louis, laat me niet alleen,' roept Mama. Maar hij klautert de trap op en vindt de straat in de zon en in brand. Hij leunt tegen de gevel van de Bossuyts. Een vliegtuig duikt regelrecht naar hem. Louis richt zijn hoofd op om beter te kunnen zien, iets wat je nooit van z'n leven mag doen, want de schutter daarboven ziet namelijk een bleke vlek en richt daar zijn boordkanon op. Deze schutter doet het, Louis vraagt er om, smeekt er om. De ruit van de Bossuyts spat uiteen, de baksteen van de gevel verbrijzelt vlak naast Louis zijn op het allerlaatst gebogen hoofd. Het vliegtuig zwiept weer naar boven. Een siddering van almachtig springlevend leven schiet door Louis' lijf. Verbijsterd raapt hij verwrongen, warme scherfjes shrapnel★ op. Met een gekarteld randje geeft hij zichzelf een besliste, woeste pijn en triomf aanrichtende jaap in de wang. Hij rent zijn huis in en gilt, klettert de trap af naar de kelder waar zijn moeder haar vingers met de rozenkrans ertussen van haar gezicht weghaalt. Zij kijkt. Zij krijst. Zij neemt Louis in haar armen, stoot hem af, onderzoekt de bloedende scheur. 'Het is niks, niksmendalle, stoute jongen,' zegt zij beverig. 'Het gaat rap genezen. Was het af met koud water. Nu meteen.'

'Ik durf niet naar boven,' zegt hij. En weer drukt zij hem tegen haar lauwte aan en dan likt zij zijn wang met lange halen, slikt het bloed in. Tranen springen in haar ogen, plots parelend als bij een kleintje.

Winston **Churchill** (1874 – 1965): Brits politicus van de Conservative Party en premier van het Verenigd Koninkrijk van 1940 tot 1945 en van 1951 tot 1955.

Churchill's eerste ambtstermijn viel samen met de Tweede Wereldoorlog. Het lukte hem de Britse oorlogsinspanning op peil te krijgen en de Verenigde Staten daarbij tot steun te bewegen. Churchill heeft daarmee een beslissende rol in de geallieerde overwinning gespeeld. Hij was daarbij ook verantwoordelijk voor controversiële oorlogshandelingen zoals het bombardement op Dresden waarbij veel burgerslachtoffers vielen. Zijn beleid veroorzaakte tevens een hongersnood die in India meer dan 3 miljoen levens eiste.

Voor zijn aantreden als premier op zijn 65e had hij een lange en wisselvallige carrière achter de rug, waarin hij twee maal van politieke partij wisselde. In 1901 werd hij voor het eerst verkozen in het Lagerhuis en in 1910 benoemd tot minister van Binnenlandse Zaken. Als minister van Marine en als minister van Munitie was hij betrokken bij de Eerste Wereldoorlog. Later werd hij ook minister van Financiën. Daarnaast was hij een productief en succesvol schrijver en ontving hij in 1953 de Nobelprijs voor Literatuur voor zijn geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog. Als een van de weinige Europeanen was hij Amerikaans ere-staatsburger.

Door zijn persoonlijke vriendschap met de president van de Verenigde Staten Franklin Delano Roosevelt was het Verenigd Koninkrijk verzekerd van de aanvoer van goederen via de Atlantische Oceaan. Het Verenigd Koninkrijk moest zich voor deze goederen wel diep in de schulden steken. Om de financiële situatie niet al te zeer aan te tasten, werd tussen het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten de Lend Lease-constructie bedacht: het Amerikaanse leger kreeg vrij toegang tot het Verenigd Koninkrijk en de koloniën hiervan om aldaar legerbases op te zetten.

Churchill richtte de Special Operations Executive (SOE) op, die operaties in vijandelijk gebied uitvoerde. Deze SOE viel onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie van Oorlog. Ook de commando's werden opgericht. De meeste Special Forces in de wereld zijn georganiseerd naar het voorbeeld van deze commando's.

De Duitsers komen. De burgers van Walle worden verplicht voor hen uit te lopen met dekens in hun wijdgespreide armen. Maar onze infanterie geeft niet op. Waarom niet? Om die hazen van Engelsen toe te laten naar hun Churchill★ van mijn kloten terug te keren over het Kanaal. De Engelsen beweren dat het maar voor heel even is dat zij wegrennen als dieven in de nacht, dat kersverse Canadese troepen hen zo meteen zullen komen aflossen. Maak dat uw Mother wijs, Tommy!

Strooibiljetten sneeuwen over Walle, Franse en Engelse teksten die vertellen dat we ons beter kunnen overgeven, dat de toestand voor ons hopeloos is, dat onze leiders per vliegtuig gevlucht zijn.

Is onze Koning dan gevlucht? Maar nee, René, dat is een mens op zijn plaats en zijn plaats is bij ons. Zijn proclamatie luidt 'Officieren, soldaten, wat er ook moge gebeuren, mijn lot zal het uwe zijn. Onze zaak is rechtvaardig en rein.' Onze Koning heeft zelfs een briefje meegegeven voor zijn koninklijke collega, George van Engeland. 'Beste George, gij weet al zo goed als ik dat een Koning niet mag weglopen van zijn volk, lijk sommigen van wie ik de naam niet zal noemen maar die mijn ministers waren.'

Churchill die gewacht heeft tot al zijn Tommies ongedeerd ingescheept zijn onder de vlammen van tienduizenden brandbommen, verklaart plechtig: 'Bon, all right, O.K., zegt aan de Belgen dat wij goed thuisgekomen zijn en dat zij nu de vuiligheid achter ons mogen opkuisen.'

Koning George stuurt een antwoord. 'Dear Leopold, doe niet kinderachtig, kom naar Londen, ge gaat hier goed verzorgd worden.'

'No, sir,' zegt onze Sire.

Holland geeft zijn eigen over!

De postcheck★ werkt niet meer!

Er is geen meel meer voor 't brood. De smeerlappen doen er aardappelmeel in!

Dode of stervende kinderen in Calcutta street

Sommige van Churchill's militaire acties werden later controversieel genoemd. Tijdens de Grote Bengaalse Hongersnood van 1943 kon Churchill op zijn best onverschillig genoemd worden en er werd later gezegd dat hij er misschien (doordat hij niets deed) medeplichtig aan was. In Brits-Indië werd echter de dreiging van de Japanse troepen, nadat die Brits Birma ingenomen hadden, steeds groter.

In 1943 besloot Churchill Hamburg te laten bombarderen met brandbommen, waarbij ten minste 48.000 burgers om het leven kwamen. Vervolgens huurde hij Britse wetenschappers in om voor een grotere Duitse stad "een andere weersvoorspelling te doen", daarmee verwijzend naar de vuurstorm die door het bombardement op Hamburg was veroorzaakt. Ook het bombardement op Dresden in februari 1945 was later omstreden. Dresden was geen militair doelwit en tienduizenden burgers kwamen om. Churchill schreef later in zijn mémoires dat hij de illusie had dat Dresden "een communicatiecentrum voor het oostfront" vormde.

De **Postcheque** (historisch) was een formulier waarbij iemand de postcheque- en girodienst opdracht gaf een bedrag aan toonder te betalen.

Gentse Steenweg: tegenw. Kortrijksesteenweg, die overgaat in de Grote Steenweg.

Toen de overwinnaars de vlaggen, standaarden en vendels van het Belgische leger in perfecte staat opeisten, zocht men een geheime bergplaats. **De abdij van Sint-Andries** te Loppem was geschikt. De abt daar was **Jean Nève de Mévergnies**, ofwel **Dom Nève** (1912-1967). Het transport moest in de nacht gebeuren, want als gevolg van de 17-daagse veldslag was het klooster omgebouwd tot hospitaal, de gangen lagen vol gewonden. De abdij had een valse zolder, ongeveer 80 centimeter hoog en voldoende ruim om de emblemen te bergen. De ruimte bevond zich onder een trap, werd afgesloten door een deurtje en aan het oog onttrokken door een kast. De operatie duurde vier nachten. De abt gaf **Dom Francis de Meeüs d'Argenteuil** de taak de vaandels op te bergen. Hij metselde de bergplaats dicht.

Toen in 1942 de Organisation Todt de abdij vorderde en de monniken moesten vertrekken, liet men de vlaggen in de ruimte glijden tussen de muur en een der biechtstoelen.

Uit: Jacques Dethier, Red de Vaandels!

https://www.ecosia.org/images/?q=Jacques%20Dethier%20Red%20de%20Vaandels%21#id=17DF32A409F66AB3109DB4787CEE2BC1CC4077D9

Nestel: Een nestel, erekoord, vuurkoord of fourragère, is een gevlochten koord op de schouder van een uniform.

In de stilstaande ambulancetrein op een zijspoor van het station van Walle brullen honderden gekwetsten. Een piepjong studentje in de medicijnen rent trillend heen en weer, onder de kreten 'Water, water, moeder!' Elk ogenblik zal daar de cholera uitbreken.

Vier dagen lang doet Nonkel Florent gouden zaken met de verkoop van de autobanden die hij van de achtergelaten wagens haalt en dan geeft België zich over. De eerste Duitsers worden in Walle gesignaleerd bij de Gentse Steenweg★, op van die rare ongemakkelijke hoge Hollandse fietsen.

De meeste vaandels van onze regimenten★ worden verbrand. De overige worden verborgen in de Benediktijnerabdij van Sint Andries★. De abt, Dom Nève de Mévergnies★, neemt ze plechtig aan en geeft ze aan Dom de Meeüs d'Argenteuil★ die er over zal waken als over relikwieën. Het vaandel van het Achttiende Genieregiment wordt aan stukken gesneden; de officieren dragen ze onder hun hemd, de ene de Leeuw, de anderen de zijde, het borduurwerk en de nestel★.

Tetje, Bekka en Louis, die nu openlijk met elkaar mogen omgaan, nu hun vaders in onherbergzame Franse streken dolen, lopen langs de Sarma waar het volk van de Toontjesstraat juichend, haastig, voorovergebogen, radio's, bontjassen, jurken, broodsnijmachines wegsleept. Zij staan op het punt om gedrieën door de kapotte etalageruiten te klimmen, wanneer een zwerm vervaarlijk gehelmde Duitsers in groene vliegeniersjassen iedereen wegjaagt en de oorlog voorbij is.

Mama ruimde de tafel niet meer op, sloeg de dekens niet meer over de bedden, liet de bloemkool aanbranden.

'Zal ik de bedden maken, Mama?'

'Hoeveel keer moet ik het u nog zeggen? Laat me gerust.'

Door de straten van Walle, langs de schichtige blikken

Erika, geen meisje maar een bloem
Erika = Dopheide, heidekruit, hei

Erika, ook bekend onder haar eerste regel *Auf der Heide blüht ein kleines Blümelein*, is de titel van een bekend Duits marslied van Herms Niel, dat in de 30er jaren ontstond. In het door het Nazi-regime gepropageerde lied wordt “de met de natuur verbonden liefde voor de Heimat” bezongen. Herms Niel, die in mei 1933 toetrad tot de NSDAP, schiep talrijke marsliederen, ten dienst van de Nazi-propaganda. Vooral rijkspropagandaminister Joseph Goebbels had vroeg begrepen dat eenvoudige volksliederen een nuttig propagandamiddel waren.

In het lied Erika worden zowel het bloeiende heidekruit als een meisje met deze voornaam bezongen. De eerste strofe gaat enkel over het heidebloempje:

Auf der Heide blüht ein kleines Blümelein
Und das heißt: Erika.
Heiß von hunderttausend kleinen Bienelein
Wird umschwärmt Erika.
Denn ihr Herz ist voller Süßigkeit,
Zarter Duft entströmt dem Blütenkleid
Auf der Heide blüht ein kleines Blümelein
Und das heißt: Erika.

In der Heimat wohnt ein kleines Mägdelein
Und das heißt: Erika.
Dieses Mädel ist mein treues Schätzelein
Und mein Glück, Erika.
Wenn das Heidekraut rot-lila blüht,
Singe ich zum Gruß ihr dieses Lied.
Auf der Heide blüht ein kleines Blümelein
Und das heißt: Erika.

van het volk dat de gebouwen aan het herstellen was trok het Duitse leger naar Engeland. De getaande vrolijke jonge soldaten stapten in exacte rijen met gelijk afgemeten pas en armgezwaai en zongen tweestemmig van Erika, geen meisje maar een bloem★. In de tanktorens zaten ridders met zwart geoliede jekkers, op hun baret glinsterde een doodshoofd.

Gehelmde motorrijders met zonnebrillen op, droegen metalen platen op hun borst.

'Tegen dat volk is niets bestand,' zei Nonkel Robert. 'Omdat ze het heilig vuur hebben. Wij hebben dat niet. Nooit gehad. Neem eens de radio. Wij zeggen: "Dames en heren, nu volgt het nieuws!" Zij zeggen: "Het opperbevel van de weermacht..." Weermacht, het woord zegt het al, uw eigen verweren uit alle macht.'

'Gaan wij nu allemaal Duits moeten leren?' vroeg Bomama. 'Daar ben ik te oud voor. En mijn mond staat meer naar Frans.'

'Schweine-poepe-fleisch,' zei Louis. 'Dat is hesp.'

"t Zijn vooral de naamvallen die moeilijk zijn,' zei Tante Hélène.

'Wij gaan ons moeten schikken,' zei Bomama.

'Wij hebben ons altijd moeten schikken. Wij hebben niets anders gedaan in onze vaderlandse geschiedenis!'

'Ja, maar voor het eerst zijn we onder Germanen. Van dezelfde stam, onder elkaar.'

'Wij zijn daar vet mee. Als ik iemand bezig hoor over "onder elkaar", dan weet ik hoe laat het is.'

'Hitler doet toch zijn best om de Vlaamse krijgsgevangenen eerder naar huis te sturen dan de Waalse. Hij ziet dus klaar in onze Vlaamse toestand, hij is op de hoogte dat we eeuwenlang uitgezogen geweest zijn.'

'Hitler is met Göring in Ardooie★ geweest, in Langemark★, in Ieper waar er nog een boerderijtje staat waar hij als soldaat gelegerd heeft in Veertien-Achttien en hij zei tegen de boerin die hem nog gekend heeft van in de tijd. "En, Madame waar kan ik U plezier mee doen?"

"Ach, meneer Hitler, mijn neef zit gevangen bij u en wij

In mein'm Kämmerlein blüht auch ein Blümelein
Und das heißt: Erika.
Schon beim Morgengrau'n sowie beim Dämmerschein
Schaut's mich an, Erika.
Und dann ist es mir, als spräch' es laut:
Denkst du auch an deine kleine Braut?
In der Heimat weint um dich ein Mägdelein
Und das heißt: Erika.

Wat betreft de compositie gaat het hier om een marslied, dat zonder muziekbegeleiding door (meestal marcherende) soldaten gezongen kan worden. Opnamen ten tijde van het Derde Rijk laten een pregnant detail horen: het overigens volledig als marsmuziek door-gearrangeerde deel van de compositie wordt in alle melodiepauzen van een contrapunt voorzien die uit drie snel opeenvolgende op hydraulische boren lijkende paukenslagen bestaan, die helemaal zonder begeleiding op zichzelf staan:

Auf der Heide blüht ein kleines Blümelein (xxx) / und das heißt: (xxx) Erika (xxx).
Heiß von hunderttausend kleinen Bienelein (xxx) / wird umschwärmt (xxx), / Erika (xxx).
Denn ihr Herz ist voller Süssigkeit (xxx), / zarter Duft entströmt dem Blütenkleid (xxx). […]

Deze op het eerste gezicht niet bij de tekst en het melodische gehalte passende muzikale inval maakt de compositie pregnant en benadrukt onbewust dat het hier door de klankovereenkomst met kanonschoten om een oorlogslied gaat.

De bijzondere populariteit van een hele reeks marsliederen in WOII wordt soms verklaard doordat de tekst een Duitse meisjesnaam bevatte, waarmee de soldaten, die ten oorlog getrokken waren, hun in het vaderland achtergebleven geliefden en vrouwen konden bezingen. De voorstelling van de Vrouw („Mägdelein“) als „wachtende, huilende, toegewijde, trouwe, en toch door een zwerm aanbidders omringde vrouw” beantwoordde aan het door de Nazi's gepropageerde rolpatroon van trouwe, zorgzame echtgenote. Onder de soldaten waren ook geparafraseerde versies van het lied, die directe seksuele toespelingen bevatten.

Ardooie ligt ten noord-oosten van Roeselare. **Langemark** is een dorp boven Ieper.

Wreed: hard, zeer, erg.

Het **St. Amandscollege**. De naoorlogse jaren (WOI) werden gekenmerkt door een mentaliteitsverandering. Nieuwe organisaties zagen het levenslicht: jeugdbewegingen, vrouwenverenigingen, arbeidsorganisaties. Telefoon, toenemend treinverkeer en bioscopen verruimden het gezichtsveld.

Het algemeen stemrecht werd een feit, het lager onderwijs verplicht. De achturenwerkdag werd ingevoerd. De mechanisatie in de industrie en de standaardisatie van producten deden de vraag naar ongeschoolde werkkrachten dalen. Jongeren konden langer dan voorheen naar school gaan. De stijging van het leerlingenaantal was onder meer hieraan te danken. Bovendien vonden veel jongeren uit de verwoeste Westhoek de weg naar het Sint-Amandscollege.

Het St. Amandscollege te Kortrijk. Een tekening van de school in het jaar 1894

hebben hem zo wreed★ nodig voor den oogst. Zoudt U geen goed woordje voor hem kunnen doen?" "Maar Madame toch," heeft hij gezegd, "als 't maar dat is!" En in 't Duits begon hij direct orders te geven en 't was geregeld. Dat is toch een "Heil Hitler" waard.'

Mama had - uitgerekend vandaag - migraine en hoezeer Louis ook aandrong, zij weigerde met hem mee te gaan, die eerste gruwelijke dag van het College★.

Hij was in de loop van de week al ettelijke keren naar de gebouwen met de torens gaan kijken, eigendom van de bisschop van Brugge. Koning Leopold de Eerste, had Peter verteld, had er de eerste prijsuitreiking bijgewoond en het College had staatsmannen, wetenschappers, dichters, grote nijveraars voortgebracht. 'Dus Louis, denkt aan onze naam.'

Hij liep tussen tientallen jongens die, zoals hij, een boekentas droegen, en, niet zoals hij, onbeschaamd rakelings langs de priesters holden. In de grote gang die naar zijn klas leidde en die lichter, breder, smeriger was dan de gangen van het Gesticht (zodat men je beter in de gaten kon houden) wachtte een rijzige, kale priester hem op. Zijn vochtige donkere ogen achter een bril met uitzonderlijk dik montuur, zagen dat Louis wilde vluchten, langs de Leie wou rennen, en, op zijn leeftijd, terug naar zijn Mama wou. Ze lazen ook de zonde in Louis.

'Kom maar eens mee.' Louis liep naast de goedgesneden, elegante, onberispelijk gestreken toog. 'Een kleinkind van mijn vriend Seynaeve heeft meer plichten dan een andere leerling. Ja?'

'Ja, Eerwaarde.'

'Ik zal u niet wetens en willens achteruitsteken maar ook niet voortrekken. Ja?'

De priester bleef staan voor een immens kruisbeeld. Hij keurde Louis met gitzwarte, door de glazen gezwollen pupillen.

In 1928 werd een nieuwe directeur benoemd. Zijn pedagogische ervaring als oud-leraar aan de Torhoutse normaalschool zou voor het Sint-Amandscollege een geschenk uit de hemel blijken.

Nauwelijks benoemd stichtte A. Brys in 1929 een lagere school met een eigen campus en rechtstreeks verbonden met het college. Een team van jonge onderwijzers, gerekruteerd in Torhout, moest borg staan voor kwaliteitsonderwijs. Het leerlingenaantal steeg snel: in 1932 telde de school 650 leerlingen, waarvan 250 in de lagere afdeling. In 1937 werd de kaap van de 1000 leerlingen overschreden.

Ook de public relations van de school kregen de volle aandacht van de principaal: het college kreeg een eigen jeugdbeweging, de **KSA**; toneelstukken werden opgevoerd; de Mariacongregatie en de Eucharistische Kruistocht kenden hun hoogtepunt. De laureaten van de Koloniale Wedstrijden werden bij hun terugkeer uit Brussel stoetsgewijs afgehaald aan het station, de collegefanfare voorop.

Op maandag 31 juli 1933 werd het eeuwfeest van de school met veel luister gevierd. Toen de principaal (= directeur, m.n. als het ook een priester is) in 1936 het college verliet, lagen de bouwplannen van het ‘Alcazar’ (oorspr. Moors paleis, vesting) en van de nieuwe vleugel voor de lagere afdeling klaar. Onder zijn dynamische beleid was de school in 1934 met ruim 1,5 ha nieuwe terreinen (de huidige voetbalvelden) uitgebreid.

Op de vooravond van de Tweede Wereldoorlog kreeg de school een volwaardige moderne (economische) humaniora. Op deze wijze speelde de directeur in op de gewijzigde economische ontwikkelingen in de regio. Een blik op het leerlingenaantal toont aan dat de nieuwe studierichting wel degelijk beantwoordde aan een noodzaak.

Op 10 mei 1940 brak de Tweede Wereldoorlog uit. Van 24 tot 27 mei woedde de Leieslag. Voor de tweede keer werden de collegegebouwen zwaar beschadigd. Lessen werden regelmatig verstoord door luchtalarm. Op 18 mei 1944 kwam een luchtmijn van twee ton terecht op het voetbalveld van het college. De lessen werden voor onbepaalde tijd geschorst.

(Enkele restanten staan nog overeind, veruit het meeste is nieuwbouw.)

'Hij heet De Launay,' vertelde Louis bij valavond aan Bomama nadat hij huppelend en zingend binnengekomen was, want die eerste dag was wondergoed verlopen, hij was opgenomen in de kwebbelende troep leerlingen op de speelplaats als één van hen, niemand had opgemerkt dat hij uit een achterlijk nonneninternaat kwam.

'De Launay, De Launay, dat zegt mij iets. Hij moet van de Brugse tak zijn, ik zal eens bij Tante Margo informeren.'

'Maar wij noemen hem: de Kei.' (Wij!)

Zij hoorde zijn Latijnse verbuigingen aan. Daarna at hij drie grote hompen zeerog in gelei. Toen hij naar huis liep trachtten brandweerlieden bij de Leie met stokken en haken een bultige zak aan de kant te krijgen. Het was een dode soldaat met een romige bol vol rode gaten als gezicht. De opgeblazen handen zonder vingers peddelden. Rond zijn uitzinnig gezwollen buik was een touw gewikkeld. Volgens een postbode (die zijn avondronde aan het vergeten was) betrof het hier een deserteur die zo bang was geweest én voor de Duitsers én voor zijn Belgische oversten dat hij zelfmoord had gepleegd. 'Want kijk naar dat koord! Hij heeft dat koord eerst rond zijn eigen gewikkeld met een stuk beton eraan, en dan zijn twee polsen vastgebonden omdat hij benauwd was dat het koord los zou scheuren van die beton en dat hij dan toch zou beginnen zwemmen voor zijn leven en dat wilde hij zijn eigen beletten. Ge moet zot zijn van benauwdheid om zoiets te doen. Maar als ge 't doet kunt ge 't beter volgens een methode doen.'

Toen, na drie weken, kwam een vreemde het huis binnen met een sleutel. Mama stond onwennig in de gang waar het peertje doorgebrand was, omhelsde hem en trok hem binnen en in de keuken werd een vermagerde, verjongde, dieprood verbrande Papa zichtbaar, die meloenen en parfum bij zich had. Hij schudde Louis' hand, liet niet los.

Strandwagen: trekwagen die men naar het strand meeneemt met spullen.

Een soort jeep, licht, met een sterke aandrijving

Zo is dan deze mijn blijdschap vervuld:

> Die de bruid heeft, is de bruidegom (Messias), maar de vriend des bruidegoms (hij, Johannes), die staat en hem hoort, verblijdt zich met blijdschap om de stem des bruidegoms. Zo is dan deze mijn blijdschap vervuld geworden. (Joh. 3:29)

Joris van Severen: zie p. 127.

Omdat hij dacht dat deze door het noodlot van de oorlog zo lang gescheiden getrouwde mensen hun terugzien alleen wilden beleven, liep Louis naar de straat waar Tetje's vader, Papa's trouwe metgezel, tegen een citroengele strandwagen★ geleund stond en huilde. Bekka klemde haar armen om zijn middel en riep: 'Páátje, Páátje toch!' boven het gemurmel van de buren.

Louis kroop in de strandwagen, hij had op de pedalen willen trappen, een blokje om rijden, maar vader en dochter Cosijns bleven ertegen aangekleefd, hun blijdschap leek op gejammer. (Zoals 'Zo is dan deze mijn blijdschap vervuld★' ook treurig was, onvolkomen. Iets is nooit vervuld, maak dat anderen wijs, Zuster Adam.)

'Wat wij tegengekomen hebben, dat is niet te beschrijven, in geen vijfentwintig jaar.

Dwars door de linies, op vijf centimeters van de tanks.

In kampen, met luizen en vlooien, en van het andere spreek ik niet.

In vuile Franse stront zeg ik, meer zeg ik niet.

De Fransen die met stenen naar ons smeten omdat wij gecapituleerd hadden. Die onze Koning uitmaakten voor rotte vis. Zij die zichzelf hebben overgegeven met een fles wijn aan de mond.

Zij wilden ons laten werken! Ik zei: "Pardon, wij zijn geen werkvolk."

Dat wij hier levend in onze straat gearriveerd zijn, 't is een teken dat God bestaat.

Dat wij niet vermoord zijn, het is een mirakel.

Want de Belgische staat heeft zich niet gegeneerd. Samen met de Fransen. Niet de minste scrupules. Een nobele mens lijk Joris Van Severen★ in ketens geslagen en overgeleverd aan het Franse crapuul. Ge ziet, Louis, dat als het erop aankomt, ons Belgiekske Nikske zijn hand niet omdraait om ons, Vlamingen, uit te roeien.

Maar het bloed van Van Severen zal over hun hoofd komen!'

'Peinst er niet meer op, Staf,' zei Tante Hélène. Mama bleef wat verward verbaasd naar de vreemde kijken die met zijn klacht de keuken vulde en toen, alsof hij iets vergeten had, zei: 'En hoe is het op school, zeg dat eens?'

'Goed, Papa.' (Als er de Kei niet zou zijn, die de zonde in de geheimste hoeken, in de wc, in de slaapkamer, achter een haag, op weg naar huis, kon zien.)

De rellende jongens die naar mekaar sloegen met hun boekentassen bij het schoolhek riepen hem, maar de Kei hield hem tegen. De zon weerkaatste op het gave oppervlak van zijn schedel. Hij hees zijn buikband hoger.

'Ga daar zitten,' zei de Kei in de krijtige zilte klaslucht.

'Nee, daar.' De Kei wees de bank van Maurice de Potter aan, hij wist dat Maurice Louis' boezemvriend was.

'Gij zult bemerkt hebben dat ik u af en toe tijdens de les of tijdens de speeltijd gadesla.'

'Ja, Eerwaarde.'

'Waarom denkt ge dat ik dat doe?'

Het antwoord lag zo voor de hand dat Louis aarzelde, maar dan toch maar zei: 'Omdat u aan mijn grootvader beloofd hebt dat...'

'Nee,' zei de Kei. Zijn wangen en kin waren glad als zijn schedel. Had hij geen baardgroei of schoor hij zich om het uur? Het gejoel bij het hek verstilde, een boot tufte op de Leie tussen de vele opgeblazen lijken die nog in het slijk aan beton vastgeklonken waren. De toog van de Kei, Mama zou de stof bij haar naam noemen, is te elegant voor een leraar, de boord ivoorwit zonder een barstje. Soms duwt hij tijdens een dictee zijn nagelriempjes terug met een zilveren instrumentje. Waarom spreekt hij niet verder?

'Wat ik zie, Louis, bevalt mij niet. O zeker, ge doet uw best en gij zijt begaafd genoeg, uw begaafdheid is het minste

Vanaf zijn troon: officieel “Ex cathedra.”

Paus Pius IX (1792 – 1878) bekleedde zijn ambt van 1846 tot 1878.

Onder zijn bewind kwam een einde aan de wereldlijke macht van de paus, waarbij de Rooms-Katholieke Kerk het bestuur over de gehele Kerkelijke Staat, inclusief de stad Rome, kwijtraakte aan het in 1861 ontstane koninkrijk Italië. Vanaf 1870 beschouwde Pius zich als de gevangene van het Vaticaan en zou hij elke samenwerking met de Italiaanse staat afwijzen.

In 1854 kondigde Pius IX het dogma van de Onbevlekte Ontvangenis van Maria af.

Als hoofd van de Kerk riep Pius het Vaticaans Concilie (1869-1870) bijeen, waarop de onfeilbaarheid van de paus als dogma werd goedgekeurd.

Zijn houding ten opzichte van de Joden was onverdraagzaam.

Hij schijnt een “fameuze biljarter” te zijn geweest: zie p. 762.

van onze problemen, nee, het is uw ziel die mij zorgen baart.' (Kijk naar uw eigen baardloze ziel!)

'Komt ge goed overeen met uw kameraden?'

'Nogal, Eerwaarde.'

'Met wie het best?'

'Met Maurice.'

'Dat dacht ik te merken. En wie komt er daarna?'

'Martelaere.'

'Niet eerder Simons?'

'Ook. Ja, misschien Simons eerst en dan Martelaere.'

'Ja, die indruk had ik ook. Het verwondert me niet. Gij zijt listig genoeg om u te verzekeren van de genegenheid van jongens die onschuldiger zijn dan gij. Jaja. Gij gaat het ver brengen. Bedankt, gij kunt gaan. O ja, nog een woordje. Ge weet dat ge binnenkort moet voorkomen voor het examen van het Fonds der Meestbegaafden. Ik zou mij toch maar goed voorbereiden. Als ik u was zou ik er niet te zeer op rekenen dat uw grootvader in de Commissie zit. Wat is er? Denk niet dat ik uw vijand ben, Louis. Vooral niet. Hoe zou ik dat kunnen zijn? Gelooft ge mij?'

'Natuurlijk, Eerwaarde.'

'Natuurlijk, zegt hij. Het is helemaal niet natuurlijk. Waarom zoudt ge mij geloven? Ik ben toch niet onfeilbaar zoals onze Heilige Vader.'

'Die is alleen maar onfeilbaar als hij vanaf zijn troon★ spreekt!' riep Louis. Waar wilde die priester naartoe, deze gladde variant van zeven gevaarlijke Zusters samen? Mij strikken, verwarren.

'Goed, Louis. Het Concilie van 1870. Uitstekend.'

'Paus Pius de Negende★!'

'De nonnen van Haarbeke hebben u grondig onderricht gegeven, bravo! Interessant Concilie overigens. Onder ons gezegd en gezwegen, Paus Pius heeft het helemaal naar zijn hand gezet. Vijfhonderddrieëndertig stemmen voor en twee tegen. *Faut le faire*. Natuurlijk kan men twijfelen, en in zekere kringen doet men dat dan ook, aan de toerekeningsvatbaarheid van onze Heilige Vader, vergeet niet Louis, dat

Der Wind hat mir ein Lied erzählt werd gezongen door **Zarah Leander**, in de Duitse Ufa-film *La Habanera* uit 1937 onder regie van Detlef Sierck.

Zarah Stina Leander (Karlstad, 1907 - Stockholm, 1981): Zweedse zangeres en actrice.

In 1930 nam Zarah Leander deel aan vier cabarets in de hoofdstad Stockholm, maakte haar eerste platen, inclusief een cover van
Marlene Dietrichs 'Ich bin von Kopf bis Fuss auf Liebe eingestellt', en speelde een filmrol. Het was als operettezangeres, als Hanna Glawari in Franz Lehárs *Die lustige Witwe*, dat ze definitief doorbrak (1931). Tegen die tijd was ze gescheiden van Nils Leander. In de jaren daarna maakte zij een glorieuze carrière en was een gevierde toneel- en filmartieste in Scandinavië. Haar roem snelde vanaf het Europese continent naar Hollywood, waar enkele Zweedse acteurs en filmregisseurs werkten. Haar bijzondere stemgeluid heeft daar zeker aan bijgedragen, een meeslepende contra-alt. Gedurende de Tweede Wereldoorlog was ze zeer populair, vooral in Duitsland, waar ze voor de Duitse filmindustrie (UFA) werkte en tot eind 1942 woonde. Haar rol gedurende deze periode was niet onomstreden. Na aanvankelijke problemen kon ze echter na de oorlog haar carrière vanuit Zweden voortzetten. Ze overleed op 74-jarige leeftijd aan een beroerte.

Over *La Habanera* (lied/dans uit Havana, Cuba):

> De grootgrondbezitter don Pedro de Avila wordt verliefd op de Zweedse Astrée Sternhjelm. Ze trouwen en ze krijgen een kindje. Hun relatie wordt slechter, naarmate don Pedro jaloerser wordt. Op den duur wil hij zelfs niet meer dat Astrée het huis verlaat.

hij toen over de tachtig was en nogal ondermijnd door zijn jeugdkwaaltje van vaag epileptische aard, maar toch, Louis, wat een onverzettelijkheid, wat een tactisch vermogen! Vindt ge niet?'

Hij draaide aan zijn te grote matgouden zegelring, het wapen van zijn familie, het kon muggen, leerlingen, soldaten treffen met een onzichtbare verzengende straal.

Een knecht in een loodgrijs schort duwde de deur open met zijn voet, twee emmers in de hand, en excuseerde zich.

'O nee, dat geeft niet, kom maar binnen Coorens, er is hier niets dat het licht niet mag zien, hoor! Nee, wij zijn klaar met onze discussie! Doe uw werk maar gerust verder. Wij zijn al weg.'

De Kei duwde Louis naar de deur en in de gang beende hij meteen weg, de onberekenbare man van wie de leraar wiskunde zei dat hij een groot geleerde was maar geen leraar.

Hij maakte zijn stug huiswerk van scheikunde, Papa deed de vaat met veel gerinkel toen Mama, die een paar uur eerder naar bed was gegaan, begon te zingen 'Der Wind hat mir ein Lied erzählt'★.

'Zij krijgt het weer,' zei Papa, plooide de vaatdoek netjes in vieren.

'Wat krijgt ze weer?'

'Wie zal het ooit weten? En het is niet eens volle maan.' Louis vond zijn moeder, zittend op de rand van het bed in haar onderjurk, op haar knieën lag een stekelige, glinsterende bontjas.

Haar stem was onvaster en schriller dan die van Zarah Leander in 'La Habanera'.

'Zij kunnen u horen van op straat,' zei Louis.

'En dan? Wat is daar verkeerd aan?'

'Niets.' Hij zakte in een crapaud die als een staketsel in golven onderjurken, peignoirs, handdoeken stond, hij zette zijn voeten behoedzaam naast de zijden, satijnen, wollen frullen.

Der Wind hat mir ein Lied erzählt . . .

Lied und Tango aus dem Ufafilm „La Habanera"
Gesungen von Zarah Leander
Text von Bruno Balz, Musik von Lothar Brühne

Allein bin ich in der Nacht. Meine Seele wacht und lauscht!
O Herz, hörst du, wie es klingt, in den Palmen singt und rauscht!

Der Wind hat mir ein Lied erzählt
von einem Glück, unsagbar schön!
Er weiß, was meinem Herzen fehlt,
für wen es schlägt und glüht!
Er weiß für wen! Komm! Komm! Ach!
Der Wind hat mir ein Lied erzählt
von einem Herzen, das mir fehlt!
Der Wind!

Am Meer stand ich abends oft, und ich hab' gehofft, auf was?
Ich sah bunten Vögeln nach, ach, mein Glück zerbrach wie Glas!

Der Wind hat mir e'n Lied erzählt . . .

Veulentje: vgl. de zwartgeverfde koe van Baekelandt.

Volk en Staat: Vlaams dagblad, opgericht op 15 november 1936 als voortzetting van *De Schelde*. De krant was gelieerd aan het Vlaams Nationaal Verbond (VNV).

In 1938 werd Antoon Mermans hoofdredacteur en kreeg Staf de Clercq het merendeel van de aandelen in handen. Na de inval van 10 mei 1940 in België, aan het begin van WOII, stopte de druk van *Volk en Staat*. Hoofdredacteur Mermans en beheerder Karel Peeters waren gevangengenomen. Na vrijlatingen mocht er met restricties voor de rest van de oorlog gedrukt worden. Vanaf 13 juni kwam de krant opnieuw van de pers, nu met twee uitgaven. Uitgave A onder hoofdredactie van Mermans had een volks karakter gekregen. Uitgave B onder hoofdredactie van Jan Brans was voor de intellectuelen. De oplage van Volk en Staat schommelde tijdens de bezetting tussen 40.000 en 50.000. De krant volgde helemaal de collaboratiepolitiek van het VNV.

Het laatste nummer van de krant verscheen op Maandag 4 Sept. Nr: 210 met als titel: DIETSCHLAND HOUZEE! ONS VOLK ZAL NIET VERGAAN!

Door de bevrijding van België kwam er meteen een einde aan de publicatie.

'Mijn huiswerk is gedaan,' loog hij.

'Het mijne ook,' proestte zij. De schaar in haar hand bewoog, ving licht op de punten. 'Wat doet hij?'

'Hij is aan het afwassen.'

Zij dacht erover na. Op haar schouders, in haar nek waren dieprode vlekken te zien alsof zij ze had aangestipt met verwaterde rode inkt.

Over het bed verspreid lagen plukjes zwart bont, uit de pels van een onbekend zwart beest gerukt. Mama knipte verder links en rechts in de mouwen van de bontjas.

'Waarom doet ge dat, Mama?'

'Ik ga maar content zijn als hij helemaal aan flarden is, dan gooi ik al die plukjes in een zak, ik ga ermee naar de St. Annabrug en dan beklim ik al de trappen van het Belfort en ik strooi ze naar beneden, dan hebben de Wallenaren voor het eerst in hun leven allemaal samen zwarte sneeuw gezien.'

Een laag klokkend geluid dat uitmondde in geproest.

'Het is paardenhaar,' zei Mama, 'van een veulentje ★ dat waarschijnlijk beige was en dat ze dan zwart geverfd hebben.'

'Wat gaat Peter daarvan zeggen?'

'Als ge iemand een cadeau doet, mag die iemand er mee doen wat hij wil. Daarbij, hij had dat veulen aan Tante Mona cadeau gedaan. Zij is toch zijn grote liefde.'

'Wie? Van Peter?'

'Wij gaan er maar over zwijgen.' Zij knipte driehoeken uit de kraag.

Toen nam zij een van de driehoekige plukken op van de plankenvloer, keek in de spiegel van de kleerkast en hield het zwartharige floddertje tegen haar onderbuik en barstte in een verstikt gegiechel uit. Louis wendde zijn blik af, aan zijn voeten lag de voorpagina van *Volk en Staat*★. Terwijl uit Londens Kathedraal★ roetwolken en vlammen sloegen stond Churchill met een sigaar tussen de pruillippen en een laurierkrans op de kale schedel een lier te betokkelen.

'Een nieuwsoortige Nero,' stond eronder.

Zaterdag 24 oktober 1942: Leider Staf leClercq is aan een hartaanval gestorven

St. Pauls Cathedral

St Paul's Cathedral is gelegen in de Londense binnenstad, de City. Het is de zetel van de anglicaanse bisschop van Londen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was hij doelwit van Duitse bombardementen tijdens de Blitz. Hij werd geraakt door een bom op 9 oktober 1940, maar de schade bleef beperkt.

Cinémonde: wekelijks uitkomend Frans filmblad dat verscheen van 1928 tot 1971.

Het 1ste nummer viel samen met de komst van de sprekende film. Hoofdredacteur was Gaston Thierry.

Cinémonde, met talrijke foto's geïllustreerd, besloeg de brede actualiteit van de film en telde onder zijn medewerkers o.a. Charles Ford, Marcel Carné, Blaise Cendrars, Pierre Mac Orlan, Joseph Kessel.

Ausculteren: (med.) onderzoeken, luisteren naar de geluiden in het lichaam.

Vlak onder het raam marcheerden Duitsers. Jongensachtige stemmen dwars door de dreun van de laarzen. Mama liep naar het raam, trok de overgordijnen een paar centimeter opzij, en loerde. Haar billen spanden in de zalmkleurige onderjurk.

'Pas op. Dat zij geen licht zien!'

'Dat ze mij dan maar in de bak steken.' Zij liet het gordijn los.

'Gij zijt zot!'

'Ja, maar niet van u!'

'Dat weet ik wel.' Zij schrok van zijn bittere stem en kwam naar hem toe met haar lauwe, weke geur. 'Het is niet waar, ventje, ik zei dat maar om iets te zeggen.' Zij wou misschien over zijn wang strelen, maar haar beweging was te bruusk, hij kreeg de muis van haar hand met een bonk tegen zijn wang.

'O!' riep ze. 'Doet het zeer? Nee, hé? Ik kan er niks aan doen. O, ik doe alles mis!' Vlak bij de spiegel onderzocht zij haar nek, haar schouders, duwde op de vlekken die intussen sterker rood waren geworden. 'Maar kijk toch, hier ook al!'

In de spiegel van de kleerkast stonden zij beiden als op een foto in *Cinémonde*★, een warharige filmster met een gleuf tussen de borsten en een jongen in korte broek die onwettig in haar nabijheid vertoefde, schandelijk in haar slaapkamer gedrongen was, met een behaaglijke schuldige koortswarmte in zijn gehele lijf.

'Ga maar gauw naar beneden.'

'Waarom?' vroeg Louis.

'Kijk wat uw vader uitsteekt.'

'Ik kan toch nog een beetje hier blijven.'

'Nee,' zei zij traag, als tegen haar zin.

Louis gooide keitjes naar Bekka die wegsprong achter de brokkelmuur van een huis in puin. Hij trof haar een keer en de straat weergalmde van haar gejank en zijn gevreesde Sioux-triomfkreet. Zij beweerde dat een van haar konijnenribbetjes gebroken was, hij wou als de eeuwig dronken dokter met hoge hoed in alle cowboyfilms ausculteren★, zij zei:

Vrijgezellenknoop: een knoop die niet opgenaaid, maar door het kledingstuk gestoken wordt. Syn.: manchetknoop.

DeVlag (Duits-Vlaamse Arbeidsgemeenschap) werd in 1935 opgericht door de aan de Katholieke Universiteit Leuven opgeleide doctor in de Germaanse talen Jef Van de Wiele. De organisatie beoogt een culturele samenwerking met Duitsland, vooral met de universiteit van Keulen. Daartoe worden het tijdschrift De Vlag uitgegeven en de Vlaams-Duitse cultuurdagen georganiseerd. De Duitse vleugel (de Deutsch-Flämische Arbeitsgemeinschaft) is geïnfiltreerd door agenten van het nationaalsocialistische regime. Na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog in september 1939 staakt de DeVlag haar activiteiten.

Duitse leden van de DeVlag bekleden belangrijke posten in het Duitse bezettingsbestuur. In augustus 1940 start de DeVlag opnieuw een culturele samenwerking met een Nieuwe Ordesignatuur. Het collaborerende Vlaams Nationaal Verbond (VNV) verleent aanvankelijk zijn steun. In het geheim wordt de DeVlag begin 1941 een onderdeel van de machtige Duitse SS waarvan het een aanzienlijke financiële steun krijgt. Van de Wiele wordt leider van een naar nationaal-socialistisch model georganiseerde partijorganisatie die de ideologie en de doelstellingen van het Derde Rijk fanatiek en onvoorwaardelijk steunt.

'Blijf van mijn vel.' Daarna liepen ze naar de gaarkeukens en kregen van de Duitsers een kom soep.

Bekka's vader had geschreven. Hij maakte het zeer goed in Essen, de barakken waren Vlaams, de keuken ook, hij kon elke week dertig mark naar huis sturen, hij vroeg om haarvet, twee stukken Sunlightzeep, een rozenkrans en broeksknopen van het model dat 'vrijgezellenknoop'★ heet en die je kunt indrukken.

De zaken van Papa gingen slecht, de Wallenaren lieten weinig drukken, er was weinig papier, voor elke vijftig kilo moest je een vergunning aanvragen maar of je haar kreeg?

'Ik zou u willen plezier doen, Staf, ge kent mij, maar ik krijg onder mijn kloten als ik u papier geef zonder dat ge een lidkaart hebt van het VNV of DEVlag★ of van 't een of 't ander.'

'Maar ik heb alzeleven op kop gelopen, vlakbij de Vlaamse Leeuw, op de eerste rij, daar zijn foto's van, ik kan ze u laten zien. En de IJzerbedevaart, ik heb er niet één gemist!'

'Een lidkaart, Staf.'

'Moet ik droog brood eten, ik die voor Vlaanderen gevochten heb tegen de gendarmes?'

'Maar waarom wordt ge geen lid, dat versta ik niet, gij die een Vlaming zijt in hart en nieren?'

Onmachtige verwensingen slakend stormde Pa het kantoor uit. Maar Peter bleef onvermurwbaar. Als Papa lid werd, trok Peter zijn handen van hem af, 'en ik zal een keer die hele pak schuldbriefkes bovenhalen'.

'Maar, vader, dat gold vóór de oorlog, omdat we dan miserie konden krijgen met de Belgische Staat en 't Katholiek Onderwijs, maar nu gaat Vlaanderen zijn vleugels uitslaan, waarom mag ik er niet bij zijn?'

'Staf, beloofd is beloofd. Ge hebt het gezworen de dag dat ik u die lening van honderdduizend gegeven heb. Zoals ik heb moeten zweren aan de bisschop dat geen kind van mij

De DeVlag is inmiddels een Groot-Duitse concurrent die de machtspositie van het VNV in de Vlaamse collaboratie betwist. In 1942 komt het tussen beide tot een openlijke politieke strijd ondanks pogingen van het Duitse bezettingsbestuur om te bemiddelen. In 1943 verbiedt de VNV-leiding zijn leden om nog lid te zijn van de DeVlag. De DeVlag en de Vlaamse SS werken steeds nauwer samen en nemen deel aan gewelddadige acties tegen het verzet en de jacht op ondergedoken Joden.

Als Hitler in juli 1944 decreteert dat Vlaanderen een Duitse Rijksgouw wordt, kiest hij openlijk partij voor de DeVlag. Jef Van de Wiele richt na september 1944 de Vlaamse Landleiding op en wordt in december door het Derde Rijk erkend als leider van het “Vlaamse bevrijdingscomité”. Maar van een Duitse ‘bevrijding’ is geen sprake meer. Leden van de DeVlag worden door het Belgische gerecht veroordeeld wegens collaboratie. Van de Wiele krijgt de doodstraf maar ontvangt gratie. Hij zit tot eind '63 in de cel.

GPOe <Russ. GPU, de staatspolitie in de Sovjet-Unie van 1923-1934, de voorloper van de KGB.

Gejaagd door de Wind (oorspr.: Gone with the Wind): roman van de Amerikaanse schrijfster Margaret Mitchell, voor het eerst uitgegeven in 1936. Het is ook de titel van een succesvolle film gebaseerd op het boek.

Mitchell in 1941

Vivien Leigh en Clark Gable in *Gone with the Wind*, 1939

De hoofdpersoon van het boek is Scarlett O'Hara, een vrijgevochten jonge vrouw uit de Amerikaanse staat Georgia. Het verhaal gaat grotendeels over haar omgang met vrienden, familieleden en minnaars in de periode voor, tijdens en na de Amerikaanse Burgeroorlog. In Rhett Butler, een sluwe man met een niet al te respectabele reputatie, ontmoet zij haar gelijke, en tussen de twee ontstaat een soort haat-liefdeverhouding. Hoewel het boek in eerste instantie over de relatie tussen de diverse hoofdpersonen gaat, biedt het ook een goed overzicht van de burgeroorlog en de nasleep daarvan.

De film, geproduceerd door David O. Selznick en geregisseerd door George Cukor, kwam uit in 1939. De hoofdrollen werden vertolkt door Vivien Leigh (Scarlett) en Clark Gable (Rhett).

Stijn Streuvels, De Vlaschaard, 1907.

officieel lid zou worden van een anti-Belgische groepering.'

'Ik zou hem kunnen vermoorden,' zei Papa thuis en 'ik zou in mijn recht zijn, wettelijke zelfverdediging, want hij wil mij en mijn huishouden verhongeren.'

'Wie? Peter?' vroeg Louis.

'De bisschop van Brugge. En dat is verre familie van ons! En dat legt dossiers aan over wie lid is van Dit of Dat. Ze moeten geen kwaad spreken van de Gestapo of van de Gepeoe★, 't is even erg.'

'Wij moeten onze Kerkelijke Oversten eerbiedigen en beminnen en gehoorzamen en helpen in hun geestelijke bediening.'

'Louis, leer uw les en zwijg!'

'Dat *is* de achtste les, Papa.'

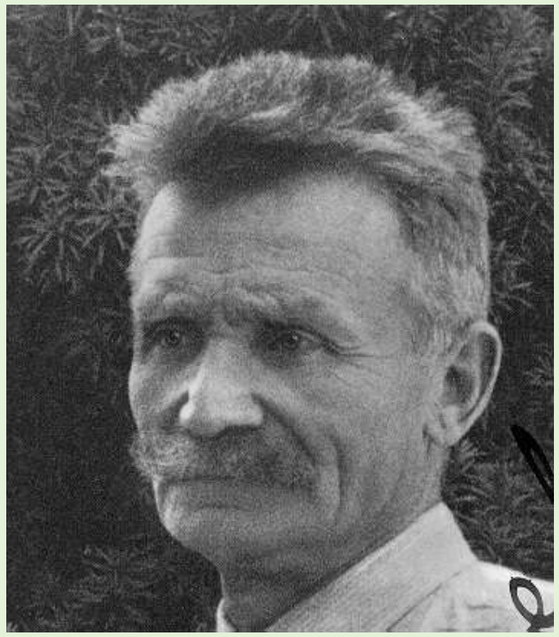
'Hoezo?'

'Van de catechismus.'

Papa glariede en begon in *Gejaagd door de wind*★ te lezen, maar Mama rukte het boek uit zijn handen. 'Ik ben er aan bezig.' Hij begon voor de vierde keer aan *De Vlaschaard*★ van Stijn Streuvels. Om het spook van de armoede en de hongerdood van de gevel in de Oudenaardse Steenweg te verjagen werd besloten dat Mama zou gaan werken. Door voorspraak van mijnheer de Deken kreeg zij een baan in de ERLA, zij werd secretaresse van de directeur, Herr Lausengier, en sprak binnen een maand vlot Duits. Ook met de naamvallen. Zij werd slanker, schminkte zich uitdagender, maar proestte het niet meer uit.

In het café 'Groeninghe' waren Zwarte-Brigademannen aan het kaartspelen. Marnix de Puydt★ en zijn kornuit Leevaert zaten achter de palmen die het zijkamertje van het café scheidden. Beiden waren rood aangelopen. Marnix de Puydt's vlinderdas droop, zijn welig krulhaar lag in slierten over zijn voorhoofd. 'Houzee!' prevelde hij.

'Houzee,' zei Papa.

Stijn Streuvels, pseudoniem voor Frank Lateur (1871 – 1969): Vlaams schrijver. Hij geldt als een van de belangrijkste vernieuwers uit de Nederlandstalige letteren. In een hoogst creatieve en originele taal, die zijn werk vandaag voor sommigen moeilijk toegankelijk maakt, schreef Streuvels naturalistische novellen die verwantschap vertonen met het werk van Émile Zola en de grote Russische auteurs van zijn tijd, met name Tolstoj.

Schoolverlater op veertienjarige leeftijd, en van dan af in de leer als bakkersgast, werd en bleef Streuvels een meertalige autodidact die Frans en Duits las, schreef en sprak, en ook Noors en Russisch las (alhoewel hij bij het vertalen van o. a. Tolstoj werkte aan de hand van eerdere Duitse vertalingen).

Literatuurkenners zijn het er over eens dat de visionaire sterkte van zijn werk, de onverbiddelijke erkenning van de werkelijkheid, zonder moraliserend commentaar (Albert Westerlinck), de scheppende taalkracht van zijn proza en de universaliteit van de behandelde thema's, zijn werk hebben opgetild boven het particularisme en de streekliteratuur.

De Vlaschaard behandelt het generatieconflict tussen boer Vermeulen en zijn zoon Louis.

Marnix de Puydt: zie p. 127.

Dokter Borms: August Borms (1878 – 1946): Vlaams-nationalistisch voorman. Hij is een controversieel persoon in de geschiedenis van de Vlaamse Beweging vanwege zijn collaboratie met de Duitse bezetters tijdens de Eerste en Tweede Wereldoorlog.

In 1901 promoveerde Borms aan de Katholieke Universiteit Leuven in de Germaanse filologie en werd leraar in het secundair onderwijs.

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog was Borms aanvankelijk pro-Belgisch en

'Een whisky, Staf?'

'Nee, bedankt. Twee limonades, Noël!'

'Dokter Borms★,' zei Marnix de Puydt, 'voor wie ik de eer heb gehad te stemmen toen hij in de Belgische gevangenis zat in 't jaar Achtentwintig, vergeet de dichter niet die hem trouw is gebleven en vanavond, Staf, drink ik op zijn gezondheid, maar niet met een limonade.'

'Noël, breng mij een Geuze★!' riep Papa. 'Als 't voor Borms is, ja dan...'

'Dokter Borms heeft mij de eer gedaan mij te vragen te willen zetelen in de commissie voor de terugbetaling van de activisten van Veertien-Achttien om uit te rekenen wat die mensen die voor Vlaanderen geleden hebben toekomt. Ik zal niet schromen rechtvaardig te zijn.'

'Ik weet niet of het een goed gedacht is,' zei Leevaert, persoonlijke vijand van Peter die hem een kwaad hart toedroeg omdat hij zijn vrouw Lea sloeg. Volgens Bomama was Peter ooit van plan geweest om met Lea naar de Côte d'Azur te vertrekken waar Lea's zuster een villa had, die leeg stond 's winters.

'Waarom niet, renegaat?' riep De Puydt.

'Waarom moeten we in het openbaar de activisten verbinden aan de ontplooiing van het hele Vlaamse Volk die we nu kunnen verhopen?'

'Verhopen? Verkopen!' schreeuwde De Puydt. Een van de Zwarte Brigade-mannen die aan het kaarten waren riep nog harder. 'Hela, een beetje kalm.' Zijn buurman die twee zilveren strepen had over de schouderpassanten zei: 'Puydt, ge zoudt beter naar huis gaan en daar dichten, zonder u te zwichten en zonder uw gat op te lichten.'

De Puydt keek het bulderend café hooghartig aan, hij plooide een palm opzij, een zwetende rode dwerg in de jungle, en stak een dreigende wijsvinger op. 'Ik tolereer niet dat in dit huis de herinnering aan het activisme belaagd wordt. De activisten hebben de grondstenen gelegd...' De rest ging verloren in het hoongelach en gejouw. Marnix de Puydt legde zijn klissen en natte krullen tegen zijn voor-

anti-Duits. Maar toen hij vernam dat Vlaamse soldaten aan het IJzerfront door officieren die alleen Frans spraken "tot in der dood vernederd" werden, werd hij activistisch militant.

Frans Daels en Borms brengen de Hitlergroet (22e IJzerbedevaart, 24 augustus 1941)

Na de oorlog startte de Belgische overheid een onderzoek naar de activiteiten van de activisten. Ook Borms stond op de verdachtenlijst en werd op 8 februari 1919 gearresteerd. Hij had de kans gehad om naar Nederland te vluchten, maar deed dit niet om principiële redenen. Op 6 september 1919 veroordeelde het Brusselse assisenhof Borms tot de doodstraf.

Markant in het verhaal is dat het Vaticaan zich in de zaak gemengd heeft. Wellicht hebben naar Duitsland uitgeweken activisten de nuntius van München, Eugenio Pacelli, ingelicht en om een genadeverzoek verzocht jegens de diepgelovige Borms. Pacelli informeerde paus Benedictus XV en diens secretaris nam contact op met graaf Joseph d'Ursel, de vertegenwoordiger van de Heilige Stoel in België. Het verzoek om clementie belandde bij de liberaal Paul Hymans, minister van Buitenlandse Zaken. Die wilde niet van enige vorm van genade voor een "Vlaamse collaborateur" weten en zeker niet op verzoek van de Katholieke Kerk, en adviseerde de eerste minister, Léon Delacroix, het verzoek te verwerpen en het zeker niet openbaar te maken. Onder diplomatieke druk trok paus Benedictus XV zijn verzoek weer in. Ondertussen werd de hulp van kardinaal Mercier – Belgisch patriot en zeer Franstalig ingesteld – ingeroepen om een tekst te schrijven voor de volksvertegenwoordigers waaruit zou blijken dat er nooit een verzoek om genade vanwege het Vaticaan was geweest, en dat het Belgisch episcopaat ieder separatisme en iedere sympathie met de opkomende Vlaamse Beweging van de hand wees.

Op 23 januari 1920 kreeg Borms bezoek van een gezant van de procureur-generaal die meldde dat zijn doodstraf omgezet werd in levenslange dwangarbeid. In de gevangenis groeide Borms uit tot een der iconen van de Vlaamse ontvoogdingsstrijd, en werd hij door menig Vlaams-nationalist bewonderd.

"Bormsverkiezing"

Door het overlijden van het liberale Kamerlid Richard Kreglinger moest in het arrondissement Antwerpen een tussentijdse verkiezing voor één zetel gehouden worden. De liberalen schoven de Nederlandsonkundige Paul Baelde naar voor. De katholieken en de socialisten droegen geen kandidaat voor uit solidariteit met de overleden liberaal en riepen op om blanco te stemmen. Er werden ook twee communistische lijsten ingediend, een trotskistische en een stalinistische. Jef Van Extergem, een in juni vrijgelaten activist, stond op de stalinistische lijst als amnestiekandidaat. Op het laatste moment schoof de Frontpartij de in gevangenschap verkerende Borms naar voor. Zij maakten gebruik van een anomalie in de uitvoeringsbepalingen van de kieswet, waardoor iemand die uit zijn politieke rechten ontzet was, toch kandidaat kon worden gesteld. Daarop raadde Van Extergem zijn aanhangers aan om op Borms te stemmen. Algemeen werd verwacht dat Baelde de verkiezingen zou winnen.

De stembusgang op 9 december 1928 leverde verrassende resultaten op. Van de 191.218 kiesgerechtigden stemden er 58.052 blanco of ongeldig, de twee communisten haalden respectievelijk 3.083 (voor Van Extergem) en 2.615 stemmen, Baelde 44.410 en **Borms won overtuigend met 83.058 stemmen**. De uit zijn politieke rechten ontzette Borms kon niet zetelen in de Kamer. Op 17 januari 1929 werd hij vrijgelaten en zette hij zich meteen in voor de verkiezingen van Kamer en Senaat die op 26 mei 1929 plaatsvonden. De gevolgen bleven niet uit: in 1929 steeg het aantal Kamerzetels van de Vlaams-nationalisten van zes naar elf, op een totaal van 187.

In mei 1940 brak de Tweede Wereldoorlog uit. Borms werd met andere ‘dissidenten’ op transport richting Frankrijk gezet. In tegenstelling tot Joris Van Severen, die in de "moordkuil" van Abbeville om het leven gebracht werd, bleef Borms ongedeerd. Na zijn vrijlating trad Borms deze keer niet meer zo expliciet op de voorgrond in de collaboratie met het Duitse Rijk, omdat hij de rivaliteit tussen het Vlaams Nationaal Verbond (VNV) en de DeVlag veroordeelde. Wel bleef hij trouw bezoeker van vele collaboratie-bijeenkomsten, onder meer op de gelijkgeschakelde IJzerbedevaart en op anti-communistische bijeenkomsten van onder meer de DeVlag en het Vlaams Legioen.

Zijn voornaamste collaboratieoptreden oefende hij uit als voorzitter van de door de bezetter opgerichte **Commissie tot uitvoering van de herstelverordening** van 6 september 1940, die gewoonlijk de **Bormscommissie** werd genoemd. Deze commissie behandelde de 1692 aanvragen tot schadevergoeding die werden ingediend door veroordeelde activisten uit de Eerste Wereldoorlog. Er werd een bedrag van circa 200 miljoen frank aan schadevergoedingen toegekend en uitbetaald. **Borms zelf ontving 1.050.000 frank als schadevergoeding en een jaarlijks pensioen van 281.000 frank.**

In de late zomer van 1944 week hij naar Duitsland uit, waar hij door een verkeersongeval invalide werd. In september 1944 benoemde Jef Van de Wiele hem tot adviseur van de Vlaamsche Landsleiding, een schimmige Vlaamse regering in ballingschap in Duitsland. Ten gevolge van zijn ongeval volgde een opname in een Berlijns ziekenhuis. Enkele weken na de val van Berlijn gaf een verpleegster Alette de Wykerslooth hem aan bij de Belgische overheid. Terug in België volgde een aanhouding en in oktober 1945 de berechting. Hij werd opnieuw veroordeeld tot de doodstraf. Dit vonnis werd in januari 1946 in hoger beroep bekrachtigd. Twee dagen voor zijn 68e verjaardag kwam hij voor het executiepeloton in de rijkswachtkazerne te Etterbeek.

Borms dood voor het executiepeloton zorgde er mede voor dat bepaalde Vlaams-nationalisten hem vereerden als een martelaar voor de Vlaamse zaak. Jaarlijks vindt er rond zijn sterfdag in Merksem bij Antwerpen, waar hij op het oude kerkhof begraven werd, nog steeds een herdenking plaats.

Geuze: (ook met de Franse spelling: gueuze): biersoort die ontstaat door het mengen van jonge en oude lambieken (streekbier rond Brussel, het Pajottenland en Zennevallei.)

Kenmerkend voor lambiek is dat het door spontane gisting met wilde gisten uit de buitenlucht ontstaat.

Lambiek werd eertijds puur van het vat gedronken, het is een bij uitstek dorstlessende drank en werd dan veel geschonken aan de arbeiders in de typische aarden kruiken zoals ze te zien zijn in het schilderij "De boerenbruiloft" van Breughel.

arm op de tafel. 'Mijn volk, mijn volk,' zei hij gesmoord.

'Marnix,' zei Papa. 'Er was laatst sprake van uw voordracht in Wannegem, iets over Cyriel Verschaeve, meen ik, en dat ge daar affiches en programma's en strooibriefjes voor nodig had. En aangezien ik nu juist een gat heb van een paar dagen en dat mijn machine toch in de rode inkt staat, dacht ik dat wij daar misschien nu een momentje... Ik heb een aantal modellen meegebracht!' Het oude vrouwengezicht rees. 'Modellen? Wáár? Ik zal ze toetsen aan het volmaakte, aan de canon van de schoonheid!'

'Aan uw kanon zeker!' riep de blokleider van de Zwarte Brigade.

De Kei: bijnaam van Evariste de Launey.

De Kei* duwde Louis een rol beschuit in de hand. 'Hier, ik heb het makkelijker dan u om te vasten. Ik ben het gewend. Uiteraard heb ik daarom ook minder verdienste.'

'Dank u, Eerwaarde.' Hij brokkelde een beschuit af, het broze kruimelig schuim smolt meteen in zijn mond.

'Ik dacht dat uw eerste gedachte zou zijn om dit met uw boezemvriend De Potter te delen.'

'Ge hebt gelijk, Eerwaarde. Ik dacht er niet aan.'

'Het is niet erg, maar ik meende dat hij u na aan het hart lag.'

'Maurice is nog een kind.'

'Misschien dat ge hem daarom nog meer moet verwennen.' Door de zwarthoornen bril leek zijn oog tweemaal zo groot. Toch lijkt hij mij niet te zien. Of ziet hij mij omgekeerd? Peter zei: 'Haal het oog van een watersalamander weg zodat de zenuw van het oog naar de hersenen kapot is, en zet dan het oog er omgekeerd in, dan groeit de zenuw terug, maar het dier zal alles omgekeerd zien.' Louis wou dat hij kwiek en makkelijk op zijn hoofd kon staan, zoals Vlieghe ooit.

'Waarom lacht gij?' vroeg de Kei.

'Zomaar. Het spijt mij.'

Heilige Jeroom, ofwel Hiëronymus van Stridon (ca. 347 - Bethlehem 420): één van de vier grote kerkvaders van het Westen. In de christelijke iconografie wordt hij vaak afgebeeld met een leeuw.

Dürer: Hiëronymus met leeuw

Hij stamde uit een welgestelde familie en ontving zijn eerste opleiding te Rome. De ouders van Hiëronymus waren al christenen en zij stuurden hem naar Rome om er te studeren. Met de klassieke auteurs raakte Hiëronymus zeer vertrouwd.

Tussen 383 en 385 verbleef Hiëronymus als secretaris en vriend van paus Damasus I te Rome. In opdracht van deze paus begon hij hier te werken aan een nieuwe vertaling van de Bijbel in het Latijn, de zogenaamde vulgaat, grotendeels gebaseerd op oorspronkelijke Hebreeuwse bronnen. Na de dood van Damasus in 384 begaf hij zich op reis naar de heilige plaatsen in Palestina en vestigde zich in 386 te Bethlehem, waar hij tot zijn dood als kluizenaar leefde.

Hiëronymus raakte verwikkeld in verschillende conflicten (Met Augustinus o.a.). Hij was een lastig en prikkelbaar mens, die dikwijls hard en scherp in zijn polemiek kon zijn, maar daartegenover staat dat hij eerlijk was in zijn energieke vrijmoedigheid tegen misstanden en in zijn streven naar ascetische idealen.

Zijn Bijbelcommentaren bevatten een neerslag van de vroegere exegetische literatuur. Ze getuigen van een grote kennis, al vertonen zij vaak formele tekortkomingen als gevolg van de haast waarmee ze zijn geschreven.

'Ach lach maar,' zei de Kei ongewoon mild. 'Een zo ernstig man als de Heilige Jeroom★ lachte ook vaak, zegt men, zonder reden. Zo ook, denk ik, lacht God soms. Want als hij de donkerte in ons is, moet hij ook het licht in ons zijn. Dus ook soms onze vreugde.' Ineens zoals af en toe tijdens de Latijnse les of de godsdienstles overviel hem vermoeidheid, een vleugellamheid die te wijten was aan zijn overmatig vasten, bidden, boete doen.

'Hoe méér en scherper ik naar u kijk, hoe minder ik mezelf kan zien. Dat maakt het me moeilijk om mezelf nederig te blijven beminnen in Jezus Christus.'

Zoals gewoonlijk vluchtte de Kei ineens. Hij liep langs de jongens die vervaarlijk dicht bij de prille boompjes stoeiden die in vierkante tapijtjes aarde tussen de tegels van de speelplaats stonden.

Er werd verteld dat de Kei's moeder in haar doodsstrijd aldoor riep: 'Kei, Kei, waar zijt gij?' terwijl zij normaal tot haar zoon had moeten roepen: 'Evariste, Evariste, waar zijt gij?'

Bomama klaagde over het kleffe brood en de glazige aardappelen. Terwijl volgens haar Peter en zijn kornuiten banketten aanrichtten in het huis van de textielfabrikant Groothuis, waar er niet alleen gevreten werd tot men omverviel maar waar ook na de crème caramel★ en de champagne vrouwen op de schoot van mannen kropen.

Tante Hélène was opgewekt want er mocht weer gedanst worden in de Swing-Club Flandria op zaterdag en zondag. 'Wat ziet zij toch in die negerdansen? Zij is toch niet zo opgevoed?' zei Papa. Nonkel Florent vormde een toeter met zijn hand en deed een saxofoon na.

'Wanneer gaat gij een keer volwassen worden?' blafte Papa naar zijn jongste broer.

'Volgende week,' (want dan ging hij naar Bremen werken, samen met Nonkel Leon die zijn damspel en zijn water-

In tegenstelling tot zijn tijdgenoot Augustinus was hij echter allerminst een speculatief theoloog.

Tijdens het Concilie van Trente (1545-1563), ruim 1100 jaar later, werd deze vertaling voor de Katholieke kerk als enige tekst als gezaghebbend verklaard.

Aan het begin van de 16e eeuw heeft de humanist en bijbelwetenschapper Desiderius Erasmus zorg gedragen voor het in druk verschijnen van het werk van Hiëronymus.

Crème caramel, flan, of caramelpudding is een custard dessert met een laag zachte caramel er overheen, in tegenstelling tot crème brûlée, waarbij een harde caramel de toplaag vormt. De schotel wordt over de hele wereld gegeten.

Rondo: Rondo

Hidalgo: Hidalgo

Egmont: ??

verfdoos zou meenemen natuurlijk).

'Zoudt ge dat wel doen, Florent?' zei Mama. 'Ik kan u toch gemakkelijk in de ERLA onderbrengen.'

'Nee, Constance. Als ik dan toch mijn boterham moet verdienen, dan zie ik liever nog iets van de wereld.'

'En hij leert een stiel. Bankwerker of frezer of elektricien, dat komt toch altijd van pas, later,' zei Tante Hélène.

Nonkel Leon knipoogde achter de rug van Tante Nora. 'En wij zijn van ons vrouwvolk af. 't Gaat ons deugd doen om een keer andere soep te proeven. 't Kan niet alle dagen preisoep zijn. Het is ons beloofd: hoog loon, gelijke rechten als de Duitse arbeidskameraden, gelegenheid voor sport en vermaak. Vermaak, wat wil dat zeggen? Dat ze zorgen voor wat een jong manmens nodig heeft.'

'Als ge maar proper terugkomt,' zei Tante Nora.

'Voortdurend medische controle,' zei Nonkel Florent. "t Staat op de affiches.'

Tante Mona zuchtte. 'Als ik onze Cecile niet had met haar danslessen, ik vertrok direct. Als typiste. De Duitsers zijn charmant, galant. Zij weten hoe dat een vrouw behandeld moet worden.'

Met zijn door de Kei zo zijdelings fnuikend nonchalant aangevochten vriend Maurice de Potter (eerste in latijn en wiskunde, hoe kan het anders als je vier-vijf lessen leert voor dat de klas er aan toe is en als je alles onthoudt?) belde Louis aan bij Marnix - Commissielid voor Herstelbetaling - de Puydt. Louis had de drukproef bij zich van een strooibiljet. In rondo★ cursief bovenaan in corps 8 tussen aanhalingstekens: 'Mij worgt mijn wijdheid, ik stik van eindeloosheid, Cyriel Verschaeve.' In het midden, in de gerekte Hidalgo★ met forse voet: Vlaanderen, werkelijkheid en oerbeeld. In de Egmont★ daaronder: Voordracht door de heer M. de Puydt, dichter en toneelauteur. Onderaan, in rondo cursief corps 12: Ingang vrij. Zaal Groeninghe, Wannegem. De da-

Ernest Claes was een Vlaams schrijver. Hij is beroemd geworden door het boek *De Witte*, een streekroman over een belhamel in humoristische stijl. In Vlaanderen was hij een van de meest gelezen schrijvers.

Stijn Streuvels: zie p. 322.

tum had Papa vergeten te noteren.
De dichter gleed hen voor op roodleren slofjes zonder hiel, hij knoopte de gevlochten ceintuur van zijn kamerjas goed vast, schikte zijn haar.

De eetkamer hing vol met portretten van bejaarden met baarden en brillen, zij leken op elkaar, weldoorvoed, borstelige wenkbrauwen, peinzend. Louis herkende Ernest Claes★. En Stijn Streuvels★ uiteraard, die hing ook bij Papa in het atelier. (Want het geheim van Papa is dat hij Boer Vermeulen, de nukkige grimmige grijsaard uit De Vlaschaard, nadoet, die rots van boerentrots, doorploegd door de storm van het leven als een akker, enzovoort.)

'Dat zijn allemaal Vlaamse Koppen, hé, meneer de Puydt?'

'Aan wie zegt ge het?' Hij stak een stenen pijp tussen zijn natte smakkende lippen. 'Ik heb gelukkig de gave van bewondering. In dit land bewondert men niet genoeg. Kenmerk van een klein land. Daarom is de titel van Verschaeve zo verheffend, *Uren Bewondering*.'

Zijn kuiten waren haarloos en papierwit, de enkels hadden een violetachtige gloed. Hij hield de drukproef vlak tegen zijn neus.

'Uitstekende arbeid, uw vader is een begenadigd artiest, in de lijn van onze grote drukkers die helaas in onze rampzalige Spaanse tijd naar Holland zijn getrokken.'

'Staan er fouten in?'

'Met de beste wil van de wereld... nee, geen fout te ontwaren.'

'Maar moet de datum van uw voordracht er...'

'Godverdomme, natuurlijk, dedju, dat hadden wij bijna... dedju...!'

Hij ging aan de tafel zitten, het kleed had overal brandgaatjes, hij hijgde alsof hij de 500 meter had gelopen. Maurice zei nooit wat, dus nu ook niet, maar hij was wel onder de indruk.

'Zet u, zet u.'

'Derangeren wij u niet?'

Zannekin: Nicolaas Zannekin (Lampernisse, eind 13e eeuw – Kassel, Frans-Vlaanderen, 1328) was een Vlaams opstandelingenleider, vooral bekend om zijn rol in de boerenopstand in de Vlaamse kuststreek tegen graaf Lodewijk van Nevers.

Opgevoed aan het hof te Parijs, was Lodewijk nog nooit in Vlaanderen geweest. Hij trouwde in 1317 als dertienjarige met Margaretha, de achtjarige dochter van koning Filips V. De stadsrechten van de steden voor de handelaren en ambachtslui waren hem vreemd. Zijn beleid was dan ook sterk Fransgezind. Daarmee deed hij afbreuk aan de politiek van zijn directe voorgangers. In hun alliantie met Engeland vonden die een waarborg voor hun onafhankelijkheid en bescherming tegen het Frans expansionisme. Engeland was de belangrijkste wolleverancier en handelspartner en daarmee de bron van de Vlaamse rijkdom. Lodewijk's politiek kwam zo in conflict met de belangen van zijn onderdanen.

Zannekin was een kleine grondeigenaar uit Lampernisse in de *kasselrij* (= belangrijkste militair, gerechtelijk en bestuurlijk onderdeel van het graafschap Vlaanderen) Veurne, en werd buitenpoorter van Brugge, waar hij zich zeer populair maakte. De onlusten tegen Lodewijk van Nevers waren vooral gericht tegen de wijze van inning van de grafelijke belastingen. De opstandige boeren (de 'Kerels van Vlaanderen') bestreden de baljuws en belastingontvangers, en plunderden de kastelen van de edelen die trouw bleven aan de graaf. Die edelen reageerden daarop met strafexpedities.

Zannekin slaagde erin enige steden te veroveren, zoals Nieuwpoort en Veurne (waar hij als een engel Gods werd ingehaald), Kortrijk (waar de graaf werd gevangengenomen) en Ieper. De opstandelingen kregen de steun van Robrecht van Kassel, die tot *ruwaard* (= functionaris die namens de landsheer een stad of gewest bestuurde, m.n. als de vorst niet in staat was te regeren) werd aangesteld. Pogingen om Gent en Oudenaarde in handen te krijgen, mislukten (1325).

Nu kwam koning Karel de Schone tussenbeide ten gunste van de graaf, waarop deze werd vrijgelaten op 18 februari 1326.

'Jongeman, ik heb de hele nacht gewrocht, een zekere verpozing is me zeker toegestaan. Alhoewel... verpozen... als dat zou kunnen... is de grondtoon van de mens niet het irrequietum?' Gelukkig wachtte hij niet op een antwoord, hij blies felle rookwalmen in Maurice's snufferd.

'Ik zou u met genoegen enkele passages voorlezen uit het derde bedrijf van het stuk dat mij thans bezighoudt, een nogal nauwkeurige evocatie van Zannekin★. Dokter Leevaert die een eminent kenner is van de veertiende eeuw verzekert mij dat ik de historische waarheid geen geweld aan doe, maar, jongens, ik ben óp. Alhoewel ik me realiseer dat gij, de jeugd van Vlaanderen, er alle belang bij zoudt hebben kennis te nemen van mijn kijk op ons verleden. Gij leest toch boeken, ik bedoel, naast uw verplichte schoollectuur?'

Zij knikten beiden gedwee. Maurice zat ongemakkelijk te draaien op zijn stoel, moest waarschijnlijk plassen. Van de weeromstuit moest Louis ook ineens zeer dringend.

'Help me onthouden dat ik u straks mijn *Psalmen en Palinodieën*★ moet meegeven, ge zult sommige hexameters beslist amusant vinden. En het is spijtig dat de uitgeverij de Kogge mij deerlijk in de steek heeft gelaten, vanwege zogezegde papierschaarste, anders had ik u als primeur mijn *Dood van Descartes* kunnen overhandigen, vijf bedrijven, waarin ik, vanuit de Germaanse gedachte definitief afreken met het Latijnse quasi-geredeneer dat ons volk, via de Franse overheersing, zo lamentabel heeft verschraald, om niet te zeggen verdord.'

Zonder adem te halen, brulde hij: 'Ma-ri-a!'

Een graatmager wezen, een honderdjarig weeskind in een krakerig wit schort, verscheen en keek Louis aan met een blik vol haat.

'Maria, schenk die jonge gasten een portootje in! Het is wel niet van hun jaren, maar wij kunnen ze niet vroeg genoeg losbandigheid leren, wie weet wat de dag van morgen brengt, nietwaar, heren?' Zij schonk in. De port was mierzoet en lauw.

Een sterk Frans leger versloeg in de Slag bij Kassel (1328) de boeren en ambachtslieden. Zannekin sneuvelde en de opstand werd hard neergeslagen.

De Vlaamse weerstand was gebroken en de Fransen namen wraak. Honderden opstandelingen werden terechtgesteld en vele anderen voor eeuwig uit Vlaanderen verbannen. Hun goederen werden verbeurd verklaard.

Vlaanderen had meer dan 3200 doden te betreuren.

Een **palinodie** (uit gr. παλιν = terug, weer en ᾠδη = lied): tekst waarin het tegenovergestelde wordt beweerd van wat eerder werd beweerd.

In de dichtkunst is het een gedicht waarin de dichter een eerder gedicht herroept.

Charles le Bel (1294 - 1328)

Claude **Debussy** (1862 – 1918): Frans componist die vernieuwing bracht binnen de klassieke muziek. Tijdens een bezoek aan Bayreuth (1888-89) kwam hij in contact met de muziek van Richard Wagner, die een dwingende greep op zijn werk leek te krijgen. Tijdens de Wereldtentoonstelling van 1889 in Parijs raakte hij echter onder de bekoring van Spaanse en vooral ook Javaanse muziek, met name van de klanken van de gamelan. Hierdoor lukte het hem onder de invloed van Wagner uit te komen en een hoogst oorspronkelijke, eigen klanktaal te ontwikkelen.

In 1899 huwde Debussy met Rosalie Texier, een meisje van eenvoudige komaf, dat hem terzijde stond in de financieel moeilijke tijd voordat hij bekendheid kreeg.

'En?'

'Een beetje te warm,' zei Maurice.

De Puydt nipte. "t Is godverdomme nog waar ook. Maria, zet die fles direct in de kelder. Nee, laat maar. Hoeveel staan er nog in de kelder?'

'Vier.'

'Er is hier iemand die achter mijn rug...' Met een dreun die de Vlaamse Koppen aan de muur deed trillen sloeg zij de deur dicht.

'Zij drinkt,' fluisterde Marnix de Puydt. 'Van mij mag ze, maar niet van deze porto. Want ik heb er twaalf flessen van gekregen na mijn recital bij mijnheer Groothuis.'

'Mijn grootvader heeft er mij over gesproken,' zei Louis, 'hij vond het prachtig.'

'Ja, onze Seynaeve heeft een zwak voor Debussy★.'

De Puydt schonk zijn glaasje weer vol en dronk het in één slok leeg.

'Mijn vriend Joris Diels★ van de Koninklijke Nederlandse Schouwburg in Antwerpen heeft mijn *Dood van Descartes* uiteraard als eerste in het manuscript doorgenomen en heeft er mij oprecht mee gecomplimenteerd.'

'Is het in vijf bedrijven?' vroeg Louis, want hij moest toch iets zeggen, zeker in aanwezigheid van Maurice-de-stille.

De Puydt knikte lang. Hij dronk van de fles. 'Ik zie u denken, jongeman, is dat niet al te klassiek? En dan antwoord ik u, ja, het is klassiek, de tijd van het experiment is achter de rug, thans breekt de tijd aan van de re-con-struc-tie, niet alleen van onze gemeenschap, maar ook van zijn vormen. Ik heb recht van spreken, want ik kom uit het kamp van de durvers, van hen die de grenzen van de taal hebben verlegd, in het spoor van mijn betreurde kompaan Van Ostaijen★. Wat mij onder andere de eer heeft verschaft niet opgenomen te zijn in *Zuid en Noord* van Pater Evarist Bauwens Esjee, noch in *De Gouden Poort* van mijnheer de socialist Julien Kuypers. Het eerste kan ik verstaan, onze goede pastoor heeft duidelijk last van mijn eerder libertijnse en frivole aanpak, het tweede kan ik alleen maar uitleggen

In 1904 wenste Debussy echter van haar te scheiden om te kunnen trouwen met hun beider vriendin Emma Bardac-Moyse. Door dit tweede huwelijk kwam hij in aanraking met de "betere kringen", hoewel dit niet betekende dat er een einde kwam aan zijn financiële zorgen.

Debussy heeft de muziek in heel nieuwe banen geleid. Met zijn aparte klankcombinaties en harmonieën schreef hij tal van originele werken, waaronder: *Prélude à l'après-midi d'un faune* (1894), *Pelléas et Mélisande* (1902), *La Mer* (1903-1905).

Joris Diels: (Antwerpen, 1903 – Scheveningen, 1992): Vlaams acteur, toneel- en filmregisseur. Hij was in 1923 oprichter van Het Vlaams Kamertoneel. Hier legde hij zich toe op vernieuwend theater en reageerde tegen het realisme en naturalisme in het theater.
Hij was gehuwd met de (Joodse) actrice Ida Wasserman (1901-1977).

In 1939 richtte hij het Hoger Instituut voor Toneel en Regie op, waar toekomstige acteurs naast spelopleiding ook een bredere culturele scholing kregen. Acteurs zoals Dora van der Groen en Yvonne Lex studeerden aan dit instituut, dat reeds in 1944 ophield te bestaan.

Op 10 mei 1940 sloten alle theaters en Diels vluchtte met een groot deel van het gezelschap naar het zuiden van Frankrijk. Na de wapenstilstand keerde Diels naar België terug en op 17 augustus werd hij herbenoemd voor het seizoen 1940-1941. De bezetter legde beperkingen op aan het repertoire en ook zijn Joodse echtgenote, Ida Wasserman, kon hij niet opnieuw tewerkstellen.

Eind augustus 1944 werd hij gewaarschuwd voor de nakende repressie en besloot hij onder te duiken. Op 29 april 1947 werd hij bij verstek veroordeeld tot vijftien jaar gevangenisstraf. Hij gaf zich vervolgens aan en ging in beroep tegen de uitspraak. Na een half jaar gevangenis werd hij op 30 augustus 1948 vrijgesproken. Hij kon echter niet opnieuw aan de slag in de KNS, moest uitwijken en werkte daarna vooral voor Nederlandse gezelschappen. In 1949 werd hij medeoprichter van de Toneelacademie Maastricht en vanaf 1955 regisseur en later artistiek leider bij de Haagse Comedie.

Leopold (**Paul) van Ostaijen** (Antwerpen, 1896 – Miavoye-Anthée, 1928):

modernistisch Vlaams dichter en prozaschrijver, bij het grote publiek vooral bekend om gedichten als 'Huldegedicht aan Singer', 'Rijke Armoede van de Trekharmonica', 'Alpejagerslied','Boem Paukeslag', 'Avondgeluiden', 'Melopee' en 'Marc groet 's morgens de dingen'.

Reeds op de middelbare school in Antwerpen stond Van Ostaijen bekend als een enfant terrible. Na eerder van het Jezuïetencollege te zijn gestuurd wegens het bezitten en verspreiden van 'verboden literatuur' ging hij naar het Koninklijk Atheneum. Daar sloot hij zich aan bij de 'Vlaamsche Bond', een groepering van Vlaamsgezinde Atheneumleerlingen. In juli 1913 werd hij ook daar van school gestuurd waarna hij een paar maanden later aan de slag ging als klerk op het Stadhuis van Antwerpen.

Op 28 september vielen de Duitsers de vestingstad Antwerpen aan, voor van Ostaijen het moment om het bruisende nachtleven aldaar te verkennen waar hij al gauw een bekendheid werd onder kunstenaars, intellectuelen en bohémiens. Maurice Gilliams beschrijft hem als 'de dandy, de lord in het machtig grauwe Antwerpen'.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog was Van Ostaijen een links-progressieve flamingant die ook anoniem schreef voor de activistische 'Vlaamsche Courant'. Hij werd daarvoor op 17 november 1920 veroordeeld tot een gevangenisstraf van acht maanden en een geldboete van vijfhonderd frank. In januari 1918 was hij al eens veroordeeld tot drie maanden gevangenisstraf en een geldboete wegens smaad aan kardinaal Mercier. Tijdens een betoging had Van Ostaijen namelijk samen met vijf anderen de franskiljonse kardinaal Mercier uitgefloten toen die in Antwerpen deel nam aan een grote processie. Door toedoen van het Duitse bestuur hoefde hij echter niet de cel in. Toch, om vervolging te voorkomen, vluchtte Van Ostaijen samen met zijn vriendin Emma Clément naar Berlijn. Zwaar ontgoocheld door het mislukken van de communistische Spartacusopstand en gefrustreerd door de armoedige, grimmige levensomstandigheden verzeilde hij er in een diepe geestelijke crisis. Hij raakte steeds meer verscheurd tussen 'innerlikheid' en 'uiterlikheid', tussen zijn donkere gedachten en sombere mensbeeld enerzijds en de empirische werkelijkheid anderzijds.

In zijn dichtbundel *De feesten van angst en pijn*, geschreven van 1918 tot 1921, trachtte hij deze innerlijke tweestrijd te verzoenen door te streven naar een 'unio mystica', een metafysische extase. In Berlijn kwam hij in contact met literatoren (Thomas Mann, Stefan Zweig, Herwarth Walden) en Bauhaus-kunstenaars die het kubisme, dadaïsme of expressionisme aanhingen en raakte hij bevriend met o.a. Fritz Stuckenberg. Onder invloed van de filosoof Salomo Friedländer begon hij ook proza te schrijven en raakte hij in de ban van het genre van de groteske. Tijdens zijn Berlijnse ballingschap schreef hij o.a. het bekende 'Huldegedicht aan Singer' en een 'In Memoriam' voor de overleden 'Vlaamse martelaar' Herman Van den Reeck.

Fritz Stuckenberg: Das Liebespaar (Paul en Emmeke van Ostaijen, 1919)

Na zijn terugkeer uit ballingschap naar België in mei 1921 kreeg Van Ostaijen 'bestuurlijke amnestie' waardoor zijn gevangenisstraf werd opgeheven. Zijn laatste levensjaren leed hij aan tuberculose en overleed vereenzaamd op 18 maart 1928 aan de gevolgen van zijn ziekte.

In zijn laatste levensjaren propageerde Van Ostaijen de 'zuivere lyriek': pure klankpoëzie zonder bijbedoelingen. Het gedicht moest 'geontindividualiseerd' zijn, autonoom, los van de werkelijkheid en de gevoelens van de dichter.

Evarist Bauwens s.j. (Aalst, 1853 - 1937): Belgische jezuïet en auteur.
Hij was vele jaren leraar in colleges van de orde en behoorde tot de veelzijdige lesgevers, die de meeste vakken doceerden, ook exacte wetenschappen.

Hij was de eerste om in Vlaanderen een bloemlezing samen te stellen van Nederlandse auteurs uit noord en zuid. Volgens de door de jezuïeten gehuldigde pedagogie, gaven de bloemlezingen, die '**Zuid en Noord**' werden genoemd, alleen de teksten, waarbij dan de leraar in de klas de inhoud en de structuur toelichtte. Na enige tijd was er een 'Zuid en Noord' voor elk jaar van de humaniora. Het werd het bijna verplichte boek voor de lessen Nederlands, althans in het vrij onderwijs.

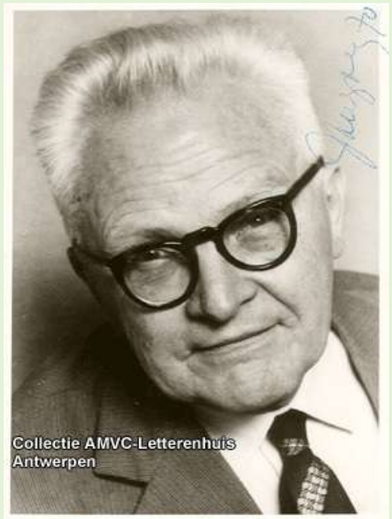
In Vlaanderen is het onderwijs verdeeld in twee groepen:
Het *Officieel* onderwijs en het *Vrij* onderwijs.

Scholen van het officieel onderwijs zijn georganiseerd door of in opdracht van de overheid:
de Vlaamse overheid, de provincies, de steden of gemeenten.
Deze scholen zijn neutraal.
In tegenstelling tot het vrij onderwijs moeten scholen van het officieel onderwijs tot het einde van de leerplicht de keuze aanbieden tussen lessen katholieke, orthodoxe, protestantse, anglicaanse, joodse of islamitische godsdienst of niet-confessionele zedenleer.

Scholen die niet door een overheid opgericht zijn, behoren tot het vrij onderwijs:
het bestaat hoofdzakelijk uit confessionele scholen, die aan een godsdienst zijn gebonden.
De katholieke scholen vormen de grootste groep.
Maar er zijn ook vrije scholen van een andere godsdienst, zoals joodse of protestantse scholen.

Daarnaast zijn er vrije niet-confessionele scholen, die niet aan een godsdienst gebonden zijn.
Daartoe behoren verschillende methodescholen.

Julien Kuypers (1892 - 1967) was in België eerste voorzitter van de raad van bestuur van de BRT.

Als zoon van een onderwijzer volgde hij de voetsporen van zijn vader en werd leraar. Daarnaast diende hij in verschillende kabinetten van enkele socialistische voormannen zoals o.a. bij Camille Huysmans en werd in 1944 secretaris-generaal van het Ministerie voor Onderwijs en Wetenschappen.

Daarnaast was hij ook gevolmachtigd minister voor internationale betrekkingen, zodat hij een voorname rol kon spelen bij internationale organisaties.

Bovendien was Kuypers ook schrijver van romans, essays en novellen. Hij was lid van de Koninklijke Vlaamse Academie en hoofdredacteur van het "Nieuw Vlaams Tijdschrift".

In 1925 werd hij bekroond door de Académie Royale de Belgique voor zijn bloemlezing '**De Gouden Poort**'.

Tijdens WOII week hij samen met de regering uit naar Frankrijk, maar werd later in opdracht naar België teruggestuurd als verbindingsman. In deze functie maakte hij deel

uit van een groep die om de veertien dagen samenkwam, telkens in een ander huis, om de toestand te bespreken, te horen wat er in het land gebeurde, alle soorten inlichtingen in te winnen, politieke prominenten te raadplegen en over dit alles verslag uit te brengen naar Londen.

Koningin Christina en Descartes

Frans Hals, portret van René Descartes, ca 1649

Christina I van Zweden door haar hofschilder David Beck. Duidelijk zijn haar mannelijke trekken.

In de herfst van 1649 kwam **Descartes** vanuit Egmond-Binnen naar Stockholm. De ambassadeur van Louis XIV, Pierre Chanut, had hem overgehaald naar Zweden te komen om privé-les te geven aan de intelligente, leergierige en dynamische Christina.

In de 17de eeuw maakte Europa een kleine ijstijd door, en de kouwelijke Descartes had geen sterke gezondheid. Hij sliep uit zolang hij wilde en studeerde vaak in bed. De energieke **Christina** dwong hem om ‘s morgens om vijf uur vanuit de ambassade, waar hij sliep, per koets naar haar enkele honderden meter verder gelegen paleis te komen. Dan slaat het lot toe. Pierre Chanut wordt ziek: een longontsteking krijgt hem te

door het feit dat ik niet behoor tot het genootschap van de Grote Doofstommen, als gij begrijpt wat ik bedoel.'

Hij nam twee forse gulpen van de buikige fles.

De Grote Doofstommen? Ik moet dit aan... ja, aan wie kan ik dit vragen? Louis merkte dat Maurice die alles wist dit ook niet wist. 'Mijn *Dood van Descartes*, eigenlijk 'Dood áán Descartes' is niet in alexandrijnen, nee, wees niet bang, ik begeef me niet op het terrein van Verschaeve, het is ook niet vervuld van het heimwee van de ziel dat grondvest, inslag en drijfveer is van vele kunst, nee, het is eerder, bijna, in een zekere zin, en nu gaat ge schrikken, een klassieke komedie.'

Maurice deed alsof hij schrok. 'Over Descartes★?'

De Puydt knorde van plezier en sloeg zijn papierwitte benen over elkaar. 'Ja, ja! Ik hoef u de levensloop van Descartes niet te schetsen, die werd u voortreffelijk bijgebracht door uw leraars van het College, maar toch wil ik u wijzen op de hoogst bizarre laatste maanden van zijn bestaan, toen hij na die ellendige omzwervingen waarbij hij vervolgd werd door allerlei klerikaal tuig, asiel gezocht had bij Koningin Christina★.'

Maria duwde de deur op een kier en zei: 'Het vertrek★ is verstopt.'

'Weeral!' kreet De Puydt. 'Maar Maria, wat steekt ge toch uit?'

'Ik?' De oeroude versleten engel in weesuniform klappertandde.

'Ja, gij, wie anders?'

Maria's tandeloze grijns spleet haar gezicht. 'Het is Amadeus geweest!'

'Lieg niet! Mijn zoon beschuldigen, hoe durft ge?'

Ze bleef grijnzen. 'Dan is het Madame geweest.'

Die mogelijkheid deed De Puydt nadenken. Hij frummelde aan de panden van zijn kamerjas, trok ze over zijn knieën.

'Wij hebben het al eerder meegemaakt,' drong Maria aan met een hels genot, 'verleden jaar, met Madame, weet ge

pakken. Zijn vriend Descartes, die voor geneeskunde veel belangstelling had en mogelijk in zijn studietijd in Poitiers ook wat geneeskunde studeerde, verzorgt hem. Chanut overwint koorts en ziekte, maar zijn vriend René krijgt het nu zelf te pakken. Waarschijnlijk werd hij door Chanut besmet. Christina stuurt haar lijfarts. Het mocht niet baten… Op 11 januari 1650, vier uur in de morgen, sterft René Descartes in de leeftijd van 54 jaar.

Christina I (1626-1689), koningin van Zweden, was de dochter van Gustav-Adolf, een van de hoofdrolspelers in de Dertigjarige Oorlog (1618-1648). Hij sneuvelde in 1632 in de slag bij Lützen, zuidwest van Leipzig. Christina was nog geen zes jaar toen ze in 1632 de troon besteeg, bijgestaan door een regentschapsraad. In 1654 deed ze troonsafstand: in die tijd van keizers en koningen, een ongehoorde en ongeziene daad. In hetzelfde jaar bekeerde de voormalige Lutherse vorstin zich tot het Rooms-katholicisme.

Christina en Descartes konden niet goed met elkaar overweg. Descartes kon weinig waardering opbrengen voor haar belangstelling voor het Oudgrieks en Christina had weinig op met zijn mechanisch wereldbeeld.

In 1663 werd het werk van Descartes door de paus in de ban gedaan; zijn boeken werden op de Index librorum prohibitorum geplaatst.

In 1671 verbood ook Lodewijk XIV het onderwijs in het cartesianisme.

Het vertrek: de wc, het toilet.

Charles Edgar **du Perron** (1899 – Bergen (NH), 14 mei 1940): Nederlands dichter, criticus en prozaschrijver. Hij richtte samen met Menno ter Braak en Maurice Roelants het invloedrijke literaire tijdschrift Forum op. Zijn roman *Het land van herkomst* is een van de bekendste modernistische romans uit de Nederlandse literatuur.

Net als zijn vriend Menno ter Braak was Du Perron een groot bewonderaar van Multatuli, maar meer dan Ter Braak was hij diens culturele erfgenaam. Du Perron wijdde tussen 1937 en 1940 niet minder dan vier publicaties aan Multatuli, waaronder een biografie, die door Willem Frederik Hermans 'voortreffelijk' werd genoemd.

Du Perrons hoofdwerk is de autobiografische roman *Het land van herkomst* (1935). Het is grotendeels als 'autofictie' te beschouwen. Passages over het Nederlands-Indië van zijn jeugd worden afgewisseld met Europese, grotendeels in Parijs gesitueerde

wel, dat het verstopt was van ge weet wel.'

'Maria, laat ons gerust met die vrouwenvodden, alstublieft! Zorg dat dat geregeld wordt, punt uit...'

'Ik ga proberen met een borstel,' zei Maria.

'De Koningin van Zweden,' zei De Puydt, 'had niet alleen een merkwaardige geesteskracht maar eveneens een zonderling karakter waardoor de vrouwelijke vodden, eh, charmes die zij ongetwijfeld had, vaak verdrongen werden door wat we bij uitstek mannelijke trekjes mogen noemen, bijvoorbeeld de neiging die wij mannen hebben om de grenzen van het menselijk vernuft, maar ook die van het lichaamsvermogen te verkennen. Zij reed te paard om maar iets te noemen, om vier uur 's ochtends, in de ijzige kou.

Nu was Descartes, die zoals ge weet, eigenlijk Du Perron★ heette, ja, zoals de Hollandse essayist die verleden jaar gestorven is en ons, Vlamingen, veel schade heeft berokkend door zijn fnuikend scepticisme, zijn laatdunkend Parisianisme★, nu was Descartes Latijns uiteraard, Latijnser kon niet, kijk maar eens aandachtig naar zijn portret door Frans Hals★, leverziek olijfkleurig ravenzwart, en dus helemaal niet bestand tegen het ijzige noordelijke klimaat, de man die al gevoelig was voor tocht, *vide* zijn brieven, rilde daar in het hoge Noorden van 's ochtends tot 's avonds, blauw van de kou...' De Puydt trok de kraag van zijn kamerjas dicht alsof hij zich wou wurgen, en begon met opgetrokken schouders te beven, liet de jas toen los en wiegde met een haarloos bleek been. 'Maar onze vrouwelijke Viking van een Koningin Christina was onverbiddelijk. Zij eiste dat hij bij dageraad al te paard zat en rijdende zou uitleggen hoe dat precies zat met twee ongelijksoortige substanties als materie en bewustzijn, en kon hij anders, zij, Koningin zijnde...'

'Nee,' zei Maurice, opgewondener dan Louis hem ooit had gezien.

'Nee!' schreeuwde De Puydt als in het café 'Groeninghe'. De fles port was leeg, zijn wijsvinger gleed langs de binnenkant van zijn glas, hij likte aan zijn vinger.

'Dus is hij gestorven, dat gebeurt in het vijfde bedrijf

episoden, waarin Du Perron een scherp tijdsbeeld van Europa geeft aan de hand van gesprekken met bevriende intellectuelen en kunstenaars. Naaste vrienden van de schrijver zijn te herkennen, onder wie Ter Braak ("Wijdenes"), Jan Greshoff ("Graaflant"), Alexandre Alexeïeff ("Goeraëff"), Adriaan Roland Holst ("Rijckloff") en André Malraux ("Héverlé"). Door frisse observaties en levendige verbeelding wordt *Het land van herkomst* door veel critici tot de beste Nederlandse romans van de twintigste eeuw gerekend. Het boek is tevens een afrekening met de hypocriete moraal van zijn tijd, die Du Perron afmat aan de in zijn ogen gedweeë houding van zijn tijdgenoten tegenover het opkomende nationaalsocialisme, dat in zijn geboorteland Nederlands-Indië over een grote aanhang beschikte.

Hij overleed vrijwel tezelfdertijd als zijn vriend Menno ter Braak, op 14 mei 1940 tussen tien en elf uur 's avonds, kort nadat op de radio de Nederlandse capitulatie voor het Duitse leger bekend was gemaakt. Ter Braak echter had zijn dood zelf gekozen. Du Perron, die aan angina pectoris leed, stierf aan een hartaanval. Volgens zijn biograaf speelde Du Perrons opwinding over de Nederlandse capitulatie hierbij een rol.

Parisianisme: het idioom en de gewoontes van de Parijzenaar bezigen.

Frans Hals (Antwerpen, ca. 1583 - Haarlem, 1666) geldt als één van de belangrijkste Oude Hollandse Meesters. Hij werkte zijn hele leven in Haarlem en hij werd vooral bekend door zijn levendige en kleurrijke schuttersstukken en afbeeldingen van tijdgenoten.

Zijn vader was lakenkoopman, katholiek en lid van de schutterij. Zoals zoveel Zuid-Nederlanders in die tijd verhuisde het gezin rond 1586 naar Haarlem. Dirck, zijn jongste broer werd gedoopt in een protestantse kerk. Frans Hals was tot 1603 een

leerling van Carel van Mander, in 1610 werd hij lid van het Sint-Lucasgilde en vanaf dat moment mocht hij ook leerling-schilders in dienst nemen. In 1616 reisde hij naar Antwerpen om het werk van Rubens en Antoon van Dyck te bestuderen. De reguliere diensttijd in de plaatselijke schutterij was twee jaar maar Frans Hals diende van 1612 tot 1624. In 1616 schilderde hij zijn eerste schutterstuk en in 1639 zijn laatste. Deze laatste vormen door hun veelzijdige gelaatsuitdrukkingen, de glimmende uniformen en de rijke kleurnuances het hoogtepunt in Hals' oeuvre.
Frans Hals maakte ook deel uit van de Haarlemse rederijkerskamer.

Zigeunermeisje 1628-1630

Ballet met rijmende verzen, de **Triomf van de Vrede**:

> Onlangs verscheen van Watson, Richard A.: Descartes's Ballet. His Doctrine of the Will and His Political Philosophy (with a transcript and English translation of *La Naissance de la Paix*). Daarin schrijft hij dat koningin Christina Descartes, omdat hij weigerde te dansen, opdracht gaf om een hofballet in verzen te schrijven: *La Naissance de la Paix*. Als Descartes dit ballet inderdaad schreef, zou het ‘t laatst gepubliceerde werk van hem zijn. En vanwege de politieke inhoud zou het belangrijk zijn om achter Descartes’ politieke filosofie te komen, die hij zeker had, maar nooit naar buiten bracht. Het bewijs van zijn auteurschap bestaat echter niet. Het blijft enkel bij het feit dat hij een kopie van de gepubliceerde verzen stuurde aan een vriend ... teneinde het pakket zwaarder te maken, zei hij, om niet

waarin even een glimp wordt getoond van het laatste dat de arme man heeft geconcipieerd, namelijk geen wiskundig of filosofisch traktaat maar een ballet met rijmende verzen, de Triomf van de Vrede★, nimfen van allerlei model verschijnen dansend ten tonele, dat vindt het publiek dat niet altijd mijn veelvuldige historische nuanceringen zal kunnen volgen een welkome afleiding, maar ondertussen, in een hoekje, spuwt Descartes bloed terwijl hij moet erkennen dat zijn kronkelige intelligentie van Latijnse oorsprong dorheid is, de elegantie van de verstening...'

'Hij dacht dat de lucht vloeibaar was,' zei Maurice de Potter. 'De zon en de sterren waren ook vloeibaar, anders konden zij niet bestaan, dacht hij.'

'Dat dacht hij, ja,' zei De Puydt korzelig. 'En precies deze aberraties in zijn denken worden vernietigd door de levenskracht, de bloedstroom zelf van Koningin Christina. Men kan zich ook afvragen of René, Sieur du Perron Descartes★, naar zijn portret door Hals te oordelen, niet joods was, maar ik heb er toch van afgezien om dit te beklemtonen, het is het ogenblik niet.'

Louis en Bekka waren vergeten welke spelletjes zij deden in de kleiputten of ze waren ze ontgroeid. Zij hingen rond, gooiden met keitjes maar niet te ver, want in hun okeren paradijs vol klippen en groeven wandelden Duitse ingenieurs rond, in rubberlaarzen, met meetinstrumenten. Bekka miste haar broer die bij zijn grootouders in Roeselare ondergebracht was, een onbereikbare stad waar tapijtwevers en borstelmakers met een olijfkleurige teint woonden die men Egyptenaren noemde.

Op een dag dook Vuile Sef op bij de houten barak, met zijn beide handen in vuile windsels.

'Ik zit in de 'Patria', ik trek mij niks aan, ik zit mijn gazet te lezen en die Zwarte Brigade-mannen komen binnen, moortelzat, zij kwamen van een feestje, zij zingen en in een keer

verloren te raken. Vrijwel zeker is het ballet geschreven door de protestant geworden en naar Holland uitgeweken professor Hélie Poirier, die beroepsmatig in Franse verzen schreef.

(Zie ook: H.W. Van Tricht, Hélie Poirier, Translator of Erasmus, in: Quaerendo.)

De naam van Descartes was: **René Descartes, seigneur du Perron**.

is er één, Schaarleider noemden ze hem, die naar mij komt en zegt: "Hoe komt dat dat ge niet groet als wij binnenkomen!" Ik zeg: "Houzee, Kameraad..." en ik steek mijn arm in de lucht. "Dat is niet reglementair," zegt hij, "ge moet eerst rechtstaan en uw arm gestrekt houden." Ik zeg: "Gestrekt? Maar uw Führer doet het zo!" Met een slag naar achter. "Allee, rechtstaan!" zegt hij. Ik zeg: "Ventje, loop naar de kloten," en dan hebben zij mij vastgepakt, ik moest mijn handen op de tafel leggen en met hun matrak hebben ze mijn handen kapotgeslagen.'

'Het gaat verzweren,' zei Bekka.

'Mijn vrienden zeggen dat ik naar de politie moet gaan. Maar zij kennen mij, bij de politie. Ik heb geen getuigschrift van goed gedrag en zeden. Hoe is het met uw broer?'

'Hij is bij mijn grootmoeder.'

'Heeft hij daar genoeg te eten?'

'Het is daarom dat hij daar naar toe is.'

'Ik had voor hem kunnen zorgen. Hij zou niks te kort gekomen zijn.'

'Ge kunt voor Louis zorgen,' zegt Bekka veelbetekenend, honds gevaarlijk heksje.

'Alstublieft!' riep Louis.

Over het stilstaand water van de poel, over het groene vlies daalden zwermen libellen met hun geaderde vleugels, hun metaalkleurige lijven waar het licht in vonkte.

'Gij wordt een kloeke beer,' zei Vuile Sef. Louis haalde zijn schouders op. Als de viezerik denkt dat ik als plaatsvervanger van Tetje zal dienen.

'Wat leert ge in 't College?'

'Latijn-Grieks.'

'Gij gaat toch nooit pastoor worden?'

'Hij!' zei Bekka schamper, het maakte Louis blij.

'Ik ga schrijver worden lijk Cyriel Verschaeve of Guido Gezelle.'

'Maar dat zijn pastoors!'

Zijn blunder was hemelhoog. 'Bemoei u niet met mij,' snauwde Louis.

Jack London (San Francisco, 1876 - Californië, 1916): Amerikaans schrijver van romans en korte verhalen.

London en zijn vrouw Charmian op hun ranch in Glenn Ellen, 1911

London was de onwettige zoon van de Ierse astroloog William Henry Chaney en nam de naam aan van zijn stiefvader. Hij groeide op bij de haven van Oakland en leidde daar een avontuurlijk jeugdleven, waarbij hij vaak mee uit varen ging op zee, een periode welke hij later verwerkte in *The Cruise of the Dazzler* (1902).

London genoot slechts beperkte scholing, was grotendeels autodidact, monsterde in 1893 aan op een walvisvaarder en voer naar Japan. Vier jaar later trok hij als gouddelver naar Klondike. Het woeste landschap en het ruige leven van Alaska leverden hem stof voor zijn eerste verhalen, die hij vanaf 1898 begon te publiceren. Zijn bundel *The Son of the Woolf* (1900) had groot succes. Kort daarna publiceerde hij een aantal dierenromans, waaronder het bekende *The Call of the Wild* (Roep van de Wildernis, 1903) en *White Fang* (Witte Hoektand, 1906). "White Fang" gaat over een wolf die langzaam een trouwe hond wordt en "Call of the Wild" over de sledehond Buck die een soort natuurlijke leider van een wolvenhorde wordt.

London was een verwoed lezer en werd sterk beïnvloed door denkers als Karl Marx, Charles Darwin, Herbert Spencer en Friedrich Nietzsche, hetgeen vooral blijkt uit de heroïsch-individualistische levenshouding van de meeste van zijn hoofdfiguren: vaak zijn het natuurlijke leiders.
Gedurende zijn hele leven besteedde London veel aandacht aan sociale en economische vraagstukken. Een verblijf in Londen leverde stof voor *The People of the Abyss* (1903), een sociologische studie over het leven in de Engelse hoofdstad. *The war of the classes* (1905) en *The Human Drift* (1917) zijn verkapte (sociaal) politieke pamfletten.

London's oeuvre is zeer omvangrijk, maar ongelijk van kwaliteit. Reeds tijdens zijn leven was hij enorm populair. Hij stond niet alleen bekend om zijn werk, maar ook om

'Wij kunnen daar toch over discuteren. Uw toekomst, dat is toch van belang. Als er zich iemand met mijn toekomst beziggehouden had op uwe ouderdom, dan was alles anders gelopen met mij. Waarover gaat ge schrijven? Over 't boerenleven en zo?'

'Nee, meer als Jack London★.'

'Schrijver,' zei Vuile Sef. 'Ge gaat het zout in uwe pap niet verdienen. Kijk naar meneer Vrielynck.'

Meneer Vrielynck★ was een krakkemikkige grijsaard met een breedgerande zwarte hoed op geelwitte schouderlange klissen, die de Vlaamse taal bestudeerd had tot hij er bijna blind van geworden was. Hij kwam vaak langs de Filips van Elzaslaan, met zijn witte stok. Kinderen liepen joelend achter hem aan en tikten tegen zijn groezelige zwarte jas, riepen: 'Het Leeuw, het Leeuw!' omdat hij ooit in Radio-Walle een oproep gedaan had om het embleem van de Leeuw van Vlaanderen, op vlag of schild of boek, Het Leeuw te noemen, daar het dier dan geen geslacht had, een begrip was, dus onzijdig.

'Wat heeft meneer Vrielynck eraan overgehouden? Een medaille van de stad, dat is alles.' Vuile Sef veegde zijn gezicht af met de vuile flarden linnen aan zijn hand.

'Wat geeft dat?' riep Louis. (Als ik maar ooit in sepiakleur afgebeeld word, achteraan omdat ik de jongste ben, in het Standaardwerk *Vlaamse Koppen*, pijp in de mond, hoofd schuin, een vinger diep in de rechterwang gedrukt, een verdrietige blik. Misschien een snor. Nee, een korte baard.)

Vuile Sef: 'Die Zwarte Brigade-kerels kan ik in een zekere zin verstaan. Volgens ik hoorde hadden ze te veel gedronken omdat ze triestig waren dat hun leider Staf de Clercq★ het niet lang meer zal trekken, met zijn kanker van de lever.'

Mama die gezien had hoe hij afscheid nam van Bekka vóór haar huis, zei: 'Dat meisje hangt aan onze Louis! Er gaat daar

zijn onstuimige leven. Om zijn reputatie gestand te doen (of wellicht ook wel uit innerlijke noodzaak) zag hij zich steeds weer verplicht op avontuur te gaan. Hij verbraste zijn fortuin en trok door zijn levenswijze een zware wissel op zijn fysieke en mentale gezondheid. Zijn persoonlijke problemen komen aan bod in de semi-autobiografische roman *Martin Eden* (1909), die uiteindelijk eindigt met de zelfmoord van de hoofdpersoon.

London overleed in 1916 op zijn ranch te Glenn Ellen, met vergiftigingsverschijnselen. Aangenomen werd dat hij zelfmoord pleegde, maar de verklaring kan ook zijn dat hij leed aan ernstig nierfalen, mede als gevolg van zijn alcoholmisbruik.

> **Meneer Vrielynck**: op pag. 473 maken we kennis met zijn zoon Meester Vrielynck, "notoir vrijmetselaar, en hardvochtige zoon van Vrielynck de taalkundige Het Leeuw, die zijn vader deerlijk had laten verkommeren".

Staf de Clercq: zie p. 126.

Titus **Lucretius** Carus (99 - 55 v. Chr.): Romeins dichter en filosoof, bekend om zijn leerdicht *De Rerum Natura*.

Over Lucretius' leven is heel weinig bekend. Zijn kennis van de Griekse en Romeinse letterkunde en filosofie getuigt van een degelijke opvoeding. Uit zijn werk blijkt dat hij goed op de hoogte was van het leven in Rome, maar zijn vertrouwdheid met het platteland wijst tegelijk erop dat hij niet steeds in Rome woonde. Bekend is dat Lucretius hield van oude Latijnse gedichten, vooral Ennius. Hij was waarschijnlijk bevriend met enkele vooraanstaande aristocraten. Aan één van hen, een zekere Memmius (praetor in 58 v. Chr.), heeft hij zijn bewaard gebleven werk opgedragen. In Lucretius' ogen was Memmius, die bekendstond om zijn morele en financiële corruptie, hét voorbeeld van iemand die verkeerd leefde. In de Kroniek van de christelijke auteur **Hiëronymus** (4e eeuw na Chr.), die zelf uit een literatuurgeschiedenis van Suetonius lijkt te putten, lezen we dat Lucretius door een

nog iets schoons van komen, hé, Louis?'

'Schei uit, Mama.'

'Ja, schei uit, Constance.'

Mama had iets vrolijks in die dagen, zij kwam dikwijls laat thuis omdat zij verplicht was met Herr Lausengier en zijn medewerkers in het restaurant 'De Gouden Kroon' op de Markt te dineren, waarbij, echt Duits, dossiers doorgenomen werden. Mama zei ook af en toe midden in een Vlaamse zin woorden als 'zweifellos', 'wunderbar' of het rare 'ähnlich'.

'Profiteer ervan, Constance,' zei Tante Nora. 'Ge zijt maar een keer jong in uw leven.'

'Zij zijn zo correct,' zei Mama, 'ge hebt er geen idee van, het is altijd van Frau Seynaeve alvoor, Frau Seynaeve vanachter.'

'Hoe? Zeggen ze geen Constance tegen u?' vroeg Papa.

'Een enkele keer,' gaf Mama toe.

De Kei had het over Lucretius★ die door de theologen van zijn tijd uitgescholden werd voor dolle hond. De heilige Jeroom was iets genuanceerder geweest in zijn oordeel. Volgens hem was Lucretius waanzinnig geworden door een liefdesdrank.

De leerlingen lachten onderdanig.

'*Clinamen*,'★ de Kei schreef het ongeduldig met hoekige letters op het bord. '*Clinamen*,' Louis deed zijn best om aandachtig te zijn, maar het was heet in de klas, hij had ook het gevoel dat de Kei de hele les uitsluitend voor hem bestemde, de soms verdubbelende ogen achter de glazen zwommen in doorschijnende olie, achtervolgden hem. *Clinamen*, de afwijking die steeds aanwezig is. In de beweging van de lichamen. Waardoor zij ontsnappen aan het noodlot. Wie kon het wat schelen? *Clinamen* ook zijnde de verbuiging. Wat de syntaxis toelaat. Let toch op. Toelaat dat de woorden in hun kleinste gemene delen. Gemene delen, slaat dit

liefdesdrank gek geworden is en op zijn 44ste zelfmoord heeft gepleegd. Hij zou op heldere momenten een paar boeken geschreven hebben die later door Cicero uitgegeven zouden zijn. Dit is niet erg waarschijnlijk. Geen enkele andere auteur vermeldt het, en in zijn werk waarschuwt Lucretius juist tegen hartstochtelijke liefde en tegen zelfmoord. **Het kwam vaker voor bij vroegchristelijke auteurs dat materialistische filosofen zoals de epicuristen als krankzinnigen werden afgeschilderd**. Zijn werk *De Rerum Natura* is, behalve om de inhoud, ook om zijn literaire kwaliteiten van grote betekenis, en werd door toedoen van Cicero, die zelf allerminst een aanhanger van Lucretius' leer was, postuum uitgegeven. Deze schreef aan zijn broer Quintus: ‘de gedichten van Lucretius zijn inderdaad zoals je schrijft: ze bevatten veel momenten waarop zijn genie opvlamt, maar ook veel techniek.' De reden waarom Cicero toch niet zoveel op zou hebben met Lucretius, is onder andere omdat hij zijn werk in een poëtische vorm schreef. Cicero gaf de voorkeur aan teksten die rechtstreeks de Griekse bronteksten gebruikten. Ook is het duidelijk dat Cicero Lucretius’ epicuristische ideeën niet deelde. Cicero’s ongenoegen met Lucretius is terug te zien in het feit dat hij nauwelijks naar Lucretius verwijst. Hij zou hem namelijk geen podium willen geven voor de ideeën waar hij zo tegen gekant was.

Lucretius' leerdicht *De Rerum Naturā* (d.i. Over de natuur der dingen) beschrijft in zes boeken (in totaal 7415 verzen, dactylische hexameters), de verschijningsvormen van de natuur en hun ontstaan. In het werk predikt hij de levensbeschouwing van de Griekse filosoof **Epicurus**, die voor zijn fysische verklaringen teruggreep naar de atoomtheorie van Democritus, en Lucretius stelt zich tot doel de lezers op die manier te bevrijden van de angst voor en het bijgeloof aan de macht van de goden. Het werk relativeert ook de plaats van de mens in de kosmos. In tegenstelling tot andere Latijnse gedichten, beschrijft Lucretius een filosofie, in plaats van de grootsheid van de Romeinen.

Clinamen: neiging, helling. Afwijking. Verbuiging.

op mij? Verbogen worden. Verboden gemene delen. Van functie veranderen.

Volgens mij is deze Kei een of andere voordracht aan het voorbereiden en aan het uitproberen op deze slaafse klas vol proefkonijnen die dit onbegrijpelijk getetter aanvaarden. Een lezing die hij straks voor geleerde pijprokende priesters zal houden.

'Zodat wij misschien mogen besluiten dat de meeste levensbeschouwingen esthetisch zijn en daar niet willen voor uitkomen.' De bel ging, precies op tijd, op de laatste lettergreep.

'Ge waart aan het dromen,' zei de Kei op de speelplaats.

'Gij geeft lessen die de jongens niet begrijpen.'

'De jongens?'

'Ik ook niet. Dit is niet van onze leeftijd.'

'Op uw leeftijd sprak men vroeger al vloeiend Grieks en Latijn.'

'Vroeger, vroeger,' zei Louis. Sommige jongens stonden op een afstand naar hen beiden te kijken - vooral naar mij, de favoriete hoveling.

'*Plus est en vous*,' zei de Kei.

'Gij wilt maar een ding, dat ik een Jezuïet word.'

'Ik wil niet. Ik hoop.'

'Toch zijt gij niet gelukkig.' (Als tegen een Hottentot, in een fort waar Zusters zonder geweren op wacht stonden.)

'Ik denk niet in dergelijke categorieën. Alhoewel ik gelukkiger zou zijn als gij wat meer eerbied had voor de mogelijkheden die de Heer u geschonken heeft.'

'Meer dan aan de anderen?'

'Louis, waarom wilt ge niet leren? Waarom, zoals men nu zo grif proclameert, de natuur laten betijen, elke impuls zijn loop laten, kracht, machtswellust, vernietiging, alles wat de natuur en de oorlog verheerlijkt, zo weerstandsloos aanvaarden?'

'Wie proclameert dat?'

'Onze nieuwe heersers,' zei de Kei. 'Zij verheerlijken het bloed. Zij willen terug naar een donker, bloedbespat ver-

leden. Merkt gij dat dan niet?'

'Wat moet ik daartegenover stellen? Versterving?'

'Niet schamper doen. Niet tegen mij.'

Er ontstond beroering op de speelplaats. Een krijsend varken, maal tien, doordringend gepiep en geklaag, de leerlingen en een paar priesters renden, duwden tegen elkaar bij een boompje. Maurice de Potter was bij het tikje-spelen in volle vaart over een richel in de tegels gestruikeld en voorovergevallen op een der punten van het ijzeren hek dat een jong boompje beschermde, de hartvormige punt was door zijn linkeroog gedrongen, Maurice bleef, met het hoofd gespietst en met de armen om het hek geklemd, half liggen, half hangen, een onbekende, spierwit. Liep het oog leeg? Lag het op zijn wang? Maurice werd door de tegen elkaar botsende priesters en leerlingen die gilden als tijdens de bombardementen in het begin van de oorlog, losgehaakt, weggedragen. Een aantal leerlingen van de Vijfde Latijnse gingen als een meute de dikke Voordekkers te lijf die Maurice achternagezeten had.

Met zijn klas defileerde Louis langs het opgebaarde lijk van was met het zwarte lapje voor de ogen, de wijdgesperde neusvleugels waarin propjes watten zaten.

'Pak zijn hand vast, Louis,' zei Maurice's moeder, 'ge moet niet benauwd zijn, het was toch uw kameraad.'

Hij verbeeldde zich dat de hand, koel rubber, van binnenuit kou uitstraalde, dat het besmettelijk was, dat de tere gevelde zeerover de lucht van de dood naar hem toeblies uit de bijna doorschijnende lippen, die zeiden dat ook de sterren vloeibaar waren.

Maurice's moeder zat met een elleboog op de rand van de kist. "t Is lijk of dat hij slaapt, hé, Louis?' Sporen van lippenstift in haar mondhoeken. Daarnet nog bijgewerkt, terwijl ze weet dat haar kind het niet meer kan zien. Tenzij de dag des Oordeels vanavond afgekondigd werd. Ik moet rou-

Der Adler: naam van een sinds 1 maart 1939 verschenen geïllustreerd propagandatijdschrift van de Duitse luchtmacht. Inhoudelijk steunde het blad op materiaal van het Ministerie van Propaganda en was het bedoeld om de Duitse jeugd enthousiast te maken voor de dienst in het leger.

Vanaf nr. 23-1940 verscheen voor het eerst een separate Duitstalige uitgave voor het buitenland, uitgebreid met berichten over het maatschappelijke en culturele leven in Duitsland. Op haar hoogtepunt waren er Frans-, Italiaans-, Roemeens-, Spaans- en Engels-talige uitgaven.

Jos Speybrouck

Dolf Zeebroeck, een gefingeerde naam voor Jos Speybrouck (Kortrijk, 1891 - Kortrijk, 1956): Belgisch kunstenaar, schilder, graficus, tekenaar en illustrator.

Hij volbracht zijn studies aan de Stedelijke Academie in Kortrijk en aan het Sint-Lucasinstituut in Gent. Hij studeerde af in 1911 met een impressionistisch drieluik *De Verheerlijking van Vlaanderen*.

In 1914 trouwde hij met Julia D'Haene. Ze kregen dertien kinderen.

Vooral na de Eerste Wereldoorlog specialiseerde hij zich in werk dat het Vlaams bewustzijn aanmoedigde. Hij deed dit vooral door het ontwerpen van prentkaarten. De eerste hadden *Gudrun* (Spel in vijf bedrijven, 1882) van Albrecht Rodenbach als onderwerp.

In 1931-1936 verzorgde hij de jaaralmanakken van het Noordstar-Boerhavefonds, in art-nouveaustijl.

wen. Timmer die kist toch dicht. Waar is zijn schrift waarin hij de foto's van piloten uit *Der Adler*★ plakte? Hij heeft een zweempje van een sarcastisch lachje, merkt men dat niet? Waarom verjaagt niemand die vlieg in zijn nek? Omdat hij het toch niet merkt. En als hij vanuit de hemel naar zichzelf keek?

'Dat deed hij zeker,' zei de Kei een paar dagen later in de kapel, achter hem viel een gespierde Jezus voor de tweede maal in het fresco van Dolf Zeebroeck★, een van de beroemdheden van Walle, hij exposeert in Brussel, zijn doods- en geboorteprentjes worden tot in Amerika verkocht, het is modern maar het wordt toch veel gevraagd.

'Alhoewel ge dat niet letterlijk moet nemen,' zei de Kei snel, omdat hij het koppige, lastige, kittelorige van Louis opving. 'Ge kunt ook denken dat iemand na zijn dood een gedeelte wordt in het geheel van miljarden gedachten en gevoelens die in het Heelal zijn opgenomen, in het Principe zelf en dat dit een zeker bewustzijn niet uitsluit. Maar zoiets schampt natuurlijk op u af. Louis, ge zijt veel te terre-à-terre.'

'Het is Maurice die nu terre-à-terre is.' Louis voelde de slappe lach in zich opwellen en voor het eerst in jaren kreeg hij een klap. Zijn oor gonsde, de tranen sprongen in zijn ogen. Vertroebeld zag hij hoe de Kei een half beschermend, half afwerend gebaar maakte.

'Ik ben al weken in staat van doodzonde,' zei Louis.

'Dat wil ik niet horen.'

'Maar ge moet! Als zielenherder!'

'Wilt ge nog een draai om uw oren?'

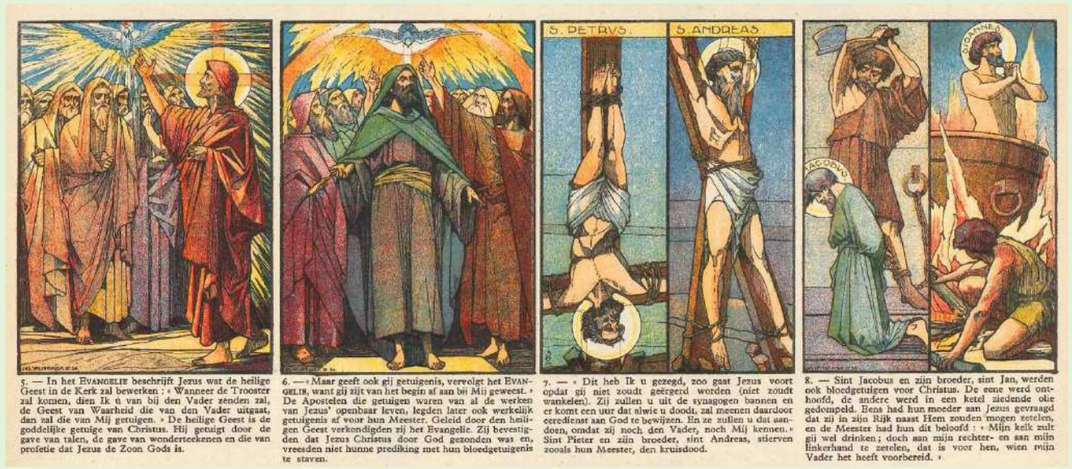
Louis wenkte met zijn beweeglijke wijsvinger. Kom op. Zoals de jongens op de speelplaats deden vlak voor het opwindend geworstel.

'Gedraag u, Louis Seynaeve, bij het altaar.'

'Ik geloof al weken niet in God.' (Omdat jij er dan de vertegenwoordiger, de onblije boodschapper van zou zijn!) 'Ik heb gisteren nog de hostie in mijn hand uitgespuwd, er een balletje van gedraaid en erop gestampt.'

'Ge staat te liegen.'

Hij ontwierp ook religieuze en symbolische grafiek. Zijn klanten waren in hoofdzaak de uitgeverij Lannoo, de abdijen van Loppem en Averbode. Hij illustreerde boeken en leverde kleine illustraties voor kerkboeken en missalen. Sommige van zijn geïllustreerde Bijbelverhalen worden als vroege tekststrips beschouwd.

5. — In het EVANGELIE beschrijft Jezus wat de heilige Geest in de Kerk zal bewerken : « Wanneer de Trooster zal komen, dien Ik u van bij den Vader zenden zal, de Geest van Waarheid die van den Vader uitgaat, dan zal die van Mij getuigen. » De heilige Geest is de goddelijke getuige van Christus. Hij getuigt door de gave van talen, de gave van wonderteekenen en die van profetie dat Jezus de Zoon Gods is.

6. — « Maar geeft ook gij getuigenis, vervolgt het EVANGELIE, want gij zijt van het begin af aan bij Mij geweest. » De Apostelen die getuigen waren van al de werken van Jezus' openbaar leven, legden later ook werkelijk getuigenis af voor hun Meester. Geleid door den heiligen Geest verkondigden zij het Evangelie. Zij bevestigden dat Jezus Christus door God gezonden was en, vreesden niet hunne predikng met hun bloedgetuigenis te staven.

7. — « Dit heb Ik u gezegd, zoo gaat Jezus voort opdat gij niet zoudt geërgerd worden (niet zoudt wankelen). Zij zullen u uit de synagogen bannen en er komt een uur dat alwie u doodt, zal meenen daardoor eeredienst aan God te bewijzen. En ze zullen u dat aandoen, omdat zij noch den Vader, noch Mij kennen. » Sint Pieter en zijn broeder, sint Andreas, stierven zooals hun Meester, den kruisdood.

8. — Sint Jacobus en zijn broeder, sint Jan, werden ook bloedgetuigen voor Christus. De eene werd onthoofd, de andere werd in een ketel ziedende olie gedompeld. Bens had hun moeder aan Jezus gevraagd dat zij in zijn Rijk naast Hem zouden mogen zetelen, en de Meester had hun dit beloofd : « Mijn kelk zult gij wel drinken; doch aan mijn rechter- en aan mijn linkerhand te zetelen, dat is voor hen, wien mijn Vader het heeft voorbereid. »

Speybrouck ontwierp kostuums en praalwagens voor het Eucharistisch Congres in Kortrijk (1939), de Vredesstoet in Roeselare (1945), de Guldensporenstoet in Kortrijk (1952) en de Sint-Godelieveprocessie in Gistel (1954).

Hij was ook zijn leven lang leraar schilderen en tekenen aan het Sint-Lucasinstituut in Doornik en aan het Instituut Onze-Lieve-Vrouw-van-Vlaanderen in Kortrijk.

Flash Gordon is een sciencefictionstripserie bedacht door Alex Raymond, met in de hoofdrol het gelijknamige personage. De strip verscheen voor het eerst op 7 januari 1935, en volgt de avonturen van Flash Gordon en zijn genootschap bestaande uit Dr. Hans Zarkov en Dale Arden. Dr. Zarkov ontwikkelt een ruimteschip waarin de drie een reis maken naar de planeet *Mongo*. Hier komen ze echter vast te zitten. Mongo wordt bewoond door een aantal verschillende culturen, waarvan sommige technologisch zeer geavanceerd, die één voor één veroverd zijn door de tiran **Ming the Merciless**. (Gele huid, lange rode (!) mantel.)

Er zijn veel intelligente levensvormen op Mongo, waaronder de leeuw- en de haaimensen.

De drie reizigers raken kort na hun aankomst bevriend met Prins Barin, de rechtmatige opvolger van de troon die door Ming is veroverd. De drie voegen zich bij Barin om

'Ja,' zei Louis mat. (Want er is een kwaad dat God heet, het heeft doodsengelen, bijvoorbeeld die ene die Maurice heeft opgetild en tegen de ijzeren speerpunt heeft gespietst en die nu rondwiekt, zoekend, kwijlend van het jachtige speuren naar een nieuw vers kind, en er zijn ook de gelaarsde gehelmde getaande engelen in tanks en Stuka's die mogen doden zonder enige verantwoording.)

'Kniel,' beval de Kei en wees naar een bidstoel. 'En bid de Heer Jezus een dankgebed dat gij nog in leven zijt.' Hij stond achter Louis' rug en legde zijn hand op Louis' nek. 'Gij,' hoorde Louis. 'Gij!' Hij wilde overeind komen maar de koele hand drukte. 'Gij die goed zijt en mooi, een evenbeeld van uw Schepper, gij wilt u aan het kwaad overleveren vanuit een opstandigheid die ik begrijp als geen ander.'

(De Duitse wetenschap heeft een dodende straal ontwikkeld, die overal doorheen kan, bijvoorbeeld dwars door de baksteen en het plamuurwerk van mijn kamer, die straal is listig gemonteerd op de hoornen bril van die man achter mijn kwetsbare rug en zal mij elk ogenblik vastpinnen.)

'Gij zijt onrein. Zoals ik,' riep Louis in de kapel.

De vingers knellen om zijn nek. Vastgepind door Ming-de-onverbiddelijke★ in zijn ruimteschip die net zo kaal is als de Kei en eenzelfde zwart uniform draagt! Louis werd Flash Gordon★ en draaide zich om, zag een beteuterde radeloze man met een bril scheef op zijn vlezige neus.

'Kus mijn kloten, Kei!' zei Louis en rende langs de moderne kruisweg naar het licht van de open deur. K, k, k, het was een stafrijm, een stapsteen waarop men steunt met de stemme, dixit Guido Gezelle.

Nonkel Robert, opgeleid door slager Spinel van de Doornikse wijk, begon al aardig de knepen van het slagersvak te kennen. Zijn paté was nog wat bitter, te veel lever, maar zijn hoofdvlees daarentegen...

Bomama zei dat Louis zijn huiswerk moest meebrengen.

samen de strijd aan te gaan met Ming, die van zijn kant direct zijn oog laat vallen op Dale Arden en wil dat zij zijn vrouw wordt.

Alex Raymond's Flash Gordon (4 Maart 1934). Flash en Thun rennen om het huwelijk van Ming en Dale te stoppen.

Naar Wijd en Zijd (Frans: Vers l'avenir): Belgisch vaderlandslievend volkslied dat tevens werd beschouwd als het volkslied van Belgisch-Congo.

De tijd spoedt heen en bakent reeds de laan	Le siècle marche et pose ses jalons, (baken)
Waar ook nieuwere tijden ons wenken	Nous marquant une étape nouvelle.
Wij volgen fier en zullen langs de baan	Nous le suivons et nous nous rappelons
Onze roemrijke vaderen gedenken	Nos aïeux et leur gloire immortelle.
Is uw bodem hier klein	Si ton sol est petit,
Ginds toch wacht u een strand	Dans un monde nouveau
Als een wereld zo groot	L'avenir qui t'appelle
Waar uw vlag staat geplant	A planté ton drapeau.
Refrein:	
Immer vooruit dappere telgen	Marche joyeux, peuple énergique,
Moedig en vrij vast hand in hand	Vers des destins dignes de toi.
God omsluite in zijn zegen der Belgen	Dieu protège la libre Belgique
Vorst en land	Et son Roi !

Het lied werd geschreven in 1905 door Gentil Theodoor Antheunis (1840-1907), schoonzoon van Hendrik Conscience. De muziek werd gecomponeerd door François-Auguste Gevaert (1828 - 1908).

Verschillende liederen van zijn hand werden opgenomen in de populaire liedbundel *Kun je nog zingen, zing dan mee*, o.a. 'En over de weide daar blonk de zon', het lied 'Bontekoe' en het lied 'Het muizeke'.

Gentil Theodoor Antheunis, ca. 1865

Gefreiter: soldaat 1ste klas. Ook: korporaal?
Der Böhmische Gefreiter: Hitler.

Gigolo: fat, dandy. Betaald danser in dancing.

Eerwaarde Heer Principaal: directeur, chef, ceo. Hier: verantwoordelijk voor de geestelijke vorming.

'Als ge hier bij de stoof zoudt zitten en af en toe iets tegen mij zeggen, zou ik al meer dan content zijn.'

Op de dag dat hij met Nonkel Leon zou vertrekken naar Essen (of was het Bremen?) was Nonkel Florent niet op het station verschenen. Nonkel Leon, buiten zinnen, wou niet alleen vertrekken, maar getuigen hadden getuigd dat Tante Nora haar schijter van een vent letterlijk in de trein had geperst toen de koperblazers het 'Naar Wijd en Zijd'★ aanhieven.

Andere getuigen fluisterden dat Tante Mona minstens drie keer werd opgemerkt in de tearoom 'Michelangelo' met een piepjonge Gefreiter★, die haar jas uit- en aangetrokken had als een volleerde gigolo★.

'Liever een gigolo in mijn bed dan een baksteen.'

'O, gij, zotte mus,' lachte Mama en plots brak haar lach af.

Peter beweerde dat hij uit betrouwbare bron had vernomen, dat het binnenkort zou rommelen in het Oosten. Alhoewel hij moeilijk kon geloven dat Hitler Stalin zou aanvallen, zoals Mijnheer Tierenteyn zei, 'want een niet-aanvalspact dat wordt niet op water geschreven'.

Papa werd in de spreekkamer geleid. De wanden waren behangen met dikgeribbeld bruin papier dat antiek leer moest voorstellen. Papa gaf de Eerwaarde Heer Principaal★ een hand en hoorde het oordeel aan. Zijn zoon was onhandelbaar, een moreel gevaar voor de andere leerlingen want hij trachtte anderen te beïnvloeden. Het College voerde geduld en tolerantie in zijn vlag en had natuurlijk het diepste respect voor de stamvader van de Seynaeves, maar tenzij er een grondige verandering te bespeuren viel in de kortst mogelijke tijd samen met een openbare boetedoening zouden er maatregelen genomen worden, misschien wel de meest drastische. Tenslotte moest men, hoe vooruitstrevend het College ook soms genoemd

Schabouwelijke: jammerlijke, ellendige.

Jezuïetenorde ... heilige data:

> 1773 – Paus Clemens XIV heft via de bul of breve *Dominus ac Redemptor* de orde voorgoed op onder druk van de koningen van Frankrijk, Spanje en Portugal. De vorsten Frederik II van Pruisen en Catharina II van Rusland negeerden deze opheffing echter. In enkele landen in het Verre Oosten, China en India komt de opdracht zelfs nooit aan. Hierdoor kon de sociëteit blijven bestaan in deze landen.
>
> 1814 – Na de Franse Revolutie wordt de jezuïetenorde door paus Pius VII met de bul *Sollicitudo omnium ecclesiarum* weer hersteld. De Amsterdammer Jan Roothaan zorgt voor een sterke impuls van deze orde die toen nog maar uit 600 personen bestond.

Ogief: spitsboog (in de gotiek.)

werd, het reglement van hogere orde respecteren.

De Kei stond met gekruiste armen bij de schoorsteen, naast het marmeren borstbeeld van Kanunnik Germonprez die het College in 1814 weer tot bloei had gebracht na de schabouwelijke★ opheffing van de Jezuïetenorde ten jare 1773, heilige data.★

'Orde,' zei Papa. 'Maar ik wil niets liever dan orde. Ik zal ervoor zorgen dat Louis ogenblikkelijk doet wat gij hem oplegt. Hij is christelijk opgevoed door ons, hij zal het verstaan en als hij het niet verstaat sla ik hem bont en blauw!'

In de theatrale drift hoorde Louis het gebedel. Van een baviaan om een banaan.

'Want van jongs af aan hebben wij dat in de gaten gehouden, Mijnheer de Principaal! Een christelijk leven. Want ge gaat toch niet beweren dat wij hem naar het Sint Jozef-instituut in Haarbeke gezonden hebben om hem daar verkeerd te laten kweken?'

'Wat hebt gij te zeggen, Louis?' vroeg de principaal, een kantoorbediende met een gouden pince-nez.

'Antwoord als mijnheer de Principaal u iets vraagt,' brulde Papa. 'Hebben wij u niet opgevoed in de eerbied voor het priesterschap?'

'Als het Flaminganten waren, ja.'

Papa wreef over zijn schedel om daar de woedende brand te doven, hij richtte zich smekend tot de Kei die geen kik gaf, hij sloeg zijn handen tegen elkaar, de vingertoppen vormden een ogiefje★.

'Het is goed dat de Eerwaarde Heren u door en door kennen, Louis, en dat zij verstaan dat gij een rare geestigaard zijt, soms. Hij heeft dat van zijn moeder, Mijnheer de Principaal, ik versta er mij ook niet aan haar, soms, aan haar rare grapjes.'

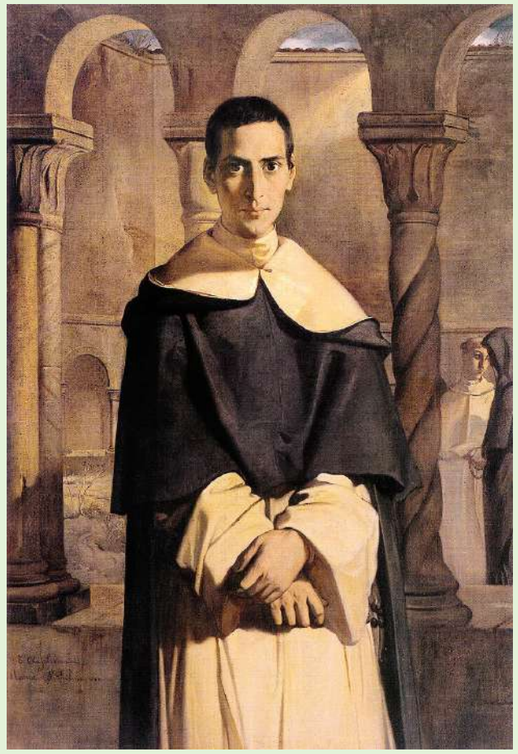
'Gij zoudt beter uw Pasen houden,' zei Louis vroom.

'Mijn Pasen... mijn Pasen...?' sputterde Papa.

'Gij hebt dit jaar uw Pasen niet gehouden.'

'Ik? ik? Ik mijn Pasen niet... Maar ik mag doodvallen voor uw voeten, Eerwaarde Heren, als...'

Jean-Baptiste-Henri **Lacordaire**, kloosternaam Henri-Dominique Lacordaire, (1802 – 1861): Franse dominicaan, predikant, journalist, parlementslid en activist in dienst van de katholiek-liberale gedachten.

Henri-Dominique Lacordaire in Rome door Théodore Chassériau (1840). Louvre.

Tijdens zijn lyceumjaren verwijderde hij zich van het katholiek geloof. Hij ving de rechtenstudies aan en liet zich opmerken door zijn oratorische talenten. In 1822 vertrok hij naar Parijs en liet er zich kennen door succesvolle pleidooien in assisenzaken.

Een lange periode van twijfel mondde in 1824 uit op een bekering en Lacordaire besliste priester te worden. Hij trad binnen in het grootseminarie in Parijs. In 1827 werd hij priester gewijd.

In mei 1830 werd hij uitgenodigd bij abbé Félicité de **Lamennais**, een van de geestelijke leiders van de katholieke jeugd in Frankrijk, die gecharmeerd was van Lacordaire door zijn enthousiasme en zijn liberale gedachten. Korte tijd daarop brak de Julirevolutie uit en met zijn vriend Charles de Montalembert besloot Lacordaire zich bij die revolutie aan te sluiten en de integrale uitvoering te eisen van de Charte de 1830. Ze stichtten de krant *L'Avenir*, die ultramontaans was en het gezag van de paus verdedigde en tegelijk liberaal was.

Hugues Félicité Robert de Lamennais

Lacordaire werd bekend om zijn artikelen over de vrijheid van mening, de persvrijheid en de vrijheid van onderwijs, ook op universitair vlak. Hij eiste ook de volledige scheiding tussen kerk en staat. De hevigheid van de teksten in de krant, vooral die geschreven waren door Lamennais en Lacordaire kwamen slecht over bij Franse bisschoppen, die processen aanspanden, die echter door het duo met glans gewonnen werden.

'Waar hebt ge uw Pasen gehouden, Papa?'

'In Frankrijk,' riep Papa. 'Ik ben speciaal naar Rijsel geweest omdat ik mijn Pasen in 't Frans wilde houden.'

Dit was zo kras dat de twee ongelovige priesters elkaar aankeken.

'Ja, ik weet het, het klinkt raar uit de mond van een overtuigde Vlaming, maar ze hadden mij gesignaleerd dat er in Rijsel een prediker was, een Dominicaan die zo magnifiek kon preken, een tweede Lacordaire★ als u dat iets zegt...'

'Wij hebben er over gehoord,' zei de principaal zalvend.

'Ge bedoelt toch de vriend van Lamennais★ die na de Revolutie in Marseille verkozen werd voor de Constitutionele Vergadering?' vroeg de Kei.

'Nee,' zei Papa, 'ik bedoel de Dominicaan.'

'Het is dezelfde,' zei Louis die de walgelijke mildheid achter de hoornen bril geraden had.

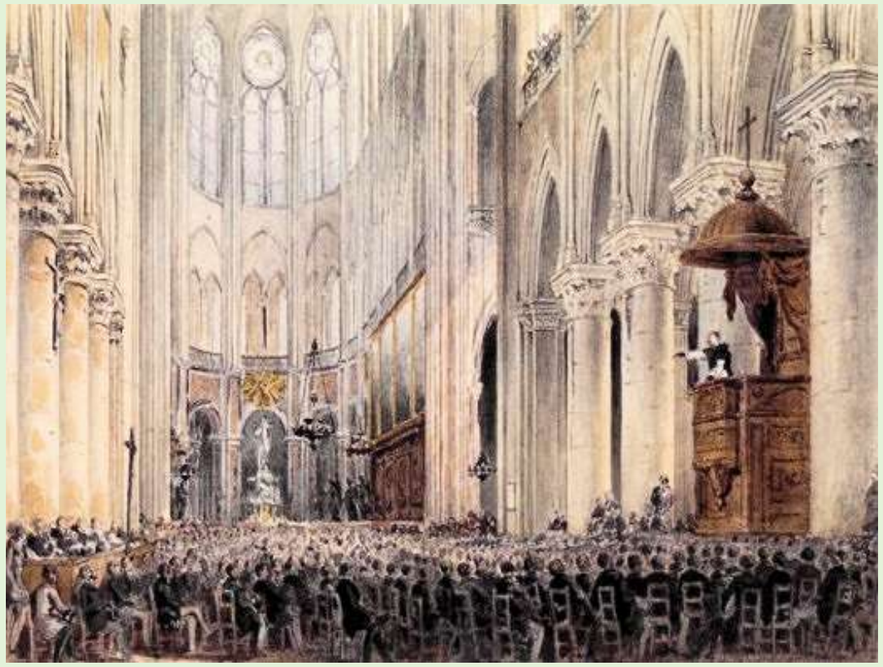
'Het is nu gelijk,' zei Papa, 'in ieder geval, hij heeft zo magnifiek gepreekt, ik was helemaal in de wolken, ik ben helemaal opgefrist uit de kerk gekomen, ik voelde de grond onder mijn voeten niet meer.'

Maar het kwaad was geschied, de Seynaeviaanse leugen werd vastgepind als een vlinder tegen het pseudo-Cordobaanse leer, en de principaal zei kortaf dat de zaak in beraad zou gehouden worden, ondertussen mocht Louis de grond van het College niet meer betreden. Voor hoelang? Hij zou bericht krijgen.

'De Heer zij met u,' zei de principaal, de Kei gaf Louis een boek mee, *Traité de la Considération*★ van de heilige Bernardus★ en zei dat Louis er een resumé van moest maken.

Onderweg naar huis sjokte Papa zwijgend vlak langs de gevels, alsof de last van de wereld op hem drukte. Thuis zakte hij, even verweesd, in de cosy corner.

'Constance, vanaf vandaag geen spek met eieren meer. Vanaf vandaag moet iedere frank hier zes keer omgedraaid worden. Daar heeft dat kind van u voor gezorgd. Want het drukwerk van het College kan ik vanaf nu op mijn buik schrijven. Vanaf vandaag is 't hier in huis water en brood.'

Lacordaire in de Notre-Dame omstreeks 1845, tekening door een anoniem
(Bibliothèque nationale de France)

Stilaan kreeg zijn redenaarstalent bekendheid. In 1835 nodigde de aartsbisschop van Parijs hem uit om de vastenpreken te houden in de Notre-Dame. Het werd een groot succes, zodat hij ook het jaar daarop de preken hield. Zijn redenaarstalent, waarbij hij geloofsonderricht, filosofie en poëzie mengde, gaven aan zijn preken een vernieuwende inhoud.

Op 9 april 1839 trad hij in Rome zelf toe tot de orde van de predikheren en nam de kloosternaam Dominicus aan. Het jaar daarop sprak hij eeuwige geloften uit.

Nadat hij lange jaren een opponent was geweest van de Julimonarchie, begroette hij enthousiast de revolutie van 1848 en de installatie van de Tweede Republiek. Er werd gekozen voor een nieuw parlement en **Lacordaire werd door de kiezers van Marseille naar deze constituante gestuurd**. Hij was voorstander van de republikeinse staatsvorm en ging uiterst links zetelen. Hij bleef echter maar heel kort, want de onlusten van mei 1848 en de repressie die er op volgde waren voor hem te veel en hij nam ontslag.

In 1860 werd hij verkozen tot lid van de Académie française, waar hij Alexis de Tocqueville opvolgde.

Bernardus van Clairvaux:

Tegen het einde van de vroege middeleeuwen kalfde de christelijke eenheid af door wantoestanden in de Kerk. Deze werden deels veroorzaakt door de intrede van mensen van de hoge adel in de kloosters en de invloed ervan in de kapittels van seculiere kerken. Het hoeft geen betoog dat de doelstellingen van deze adel afweken van de christelijke idealen. De vermenging van adel en clerus vond haar oorzaak in het gebruik dat slechts de oudste zoon het leencontract van zijn vader kon erven. De andere zonen waren verplicht te huwen met erfdochters of in te treden in een klooster, lid te worden van een kapittelkerk of in te treden in een ridderorde.

Aanvankelijk wierp de vernieuwingsbeweging van Cluny in de 10e eeuw een dam op tegen deze trend. Toen ook deze contrabeweging niet efficiënt genoeg bleek, richtte Bernardus van Clairvaux de Cisterciënzerorde op, die extreme eenvoud en nederigheid in haar vaandel droeg. Daardoor kwam het zwaartepunt opnieuw te liggen op vroomheid en herbronning van het christelijk gedachtegoed. Het herstel van het benoemingsrecht van hoge kerkelijke ambten door de paus na de investituurstrijd versterkte deze trend.

Bernardus van Clairvaux (1090 – 1153): Franse abt en belangrijkste promotor van de hervormende kloosterorde van de cisterciënzers. Door zijn optreden kwam er een einde aan de zogenoemde adelskerk (of Adelskirche).

De begintijd van de abdij van Clairvaux was een beproeving. Het regime was zo ascetisch dat hij ziek werd.

Bernard van Clairvaux

Hij correspondeerde met de machtigen van zijn tijd en waarschuwde hen dat ze hun eer niet alleen in uiterlijke dingen moesten zoeken. Een paar incidenten hebben Bernardus bij critici evenwel de naam gegeven vaak onverdraagzaam en minder tactvol te zijn.
Een berucht incident is het conflict tussen Bernard van Clairvaux en een van de andere grote geesten van zijn tijd: Petrus

Abaelardus (Pierre Abélard). Bernard kon als mysticus moeilijk verteren dat er vanaf het einde van de 11e eeuw op de filosofische en theologische opleidingsscholen (er waren nog geen universiteiten) enige tijd een geest van onafhankelijkheid heerste. Dit leidde tot de verheerlijking van de menselijke rede en het rationalisme. Deze beweging vond een vurig en krachtig pleitbezorger in de persoon van Pierre Abélard. Diens verhandeling over de Drie-eenheid werd in 1121 veroordeeld, omdat ze te veel met behulp van de ratio de basisbeginselen van het christelijk geloof probeerde te benaderen. Abélard werd gedwongen zijn eigen boek tijdens een boekverbranding in het vuur te gooien.

In 1145 stuurde Bernard de paus het werk Over de Zelfbeschouwing (*De Consideratione*). De leidraad van dit werk is de gedachte dat de hervorming van de kerk zou moeten beginnen vanuit de heiligheid van de persoon van de paus. Wereldlijke zaken zijn slechts bijzaken in vergelijking met echt belangrijke zaken als vroomheid en meditatie, die vooraf dient te gaan aan actie.

Reine Claude (1499 - 1524) was de eerste vrouw van François I (1494 - 1547). Zie ook p. 77.

Reine-claude, paarsblauw

Mirabellen:

Mirabellen, zoet, oorspr. uit West-Azië

Reine-claude, groengeel, oud-Frans

'Met confiture,' zei Mama. 'Ik heb juist een potje gekregen vandaag, reine-claudes★, van een nieuwe jonge gast, de zoon van een tandarts. Zij doen alles om goed te staan bij mij, want ze weten dat ik het ben die beslist of ze naar Duitsland moeten of niet.'

'Ze moeten toch allemaal naar Duitsland na hun opleiding.'

'Ge kunt dat rekken en trekken. Als ge maar goed staat met dokter Lausengier. Maar daarvoor moeten ze langs mij passeren.'

'Laat mij die confiture eens proeven,' zei Papa. (Maar hij smeekte: wie moet langs u passeren? Waarom, als ik binnenkom, hef je niet eens je satanisch mooi gezicht van poudre-de-riz naar mij?) 'Zijn dat reine-claudes?' Hij smakte. 'Smaakt meer naar mirabellen★.'

Waarom was Nonkel Florent niet komen opdagen, die fatale namiddag dat Tante Nora zo hardnekkig haar man naar het Beloofde Land stuurde en daarna, uit wroeging en om bij te komen van de zenuwen, met twee snikkende vrouwen die hun mannen hadden weggewuifd, naar het dichtstbijzijnde café getrokken was en daar van twee armzalige kleine en zwakke jenevertjes dronken was geworden, en haar enkel had verzwikt? Tante Nora wees dreigend in de lafaard zijn richting. 'Het is allemaal uw schuld, Florent. Kijk!' Haar been ging in de lucht. 'Dat gaat nooit meer genezen. Ik voel het. Ik heb te weinig kalk in mijn benen.'

'Ik kan er niks aan doen.'

'En ik die zijn valies gemaakt heb,' zei Bomama. 'Zijn scheergerief, zijn pyjama's, zijn ondergoed, zijn arbeidskaart, zijn paspoort, zijn mondharmonica...'

'Ik kon niet,' zei Nonkel Florent.

'Hij wilde mij niet alleen laten,' snerpte Bomama, gehuld in twee drie zwarte stofgebreide sjaals, alsof het sneeuwde buiten en niet dampte van de hitte.

De **Atlantikwall** was een meer dan 5000 kilometer lange verdedigingslinie, die nazi-Duitsland tijdens de Tweede Wereldoorlog in de bezette gebieden heeft aangelegd ter voorkoming van een geallieerde invasie.

Deze liep van Noorwegen, via Denemarken, Duitsland, Nederland en België naar Frankrijk tot aan de grens met Spanje. De verdedigingslinie, die overigens nooit geheel werd voltooid, bestond uit bunkers, kanonnen en mijnenvelden.

De Atlantikwall was geen aaneengesloten muur van verdedigingswerken zoals de naam suggereert. De verdedigingswerken waren geconcentreerd op strategische punten als riviermondingen, zoals bij Hoek van Holland en IJmuiden. Langs de tussenliggende kust werden op geruime afstand van elkaar verdedigingsposten gebouwd. Feitelijk was de Atlantikwall een aaneenschakeling van kustbatterijen, versperringen en ondersteuningsbunkers. Behalve artillerie tegen invasieschepen werd ook luchtafweer en antitankgeschut geplaatst.

Het domein Raversijde in Oostende

Zoals Rommel voorspeld had, waren de eerste 24 uur van de invasie in Normandië beslissend; de Atlantikwall werd over een front van enkele tientallen kilometers op een aantal plaatsen doorbroken; slechts in een van de vijf grote landingsgebieden, Omaha Beach ter hoogte van Colleville, konden de Duitsers zulke zware verliezen toebrengen dat de aanval daar dreigde te mislukken. Dankzij een effectieve misleidingsstrategie wisten de geallieerden de Duitsers er lange tijd van te weerhouden versterkingen vanuit Calais naar Normandië te verplaatsen. De geallieerden konden aldus hun numerieke overwicht snel opbouwen met versterkingen vanuit Engeland, die door de Duitsers niet meer teruggedreven konden worden in zee.

Tot het einde van de oorlog bleven enkele goed verdedigde Franse havensteden nog in Duitse handen. Ook speelden de verdedigingswerken van de Atlantikwall nog een rol bij de Duitse verdediging van de Westerschelde en de Strijd om Walcheren in het najaar van 1944.

'Ik geraakte niet weg. Ik dacht de hele tijd, het is niet mogelijk dat ik daar ga gaan werken.'

'Maar 't is wel goed genoeg voor mijn Leon!'

'Nora, uw Leon is gewoon om te werken voor een baas, zijn acht uurtjes te kloppen per dag en voor de rest te dammen en zijn aquarellen te verven. Ik kan dat niet.'

'Nee, ge kunt wel op mijn rug leven,' zei Bomama. 'Hij heeft vanavond voorzeker een kilo patatten binnen.'

'En Louis dan?' riep Nonkel Florent. Niemand kon zulke lekkere gebakken aardappelen klaarmaken als Tante Hélène. Bruine korstjes, op de rand van aangebrand. Met uiensaus. Louis voelde zijn buik spannen.

'Die jongen moet groeien!' schreeuwde Bomama.

'En ik moet krimpen zeker!'

'Hij wil zijn lief niet achterlaten.' Bomama grijnsde alsof zij een tussen haar weinige tanden achtergebleven kruidnagel van de koolsoep proefde, waarvan de geur in huis hing.

Tante Nora gnuifde. 'Hij gaat ze toch kwijtspelen. Is 't nog altijd die Jeannot van de coiffeur?'

'Laat Jeannot hierbuiten.'

'Ik kwam haar tegen met Thiery de Waelhens, en 't was geen broer en zuster dat ze speelden.'

'Waar?'

'In 't park. 'k Dacht nog in mijn eigen: die twee, 't moet nog niet lang geleden zijn dat zij elkaar tegengekomen zijn, een zoet muziekje wordt wakker in hun hart.'

'Jeannot is te onnozel om te helpen donderen,' zei Nonkel Florent, en 'ik denk dat ik beter naar Frankrijk ga. Zij vragen chauffeurs voor de camions voor de Atlantikwal★ en een chauffeur verdient minstens...'

'Florent!'

'Ja, moeder?'

'Zeg wat dat ge in uw mouw hebt!' riep Bomama verschrikt en streng.

'Ik?'

'Ja, gij!'

'Van Normandië kunt ge gemakkelijk naar Engeland.'

De vrouwen waren doodstil. Bomama stak de hoek van een van haar sjaals in haar mond. Nonkel Florent keek Louis doordringend aan, het peukje danste op en neer tussen zijn lippen.

'O, gij, godverdomme,' bracht Tante Nora uit en Bomama sloeg meteen een kruisje.

'Louis ge moet zweren dat ge dat aan niemand, niemand...'

'Ik zweer het, Nonkel Florent.'

'Maar de zee zit vol onderzeeërs,' zei Bomama, 'en destroyers.' Zij kende het woord omdat zij af en toe zeeslag speelde met Louis, op de geruite blaadjes van zijn schrift.

'Ik had het kunnen peinzen,' zei Tante Nora. 'Eerst mijn Leon zot maken dat hij naar Duitsland vertrekt en dan zelf, lijk al de lafaards...'

'Maar als de Duitsers in Engeland binnenvallen, gaan ze u fusilleren!'

'Moeder, zij gaan nooit in Engeland geraken.'

'Tiens. Heeft Hitler u dat getelefoneerd?'

'Als hij direct gegaan was, dan...'

'Maar wat hebt ge daar te zoeken, in Engeland?' vroeg Tante Nora.

'Hij wil weg van huis.' Bomama's tranen glinsterden. 'Naar Duitsland of Engeland, het kan hem allemaal niet schelen, als hij maar weg kan van mij. En ik, ik maak nog zijn valies!'

'Hij heeft geen ideaal,' zei Louis.

'Ge hebt gelijk, Louis,' zei Tante Nora. 'Hij weet niet wat een ideaal is.'

'Ik ga geen oog meer toedoen van heel 't jaar!' riep Bomama.

Louis vertelde het aan Mama, die schrok. 'Wij gaan hem nooit meer weerzien. Een vogel voor de kat. Wij moeten zorgen dat uw Pa het niet te weten komt, hij is in staat om Florent te gaan aangeven op de *Kommandantur*.'

Papa vernam het drie dagen later, zijn broer was verdwenen met vier spelers van Stade Walle. 'Hij is altijd Engels-

Le Plus Beau Tango du monde: lied dat als een duet werd vertolkt door Alibert en Mireille Ponsard in de operette *Un de la Canebière*. Ze worden begeleid door het jazz-orkest van Marseille, gedirigeerd door Georges Sellers. Het refrein « Le plus beau de tous les tangos du monde, c'est celui que j'ai dansé dans vos bras », is beroemd gebleven.

Près de la grève, souvenez-vous,
Des voix de rêve chantaient pour nous,
Minute brève du cher passé,
Pas encore effacé.

Le plus beau de tous les tangos du monde,
C'est celui que j'ai dansé dans vos bras.
J'ai connu d'autres tangos à la ronde,
Mais mon cœur n'oubliera pas celui-là.

Son souvenir me poursuit jour et nuit
Et partout je ne pense qu'à lui,
Car il m'a fait connaître l'amour,
Pour toujours.

Le plus beau des tous les tangos du monde,
C'est celui que j'ai dansé dans vos bras.

Il est si tendre que nos deux corps,
Rien qu'à l'entendre tremblent encore
Et sans attendre pour nous griser,
Venez ! venez danser.

Refr..

Le plus beau de tous les tangos du monde,
C'est celui que j'ai dansé dans vos bras.
Etc.

(Constance kent waarschijnlijk de versie van Tino Rossi. A.B.)

gezind geweest, met die Engelse sigaretten, en die Engelse liedjes van Aaiaaiaailoffjoe. Ik wil zijn naam niet meer horen in huis. En ik heb het altijd gezegd dat Stade Walle een club was waar dat er geen eer mee te halen was.'

De Duitsers gingen niet naar Engeland zoals zij zo tweestemmig hadden gezongen, marcherend in de Oudenaardse Steenweg, maar naar de andere kant, naar Joegoslavië en daarna naar Rusland, op de dag dat Louis zijn eerste golfbroek droeg, een donkerblauwe met groene spikkeltjes.

'Het moet voor Hitler een pak van zijn hart zijn dat hij Rusland naar de keel vliegt,' zei Papa. 'Want dat samengaan met Stalin, dat was toch tegen zijn gedacht, hij zat daar lelijk mee gewrongen, nu is het in het klare, hard tegen hard. Dat is zo, dat is zoals bij mij, als een man niet regelrecht zijn ideaal kan volgen krijgt hij maagzweren, dat wreekt zich.'

'Ben ik uw ideaal?' zei Mama vrolijk. "t Is ook de eerste keer dat ik dat hoor.'

'Onnozel kieken,' zei Papa, en na een tijdje, bitter, 'De Engelsman zal content zijn. 't Is altijd hetzelfde. Heel de geschiedenis van de wereld bewijst het. De Engelsman laat de anderen voor hem opdraaien. Nu zijn het de Russen die de kastanjes uit het vuur halen voor hem. En 't gaat niet lang meer duren of de Amerikanen springen ook in de dans.'

'*Le plus beau de tous les tangos du monde*,' zong Mama, '*c'est celui que j'ai dansé dans tes bras.*'★

'Churchill zal een dubbele whisky drinken vanavond,' zei Papa gemelijk.

De lange kale priester in zijn parmantig zwart gewaad streek neer als een zwarte gier in een beige keuken van de Seynaeves. Hij wilde niets drinken, hij had niet veel tijd.

'Mijn vrouw is er niet,' zei Papa, 'zij komt pas later, men doet tegenwoordig veel overuren, met dat geval van Rusland moet de productie natuurlijk op volle toeren draaien.'

'Mij hebt ge ook niet nodig,' zei Louis maar bleef zitten, hij hoopte dat de Kei het boek van Sint Bernardus op de vensterbank zou zien liggen. (Ik lees er elke dag in, Eerwaarde, maar ik heb nog geen tijd gehad om een resumé te maken.)

'Ik ben met de fiets gekomen, hij is wel op slot, maar...'

'O, zij zouden niet durven, zij weten dat ik...'

'In dat geval...'

'Ik zou nogal rap...'

'Het is maar een fiets maar in deze tijd...'

'Ik zou direct weten wie het geweest is, in de Toontjesstraat...'

(Zijn koude vissen-, nee kikkerogen, edelstenen van kwaad.)

'Een sigaartje, Eerwaarde?'

'Nee bedankt.'

'Maar toch, geneer u niet. Ik krijg ze met hele dozen van mijn schoonbroer. (Nonkel Armand, inspecteur bij de Opsporing van Verborgen Rookgerief, door de boeren van de omtrek overladen met cadeaus.)

'Nee, bedankt.'

'Neem er dan een paar mee voor mijnheer de Principaal.'

'Toch niet. Waarvoor ik gekomen ben, Mijnheer Seynaeve. Mij is ter ore gekomen dat uw vrouw in de ERLA Werke★ een vrij groot aanzien geniet. Toch wel. Ja, zeker. En om met de deur in huis te vallen. Wat men van een Jezuïet niet verwacht. Mijn vraag is of zij met haar aanzienlijke invloed zou willen... steunen... helpen. Het gaat om een vriend. Als zij hem zou willen aanbevelen. Een verre neef van mij. Ik zou desnoods voor een financiële tussenkomst...'

'Maar nooit van zijn leven,' riep Papa. 'Het spreekt vanzelf, daar gaan we voor zorgen, zonder één frank. Wij zijn op de wereld om elkander te helpen.'

'En zou dit binnen zeer afzienbare tijd...? Mijn vriend, mijn neef werd namelijk opgeroepen voor volgende week al. Met bestemming: Leipzig.'

'Maar, Eerwaarde, natuurlijk.'

ERLA Werke

De Erla Maschinenwerk G.m.b.H. was een in 1934 opgerichte vliegtuigbouwer in Leipzig.
De onderneming produceerde voor de Duitse luchtmacht tot 1945 rond een derde van de totale meer dan 33.000 jachtvliegtuigen van het type Messerschmitt Bf 109.

Alle Erla-Werke (ook die in Regensburg en Wiener -Neustadt) werden als wapenfabrieken gedemonteerd na het einde van WOII.

'Hij is zeer werkzaam.'

'Als hij door u aanbevolen is, Eerwaarde! Ge moogt op uw twee oren slapen. Dat wordt geregeld.'

Eindelijk keek de Kei naar Louis, iets deemoedigs in de kwade ogen.

'O ja, waar ik eigenlijk ook voor gekomen ben, Louis wordt morgenochtend weer op school verwacht.'

'Dat is wel,' zei Papa.

'Voor wat hoort wat,' zei Louis.

'Dat is wel. Een kruisje erover en wij beginnen van voren af aan lijk dat er niets gebeurd is, hé, Eerwaarde?'

'Ja,' zei de Kei (handelaar in de tempel).

'*Tu quoque*★?' zei Louis.

'*Jawohl*,' zei de Kei. Voor het eerst zag Louis in het schrale licht van het peertje hoe vermoeid en treurig hij was, in de ban van iets immens dat hem zachtjes verpletterde, zijn schouders waren gekromd, zijn gladgeschoren wangen ingevallen. Ik zal voor hem zorgen.

'Geen oog toe,' zei Bomama. 'Geen minuut. Of wel een halfuurtje tegen de ochtend, als ik toch op moet. Dat ik dat moet meemaken. En niet alleen meemaken maar in vrees en gejaagdheid weten dat het nog veel erger zal worden. Ik die met mijn twee voeten al in het graf sta, althans al met mijn tenen. Het enige wat er mij nu nog kan overkomen is dat ik van puur verdriet omverval en tuimel in mijn graf. *La tombe finit toujours par avoir raison*★. Als zij mij maar niet verbranden lijk dat het de mode is tegenwoordig, want ge gaat ervoor zorgen dat ze me dat niet lappen, hé jongen? Want tegenwoordig wordt de mens zo rap mogelijk opgekuist, in brand gestoken en weg ermee, een vuilblik met as in de vuilnisbak. Belooft ge me dat ge erop gaat letten? Want ik ben niet zo grootgebracht, ten andere, de arduinen plaat is al besteld door mijn zuster, geen marmer, dat is te veel van kijk-naar-mij, een dode moet niet van zijn neus maken★, daar

Tu quoque? De uitdrukking wordt toegeschreven aan Julius Caesar. Hij zou ze hebben gesproken, toen hij zag dat ook zijn protegé Brutus een dolk greep om hem met andere samenzweerders te doden op 15 maart 44 v. Chr.

In de logica wordt de uitdrukking gebezigd als gepoogd wordt de opponent in diskrediet te brengen door erop te wijzen dat hij niet consequent naar zijn eigen standpunt handelt en dat de kritiek die hij uit ook op hemzelf van toepassing is. Zijn standpunt wordt dus niet verworpen omdat het de logica zou tarten, maar omdat hij boter op zijn hoofd zou hebben. Het is daarmee een vorm van een *argumentum ad hominem*, want zelfs als de persoon die aangevallen wordt inderdaad inconsequent of hypocriet handelt, tast dat niet de eventuele geldigheid van zijn argumenten aan.

De frase wordt ook nog altijd gebruikt om gebrek aan dankbaarheid voor verkregen gunsten uit te drukken.

La tombe finit toujours par avoir raison: de pessimist heeft het gemakkelijk, hij krijgt altijd gelijk. (??)

In 1790 schreef Jean le Rond d'Alembert in een brief aan Voltaire: “La raison finira par avoir raison.”

Van zijn neus maken: van zich laten horen, ruzieachtig gedrag vertonen, opspelen, < Waals-Frans: faire de son nez.

heeft hij heel zijn leven tijd voor gehad, het is allemaal betaald door mijn zuster, Tante Margo van Zegelsem, eeuwigdurende mis op zaterdag en heel het circus, ik geef u nog aflaten cadeau van in mijn graf. Maar dat ik nog zo in angst moet leven, dat had ik nooit durven peinzen, ik die nochtans alles aan mijn broek vaag, of dacht te vagen, het is allemaal die Hielter zijn schuld, nee, ik ben weer te rap en onrechtvaardig, ik ben te oud om de schuld op iemand anders te steken. Kom, kom, wij zijn er toch zelf bij, als er beestigheden gebeuren, allee, allee, ge kunt al zo wel zeggen dat het Onze Lieve Heer zijn schuld is. "Moeder," zegt Hélène, "ge moet eten, ge krijgt geen proteïne genoeg naar binnen, ik ga u naar de weegschaal sleuren dat ge 't zelf ziet. En uw haar gaat uitvallen, eet tenminste een beetje kalfslever!" En Mona die een hart van steen heeft zegt het ook, "Moeder, kijk toch in de spiegel, langs uw kaken, al die vellen die daar nu hangen lijk bij een kalkoen." Hélène is natuurlijk kwaad op mij omdat ik mijn rantsoenzegels aan Mona gegeven heb voor de kleine Cecile, en Nora is kwaad omdat ik mijn ringen en broches naar Foquet de juwelier op de Markt gebracht heb, maar ik kon onze Florent toch niet laten weggaan zonder centen, het is al wreed genoeg dat hij in Engeland zit, moet hij daarbij nog verhongeren ook? "Wij hebben recht op die bijous," zegt Mona, "'t moet gelijk verdeeld worden!" Ik zeg: "Watte? Wat moet er verdeeld worden, die diamantjes de grootte van een vliegenstront die ik ooit van uw vader gekregen heb?" "Nee," zegt ze, "die broche, 't is niet voor de geldwaarde maar voor de sentimentele waarde, dat had in de familie moeten blijven!" Ik zeg: "Watte? die broche, ik heb ze van uw vader gekregen omdat ik wilde weglopen van hem op 't moment dat ik die affaire met Alice ontdekt heb, die schoolmeesteres, die regentes wilde worden en de steenuil geloofde dat ze hem gaarne zag." "En die medaillon?" zegt ze. Ik zeg: "Welke medaillon? Ge moogt hem hebben!" "Maar Foquet op de Markt heeft hem al," zegt ze. "Wel, ge moogt hem terughalen, ik zal u 't geld geven." "Laat maar," zegt ze, "'t is

alleen maar dat ik die medaillon heel mijn leven gezien heb lijk iets dat de liefde wilde laten zien tussen Vader en gij, want er zat toch een fotootje ingeplakt van Vader als baby?" Ik zeg: "Maar Mona, arm schaap, dat is uw vader niet als baby!" "Ik dacht het," zegt ze. Ik zeg: "Het wordt tijd dat ge naar de oogmeester gaat, 't was een fotootje van onze Marie-Hélène zaliger als baby. Nee, niet Marie-Hélène zaliger, mijn kindje, maar Marie-Hélène, mijn zuster, God hebbe haar ziel." Ze zeggen dikwijls: "De kinderen gaan voor alles en een mens ziet altijd de oudste het liefst en de jongste," maar ik geloof dat ik het liefst mijn zuster gezien heb, ik heb er tenminste het meeste hartzeer van gehad. Zij kon niet goed mee op school, onze Marie-Hélène, een beetje lijk onze Robert, ook geen feniks op school, en ons moeder dacht: "dat kind moet toch iets leren in het leven, misschien dat we er een naaister kunnen van maken", en ze stuurde haar naar de Christiaensen waar dat ze meisjes leerden naaien, dat was op een boerenhof waar ze boven kleine chambrettes gemaakt hadden en Marie-Hélène was daar content. Nu was er daar een meisje, Solange, dat geen Vlaams sprak, met een vader die violist was en altijd in vreemde landen zat met zijn orkest en haar ouders waren gescheiden, geloof ik, enfin die moeder keek niet meer om naar dat kind en het treurde, en Madame Christiaens zegt: "Gij, Marie-Hélène, gij die schoon Frans spreekt, bemoeit u een beetje met Solange, dat dat kind een beetje aanspraak heeft want ik heb de indruk dat ze wegkwijnt." Nu kon dat meisje niet slapen 's nachts. Ze hoorde de luiken slaan tegen de gevel als het waaide en zij kruipt bij onze Marie-Hélène in bed, omdat ze benauwd was en niet kon slapen. Onze Marie-Hélène komt thuis na een week en zegt tegen ons Moeder, "Moeder," zegt ze, "vertelt gij dat eens aan Christiaens, want ik durf dat niet, dat Solange zo haar eigen tegen mij plakt 's nachts, en zij zweet zo, zij is elke nacht kletsnat en ik durf dat niet zeggen maar ik ben d'r vies van, want ik word zelf ook zo nat." Enfin, om het kort te trekken, van 't een komt 't ander, ze laten Solange onderzoeken en ja, vent-

je, wat raadt ge? Tuberculose. Zij onderzoeken Marie-Hélène en ja, zij heeft het ook. Maar dokter Martens, onze dokter, een simpele huisdokter maar een treffelijke mens, die lang in de Kongo gezeten had, zegt: "Tuberculose? Dat bestaat niet. Waar zijn uw gedachten? Dat bestaat niet. Zie ze daar eens zitten onze kloeke Marie-Hélène, wat weegt ze? Misschien achtenzestig kilo, kijk naar die roze kaken, een echte Demarchie, en de Demarchies krijgen geen tuberculose, ge zijt mis!" En de onderpastoor zegt tegen ons moeder, hij sprak met een schlisselke: "Madame, 't isch schimpel, dat meischje isch schimpel ondervoed, scheg aan de Christiaenschen dasche dat meischje alle morgensch schpek met eieren moeten geven." Ons moeder zegt dat natuurlijk, de Christiaensen waren zelfs nog geaffronteerd, maar, wat raadt ge? Marie-Hélène wordt niet beter en ons moeder houdt haar thuis, zij let er op, spek met eieren en schoon rood vlees en af en toe een glas Bourgogne om bloed te kweken, maar nee, zij had altijd koorts, zij liep ongemakkelijk, en op een dag zegt ze: "Moeder, ik ga naar het lof, naar de biecht!" Maar dat was omdat ze heel de dag opgesloten gezeten had, zij wilde verse lucht hebben, dat verstaat ge toch? En zij loopt tot aan de Viersprong en daar kan zij geen voet meer voor de andere zetten, zij valt binnen bij Hortense van de café 'De Viersprong'. "Hortense, geef mij een limonade als ge wilt, ik verga van de dorst, maar zeg het alsjeblieft niet aan mijn vader, want ik ben zogezeid naar het lof en ik heb geen geld bij mij!" Hortense zegt: "Och kind, als uw vader komt kaarten, ga ik wel een limonadeke op zijn rekening zetten, hij zal het nooit gevoelen!" En ze komt thuis. Ons moeder zegt: "Marie-Hélène, gij zweet zo!" Maar ze gaat recht naar haar kamer die ze met Ariane deelde in die tijd en wij horen haar niet meer en ons moeder zegt na een tijdje tegen mij: "Agathe, roep uw zuster," en ik roep: "Marie-Hélène, ge moet direct komen, uw pap staat gereed, ge moet uw pap komen eten." Geen antwoord. Ik ga naar boven en wat zie ik? Zij ligt in haar bed en haar kleren lagen op de grond gesmeten, zij die zo consciën-

tieus was en altijd zo voorzichtig met haar kleren,

wacht een minuutje, 't pakt aan mijn hart, wacht een minuutje, ventje, waar is mijn zakdoek?

't is zo lang geleden en

een momentje

ik zeg: "Moeder, ge moet zelf komen," en ons moeder, zij wist niet beter, zij was van de oude stempel roept: "Luie konte, 't is niet omdat ge een beetje ziek zijt dat ge

dat ge"

o, ventje, ons moeder heeft er de rest van haar leven om geschreid,

veel meer dan ik nu, veel meer -

Want ons moeder heeft haar dan geslagen, op elke kaak, met haar volle hand en ze riep: "Raap uw kleren op" en zij heeft het gedaan, Marie-Hélène, die duts van onze Heer, haar kleren schoon over een stoel gehangen

een momentje

en ze kroop dan weer in bed en ons moeder had er toch spijt van, ze ging weer naar boven en bracht haar de pap, maar Marie-Hélène kon er niets aan doen, ze spuwde het allemaal uit op de edredon★, en dokter Martens zegt: "Ik heb er toch geen goed oog op." Want de ziekte was te ver gezet, Marie-Hélène was eigenlijk te kloek en omdat ze zo kloek was heeft die virus zich op haar hersenen gezet, zij begon dingen in de plafond te zien, "daar, Agathe, ziet ge dat niet, een oude vent die krom loopt!" en zij werd kwaad op mij omdat ik het niet zag. "Geef mij de ragebol, direct!" riep ze, "direct!" en met de ragebol toonde ze 't. Ook op de vloer, op de balatum die gemarmerd was zag ze leeuwen en draken en oude kromme venten. "Maar Agathe toch, wilt ge 't niet zien misschien?" en zij wilde dat ik calqueerpapier ging halen waarmee wij patronen knipten om het op die kromme oude venten en beesten te leggen en ze af te tekenen, en dan is zij razend geworden, zij klauwde naar de mensen, ook naar mij. Dokter Martens zegt: "D'r zou eigenlijk een specialist uit Brussel bij moeten komen," maar wij hebben die specialist niet laten komen en dan was ze dood en

Edredon: donzen dekbed. Zie ook p. 28.

De Broeders van Liefde (Fratres Caritate) is een rooms-katholieke congregatie van pauselijk recht die op 28 december 1807 door kanunnik Petrus Jozef Triest (1760 - 1836) als de Hospitaalbroeders van de H. Vincentius gesticht werd, aanvankelijk om zorg te dragen voor een groep bejaarden in de Bijloke in Gent.

Kanunnik Petrus Jozef Triest

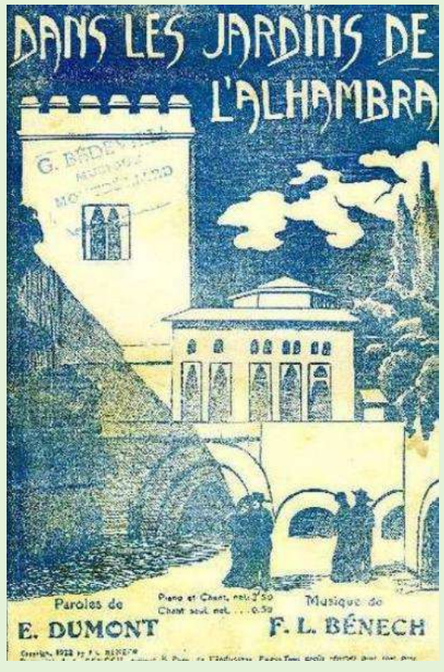
Vanaf 1815 legden de broeders zich toe op de zorg voor **geesteszieken** en werd dit in de loop der jaren hun hoofdactiviteit. De congregatie groeide uit tot een organisatie met vestigingen in 26 landen.

Adieu, je pars mais dans mon coeur j'emporterai le souvenir de tes beaux yeux, de tes baisers is een regel uit het succesvolle lied "Dans les Jardins de l'Alhambra", in de zomer van 1923 gezongen door Robert Jysor, Lina Margy. Het is een voorbeeld van de liederen die het goed deden in Frankrijk, totdat de charleston met zijn meer dansende ritme in Parijs in 1925 dit genre verdrong.

Lina: Parfums de fleurs, parfums charmeurs, parfums menteurs
Poison très doux qui prend les coeurs et vous rend fous
Musique lointaine
Dans la nuit sereine
Au chant des mandoles
Les baisers s'envolent
Loin des tangos, des fandangos, des boléros
Bien tendrement penchée au bras d'un hidalgo
La belle gitane
Danseuse profane
Se prend à son tour
Au piège d'amour

Refrein
Robert: Les jolis soirs dans les jardins de l'Alhambra
Les soirs très lourds dans le parfum des mimosas
Les soirs joyeux où l'on est deux, les soirs d'amour
Où l'on jure d'aimer toujours toujours

Lina: Toréadors et picadors des corridas
Manolitas filles jolies de la Plazza
Une rose aux lèvres
Un regard de fièvre

ons Moeder heeft er onze Gerard bij gehaald die juist buiten gesmeten was uit de school van de Broeders van Liefde★ en zij zei: "Kijk maar goed naar uw zuster, kijkt, dat ge beter uw best doet op school" en hij buigt naar haar om haar een laatste kus te geven, maar hij werd weggetrokken, weggestampt door onze Honoré, die lompe dikzak die nu majoor is, ge moet niet vragen waarom dat 't Belgisch leger de 10de mei in mekaar gezakt is, en Honoré liet zijn eigen plat op het doodsbed vallen, boven op het lijkje, schreeuwend en tierend: "Vergiffenis, vergiffenis," want hij had haar zijn liefde verklaard, de dikke vette stomme Jan-mijn-voeten, we hebben later briefjes gevonden, in haar kast, die hij haar schreef. "Adieu, je pars, mais dans mon coeur j'emporterai le souvenir de tes beaux yeux, de tes baisers"★ en ik zeg hem: "Wat betekent dat, apenjong?" "O," zegt hij, "dat is de tekst van een liedje dat zij mij gevraagd had." Ik zeg: "O ja, en die andere briefjes: 'Ik zal u altijd beminnen al moest de hemel naar beneden komen' en hier: 'Gij en gij alleen zijt mijn licht op aarde?' Naar uw eigen zuster, vet kalf!"

"Ik schreef dat als ik weg moest," zegt hij, ik zeg: "Weg?" "Ja," zegt hij, "zij kon niet verdragen dat ik te lang weg bleef." Ik zeg: "Wanneer?" "O," zegt hij, "als ik naar de beenhouwer moest of naar de bakker om boodschappen te halen," zij zei: "Schrijf mij iets, dan kan ik me bezig houden terwijl dat ge weg zijt..."'

In café 'Groeninghe' wordt menig glas geheven op de kruisvaart, in de vorm van Blitzkrieg, tegen de Kalmukken★.

In café de 'Rotonde' zei mijnheer Santens, kolenhandelaar, aan de bridgetafel: 'Kruisvaart? Ik weet dat nog niet zo goed. Het avondland wordt door de bolsjewisten bedreigd, dat is waar, maar ook nog door andere heidense machten.'

'Mijnheer Santens, de muren hebben oren,' zei Peter langs zijn neus weg. Mijnheer Tierenteyn rangschikte zijn kaarten op tafel, bestudeerde ze en staarde toen in de steppe, de

C'est l'Espagne entière
Amoureuse et fière

Robert**: Adieu, je pars mais dans mon coeur j'emporterai**
Le souvenir des grands yeux noirs et leurs secrets
Et dans mes voyages
Comme un beau mirage
Chassant mes regrets
Toujours je verrai

Refrein (Duet)

De Kalmukken zijn nazaten van een aantal stammen van de Oirat-Mongolen. In de 16e en 17e eeuw leefden die stammen ten westen van het gebied dat nu de republiek Mongolië is.

De Kalmukken wonen al ongeveer 400 jaar in het Europese deel van Rusland. Er bestaan grote Kalmukkengemeenschappen in Duitsland, Frankrijk, Tsjechië en de Verenigde Staten.

Portret van een Kalmuk door Ilja Repin (1871)

toendra. 'Napoleon, Napoleon,' zei hij. 'Alsjeblieft, Mijnheer Tierenteyn, niet zo luid,' zei
Peter.

En is er ook sprake van een afzonderlijke Staat Vlaanderen. De VNV'ers zijn er tegen, die willen Groot-Nederland (alsof de Hollanders daar zo zot zouden van zijn, in een keer al die katholieken in hun nest). De Dinaso's zijn ertegen, die willen het Boergondisch Rijk. DEVlag is er tegen want die willen ons inlijven in het Groot Duits Rijk, dat straks het Groot Europees Rijk zal worden en nog strakser een Groot Duizendjarig Wereldrijk. Wie wil er dan die afzonderlijke Staat Vlaanderen? In ieder geval is er een die dat wil: Papa, bij coiffeur Felix.

'Opdat wij eindelijk na al die eeuwen dat wij geknecht en gekoeioneerd geweest zijn, een keer onder ons zouden zijn. Maar dan onder een vastberaden leiding die weet waar we naar toe gaan, eindelijk. Niet zoals in het België van gisteren dat twaalf regeringen gehad heeft in zes jaar tijd en geen van die regeringen is reglementair omvergesmeten door het Parlement. Nee, 't was elke keer dat zottemansspel van "Ach, gij liberalen, gij profiteert van die combine, 't is goed, wij nemen ontslag" of "Aha, gij socialisten, gij steekt zoiets uit met steekpenningen, wel dan trekken wij eruit." En pardaf, daar lag er weer een regering op haar gat, en het enige waar ze in overeenkwamen was hoeveel postjes ze aan hun vrienden konden toespelen. Zet gij u daar, dan zet ik mij hier, de stoelendans!'

'Ach, hoe zoudt ge zelf zijn?' zei Felix de coiffeur en hij zeepte Peter in.

'Een straffe hand. Maar een intelligente hand en een gevoelige hand,' zei Papa.

'Dat zijn veel handen voor een mens,' zei een rekenaar.

'Staf, zo'n postje als leider van Vlaanderen, dat zou nog iets voor u zijn,' zei een grapjas.

'Hij zou direct de oorlog aan Brussel verklaren,' zei een strateeg.

'Brussel is altijd een Vlaamse stad geweest!'

'Dat gaat ge daar in 't Frans moeten uitleggen,' zei een practicus.

De uitdrukking "**in de lijm schijten**" is een Vlaamse volkstaaluitdrukking. Het betekent figuurlijk dat iemand grote (onvoorziene) problemen veroorzaakt of dat iemand de kantjes ervan afloopt en de boel verpest.

Hoewel het woord 'poepen' in Nederland vaak over de ontlasting gaat, betekent "poepen" in Vlaanderen de (seksuele) daad. Als je dus ergens "poept waar je eet" (seks hebben op de werkvloer of met een huisgenoot), is dat een klassiek voorbeeld van "in de lijm schijten" (je eigen situatie onnodig verpesten).

Tintenkuli. Tinte (lat. tincta [aqua] „gekleurd water“): woord voor een intensief gekleurde vloeistof voor pennenschachten, penselen of vulpenhouders.

Een Tintenkuli is een schrijfgereedschap dat lijkt op een vulpenhouder met een zuigmechaniek, maar heeft in plaats van een schrijfpen een buispennetje van staal met een doorsnee van ongeveer een millimeter. Tintenkuli's werden in de late 20er jaren geïmporteerd uit de USA. Op de Duitse markt was de „Tintenkuli“ echter meestal synoniem met hetzelfde schrijfgereedschap van het merk Rotring, dat in 1928 op de markt kwam.

Schnaps: Duitse Schnaps is helder en heeft een lichte fruitsmaak. Het is gemaakt van vergiste vruchten en bevat doorgaans ongeveer 40% alcohol.

Courvoisier: merk Franse cognac. Het wordt geproduceerd in de stad Jarnac (Charente).

Rüstung: bewapening.

Wallensteen. *(?? Zoals de Gentenaren spreken van het Graven-steen? A.B.)*

'Ik zou er het Vlaams inkloppen!' brieste Papa.

'Staf, ge zijt in de lijm aan 't schijten★,' zei Felix de coiffeur. Papa keek hulpeloos naar het stenen gerimpeld gezicht van zijn vader in het sneeuwwit schuim.

Mama bracht een cadeau mee voor Louis van haar baas, Dokter Lausengier. Een Tintenkuli★, met een beweeglijk naaldje als pen. Papa bekeek de pen.

'Dat zit nogal in mekaar! Het lijkt niks maar het is aërodynamisch, daar zijn ingenieurs mee bezig geweest en niet de stomste. Een Tintenkuli, de koelie van de inkt. De Duitsers, dat zijn ingenieurs en dichters tegelijk.'

'Wat vindt ge ervan, Louis, ge zegt niks.'

'Maar ik ken die mens niet, Mama, waarom geeft hij mij een cadeau?'

'Zomaar.'

'Omdat ge het kind zijt van zijn secretaresse,' zei Papa, 'is dat zo abnormaal?'

'Mag ik hem zeggen dat ge er blij mee waart?'

'Ja, Mama. Natuurlijk.'

'Zeg aan mijnheer de Lausenier dat Louis op zijn hurken zat, zijn handjes samenklapte en blafte: Danke Schön.'

'Staf, wees eens serieus.'

'Gij zoudt die mens op een avond bij ons moeten vragen, voor een glaasje,' zei Papa nadenkend.

'Maar we hebben niks in huis.'

'Dan ga ik een fles halen in café "t Pennoen'. Wat drinkt hij 't liefst? Schnaps★?'

'Courvoisier★.'

'Wel, vrijdagavond bijvoorbeeld.'

'Vrijdagavond kan niet, want dan is er een diner voor de Generalkommissar van de Rüstungsarbeit★ in "Het Wallensteen★".'

'Zondag dan.'

'Hij komt niet gaarne bij Belgen thuis, Staf.'

'Wij zijn geen Belgen, Constance, wij zijn Vlamingen, dat wil zeggen van een Germaans broedervolk.'

'Hij wil zich niet opdringen. Geloof ik.'

'Maar hij is welgekomen! Stel dat ik in zijn plaats zou zijn, ver van mijn heimat, ik zou het toch appreciëren.'

'Ik denk dat hij niet wil, vanwege de praat van de geburen en zo.'

"t Is toch wreed in de oorlog,' zei Papa. 'De beste bedoelingen vallen in het water in de oorlog.'

Ogenschijnlijk gedroeg de Kei zich tegenover Louis als tegenover de andere leerlingen, maar hij stelde iets uit, bereidde zijn nekslag voor, ook op dit ogenblik, terwijl hij heen en weer schreed, kaarsrecht in zijn toog, ook toen hij even naar de bloedende gipsen voeten van de Gekruisigde staarde, waarschijnlijk de argumenten bedenkend die hij tegenover diegenen zou stellen die beweerden dat er geen spijker aan te pas gekomen is op Golgotha en dat men bij een kruisiging handen en voeten vastbond.

Er heerste een lome inerte sfeer in de klas omdat de leerlingen, die dit vrij gauw konden onderscheiden, wisten dat de les er niet een was waarin men moest opletten, leren onthouden, omdat de Kei hen daar ooit over zou ondervragen, maar een van die expedities in niemandsland, waarin de Kei in een monotoon gemompel, kaarsrecht, letterlijk over hun hoofden preekte, geen vraag of tussenkomst verwachtte. Er is geen touw aan vast te knopen, het zijn oprispingen, verwijzingen naar een domein onnaspeurbaar ver van elk mogelijk lesrooster.

De Kei is er van hogerhand al voor berispt, maar kan het blijkbaar niet laten, dit delirium, dat Louis weigert te volgen niettegenstaande hij voelt dat het voor hem, als enige, bestemd is.

Toen stond de Kei voor het kruisraam★. In de linkerbenedenhoek, achter het vuil glas waaiden de takken en twijgen

Kruisraam:

Poeticus: (lat.) het dichterlijke. In dichterlijke woorden/taalgebruik.

Karbonkel (Lat. carbunculus = kooltje vuur) is de naam van een hoogrode robijnachtige edelsteen

Plutocratie: heerschappij van de rijken, van het grootkapitaal.

Eckhart von Hochheim, bekend als Meester Eckhart (in de buurt van Gotha rond 1260 - Avignon of Keulen, vóór 30 april 1328) was een belangrijk laat-middeleeuws theoloog en filosoof. Hij behoorde tot de orde der Dominicanen. Hij wordt vaak aangeduid als mysticus, maar in het wetenschappelijke onderzoek is het omstreden of het uiteenlopend gedefinieerde begrip 'mystiek' voor elementen van zijn leer juist of eerder verwarrend is. In ieder geval was hij een bekend scholastisch theoloog en filosoof.

Er is geen portret van Eckhart overgeleverd. Van geen van zijn werken is een manuscript bewaard gebleven, maar uit zijn opgetekende preken valt af te lezen dat hij ze minstens deels geautoriseerd heeft.

Eckhart's gedachtegoed heeft een grote, deels indirecte, invloed uitgeoefend op de laat-middeleeuwse spiritualiteit in de Duitse en Nederlandse streken. Toch werd er zelden uitdrukkelijk naar hem verwezen, omdat een deel van zijn leer al kort na zijn dood door de kerk werd veroordeeld.

en sprietjes van het schraal boompje, waarvan de bast onzichtbaar bleef evenals het beschermend ijzeren hek waarop de onhandig hangende Maurice de Potter werd gekruisigd. 'Dat alleen een god ons redden kan,' zei de Kei. Het klonk als een besluit van zijn betoog, maar zo klonken al zijn zinnen, alsof hij buiten adem was bij elke uitweiding, naar lucht hapte als bij waterpolo. 'Wij moeten hem voorbereiden in onze gedachten en *in poeticis*★. Zodat wij straks, misschien heel gauw, voorbereid zijn op zijn verschijning en beschikbaar', en dan noemde hij God (zoals gewoonlijk de laatste weken) bij zijn joodse naam, niet Jehovah, wat een verbastering, een misverstand is, maar Jahweh, en het Vlaams in die jammerkreet, dat *wee* van *Ja! Wee!* klonk boers en platvloers. De Kei richt regelrecht een kool-git-minerale blik op mij, *in poeticis* noemt men dat: karbonkels★, want hij heeft zich onbeschaamd avontuurlijk buiten deze stoffige kooi met leerlingen gewaagd om zijn vriend en neef en evennaaste en pluto-aristocratische★ beschermeling aan de zorgen van Mama toe te vertrouwen, dit vertrouwen is zonderling, wat heeft hij de laatste tijd?

'Beschikbaar zijn, ook voor zijn afwezigheid in ons verval.'

Binnen in zijn priesterkleed leek het staketsel broos geworden. Hij bewoog, alhoewel steeds stram als een officier, trager, behoedzamer, als een slaapwandelaar, hij slaapt niet voldoende.

'Hoe hem te bereiken? Alleen door de tussenkomst van mensen, dit kan niet genoeg beklemtoond worden in deze barre tijd, ikzelf heb dit nog maar kortelings totaal ervaren, alleen de mensen kunnen hem een naam geven en onder de mensen de meest vernederden, want dat vergat Eckart★ die zei: "Hij verschijnt slechts als alle mensen hem noemen," vergat het of kon zich geen idee vormen van wat de mensen ooit voor beesten zouden worden, allen, want allen zijn schuldig de dag van vandaag, allen.'

(Peter zei langs zijn neus weg: 'Kei, de Collegemuren hebben oren.')

Eckhart wordt geboren rond 1260. Waarschijnlijk was hij een zoon van Ridder Eckhardus, dictus de Hocheim. Het dictaat van een preek uit 1302/1303 is het enige document dat zijn volledige naam draagt: magistri Echardi de Hochheim.

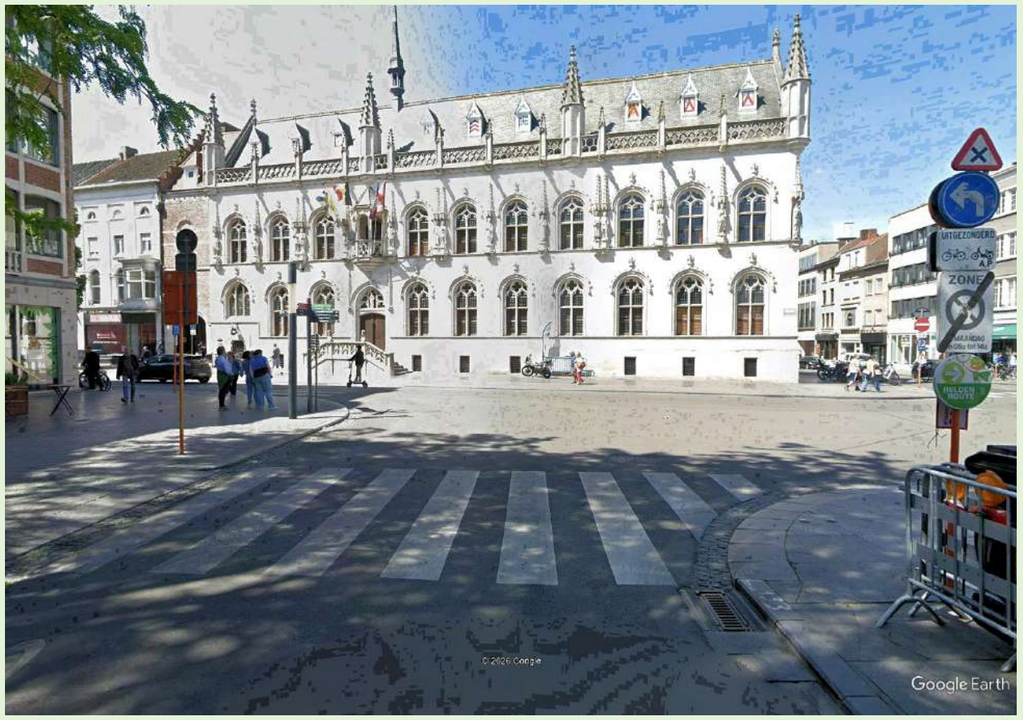
Enige uitleggers benadrukken het denken in procesmatige structuren als de wezenlijke factor in de theologische leer van Meester Eckhart. Daarmee zou Eckhart in scherp contrast komen te staan met de substantie-ontologie van Thomas van Aquino. Terwijl bij Thomas ‘Gods zijn’ de basis voor zijn denken is, is die verhouding in Eckharts Quaestiones omgekeerd: Deus est intelligere, God wordt gelijkgesteld met het denken.

Herfstzon: het is dus herfst 1940.

In Feldgrau: in het veldgrijs uniform.

Moezjiks: (Rus.) kleine boeren.

Stadhuis: boven de hoofdingang hangen 4 vlaggen: die met de Vlaamse leeuw, de Belgische driekleur, de vlag van de Europese Unie en die van de stad Kortrijk.

'Wij mogen hem alleen in de woestijn verwachten, in dat geval is hij nabij, want de woestijnen worden vermenigvuldigd al lijkt de overheersende dimensie om ons heen die van de uitbreiding, de veelheid te zijn waarin de beestachtige kudde overheerst en de tot theorie verheven middelmatigheid.' (In godsnaam, ga niet verder, stil, sst, suste, siste Peter ver weg.)

De Kei's slaapwandelende woorden hadden de vorm van zijn gemanicuurde vingers en die streelden over Louis' wang, raakten de dons naast zijn oren, en de Kei sliep staande terwijl de wiegende zachte dreun verder uit hem bleef vloeien, en de herfstzon★ werd warmer, vliegen zwermden om Louis' slapend voorhoofd, het waren fonkelende strontvliegen want Vlieghe was erbij.

Toen de Duitse cohorten in marspas door de Leiestraat en op de Grote Markt voorbijkwamen vond Louis met moeite zijn eerste opwinding terug, dit mengsel van vrees en verrukking dat hem vervulde toen zij, allen van dezelfde leeftijd, allen met hetzelfde bronzen gezicht (jongens eigenlijk, iets ouder dan hij), de stad Walle binnentrokken 'als door de boter', zei Tetje. Nu leken het gedresseerde mannen, voor de goede zaak in uniform gehesen. De aanslag en de overval op België waren achter de rug. Omdat er geen vijand tegenover hen stond was hun katachtige woeste springensklare drift uitgeblust. Hij voelde zich vaag bedrogen door deze gewone mannen in Feldgrau★. Alsof zij toen, in die zinderende meidagen vol schroot en kreten, een loze entree hadden gemaakt in een operette, met majoretten in doodshoofdpetten. Nu waren de doodshoofdengelen in de sneeuw en het ijs ingezet, om de Tartaarse moezjiks★, die opgehitst werden door goddeloze volkscommissarissen, uit te roeien.

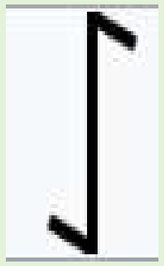
In de met middeleeuwse spijkers beslagen eikenhouten poort van het stadhuis waarboven een Leeuwenvlag en twee

Sol-rune: het runenschrift is het oudst bekende schrift gebruikt door de Germaanse volkeren van Noord-Europa, Groot-Brittannië, Scandinavië en IJsland vanaf de 2e of de 3e eeuw tot de 16e of 17e eeuw. Het bestaat uit letters meestal samengesteld uit rechte en hoekige lijnen die gemakkelijk in steen of hout kunnen worden gekrast.

De oudste bekende runeninscripties stammen uit de Romeinse ijzertijd, een periode waarin de Romeinse invloed zich tot in Noord-Europa verspreidde.

Door de opkomst van het christendom liep de betekenis van het runenschrift achteruit. Maar in landelijke streken van Noord-Europa werden runen nog lang door het gewone volk gebruikt.

Vanwege hun Germaanse oorsprong werden runen ook gebruikt door de nazi's. Overbekend is de beeltenis van de dubbele bliksemschicht van de SS, de Sig-rune, dat als enkel symbool door de Hitlerjugend werd gebruikt.

Eihwaz

(Dieser vieltausendjährige urarische Gruß- und Kampfruf […] ist in der Sig-Rune (Siegrune), dem elften Zeichen des Futharks (bekende letterreeks van Runen) zum Symbol geworden: Der Schöpfergeist muss siegen!“ – Guido von List: Das Geheimnis der Runen. Wien 1908, S. 14.)

Sól wordt tot de Asinnen gerekend. Deze Zonne**godin** (!) uit de Noordse mythologie wordt, net als haar broer de Maangod (Máni), door wolven achtervolgd. Sól reed elke dag op haar strijdwagen getrokken door de twee paarden Arvak en Alsvid. Ze werd achtervolgd door de wolf Sköll, die haar wilde verslinden. Tijdens een zonsverduistering dacht men dat Sól bijna opgegeten werd door Sköll. Sól zou uiteindelijk verzwolgen worden, maar haar plaats zou dan worden ingenomen door haar dochter.

De wolven achtervolgen Sól en Mani

hakenkruisvlaggen hingen was een deurtje uitgesneden.★

Nu of nooit. Nu.

Louis trok het deurtje open en vond op de binnenplaats het paneel met de Sol-rune★, zege en zon, met de gotische letters Nationaal Socialistische Jeugd Vlaanderen★. Hij betrad de door monniken, krijgers en magistraten sinds eeuwen afgesleten blauwgranieten treden, in de richting van het geluid dat als de onregelmatige echo van zijn bonzend hart weerklonk, men sloeg met vuisten tegen een gecapitonneerde★ wand.

Een sproetige jongen in een groen hemd met zwarte stropdas zat aan een tafeltje met tijdschriften en folders onder het portret van de Führer in zijn ijzeren harnas. Hij zei 'Heil Vlaanderen!' - 'Heil Vlaanderen,' zei Louis en dan de zin die hij de laatste dagen voor de spiegel had gerepeteerd: 'Seynaeve, Louis, komt zich melden bij de NSJV.' De jongen kruiste zijn harige armen, monsterde de rekruut, kwam overeind, trok de pijpen van zijn korte broek naar omlaag en verdween. Op het tafeltje lagen: 'Zingende Vendels', 'Kamp om Volkse Waarden', 'De Dietse Toekomst'. Ik heb de stap gedaan, de eerste. Zonder hulp of voorspraak of raadpleging van iemand. Als dat geen overtuiging is.

'Maar het is niet wáár! Maar kijk eens wie we daar hebben!' Een joviale, zwaargebouwde jongeman in zwarte rijbroek met laarzen en kakivest wiens volblond gezicht Louis bekend voorkwam, waarschijnlijk omdat hij op Carl Raddatz★ in *Stukas*★ leek, kwam dichterbij. Het was de jongeman die Louis af en toe zag op weg naar school, in een lichtgrijs driedelig pak in de schoenenwinkel Genevoix van de Onze Lieve Vrouwestraat.

'Genevoix. Schaarleider. Gij zijt toch de jongste van de drukker Seynaeve?'

'Ik ben enig kind.'

'Is het uw grootvader die u stuurt?'

'Nee. Ik kom mij aanmelden, Schaarleider.'

'En uw grootvader...'

'Die heeft hier niks mee te zien,' zei Louis snibbig. (Met-

Tijdens de oorlog werd ook de wolfsangel of weerhaaksymbool door de nazi's (waaronder de SS) overgenomen en gebruikt als divisie-insigne.

Het teken is in het verleden veel gebruikt door rechts-radicale groeperingen en ook vandaag de dag is het symbool in dit soort groeperingen nog altijd populair. Anders dan vaak gedacht is de wolfsangel geen oud Germaans runenteken. Het symbool verwijst naar een vroegmiddeleeuws jachtwapen.

Wolfsangel in het embleem van de SS-divisie Landstorm

In de Middeleeuwen zouden ijzeren wolfsangels daadwerkelijk zijn gebruikt om wolven mee te vangen. Hiervoor werd een stuk vlees aan één van de haken bevestigd. Het andere deel sloeg men in een boom of balk. Wanneer een wolf vervolgens naar het vlees sprong en toehapte spietste het dier zich vast.

In Noord-Duitsland werd het symbool ook gebruikt als een soort talisman, waarmee men mythische weerwolven zou kunnen afweren. In zijn boek *Wewelsburg. De occulte kant van Himmler's SS* schrijft historicus Evertjan van Roekel:

> "Het ontwikkelde zich tot een symbool van de vrijheid en onafhankelijkheid van de Duitse bevolking in die noordelijke regio, en werd ook gebruikt in de wapenschilden van verschillende dorpen en steden. Onder meer tijdens verschillende vijftiende-eeuwse boerenopstanden en ook tijdens de Dertigjarige Oorlog in de zeventiende eeuw."

Het misverstand dat de wolfsangel een oud Germaans runenteken zou zijn, is terug te voeren op de Oostenrijkse auteur en mysticus Guido von List. In 1908 publiceerde hij het boek *Das Geheimnis der Runen* waarin hij achttien zogenaamde oer-runen beschreef, ook wel bekend als de Armanen-runen. De achttiende rune, gibor genaamd, werd door Von List zelf toegevoegd en lijkt een replica van de wolfsangel. De nazi's maakten veel gebruik van de Armanen-runen. De elfde rune (sig), in de volksmond vaak aangeduid als bliksemschicht, werd overgenomen door de SS, in een dubbele variant.

Ook de Nederlandse SS-divisie Landstorm gebruikte het symbool, evenals de Weerbaarheidsafdeling (WA) van de NSB.

Een horizontale wolfsangel werd tegen het einde van de oorlog gebruikt door de Werwolf, een beruchte nazi-guerrillaorganisatie die in 1944 door Heinrich Himmler werd opgezet.

Zie: https://historiek.net/wolfsangel-een-beladen-heraldisch-symbool/155651/

In Duitsland mag het symbool tegenwoordig in het openbaar niet gedragen of tentoongesteld worden. De wolfsangel is echter nog wel geregeld te zien aangezien het symbool is opgenomen in een groot aantal stads- en gemeentewapens. Als heraldisch symbool kreeg de wolfsangel verder een plek in een groot aantal Duitse familiewapens.

Nationaal Socialistische Jeugd Vlaanderen:
In Vlaanderen ontstaat tussen mei en juli 1941 de Nationaal-Socialistische Jeugd in Vlaanderen (NSJV) als een fusie van AVNJ, Jong-Dinaso, Rex-Jeugd en Vlaamse Jeugd. De NSJV krijgt Duitse financiering en wordt voorgesteld als “partijloos”, maar het VNV houdt de touwtjes in handen.

Gecapitonneerd: bekleed met en verende laag.

Stukas is een propaganda film van de Nazi’s uit 1941, geregisseerd door Karl Ritter met **Carl Raddatz** in de hoofdrol, waarin hij 3 squadronnen duikbommenwerpers, Stuka’s, van de Luftwaffe volgt.

Carl Raddatz (1912–2004): Duits toneel- en filmacteur en leidend figuur van de Duitse cinema in de Nazi-periode.
Naast propaganda films speelde hij ook in liefdesfilms.

een mijn positie bepalen.) De toon beviel de sproetenjongen niet. Een Hottentot.

'Hoe heet ge?'

'Seynaeve Louis.' (Ik heb me toch al reglementair gemeld!)

'Wel godverdomme.' De leider sloeg zijn handen in zijn lenden, ging wijdbeens staan, niet ongelijk aan Mussolini in het filmjournaal en raakte met gestrekte vuist Louis' maagstreek in een vertraagde hoekslag. Het deed geen pijn, de jongeman had zijn slag afgeremd.

'Direct, direct de buikspieren spannen, direct als ge mijn hand ziet vertrekken.'

'Ik zag haar niet.'

'Allicht niet,' zei Genevoix.

In een stoffig zaaltje met Romaanse bogen dat Louis van ansichtkaarten herkende, zaten vijf jongens in turnkledij schrijlings op de grond en duwden hun gezicht in hun kruis, handen in de nek. Blazend telden ze hardop, zij waren tot drieëntwintig gekomen, een van hen kon het tempo moeilijk bijhouden, hij heette Haegedoorn en zat in de Vierde Latijnse, hij haalde de vijftig niet, bleef amechtig, verdwaasd zitten.

Genevoix stelde Louis voor. Twee van de jongens trachtten zijn hand te vermorzelen, Haegedoorn zei: 'Seynaeve, wie had dat gedacht?' Toen moesten ze gehurkt zitten en luisteren naar de Schaarleider die - waarschijnlijk een ijzeren programma afwerkend want hij keek aldoor op zijn polshorloge - een lezing gaf over runen, tekens waarvan wij door ons achterlijk opvoedingssysteem nooit de grandioze betekenis hebben leren kennen. Het was vreemd dat een Schaarleider dit nog moest uitleggen. Een kind wist toch dat runen, van het gotisch *runa* (wat betekent: 'verloren dingen'), door de Scandinaviërs gebruikt werden om bij hun God te geraken. De Schaarleider noemde het: 'het schrift om bij het Centrum van hun Wezen te geraken.' Zo kon je 't ook formuleren. De Schaarleider consulteerde af en toe een grauw boekje en zei dat Odin, vanaf de berg, waar hij leefde

tussen doodsstrijd en wedergeboorte, sprak: 'Ik heb de runen geheven, de twijgen waarin de tekens van het Noodlot geschreven staan. *Verstanden*, Bosmans?'

Bosmans, een tengere, armoedig ogende jongen, ongetwijfeld uit de Toontjesstraat, knikte verschrikt.

'Vertel het dan op uw toer. Hoe zult ge het, als ge Stormer geworden zijt, doorgeven aan de Knapen? Begin maar, bij Seynaeve.'

Bosmans keek Louis aan met een hatelijke ratachtige blik. 'Die Odin heeft twee raven en die vertellen hem van alles, een paard met acht voeten en twee wolven, hij heeft maar een oog en meestal ziet ge zijn aangezicht niet dat hij wegsteekt onder een brede hoed.'

'Bosmans, wij zijn hier niet om te lachen. Het ging over runen!'
brulde de Schaarleider. '*Verstanden*?'

'Ah, ja. Wel, die Odin kent de runen.'

'Allicht!'

'Omdat hij negen dagen aan een boom gehangen heeft zonder eten of drinken.'

'En gekwetst door een speer,' zei Haegedoorn.

'Over de runen, Haegedoorn!'

'Die Odin,' zei Bosmans, lam, 'heeft de runen geslagen, eh, van de tekens, eh, van het Noodlot, eh, in de wortels.'

'Wortels,' zei de Schaarleider, 'Bosmans, is de mens een groente?' Men lachte. Louis ook. Genevoix, de leider, was een kameraad. Hij zuchtte.

'Gaan we wat schermen, Schaarleider?' vroeg een van de potige jongens.

'Mansveld, eerst komt de theorie. En daarbij, ik ben het die hier orders geeft!'

'Jawel, Schaarleider.'

Genevoix keek op zijn polshorloge en toen in zijn grauw boekje. 'Wat zegt de Proclamatie van Kortrijk? Het is wel een vraag die alleen aan Stormers moet gesteld worden, maar ik vraag haar aan u.'

Niemand wist het, Louis had er nooit van gehoord. Hadden de overwinnaars van 1302 na de Guldensporenslag in

Edgar Lehembre (1903 - 1970) was een Vlaams arts en politicus voor het VNV. Daarnaast was hij voorzitter, genaamd Diets Jeugdleider, van de Nationaalsocialistische Jeugd in Vlaanderen (NSJV) tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Lehembre was in 1936 actief geworden in het Vlaams Nationaal Verbond (VNV) en werd in maart 1938 door Staf De Clercq, de leider van het VNV, benoemd tot leider van het Algemeen Vlaams Nationaal Jeugdverbond (AVNJ).

Winterbijeenkomst van de NSJV te Brussel. Opening op 1 november van de NSJV-tentoonstelling in het Hotel Scheers, Kruidtuinlaan te Brussel. De dietsche jeugdleider Lehembre geeft uitleg

Op 10 mei 1940, bij het begin van de inval van België door nazi-Duitsland, werd Edgar Lehembre gevangengenomen door de Belgische veiligheidsdiensten en gedeporteerd naar Frankrijk. In Abbeville ontsnapte hij aan het Bloedbad, een wilde schietpartij door Franse militairen waarbij 20 medegevangenen de dood vonden.

Hij kwam in augustus van datzelfde jaar terug naar België en werd leider van de (NSJV).

In juni 1943 zegde Lehembre elke samenwerking met de Duitse jeugdorganisaties op en meldde dit persoonlijk aan de Hitlerjugend. Hendrik Elias, op dat moment leider van het VNV, nam daarop afstand van Lehembre en dwong hem, officieel omwille van 'gezondheidsredenen', tot ontslag.

Na de Tweede Wereldoorlog werd hij door het Belgisch gerecht ter dood veroordeeld. Zijn straf werd later omgezet in levenslange dwangarbeid.
Uiteindelijk werd hij in 1951 vrijgelaten en hernam zijn artsenpraktijk in Antwerpen.

Nobiljon: adellijk persoon, notabele.

Kortrijk iets uitgeroepen, een soort onafhankelijk graafschap?

'Eén volk één jeugd!' riep Genevoix. '"De gemeenschap welke wij opbouwen zal geen parasieten kennen. Maar volwaardige elementen in het raderwerk van ons volksleven. Elke kastegeest en partijpolitiek moet onver-bid-delijk uit de weg worden geruimd." Dat zei onze jeugdleider, dokter Edgar Lehembre★, en ik stond op een meter van hem. Zijn er vragen?'

Omdat niemand iets zei en het onbeschoft was om de Schaarleider geen antwoord te geven en omdat hij maar meteen een indruk van onversaagde manmoedige knaap-uit-een stuk wou maken, zei Louis: 'In het College zegt men dat de NSJV tegen het katholicisme is. Wat moet ik daar op antwoorden?'

'Wie zegt dat? Wie is die *men*?' Genevoix' vol gezicht werd roze.

'Leraars.'

'Welke leraars? Namen!'

'Ja, namen!' zei Mansveld alsof hij de vesting van het College wou beklimmen, met de Hitlerjugend-dolk tussen de rotte tanden.

Haegedoorn zei: 'Ge kunt gerust spreken, Louis. Ik ken de namen ook.'

'Evariste de Launay de Kerchove,' mompelde Louis.

Genevoix schreef achter in zijn instructieboekje, 'De Launay, De Kerchove, wie nog meer?'

'Dat is dezelfde,' zei Haegedoorn. 'Hij heeft twee namen.'

'Ah, een nobiljon★. Wij gaan hem leren.'

'Wat gaat ge doen?' zei Louis en toen snel: 'Schaarleider.'

'Dat college van u, dat zal terzijnertijd vervangen worden, wij gaan er een burcht van maken van de NSJV, het politiek katholicisme moet uitgeroeid met wortels en al.'

'Dat gaan we aan de principaal zeggen, hé, Seynaeve!' (Haegedoorn, schreeuwlelijk, *hier* heeft hij een grote muil.)

'Hij weet het. Hij weet het,' zei Genevoix dreigend. Hij

(Wikipedia) Met **agape** (< gr. ἀγαπη = liefde, liefdegave) wordt een door beginselen geleide of beheerste liefde bedoeld. Ze kan al dan niet genegenheid en warme gevoelens inhouden. Deze liefde richt zich op de behoeften van de ander, zoekt wat het beste voor de ander is en laat de ander de vrije keus om die liefde te beantwoorden of niet.
Het woord zelf werd door de Grieken niet vaak gebruikt: eros, de geslachtelijke liefde, en philia, vriendschap, komen veel meer voor.

In de bijbel is Agape de meest voorkomende soort liefde. Het Nieuwe Testament leert dat de mens deze agape van God ontvangt, opdat we die zelf weer doorgeven. Als Agape volkomen ontbreekt is het christelijk leven zinloos.

Een agape-maaltijd is een vroege christelijke groepsmaaltijd die draait om verbondenheid, naastenliefde en het herinneren aan het Laatste Avondmaal.
In de vroege kerk gingen de maaltijd en de herdenking van brood en wijn nog vaak hand in hand.

Voorstelling van een agapefeest in de catacomben van de H. Marcellinus en Peter, Rome

las voor: '"Wie niet beseft dat zijn leven en dit van zijn volk voor het opperwezen door de Voorzienigheid in bepaalde banen geleid wordt is geen nationaal-socialist. Wij herkennen het christelijk karakter van ons volk, wij streven de instandhouding ervan na en werken het in de hand." Zelf zou ik het niet beter kunnen zeggen. Want wat zijn we, kameraden, producten van een vulgair, zinneloos materialisme?'

'Nee,' zei Haegedoorn vurig.

'Zijn wij alleen maar blind instinct?'

'Nee,' zei Louis.

'Of instinct waar dat de wil uit voortkomt?'

Niemand antwoordde.

'Wat zeggen de Grieken?'

Niemand wist het. Louis zocht, vond *agape*★, een woord van de Kei, hij smeekte de Kei om meer licht, hulp, kennis, maar alleen het stomme *agape* bleef hangen, en Grieks zou hij pas volgend jaar leren. Genevoix zei: 'Dat er een gevecht is, alles, van in het begin is alles *surtout* een gevecht geweest. En wat zegt Darwin?'

'Hij zegt zoveel,' zei Mansveld.

'Dat het bestaan een gevecht is voor het bestaan. Ja? Dus het doel in de wereld voor ons, Nationaal Socialistische Jeugd Vlaanderen, is niet als lafaards weg te lopen voor het gevecht! Dat klopt toch als een bus? Ja? Maar dat gevecht moet gesublimeerd worden, en waarin?' 'In de Übermensch,' zei Bosmans kordaat.

'Nee, Bosmans, in het menselijk genie.'

'Maar verleden week, Schaarleider, zeidt ge: in de Übermensch.'

'Bosmans, dat was verleden week. *Verstanden*? In 't kort gezeid, zijn wij beesten, kameraden?'

'Nee,' riep Bosmans.

'Nee. En iemand moet het beeld van de mens in al zijn grootheid en zijn kracht hooghouden.'

'Dat zijn wij,' zei Bosmans.

'Precies.' Genevoix tastte, zocht. Sigaretten? Nee toch?

Koppelslot met deltateken:

Het VNV had een eigen vlag: oranje met in het midden een blauwe driehoek (Delta-teken) op witte ondergrond met blauwe cirkel. De strijdkreet van het VNV was: "Hou-zee!".

De vlag, ontworpen in 1935, bevatte de kleuren oranje/wit/blauw, de bekende livreikleuren van Willem van Oranje. De driehoek stond voor de delta van de grote rivieren van de Nederlanden: de Schelde, de Maas en de Rijn. De cirkel staat voor de eenheid in de Lage Landen. Tijdens Wereldoorlog II was er ook een zwarte/wit/rode versie, geënt op de vlag van Duitsland toentertijd.

De militaire rang van **Gefreiter** (ook Gefreite) ontstond in het 16e-eeuwse Europa voor het voetvolk in Duitse dienst, dat voornamelijk bestond uit Duitse en Zwitserse huurlingen, piekeniers en andere ondersteunende infanteriesoldaten.

Sinds de krijgsmachten meer zijn gestandaardiseerd is Gefreiter in Duitsland, Zwitserland en Oostenrijk de eerste rang boven die van soldaat, vlieger, of matroos.

Hitlerjugend-dolk:

Hij haalde een koperen tandenstokertje te voorschijn en peuterde er mee. 'En moraliteit, dat is een gewoonte die ons opgelegd wordt door kracht. Dat verstaat ge toch? Goed en kwaad, dat komt allemaal uit dezelfde bron. Ja? Als ge pastoor zijt, Seynaeve, en gij offert uw leven voor uw zogezeide God, als gij per se rechtvaardig wilt zijn lijk de meeste mensen af en toe, als ge "*Merci*" zegt tegen het leven, daarachter ligt er altijd kracht. Ja?'

'Ja,' zei Louis. Het was waar. 'Maar in het College...' begon hij.

'Uw college,' zei Genevoix, haalde de tandenstoker uit zijn mond en liet een knallende boer. 'Dat is mijn antwoord.'

Men lachte. Men lachte Louis uit. Genevoix werd meteen daarop de kameraad, de allesbegrijpende vriend die vaak verscholen bleef in de betonharde leider.

'Gij zijt een peinzer,' zei hij. 'Dat zal u geen kwaad doen, peinst, peinst zoveel ge kunt. Maar ge moet niet alleen peinzen, maar ook een soldaat zijn van het peinzen, een dief, een verwoester van het peinzen. Ja?'

'Ja,' zei Louis vurig.

Dezelfde week stal Louis geld uit de portefeuille van Papa's jasje dat in de gang aan de kapstok hing. Hij betaalde er een voorschot mee op zijn uniform, groen hemd, fluwelen zwarte broek, oranje stropdas, zwarte muts met stormriempje, koppelriem met schouderriem, broodzak en het koppelslot met het deltateken★. Hij poetste het koppelslot en harnaste zich, waste zich, kamde zijn haar op de kamer van Haegedoorn en de eerste keer dat hij door de straten van Walle liep, wist de hele stad er van, jaloerse jongens van het Atheneum stokten, met open bakkes, jonge meisjes glimlachten, een Gefreiter★ groette hem, 'Heil Hitler', tekkels blaften naar hem, de Leeuwenvlag op het Belfort flapperde. Terwijl het uniform nog lang niet compleet was, de Hitlerjugend-dolk★ ontbrak en enig kenteken van vaardigheid of sport-

Der Adler: zie p. 338.

Molière: lage schoen met vetersluiting.

Albrecht Rodenbach (Roeselare, 1856 – aldaar, 1880): Vlaamse schrijver en dichter.

ALBRECHT RODENBACH [AMVC-LETTERENHUIS]

Een van zijn leraren aan het Klein Seminarie in Roeselare was Hugo Verriest. (Zie p. 9 - 10 context).

Rodenbach schreef poëzie, proza en toneelwerken. Hij droeg het Vlaams bewustzijn in Vlaanderen rond en stichtte tal van studentenbonden en toneelmaatschappijen. Hij werd katholiek opgevoed in de geest van het ultramontane katholicisme. Zoals zoveel andere jongelui uit die periode was hij ook toegetreden tot het pauselijke zoeavenkorps, die de Kerkelijke Staat moesten verdedigen tegen Giuseppe Garibaldi; hij heeft echter nooit gevochten.

Vanaf het moment dat Rodenbach in 1876 naar de Katholieke Universiteit Leuven ging om rechten te studeren (in het Frans), begon hij met een andere jonge dichter, Pol de Mont, de idealen te promoten van een hernieuwd Vlaams bewustzijn onder de studenten. Hij verzette zich met name tegen het gebruik van het Frans in het onderwijs. Voor hem gold "In Vlaanderen Vlaams": alleen de volkstaal was van belang en niet het "Hollands" van de "hollandsche pedanten die onze tale vermooscht (verkwist, verspild) hebben". Vlaamse dialecten waren volgens hem een spiegel van het pure en edele karakter van de Vlamingen en daarom het best geschikt voor de heropstanding van het Vlaamse volk. Bovendien was het Nederlands de taal van de protestanten uit het Noorden. Als vurige katholiek kon hij deze taal dus niet aanvaarden.

Bekende gedichten van Rodenbach zijn: De Blauwvoet, Klokke Roeland en Het kerelskind.

proef. Haegedoorn naast hem merkte niks, de Hottentot.

In het lokaal op het stadhuis zat Genevoix in *Der Adler* te lezen met een sigaret in zijn mondhoek. Zijn gezicht verraadde opperste verbazing toen hij de nieuwe knaap zag, Louis tintelde al van trots toen Genevoix begon te lachen en te vloeken. Bosmans, die in zijn eentje schermoefeningen deed met een houten degen, nam de lach over. Daarna ook Haegedoorn die zich van Louis losmaakte en giechelend wees. Toen zag Louis het ook, toen pas, hij was vergeten, hoe kon dat, in Godsnaam? totaal vergeten zijn hoge schoenen aan te doen, hij had nog de bespottelijk gepunte, glanzende molières★ aan die Tante Hélène uit Nonkel Florent's kast had gehaald toen zij haar intrek nam in Nonkel Florent's kamer, niettegenstaande het jammerend protest van Bomama.

'Ik heb het u nog zo schoon gezeid,' zei Haegedoorn, het uitschot.

'Gij hebt mij niks gezeid,' schreeuwde Louis.

'Het is precies een *danseur mondain*,' zei Genevoix met een fatterig falsetto. Louis rukte de houten degen uit Bosmans' hand en richtte hem naar Haegedoorn, die hem voor deze schande had moeten behoeden. Met een katachtige sprong, het HJ-Leistungsabzeichen op zijn borstzak waardig, greep Genevoix een van de twee sportsabels die aan de muur hingen, links en rechts van het portret van Albrecht Rodenbach★, met één zwiep sloeg hij Louis' povere degen weg. Haegedoorn dook. De degen kletterde tegen de vloer. Louis wou hem oprapen, maar hij kreeg een schop in zijn achterste, een oorveeg en toen greep Genevoix hem bij zijn nieuwe stropdas. 'Men onderbreekt de schermles niet zonder mijn bevel, ja?'

'Ja, Schaarleider.'

Hij moest dertig keer pompen★.

Tijdens het vertraagde steken en houwen keek niemand naar hem om.

Hij hees en zakte, kin bijna tegen de vloer, en haalde de twintig niet, zijn armen schreeuwden van de pijn en trilden,

Geïnspireerd door Hendrik Consciences roman "Kerels van Vlaanderen" raakten de Roeselaarse leerlingen in de ban van de kerelsromantiek. De Kerels waren vrije boeren die streden tegen de verachtelijke Isegrims, maar uiteindelijk aan het kortste eind trokken. In 1875 verheerlijkte Rodenbach hen in zijn Kerelsliederen. Hieruit kwam de leuze: "Vliegt de Blauwvoet! Storm op zee!" Zo kreeg deze beweging de naam blauwvoeterij. Maar deze naam steunde in feite op een interpretatiefout. Want, wat Rodenbach niet wist is dat Conscience zijn verhaal had gebaseerd op de zesdelige "Histoire de Flandres" van de Vlaamsgezinde katholieke politicus uit Eeklo en historicus Baron Joseph Kervyn de Lettenhove (1817-1891), gepubliceerd tussen 1847 en 1850. Deze verhaalt hierin de waar gebeurde ruzie tussen de Veurnse families Blauvoet en Ingrekin in de 12e eeuw. Dus het ging hier niet over romantische begrippen zoals heldhaftige daden, verbeten strijd of vurig wapengekletter. Nadien dachten velen dat het woord 'blauwvoet' verwees naar de symbolische benaming voor een jan-van-gent, een vogel die men slechts zag vliegen bij storm op zee. Daarom houdt de hand van Albrecht Rodenbach een grote vogel vast op zijn bronzen standbeeld in Roeselare.

Ondertussen hadden de Roeselaarse oud-leerlingen Amaat Vyncke en Zeger Malfait het tijdschrift *De Vlaamsche Vlagge* opgericht. Het predikte een anti-liberalisme en kwam op voor de Vlaamse volkstaal. Dit tijdschrift kan beschouwd worden als een eerste stap naar een georganiseerde studentenbeweging. Het leidde in 1877 tot de Algemene Studentenbond. Rodenbach werd tot algemeen voorzitter verkozen en zou vanaf dan op de voorgrond treden als groot bezieler van de overkoepelende studentenbeweging. Hij zette de grote lijnen uit die de katholieke studentenbeweging nog lang na hem zou blijven volgen. Hij propageerde een romantisch getint Vlaams bewustzijn. Centraal hierin stond de boodschap van Gezelle en Verriest: "Wees Vlaming dien God Vlaming schiep". De scholieren dienden gevormd te worden tot authentieke - en dus katholieke - Vlamingen die in de Vlaamse strijd hun verantwoordelijkheid zouden opnemen.

Tegenwerking van de kerkelijke overheid, onenigheid (onder meer met Pol de Mont) en provinciale tegenstellingen (Rodenbach was een voorstander van het West-Vlaams

taalparticularisme) bespoedigden echter de teloorgang van deze eerste overkoepeling. Rodenbach's vroegtijdige dood in 1880 gaf de genadeslag. Onder meer door die vroegtijdige dood zou de "wonderknape" Rodenbach een mythische figuur worden naar wie later vaak werd verwezen.

In de laatste jaren van zijn leven nam Rodenbach afstand van zijn Vlaamse bevlogenheid, en verkeerde hij in Franstalige en liberale kringen.

Rodenbach overleed op 23-jarige leeftijd in zijn geboortestad aan tuberculose.

Vele generaties Vlamingen zagen in hem de dichtende "supervlaming". Dit werd zelfs gebruikt door de priester Cyriel Verschaeve die in een toespraak uit 1941 de strijdbaarheid van Rodenbach gelijkstelde met het militaire engagement voor nazi-Duitsland.

Pompen: het lichaam opdrukken van de vloer met de handen.

Götz (of Gottfried) **von Berlichingen**: Duitse ridder die leefde van 1480 tot 1562. Geboren in het kasteel van Jagsthausen, vocht hij vele vetes uit, voornamelijk om losgeld of buit.

Terwijl hij meevocht met Albert IV, de hertog van Beieren, bij het beleg van Landshut in 1505, werd zijn rechterhand eraf geschoten. Door zich een hand van ijzer aan te laten meten kon hij doorvechten en dit bezorgde hem de bijnaam "Götz met de IJzeren Hand" en werd de **SS divisie die bijna vier eeuwen later zijn naam zou dragen** tot symbool**.**

(Er is geen bewijs voor de kleurrijke theorie dat de mannen van de **17de SS Divisie** de memorabele woorden van Götz von Berlichingen richting de bisschop van Bamberg in Goethe's stuk overnamen: “Er kann mich am Arsch lecken!”

hij snakte naar adem, de stoffige ruimte tolde, kramp schoot in zijn kuiten en bleef er steken, hij liet zich vallen.

'Dertig,' zei Genevoix. 'Ja?'

Hij begon opnieuw. Het Gesticht met de onvoorspelbare nonnen had Louis hier niet op voorbereid. Peter ook niet. Niemand. - Van kinds af aan had men mij deze ijzeren discipline moeten opdringen. Ik zal de hardste onder u allen worden, mijn armen zullen als gevlochten staalkabels zijn, mijn hoofd als een staalhelm, mijn ziel zal haar vlammen bedwingen met een huls van asbest -. Maar zijn romp raakte geen centimeter hoger meer. Schop mij, trap mij met reglementaire Stiefel, ik ben onwaardig.

'Gij kunt volgende week een paar schoenen komen halen in onze winkel,' zei Genevoix toen zij alleen waren. 'Ik kon dat niet zeggen waar de anderen bij waren. En dat haar van u, kan ook niet.' Vóór Louis naar huis mocht, knipte Genevoix zijn haar, zoals het hoorde, de lengte van een lucifer. Met zachte vingers, die van een kameraad.

Met zijn nieuwe, onbuigzame, hoge schoenen met stompe punt (hij had aan de jaloerse Haegedoorn beloofd dat die ze af en toe mocht aandoen) stond Louis op wacht, benen gespreid, de wimpel vastklemmend. De 'Flandria', het gebouw van de anglofiele Franskiljonse tennisclub van weleer waar een Hauptmann van de divisie Götz von Berlichingen★ werd gefêteerd ter ere van een onderscheiding aan het Oostfront, lag in een park met honderden verschillende kleuren geel en groen, en bomen die Maurice de Potter allemaal bij naam had kunnen noemen. De auto's waarvan Vlieghe de merken had kunnen noemen, zaten volgepropt met officieren en reden tot vlak bij het bordes, remden met een kelig gerasp. Alle officieren huppelden de arduinen trap op, dat werd hun zo geleerd, generaties lang. Bomama's broer Honoré, de Majoor, zou daar een lesje van kunnen leren. Belgen huppelen nooit, generaties lang. Genevoix is binnen en verzorgt

Götz von Berlichingen is ook een toneelstuk uit 1773 van Johann Wolfgang von Goethe. Het behoort nog duidelijk tot de Sturm und Drangstijl.
Het is een atektonisch stuk: ongebonden en open. Het bestaat uit 56 losse elkaar chronologisch opvolgende dramatische taferelen. Aangezien Goethe zich in het stuk afzet tegen het Franse classicisme is er geen eenheid van tijd, plaats of handeling.

Het verhaal gaat over ridder Götz die in conflict raakt met de machthebbers. Zijn tegenstrever is Weislingen (onbetrouwbaar, verlangt naar geld en macht). Er is een boerenopstand, waarbij Götz de kant kiest van de armen en de boeren in de hoop dat hij wat rechtvaardigheid kan brengen in hun bestaan. Maar hij mislukt in zijn operatie en wordt vermoord door de keizerlijke troepen (o.l.v. Weislingen). Hij sterft terwijl hij het woord 'vrijheid' mompelt. Weislingen wordt op zijn beurt vermoord door zijn eerzuchtige vrouw door middel van vergiftiging.

Het werk is een pleidooi voor meer godsdienstvrijheid (Duitsland bestond in die tijd uit zo'n 300 aparte vorstendommen die of protestant of katholiek waren) en voor meer rechten voor de boeren.

Jef Van de Wiele (1903 - 1979): Belgisch nationaal-socialistisch activist, collaborateur en voormalig hoofdredacteur van DeVlag.

Jef van de Wiele was de zoon van August van de Wiele, burgemeester van Deurne (provincie Antwerpen). Hij promoveerde in 1936 in de Wijsbegeerte en Letteren. In datzelfde jaar werd hij hoofdredacteur van het tijdschrift *DeVlag*, onderdeel van de Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft, kortweg 'DeVlag' genoemd. Naast het hoofdredacteurschap trad Van de Wiele ook op als organisator van de **Vlaams-Duitse Cultuurdagen** waar Duitse en Vlaamse DeVlag-leden 'culturele informatie' uitwisselden.

Na de Duitse inval in Polen werden de activiteiten van DeVlag door de Belgische regering opgeschort. Toen België echter bezet werd door de Duitsers kon DeVlag weer van start. Omdat de meeste Vlaamse en Waalse fascisten door de Belgische regering naar Frankrijk waren gedeporteerd, meldde Jef Van de Wiele zich direct na de het buffet. Geen taak is minderwaardig als zij de goede gang van zaken dient. Louis vroeg zich af wanneer hij Jef van de Wiele★ zou te zien krijgen, of hij zijn bijnaam Jef Cognac verdiende, of je 't aan hem kon zien zoals aan Nonkel Armand. Jef van de Wiele was een boezemvriend van de familie Genevoix, beweerde de Schaarleider. Hij had een persoonlijke lijfwacht, vijftig man in het zwart en zilver, die vuurwapens mochten dragen. Wanneer zou er een gunstig moment opdagen om aan Papa te verklappen dat hij dienst genomen had bij de NSJV? Op het ogenblik dat Papa de diefstallen zou ontdekken? Het moest in ieder geval voor volgende maand, want dan ging de hele afdeling met een bus van de Organisation Todt★ naar Keulen om er de Deutsch-Flämische Kulturtage★ bij te wonen.

De brug tussen geestes- en handarbeiders. In Keulen zou Wies Moens★ spreken, een Vlaamse Kop als geen tweede die in een Belgische kerker opgesloten zijn hartverheffende *Celbrieven*★ had geschreven die Louis, alleen, hardop, tot tranen toe bewogen, tegenover zichzelf in de spiegel voorlas. Kunst die schoonheid zocht. Want wij hebben te lang gemeend dat het geheim van het leven in het donkere en het hatelijke te zoeken was. Wat wij als schoonheid moeten begrijpen stroomt uit de oergrond van het leven en die is elementair en gevaarlijk, ja? maar daardoor betovert en bedwelmt zij de mensen, een vlam die licht is, ja? een verzengende zon en het is niet toevallig dat een rollende zon het teken is van het Duitse volk en nu ook gedeeltelijk van het Vlaamse volk. Cyriel Verschaeve★ zegt: Onze moeilijke tijd vraagt naar de snelle, ganse, beslissende daad! Wel, geniale priester, ik heb mij gemeld, ik sta hier mijn plicht te doen.

Zo mijmerend (zei Louis onhoorbaar), zo het verkeer en de natuur onderzoekend (zei hij binnensmonds) droom ik, schildwacht Seynaeve, 'en ik zie door de nevelen der tijden een groot volk stijgen uit wilde reuzenstrijden'.★

Al die ij's.

En daar, wat zijn dat, Maurice, eiken? Het is loofhout, eeuwenoud, staat in goud. Drie ou's. Zomereik? Steeneik?

Belgische capitulatie bij de Duitsers en bood zijn diensten als collaborateur aan. Omdat DeVlag geen politieke partij was, maar een culturele organisatie konden er ook VNV'ers tot DeVlag toetreden, hetgeen aanvankelijk mondjesmaat gebeurde.

Na de Duitse inval in de Sovjet-Unie in 1941 maakte Van de Wiele propaganda om jonge Vlaamse mannen te overtuigen in de Waffen-SS dienst te nemen en aan het oostfront te strijden. De Vlag werkte steeds nauwer samen met de Algemeene-SS Vlaanderen. Geleidelijk verdrongen zij het VNV als voornaamste collaboratie-organisatie in Vlaanderen, voornamelijk omdat zij de Duitse politiek onvoorwaardelijk steunden en troepen ronselden. Onder leiding van Robert Verbelen richtten zij een militiegroep op die zich o.a. schuldig maakte aan verschillende moordaanslagen. Jef Van de Wiele was - net als andere DeVlag-aanhangers - voorstander van Vlaamse opname in het Derde Rijk. Als hoofdredacteur van het tijdschrift *DeVlag* maakte hij zich schuldig aan antisemitisme. Hij citeerde vaak letterlijk de Duitse antisemieten Julius Streicher en Joseph Goebbels. Van de Wiele kende zich zelf een zeer hoge wedde en kostenvergoedingen toe.

Op 30 augustus 1944, toen de geallieerden de Belgische grens bereikten, riep Van de Wiele de leden van DeVlag op om naar Duitsland te vluchten. Samen met andere collaborateurs werd hij president van de Vlaamsche Landsleiding, een soort nationaalsocialistische Vlaamse regering in ballingschap. Na de Duitse capitulatie (8 mei 1945) liet men Van de Wiele aanvankelijk ongemoeid. Hij werd privé-leraar voor de kinderen van een Duitse baron. In december 1945 veroordeelde een Belgische rechtbank hem ter dood. In mei 1946 werd hij door de geallieerden van Duitsland naar België overgebracht. In november 1946 werd het vonnis omgezet in een levenslange gevangenisstraf. In 1963 werd hij vrijgelaten en ging werken voor de vertaaldienst van een Duitse onderneming. Later woonde hij in Nederland, waar hij de aandacht trok door zijn contacten met de weduwe Rost van Tonningen. Hij ging vervolgens in Gent wonen.

Jef van de Wiele overleed op 76-jarige leeftijd.

De **Organisation Todt** (O.T.): Duitse bouwmaatschappij tijdens het bestaan van nazi-Duitsland, opgericht in 1938 en genoemd naar de oprichter Fritz Todt. In 1945, toen het Derde Rijk was gevallen, werd de organisatie opgeheven.

Armband van een arbeider die in dienst was bij Organisation Todt

Organisation Todt was een Duitse overheidsorganisatie en aanvankelijk onderdeel van het Duitse Ministerie voor Bewapening en Munitie. Na het uitbreken van de oorlog kreeg de organisatie steeds meer bevoegdheden. In het kader van "Bouwen aan een nieuw Duitsland" gaf ze leiding aan de bouw van de Atlantikwall. Op vrijwillige basis en in het kader van de Arbeitseinsatz werden arbeiders aan het werk gezet. Ze bouwden onder andere bunkers, kustversterkingen en wegen.

Aloisius (**Wies**) **Moens** (1898 – Geleen, 1982): Vlaams letterkundige en een activist binnen de Vlaamse Beweging.

Foto rond 1932

Hij werd te Dendermonde geboren als enige zoon van een bakker. Van 1916 tot 1918 studeerde hij Germaanse filologie aan de door de Duitse bezetter vernederlandste Universiteit van Gent. Hij werd lid van de Vlaamse Beweging en na de Eerste Wereldoorlog wegens zijn rol als activist tot gevangenisstraf veroordeeld. (**Celbrieven**, 1920: “Ik beweeg mij over 9 m2 tichelvloer. Zo is de begrenzing des vleses! Maar de geest blijft vrij. Als ik mijn 9 m2 tichelvloer aan 't boenen ben, stel ik mij voor dat ik al het onrecht weg-was van het aanschijn der wereld.”). De Vereniging van Vlaamse letterkundigen verzocht om zijn vrijlating, en Vlaamse intellectuelen stuurden een petitie rond. In maart 1921 kwam Moens vrij. Hij vervulde zijn dienstplicht en trad in 1922 in het huwelijk.
Wies Moens kreeg daarna bekendheid als een gewaardeerd spreker, vertaler en dichter. Zijn expressionistische gedichten verschenen in het tijdschrift *Ruimte* waarin ook Paul van Ostaijen publiceerde.

In zijn vroege werken koesterde Moens de verwachting van een betere samenleving, die zou steunen op internationale solidariteit, pacifisme, religieuze waarden en sociale gelijkheid. Opvallend is dat zijn lyriek hier nooit bitterheid toont. Zo is het

hoofdthema van zijn dichtbundel *De Boodschap* (1920) zijn liefdevol vertrouwen in God en de mensen.

Na zijn gevangenschap wegens collaboratie (activisme) tijdens de Eerste Wereldoorlog, werd Moens een vooraanstaand pleitbezorger voor een cultureel Groot-Nederland. Hij zocht verbinding tussen alle Nederlandstaligen in Vlaanderen, Nederland en de Afrikaners in Zuid-Afrika. Zijn poëzie en het tijdschrift *Ruimte* ademden een mystiek-religieuze en expressionistische sfeer waarin de 'Dietse ziel' centraal stond.

Ook onder invloed van de crisis in het democratische bestel liet Moens de louter culturele insteek echter steeds meer los en omarmde hij een fascistische levenshouding en het nationaal-solidarisme. Zijn ijveren voor de Groot-Nederlandse gedachte (ook wel Dietse gedachte genoemd) evolueerde van een aanvankelijk cultureel-idealistisch verlangen naar een radicale, autoritaire politieke ideologie in de jaren dertig en tijdens de Tweede Wereldoorlog.
Samen met Joris van Severen sloot hij zich aan bij het Verdinaso, dat streefde naar een hereniging van alle Nederlandstalige gebieden in één autoritaire, fascistische volksstaat.

Via publicaties in het maandblad *Dietbrand* zette hij uiteen hoe traditionele opvattingen over religie en cultuur gecombineerd moesten worden met ultranationalisme.

De Tweede Wereldoorlog.
Tijdens de bezetting zette Moens zijn Groot-Nederlandse idealen voort vanuit het collaboratiestandpunt. Hij werd onder meer directeur van de door de bezetter gecontroleerde radiozender Zender Brussel, van waaruit hij zijn politieke boodschap verspreidde.

Na de oorlog werd hij veroordeeld, waarna hij zijn rol als literator en ideoloog voor de radicale Vlaams-nationalistische beweging verloor.

In 1947 werd hij bij verstek ter dood veroordeeld wegens collaboratie. Hij vluchtte naar Geleen in Nederlands Limburg waar hij de rest van zijn leven doorbracht.

Cyril Verschaeve: zie p. 186 - 187 context.

...**'en ik zie door de nevelen der tijden een groot volk stijgen uit wilde reuzenstrijden'** is een citaat uit Albrecht Rodenbach's drama *Gudrun* (1878). Het zijn de beginverzen uit de proloog:

> De Dichter droomt en pegelt (peilt, ijkt) door de nevelen der tijden,
> en ziet een groot volk stijgen soms uit wilde reuzenstrijden,
> en, wen dat volk in kampen bloeit, dan roept hem naar 't Tooneel
> een Dichter, en herschept hem in een reuzig tafereel,
> tot voorbeeld en begeestering, der Vaderen grootsche kampen.

Pistache-ijs: (<It. pistacchio) groene amandel, de op een hazelnoot lijkende vrucht van de pistacheboom.

Mein Schatz muß ein Matrose sein, und so stürmisch wie die See und treu sein muß er mir allein, denn sag ich ihm sonst adé: oud zeemanslied:

> Kinder, heut' abend, da gibt's was zu sehn,
> heut' sind die Matrosen gekommen.
> Und wenn die Mädchen im Hafen da stehn,
> dann sagt die Marie zu Sofie:
>
> Refrein: Mein Schatz muß ein Matrose sein,
> und so stürmisch wie die See.
> Doch treu sein muß er mir allein,
> denn sag ich ihm sonst adé.
>
> Mein Schatz muß ein Matrose sein.
> Riecht sein Hemd auch mal nach Teer,
> **denn schmeckt doch jeder Kuß von ihm**
> **nach meer, nach meer.** 2x
>
> Fährt doch das Schiff in die Ferne hinaus,
> kehrt es doch heim in den Hafen,
> sind die Matrosen dann wieder zu Haus,
> singen die Mädchen im Chor:
> Refrein:
>
> Einst kam nach Hamburg Herr Schmidt aus Berlin,
> wollte sich gerne verloben;
> doch die Erwählte sprach nur oben hin,
> "Junge, was denkst du dir bloß?"
> Refrein:

Maurice, ik mis je. Je was vast nooit met me meegegaan, die dappere dag in het lokaal van het stadhuis.
Dwars door de struiken zag Louis zijn moeder. Zij droeg een elegante, nooit eerder geziene beige deux-pieces. Verkleedde zij zich zoals hij, elders? In de ERLA-fabriek? Zij bracht een glinsterend metalen lepeltje met pistache-ijs★ naar haar mond en toen ze de helft van de groene klodder met een zichtbaar wiebelende tong had opgelikt bracht ze het vonkend lepeltje naar de lippen van een man met kortgeknipt haar, een langneuzige veertiger in een wit hemd met korte mouwen. De man klemde de lepel tussen zijn tanden, lachend probeerde Mama de zonderlinge metalen pin die de man in een soort lepelaar veranderde, terug te trekken.

De wimpelstok in de vuist van de schildwacht verroerde niet, de vlag met de Delta in de klauwen van de Blauwvoet waaide niet, maar de schildwacht die de opdracht had te waken, raakte in paniek. Wat doet mijn moeder hier? Hoe kom ik hier weg? Overigens, hoe kom ik weg als ik moet plassen. Ik moet nu, onbedwingbaar, plassen. Hij riep Haegedoorn toen die langskwam met een zilveren schaal schuimgebak, als de nonnen in het Gesticht 's winters voor zonsopgang met hun schop gloeiende rokende kolen. 'Psstt. Psstt. Ahum.'

Haegedoorn kwam en zei: 'Nu niet. Ik heb er zes opzij gelegd. Voor straks.'

'Wat?'

'Van die nonnenscheetjes hier. Elk drie, straks.'

'Haegedoorn, kunt ge mijn plaats niet innemen?'

'Zijt gij zot?'

'Ik word ongemakkelijk.'

Haegedoorn ging weg. Louis vroeg aan zijn moeder: Ga weg, zonder mij te zien, alstublieft, het is niet fair, ik kan hier niet weglopen, mij niet voor u verbergen, omdat ik het bevel opvolg en dat moet, onvoorwaardelijk, nicht räsonieren, daarom kan je mij zien, en dat mag niet.

Binnen zong men: Mein Schatz muss ein Matrose sein und so stürmisch wie die See und treu sein muss er mir allein, denn ich sag ihm sonst adé!★

Stürmisch. Koude rillingen. Ik krijg diarree. Want de man in het tennispak stond op. En Mama ook. Louis wendde zijn gezicht af zover hij kon, een schildwacht in profiel die toevallig helemaal aan de andere kant van de verre zee iets dreigends ziet, hij zag Bosmans die een voor hem veel te grote landsknechttrommel op zijn buik droeg. Dat bespeurde de schildwacht van wie de ingewanden klotsten.

De voetstappen naderden, samen met het gekef van een klein hondje en gescharrel in het grint. 'Dann schmeckt doch jeder Kuss von ihm, nach mehr nach mehr, nach mehr,'★ zong Mama mee met de verre soldaten die gewond en verminkt van het Oostfront terugkwamen en die dus het recht hadden zoiets te zingen. De man was langer dan Papa en die was één meter vijfenzeventig. Op de tip van zijn lange, dunne neus zat een schram. Hij had een gouden kies. Zijn smalle ogen stonden schuin en tegen zijn naakte geschoren slapen zaten twee meisjesoren geplakt. Op zijn verder smetteloze witte lange broek was op de hoogte van zijn rechterknie een bruinrode vlek, de grootte en de vorm van een kinderhand. Hij zei met een bedaarde, vaag spotzieke stem: 'Was ist los, Constance?' (Konstanz)

En de Bestendige, Onveranderlijke, Trouwe sprak tegen hem in een rad, hel Duits, nee, het was tot het goor wit keffertje met een blauwe strik dat aan Louis' schoenen likte.

Mama kwam vlak voor hem staan, als voor een kooi in de dierentuin van Antwerpen waar zij beloofd had dat wij heen zouden gaan. Haar wijde tedere ogen. Haar beweeglijke scharlaken geverfde lippen in hartvorm.

Zweetdruppels in Louis' wimpers. Hij durfde zijn mouw niet naar zijn gezicht te brengen, zijn hand bleef onwrikbaar op zijn heup, een smeltende druppelende sneeuwman is de schildwacht.

'O,' deed Mama. En toen: 'Zeg eens, jongen, hoe heet gij?'

'Louis.'

'Er heisst Louis. Wie mein Sohn.'

'Ach so,' zei de man.

'Hebt gij het niet te warm, met die dikke kousen?'

'Nee.' (Neen, Mevrouw. Nee, Mama, Mama.)

'Gij hebt zulke kloeke schoenen aan. Zij zijn nieuw, zie ik. Knellen ze niet? Niet een beetje? Want ge hebt nogal grote voeten, zo te zien.'

'Heil Vlaanderen!' zei Louis bits.

'Heil! En doe zo voort, vent.' Mama's parfum slaat in zijn gezicht, zij trekt zijn stropdas met de lederknoten dichter aan tot de twee punten gelijk hangen. 'Deugniet,' fluistert ze en kijkt niet meer om. De naden van haar kousen zitten recht. Het hondje springt tegen de witte flodderige broek van de man. 'Tsjuus,' zei de man nog.

Toen hij knorrig thuis kwam met allerlei verklaringen klaar, vooraan in de mond, gaf ze geen kik. Pas toen ze gekaramelliseerde knolraapjes opschepte, knipoogde ze naar hem. Papa was opgewekt omdat zij het ook was.

Zij kwam in Louis' kamer zonder te kloppen, zoals zij anders altijd keurig deed, zoals hij haar gevraagd had. ('Ge hebt gelijk, ge zijt geen kind meer,' had ze gezegd, ernstig knikkend.) Zij ging op zijn bed zitten, hij schrok, haar been, met de roze pompon van haar muiltje wiegde op tien centimeter van de handdoek waarin het zaad nog niet opgedroogd kon zijn.

'Het was zulk een schoon weer vanmiddag en mijn baas zei: "Wat ben ik dwaas om binnen te zitten en er is toch niet veel te doen met 't transport dat gisteren vertrokken is, ik ga tennissen, gaat ge mee?" - Deugniet, hoe lang zijt ge al bij de Hitlerjeugd★?'

'Het is de Hitlerjeugd niet.'

'Ah, nee?'

'Nee. Het is de NSJV.'

'Dat is toch hetzelfde.'

Wat kon een vrouw toch stom zijn! 'Zij hebben om te beginnen al een andere vlag, een hakenkruis op de mouwband, een koppelslot met "Blut und Ehre", een Siegesrune...'

'Waarom hebt ge dat voor ons weggestoken?'

'Ik wil eerst mijn sportkenteken krijgen.'

Over de **Hitlerjeugd**-Vlaanderen zie:
https://www.nieuweorde.be/hitlerjeugd-vlaanderen/

Zij was georganiseerd onder de DeVlag en hing de Groot-Germaanse gedachte aan o.l.v. de Führer. Leiders waren Sjef Van De Wiele en Raf Van Hulse (Oostfront).

Zij was losgeraakt van de VNV en NSJV, die de Groot-Dietse gedachte aanhielden.

'Hoe vindt ge hem?'
'Wie?'
'Henny.'
'Henny?'
'Ja. Ik heb er in het begin ook moeten om lachen. Maar in Duitsland is Henny ook een jongensnaam.'
'Hij is lang.'
'Is dat alles?'
'Ja.'
Zij doofde haar peuk in het schaaltje van de cactuspot. 'Ik hoor het al. Er is met u niet te redeneren. Gij zijt weer aan het nukken. Wat heb ik nu weer misdaan?'
Zij keek over zijn schouder naar zijn schrift waarin hij de karikaturen van Churchill, Roosevelt en Stalin natekende.
'Lastige vent,' zei ze. 'Maar wij gaan overeenkomen. Gij zegt niet aan uw vader dat ik in de 'Flandria' was, want hij is al zo nerveus de laatste dagen en ik zeg niets van uw uniform en van uw nieuwe schoenen. Akkoord? Zijn we gezworen kameraden? - Ja? Gij staat er echt schoon mee, met uw kostuum. Ik had u zelfs niet herkend. Ik dacht, God, wat een flink ventje staat er daar op wacht!'
'Zevert niet.'
'Toch is 't waar, ik zweer het.'
'Op het hoofd van uw kind zeker?'
'Mens, wat maakt gij het toch moeilijk voor uw eigen. Ge zijt precies uw vader.'
'Merci, Mama.'
'Gaarne gedaan, mijn kind.'

Heidelberger: zie p. 87.

Cilinderpers is een type boekdrukpers waarbij de afdruk tot stand komt doordat het te drukken vel papier om een cilinder is geklemd. De drukvorm is vlak en gaat, onder bepaalde drukspanning, onder de roterende cilinder door.

Papa stond in het naar een nieuw soort zure drukinkt geurend atelier de drukautomaat schoon te maken met een zwart olievodje. Papa hield van de Heidelberger★. Minder van de cilinderpers★ met zijn vele metalen zenuwen die, stoffig grauw als een ziek monster, te wachten stond op betere tijden.

Een **degelpers** is een drukpers die volgens het hoogdrukprincipe werkt. Hierbij worden alleen de hoogst gelegen gedeelten van de drukvorm met inkt ingerold en afgedrukt. De drukvorm kan bestaan uit loden of houten letters, lijnen en/of afbeeldingen. Een afbeelding kan een cliché, houtsnede of linosnede zijn.

De drukvorm wordt in de degelpers geplaatst. De schijf van de pers wordt van inkt voorzien. Daarna wordt de drukvorm beïnkt. Het te bedrukken materiaal, meestal papier, wordt op de degel (een vlakke plaat) gelegd. Vervolgens drukt de degel het papier tegen de letters.

Dolf Zeebroeck: zie p. 338.

Toorop op latere leeftijd (circa 1920-1923)

Jan Toorop (1858-1928) behoort met Van Gogh en Mondriaan tot de belangrijkste Nederlandse kunstenaars uit de periode rond 1900. Ze oriënteerden zich op de nieuwste, internationale ontwikkelingen in de beeldende kunst, bekend onder de namen Jugendstil, Art Nouveau, Sezessionstil, Modern Style.

Een bekend voorbeeld van Nederlandse art nouveau is het ontwerp van Jan Toorop (1858-1928), dat hij in 1893 maakte voor de slaoliefabriek NOF Calvé-Delft. Toorop past in dat ontwerp geen enkele vorm van dieptewerking toe. Zijn ontwerp van het affiche 'Delftsche slaolie' uit 1893 oogt tweedimensionaal, plat. De restvlakken naast de vrouwenfiguren vult hij volledig op met golvende lijnen. Het levert Jugendstil in Nederland de spottende naam 'slaoliestijl' op.

"Delftsche Slaolie", door Jan Toorop.

Vandam, de meestergast, drukte een doodsprentje op de degelpers★. Een tekening van Dolf Zeebroeck★, de kunstenaar die al vanaf de jaren twintig volksverbonden was en die het zinloos moderne heeft aangepast aan de kunstzin van ons volk, begrijpelijk gemaakt voor de minst kunstzinnigen onder ons.

Marnix de Puydt noemde hem de Toorop★ van Westvlaanderen. Hij woonde in de Kanunnik Vanderpaelestraat in een modern huis met overvloedig veel kamerplanten en een vrouw en zes kinderen, hij werd niet geapprecieerd zoals het hoorde omdat hij zo gewoontjes onder ons woont als een Wallenaar, een kunstenaar moet dood zijn of ver weg wonen, je ziet Rubens★ of Arno Breker★ niet met een rieten mandje boodschappen doen in gezelschap van drie bleirende kleuters.

Vandam keek niet op van zijn werk, hij was nors omdat de boksclub die hij had opgericht in de Zwevegemstraat, de Kid Vandam-Club, na zes maanden al dreigde failliet te gaan, terwijl toch, vooral nu, gezond sport-en-spel de mensen samen kon brengen, hun zorgen kon doen vergeten, maar het was weerom hetzelfde liedje, de mensen, vooral die van Walle, willen geen solidariteit, ge moet het ze leren, hen ertoe dwingen desnoods met de harde, de boksende hand. Waarschijnlijk beschouwde Vandam, die als een goochelaar vingervlug de doodsprentjes wegrukte tussen degel en inktrol, de lijdende Christus die aan het zwart vlak van de balk genageld stond als een onvoldoende getraind weltergewicht★. Dolf Zeebroeck had de Heiland lang niet met zulke bultige, onmenselijk strak gespannen spieren getekend als bijvoorbeeld de discuswerper op het affiche, door Papa verleden maand gedrukt, van de Sport-Wettkampf waarin Schaarleider Genevoix het schermen met de degen moeiteloos gewonnen had. Jezus staat overigens op een voetplankje en dat is goed gezien van Dolf Zeebroeck, want de handpalmen van een mens van dit gewicht, hoeveel woog Jezus?

Peter Paul Rubens: (Siegen, 1577 – Antwerpen, 1640): Zuid-Nederlands schilder van Vlaamse barok, tekenaar, tapijtontwerper en diplomaat, werkzaam in Antwerpen. Hij werd ook wel Pieter Paul, Pieter Pauwel of Petrus Paulus genoemd.

Rubens begon als page, studeerde bij drie Vlaamse schilders en stelde daarna achtereenvolgens zijn diensten ter beschikking aan het hof van Mantua, de aartshertogen Albrecht en Isabella van Brussel en Ferdinand, die Isabella opvolgde als landvoogd van de Zuidelijke of Spaanse Nederlanden. Hij trad voor hen ook op als diplomaat.

Rubens schilderde veel altaarstukken en had daarbij hulp van een groot atelier in Antwerpen, maar ook verbeeldde hij het levensverhaal van Maria de' Medici in het Palais du Luxembourg in Parijs en dat van de Engelse koning Jacobus I in Whitehall in Londen. Ook maakte hij werk voor de Spaanse koningen Filips III en IV.

Hij had een prachtig huis aan de Wapper, het 'Rubenshuis' en kocht later kasteel 't Steen.

Zijn leven lang bestudeerde hij de kunst van de Oudheid en de Renaissance en gebruikte veel mythologische motieven in zijn kunst. Met name was Titiaan van de Venetiaanse School een groot voorbeeld voor hem.

Hij had tevens nauwe contacten met de Jezuïeten en zette zich met hart en ziel in voor de Contrareformatie en de verheerlijking van verschillende personen.

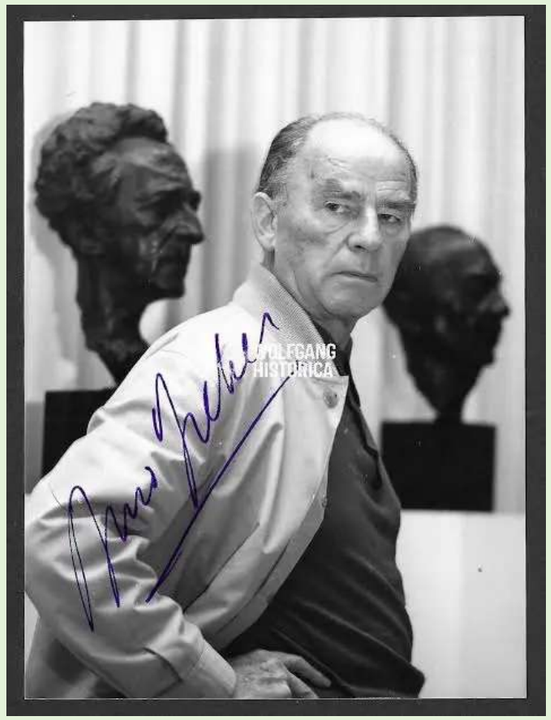

Zelfportret in het Rubenshuis

Venus, spiegel, ca 1613

Arno Breker (1900 - 1991): van de bekendste, maar ook meest omstreden Duitse beeldhouwers van de 20e eeuw.

Hij was de oudste zoon van een steenhouwersfamilie en leerde het vak in het atelier van zijn vader.

In 1927 vertrok hij naar Parijs, waar hij tal van contacten legde met bekende Franse en internationale kunstenaars, o.a. Constantin Brancusi, Georg Kolbe, Salvador Dalí en Alexander Calder (die een jaar in Brekers atelier aan de Avenue d'Orléans woonde en draadfiguren en andere mobiles maakte, die hij op de maat van Duitse marsmuziek liet ronddraaien).

Hij werd binnen enkele jaren een van de meestgevraagde en bestbetaalde beeldhouwers. De toekenning in 1932 van de (Duitse) Prix de Rome maakte een eenjarig verblijf in Rome mogelijk. Hij bezocht ook Florence en Napels, werd diep getroffen door het werk van Michelangelo en raakte onder de indruk van de stedenbouw, elementen die later in zijn eigen (neoclassicistische) ontwerpen voor nieuwbouw in het Derde Rijk terugkwamen.

In 1934 keerde hij terug naar Duitsland. Daar betrok hij een woning en atelier in Berlijn. Als jurylid voor een tentoonstelling in Beieren zette hij zich samen met Georg Kolbe in voor meer tolerantie naar moderne kunstenaars (zoals Käthe Kollwitz), maar tevergeefs.

Het jaar 1936 werd belangrijk voor Breker: zijn beelden Zehnkämpfer en Die Siegerin voor de Olympische Spelen in Berlijn van 1936 werden bekroond met de zilveren medaille. De twee beelden, beide meer dan drie meter hoog waren een geweldig succes. Hitler was zeer onder de indruk van Brekers werk en mede daardoor kreeg hij opdrachten voor borstbeelden van o.a. Speer, Goebbels en vooral van Hitler zelf (dat in heel Duitsland als "staatsportret" allerlei gebouwen sierde).

Hitler bepaalde dat Breker met voorrang moest werken aan het ontwerpen (Neugestaltung) van een nieuw Berlijn. Er ontstond een langdurige vriendschap met

Hitlers hoofdarchitekt Albert Speer. Er schijnen opnamen te bestaan waarop Hitler, Speer en Breker zich in nachtelijke uren buigen over de megalomane ontwerpen, terwijl intussen steden plat werden gebombardeerd.

Hij maakte een ontwerp voor een enorme triomfboog en een 240 meter lange overwinningsgalerij met daarin 50 figuren en 18 paarden. Ook voor het beroemd/beruchte Zeppelinfeld in Neurenberg schiep hij tribunenbeelden. Breker was op dat moment een van de hoogverheven en waanzinnig goed betaalde Lieblingskünstler van Adolf Hitler. Om al zijn ontwerpen ook inderdaad te realiseren betrok Breker met staatsgelden enorme ateliers in Jäckelsbruch en Wriezen waar tientallen kunstenaars en handwerkslieden (waaronder veel Franse krijgsgevangenen) de enorme ontwerpen (beelden en reliëfs) in gips, steen of brons realiseerden.

In juni 1940 werd Breker door Speer uitgenodigd om Hitler te vergezellen op zijn tocht door het pas veroverde Parijs: “Ich möchte von Künstlern umgeben sein”, zou Hitler volgens Breker gezegd hebben.

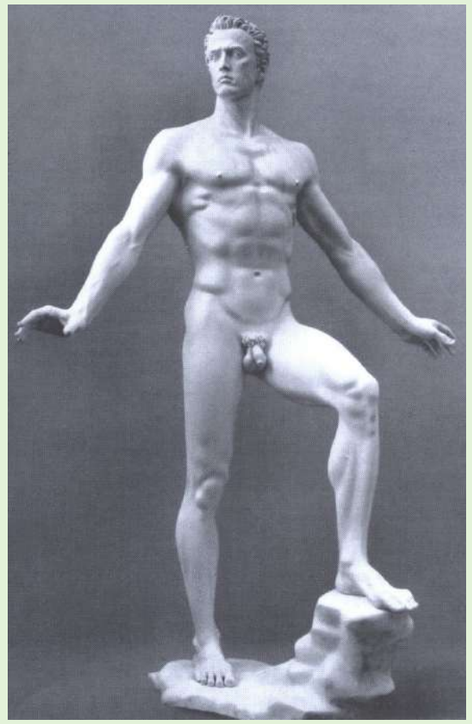

Parijs, 23 juni 1940; op de voorgrond vlnr: SS-Gruppenführer Wolff, Architekt Hermann Giesler, Albert Speer, Adolf Hitler en Arno Breker

Breker was (samen met Josef Thorak) een van de grote coryfeeën van de (nazi-)beeldhouwkunst. Beiden stonden op de lijst van twaalf "onvervangbare kunstenaars" die Hitler had samengesteld als aanvulling op de "Gottbegnadeten-Liste", de lijst met de 1.041 belangrijkste kunstenaars in het Derde Rijk. Er verschenen een aantal boeken met zijn werken, en zeer geliefd waren de tienduizenden fotokaarten van zijn kunstwerken waarvan vooral de afbeeldingen van vrouwelijke naakten een vast onderdeel waren van vele soldatenransels. Bijna allemaal waren dit foto's gemaakt door Charlotte Rohrbach.

Kenmerkend waren de (nogal classicistische) krijgshaftige gestalten van de mannen en de Venusachtige figuren van de vrouwelijke naakten ("NS-realisme").

Der Sieger, 1939

Tot vlak voor het einde van de oorlog bleef Breker in zijn ateliers werken. Daarna vluchtte hij voor de oprukkende Russische troepen naar het Zuid-Duitse Wemding in Beieren.

Weltergewicht: tussen 66,9 en 72,5 kg.

Zeebroeck: zie p. 338, 372.

Cornelis **Sneyssens** (? - Merelbeke, april 1452) was slager van beroep en woonde in Gent. In de loop der jaren had hij zich opgewerkt binnen de gilde van de slagers.

In 1449 brak de opstand van de Gentenaren uit tegen de Bourgondische hertog Filips de Goede en op het einde van 1451 ging de diplomatieke strijd over in een militaire. De Gentenaars werden gemobiliseerd en ook Sneyssens kwam in het stadsleger terecht.

In april 1452 begonnen de Gentenaren aan een veldtocht naar het zuiden om het oprukkende Bourgondische leger te stoppen. In de omgeving van Merelbeke stuitte de legerafdeling, waarin Sneyssens het vaandel van de stad droeg, op een voorpost van het Bourgondische leger. Sneyssens werd neergestoken maar bleef, al vechtend op zijn knieën, zich vastklampen aan het vaandel totdat hij stierf. Zijn dood liet een grote indruk na en de Gentse hoofdmannen eerden Sneyssens als verpersoonlijking van plichtsbesef en weerbaarheid.

zouden scheuren, hij zou vooroverploffen boven op de twee in profiel gebogen treurende vrouwen (die sprekend op hem lijken - en op de bij de Vlaamse vlag stervende Sneyssens★ in 1452, op Gudrun van Rodenbach★, op Machteld in *De Leeuw van Vlaanderen*★, en voornamelijk op zijn eigen echtgenote Miriam). Onderaan stond in het neogotisch schrift dat Zeebroeck ook ontworpen heeft: 'Hij werd verbrijzeld om onze misdaden en door zijn striemen worden wij genezen.' Er waren geen striemen te zien.

'Wat hoor ik?' zei Papa. 'Dat ge bij de NSJV zijt? En ge zegt me daar niks over? Ik moet het van wildvreemden horen?'

'Van wie?'

'Van Theo van Paemel.'

'Dat is geen vreemde.'

'Ik weet dat ge het doet om mij te kloten. Spreek me niet tegen. Ik heb het aan uw klein verstand gebracht dat wij ons erewoord gegeven hebben om geen officieel lid te worden van welke organisatie dan ook behalve van het Rode Kruis. Gij dwingt mij nu om naar Brugge te gaan, zeven acht uur op de trein om het aan de bisschop uit te leggen dat ge u in een vlaag van koleire of van gewoon zottigheid in een uniform hebt gestoken. Ik zal zijne Eminentie maar niet vertellen dat het was om mij belachelijk te maken.'

'Belachelijk? Bij wie?'

'Bij mijn kameraden van het VNV! Naessens, de Gewestleider, heeft me al twintig keer gevraagd: Waarom is uw Louis niet bij de Dietse Blauwvoetvendels★? en iedere keer heb ik hem gezegd dat ik u niet wilde dwingen.'

'Maar de Blauwvoetvendels zijn opgenomen in het NSJV.'

'Maar wij, Seynaeves, mógen niet. Anders trekt de bisschop zijn handen af van mijn vader!' De desperate klaagzang van Papa leek op die de vrouwen in Arabische landen aanhieven bij een begrafenis in de voorfilm vóór *Hallo Janine*★ met Marika Rökk★.

'Staf, zend hem donderdag maar naar de Club. Ik zal

Het was omstreeks 1840 dat de schrijver en filoloog Philip Blommaert op een romantische wijze de heldendaden van Sneyssens verheerlijkte.

In 1878 vereeuwigde Albrecht Rodenbach zijn heldhaftig optreden in het gedicht Sneyssens uit zijn bundel *Eerste gedichten*.

Rodenbach, Gudrun, Spel in vijf bedrijven: zie p. 338 context en 367 context.

Hendrik Conscience, De Leeuw van Vlaanderen, Machteld:

De leeuw van Vlaanderen (oorspronkelijk: De Leeuw van Vlaenderen of de Slag der Gulden Sporen) is een historische roman geschreven door de Vlaamse schrijver Hendrik Conscience in 1838.
Het boek vertelt het verhaal over de Guldensporenslag in 1302.

In De leeuw van Vlaanderen beschrijft Conscience de Guldensporenslag als achtergrond om de liefdesavonturen te schetsen van **Machteld**, de dochter van Robrecht III van Béthune met ridder Adolf van Nieuwlandt.

Met het grote succes van *De leeuw van Vlaanderen* kreeg Conscience de titel "de man die zijn volk leerde lezen". Verder heeft dit boek sterk bijgedragen tot de Vlaamse bewustwording in de 19de eeuw en de groei van de Vlaamse Beweging tot in 20e eeuw en daarna.

> *De roman werd in 1985 verfilmd door Hugo Claus en assistent-regisseurs Stijn Coninx en Dominique Deruddere, met in de hoofdrollen Jan Decleir, Julien Schoenaerts en Frank Aendenboom. A.B.*
>
> *(Over de totale mislukking van het project, zie Patrick Conrad, Getande Raadsels, 2009. A.B.)*

Dietsche Blauwvoetvendels (DBV) is de naam van de jongensafdeling van de in juli 1941 opgerichte Nationaal-Socialistische Jeugd Vlaanderen (NSJV).

De benaming DBV werd af en toe ook gebezigd in het uitsluitend uit jongens bestaande jeugdbeweging van het Vlaamsch Nationaal Verbond (VNV) waaruit de NSJV ontstond. Het NSJV bestond naast de DBV ook uit een meisjesafdeling, de Dietsche Meisjesscharen (DMS). Sommige NSJV-leiders ijverden tevergeefs om de notie 'Diets' te behouden in de overkoepelende benaming van de jeugdbeweging. De

DBV vormden een haard van Diets verzet tegen de compromissen die het VNV. Het kwam herhaaldelijk tot botsingen. Toen in oktober 1943 de Hitlerjeugd Vlaanderen werd gesticht, een groot-Duitse concurrent van de NSJV, dreigde rebellie. Op 20 november 1943 stapte NSJV-leider Edgar Lehembre (zie ook p. 362) op onder Duitse druk. Het betekende meteen het einde van de NSJV. De DBV en de DMS bleven apart voortbestaan.

Hallo Janine! (1939), geregisseerd door Carl Boese, met Marika Rökk, Johannes Heesters en Mady Rahl

Janine is een Frans meisje, dat aan ballet doet en een getalenteerde tap-danseres is. Zij droomt van een musicale carrière in Parijs, maar eerst wil zij wraak nemen op graaf René, die haar vriendin Charlotte heeft bedrogen. Janine wil zorgen dat René verliefd op haar wordt om hem dan met gebroken hart achter te laten. Graaf René blijkt echter niet te zijn wat hij lijkt.

Marika Rökk (Caïro, 1913 – Baden bij Wenen Oostenrijk, 2004) was een Hongaarse zangeres, danseres en actrice die beroemd werd in Duitse films, met name in het nazi-tijdperk.

Rökk bracht haar jeugd door in Boedapest, maar in 1924 verhuisde haar familie naar Parijs. Hier leerde zij dansen en werkte zij als danseres in de Moulin Rouge. Na een tournee in de Verenigde Staten ging ze naar Engeland, waar ze optrad in haar eerste film.

In 1934 werd haar een contract aangeboden bij de Universum Film AG (UFA) in Duitsland, waar ze een van de beroemdste filmsterren van die tijd werd. Ook werkte ze als acrobate in de Wintergarten in Berlijn en werkte ze bij Circus Renz.

Marika Rökk in 1940

In de nazi-tijd was Marika Rökk een van de belangrijkste Duitse filmsterren. Zij was het middelpunt in een groot aantal Duitse revuefilms, die naar Amerikaanse voorbeeld werden vervaardigd. In drie films was de Nederlandse acteur Johannes Heesters haar tegenspeler.

Na de Tweede Wereldoorlog kreeg Marika Rökk een tijdje een speelverbod opgelegd. Vanaf 1948 verscheen zij echter weer op het filmdoek.

Bekka:

> Weisgerber wijst op de vele klankassociaties, i.c. b-alliteraties in de drie volgende alinea's, waardoor de beginklanken van de woorden beklemtoond worden: 'Bekka... Beieren... binnen... bloedarmoedig... arbeidersvrouwtje... biljartbal... bal... bewoog... Bell... biljartbal... membraan... Bomama... boog Bekka.. buffet... broekje... binnenkant... bloedsporen.'
>
> "In de Belgische context suggereert de naam Bekka Cosijns enerzijds een matras (Beka(-matrassen), pp. 621, 668), anderzijds een 'cousine'; wanneer dit woord dan met de herhaalde klanken (b, a) wordt gecombineerd en bovendien met de opmerking van Armand op p. 376 ('ik ga hem eerst een schop in zijn kloten geven') komt de oplossing vanzelf: Balzac, *La cousine Bette* (bed).
>
> > *La cousine Bette* werd in 1846 voor het eerst als feuilleton gepubliceerd. Het oogstte bij verschijnen onmiddellijk succes. De hoofdrolspeelster van deze roman, Bette, groeide als Lisbeth Fischer samen met haar nicht Adeline op in een dorp in de Vogezen. Bette was lang niet zo mooi als haar nicht en zij werd naar haar gevoel om die reden door haar familie achtergesteld. Dat wekte haar afgunst. Het zou de grondtrek van haar excentrieke karakter worden. Haar jaloezie werd voor haar ondraaglijk, toen Adeline huwde met baron Hulot d'Evry. Haar nicht verhuisde zo uit het slijk van het dorp naar de weelderige wereld van het hof van Napoleon. Hoewel de baron en zijn vrouw haar op de allerhartelijkste manier behandelden, bleef de tegenstelling in haar ziel schrijnen: zij, de baron en Adeline, in een prachtig herenhuis, zij, Bette op een pover zolderkamertje. Bette leert een jonge Poolse banneling kennen, voor wie zij een liefde opvat die de vorm aanneemt van een moederlijke en tirannieke bezorgdheid. Maar Hortense Hulot, Adelines dochter, wordt smoorverliefd op de Pool en het komt tot een verloving. Dat wekt in Bette een woede die omslaat in een verschrikkelijke haat en zij besluit wraak te nemen en de hele familie te gronde te richten.

Nicht Bette staat boordevol verhalen over wellust, haat en wraak en zoals altijd in Balzacs werk krijgen we een voortreffelijk zicht op de zeden en gewoonten in de

hem wel temmen. Na drie ronden schaduwboksen zal hij geen pap meer kunnen zeggen,' zei Vandam.

Papa poetste verder aan de wagen van de pers.

'Alsof ik geen miserie genoeg heb aan mijn hoofd de laatste tijd.'

Bekka★ Cosijns zei dat haar vader geen teken van leven meer gaf uit Beieren, en dat haar moeder zich zorgen maakte, want nu zou hij geen geld en rantsoenzegels meer sturen. Als haar vader maar niet weggelopen was. 'Want hij is zo koppig, hij wil niet gecommandeerd worden.'

Louis zag hoe Bekka binnen tien, twintig jaar zou zijn, mollig, bloedarmoedig, een zigeunerachtig arbeidersvrouwtje, hij hield niet meer van haar. Zij had de vier hoeken van een sinaasappelpapiertje tot grauwe puntjes gedraaid en over een biljartbal geschoven. Als de onzichtbare bal rolde, bewoog een schildpad zonder kop of poten onder het rimpelig vlies.

Louis las in Pietje Bell's★ flauwe Hottentotten-avonturen. Toen de biljartbal losschoot en zijn membraan achterliet als een van de vele kapotgewassen zakdoekjes die naast Bomama's zetel slingerden, boog Bekka zich voorover om hem vanonder het buffet te halen. Haar rafelig broekje, de binnenkant van haar dijen vertoonden bloedsporen. Louis gaf een gil, die hij meteen smoorde.

'Wat is er?'

'Hebt ge u zeer gedaan?'

'Ik? Nee.'

'En daar!'

'Waar?'

'Daar, hier.'

'O, gij,' zei Bekka teder. "t Is de processie.'

Tegen zijn verbluft gezicht: 'De bloedprocessie.'

De Heilige Bloedprocessie in Brugge★, elk jaar, optochten in geschiedenisgetrouwe kostuums, ridders, gilden, oriflammes★, het Schrijn?

eerste helft van de negentiende eeuw. Honoré de Balzac (1799-1850) werkte aan een immens oeuvre. Hij verbond de romans met elkaar onder andere door dezelfde figuren erin te laten optreden. Zo ontstonden verschillende series die hij samenvoegde onder de titel *La Comédie humaine*. Hiertoe behoort ook het tweeluik 'Les parents pauvres', Nicht Bette en Neef Pon.

De boeken van de **Pietje Bell**-reeks werden geschreven door Chris van Abcoude (Rotterdam, 1880 – Portland (Oregon), 1960). Hij was ook de auteur van *Kruimeltje*. Zijn vader had een kapperszaak in de Rotterdamse wijk Crooswijk. Zijn moeder Anna Hössen stierf in het kraambed, twee weken na Chris' geboorte. Na de middelbare school ging hij naar wat toen heette de normaalschool (of kweekschool) en behaalde hier zijn onderwijsakte.

Van 1901 tot circa 1909 was hij meester op een volksschool in de Rotterdamse wijk Crooswijk. Hij had opgemerkt dat leerlingen de lessen saai vonden en besloot zijn onderwijs op te vrolijken met poppenkastspel. Het schoolhoofd was echter minder te spreken over deze manier van lesgeven.

Naast het lesgeven ging Van Abkoude zich ook met journalistiek bezighouden. In een Rotterdamse krant schreef hij in 1903 artikelen over de vele duizenden arme kinderen in Rotterdam, die vaak aan honger en ziektes leden. Hij hielp burgers bij het inzamelen van geld voor hen. Ook schreef hij in samenwerking met de Commissie tot Kostelooze Voeding van Schoolkinderen de brochure *Droevig kinderleven in Rotterdam - Een onderzoek naar den toestand van behoeftige schoolkinderen* (1903).

In 1910 verscheen zijn boek *Het jongenskamp* waarin hij de ideeën van de Duitser Walter Heichen gebruikte, die het idee had gelanceerd om kinderen uit grote steden de zomer-vakantie te laten doorbrengen op speciale kampementen zonder toezicht van ouders, onderwijzers of leiders.

Begin 1914 verscheen het boek *Pietje Bell*. De oorspronkelijke titel van dit boek luidde *Pietje Bell of de lotgevallen van een ondeugenden jongen*, maar kranten, en het blad van de school met de bijbel, schreven hier schande van. Het boek verkocht echter goed in zowel Nederland als België en zelfs in Zuid-Afrika.

Pietje Bell op weg naar school. Afgebeeld door Jan Rinke, 1914

'Gij moogt daar niet naar kijken,' zei ze. Zij zwiepte haar blauwzwart haar naar achteren.

Raf in het verre Bastegem had ooit gezegd - deemstering, nevel bij het preventorium, loshangende flarden van zinnen, ik let niet genoeg op - dat als Madame Laura bloedde, de honden van de hoeven in de omtrek als zotten sprongen aan hun kettingen. Ik dacht dat zij per ongeluk in haar vinger had gesneden met een aardappelmesje.

Louis begreep niet dat Bekka Cosijns niet meteen naar haar moeder of naar de dokter rende. Het hield hem dagen bezig. Hij hield nu zeker niet meer van haar, met haar rare zigeunerziekte. Wel begreep hij nu meer van wat Rodenbach schreef, de reine jongeling die met zijn meeuw naar de hemel geheven gebeeldhouwd staat op de markt van Roeselare (waar Tetje bij de zigeuners die men Egyptenaren noemde andere zigeunerkwalen verspreidde): 'Ik moet er niet van weten, van die zuiderse vrouwenzielen.'★

Nonkel Omer was fel vermagerd. Af en toe had hij een smartelijke grijns die zijn bleek gezicht scheeftrok alsof hij ineens felle kiespijn had. Hij had twee schooltassen bij zich, echte boter, twee flesjes van Jules de timmerman, een stuk geitenvlees, en bloedworst. En de complimenten van Bastegem, Nonkel Armand uitgezonderd. Want Nonkel Armand had zich ontpopt als een gepatenteerde smeerlap.

'Gij hebt nooit kunnen overeenkomen met Armand,' zei Mama.

'Ik weet het wel dat hij uwe lieveling is, Constance, maar wat dat hij gedaan heeft, het is erger dan een moord.'

Nonkel Armand was namelijk achter de rug van zijn broer aan het flikflooien geweest met Thérèse, Nonkel Omer's verloofde★. Zij was met hem meegeweest, Nonkel Omer telde op zijn vingers, in de 'Picardy', de 'Cocorico', de 'Zes Billekes' ofte 'De Zwaan', de 'Mirador'. Zij was zelfs meegeweest met hem op inspectie bij de boeren.

In augustus van datzelfde jaar brak de Eerste Wereldoorlog uit en Van Abkoude ging in militaire dienst. Hij werd korporaal bij de landmacht, maar probeerde hier op allerlei manieren onderuit te komen.

Bloedprocessie: zie p. 251

De **Oriflamme** (lat. aurea flamma, "gouden vlam"): standaard van de Franse koningen in de Middeleeuwen tussen 1124 en 1425. Het is gemaakt van neteldoek (sindaal) en soms bezet met gouden vlammen. Een in het gevecht opgerichte oriflamme, vooral tijdens de Honderdjarige Oorlog, wilde zeggen dat er geen krijgsgevangenen werden gemaakt. Met deze tactiek probeerde men de vijand angst in te boezemen, vooral de edelen onder hen, die gewoonlijk konden verwachten dat ze tegen losgeld in leven bleven.

De slag om Poitiers, 1356. De oriflamme links boven.

Zuiderse vrouwenzielen:
Albrecht Rodenbach, uit het gedicht 'Macte animo' (van 1880), de eerste strofe:

> **Ik moet er niet van weten, van die zuiderse vrouwenzielen**,
> die, voelend het noodlottig leed hun longeren vernielen,
> te midden het ontbladeren van de bomen kneuteren gaan (babbelen, knorren, brommen)
> dat 't jammer is van hen en van hun lief en van de blaân.

Macte Animo: (vrij vertaald:) houd moed, bijt door. De titel legt een belangrijke karaktertrek van Albrecht Rodenbach bloot: een doorbijter, een vechter, een streber.

Gedichten als *Fierheid* en *Macte Animo* werden voorgedragen op feesten van internaten en colleges. Geen figuur was zo verweven met de Vlaamse jeugdcultuur als Albrecht Rodenbach (1856-1880).

Jean Weisgerber ontwaart in het koppel **Omer - Thérèse** Homerus en Ceres, aan wie de Homerische hymne op Demeter is gewijd.

De Vlaamse Wacht wordt opgericht in mei 1941 door het Verbond van Vlaamse Oudstrijders (VOS). Het Vlaams Nationaal Verbond (VNV) rekruteert onder zijn leden.

Een uniform, in Duitse stijl, gedragen door een soldaat van de Vlaamse Wacht

Het initiatief tot de oprichting gaat uit van de bezetter die met het oog op de aanstaande aanval op de Sovjet-Unie hulptroepen voor het bezettingsleger best kan gebruiken. Het VOS organiseert de werving. Van meet af aan bestaat er onduidelijkheid over het doel van de Vlaamsche Wacht. De leiders van het VOS menen dat het een Vlaamse Rijkswacht zal worden en stellen het in de propaganda zo voor. De werving heeft een groot succes. Midden mei 1941 zijn al 3000 kandidaturen binnen. Het gaat hoofdzakelijk om leden en sympathisanten van het VOS en het VNV. Bij hun indiensttreding nemen de Wachters "de verplichting op (...) waakdiensten onder de Duitsche Weermacht en in verbinding met haar te vervullen op het grondgebied van België en Noord- Frankrijk".

'Ge kunt het haar niet kwalijk nemen dat zij wat bij de boeren wil halen. Zij heeft het toch niet breed, Thérèse.'

'Maar van mij krijgt ze alles, wit brood, paardenbiefstukken!'

'En wat zegt hij zelf, Armand?'

'Dat is het. Niets. Hij weet dat ik mijn eigen zit op te vreten, en elke morgen bij 't ontbijt zit hij met zijn valse muil naar mij te grijnzen. Ik ga me aanmelden bij de Vlaamse Wacht★. Maar ik ga hem eerst een schop in zijn kloten geven.'

Hij beefde van opwinding, dronk vier kopjes malt★. Hij had hetzelfde achterovergekamd haar met de puntige inplanting als Nonkel Armand, met minder brillantine.

'Waarom doet zij dat?' riep hij vertwijfeld.

Hij bedaarde bij het avondeten. Mama en hij spraken over vroeger, over havermoutpap van het merk 'De Drie Molens', over hun vader die absolute stilte eiste als hij naar de 'Berichten voor de Duivenliefhebber' luisterde.
'Quiévrain, bewolkt, wachten. La Perivaule, windstil, wachten,' zei Mama.

Het geitenvlees was een zalfje, de bloedworst een mirakel. 'Het moet allemaal op,' riep Mama.

'Geitenvlees,' zei Papa en begon te lachen.

'Dat is lang geleden,' zei hij en schaterde. 'Ik ga het nooit vergeten, elke keer ik geitenvlees eet...' gierde hij. 'Het is... het is... Het is wreed om te zeggen maar ik heb nooit zo gelachen als in die dagen dat ik op schok was★ met Cosijns, van hiernaast, in Frankrijk.'

'Cosijns is weggelopen van zijn post in Beieren,' zei Louis.

Maar Papa ging er niet op in. Uit de ogen, uit het hart. Cosijns liep nu 's nachts ineengedoken langs de bermen van Duitse spoorrails, achtervolgd door de Gestapo, hij maakte zijn wijsvinger nat, hield hem naar de wind, en rende weer verder, verteerd van heimwee naar zijn bloedende dochter Rebekka★.

Papa zat breeduit, haalde diep adem. 'Luistert. De vierentwintigste om negen uur 's avonds zijn wij weggelopen

Vrijwel onmiddellijk blijkt dat de Vlaamsche Wacht wordt ingezet als een reservekorps van de bezetter. De wacht wordt geleid door een Duits kader dat in het Duits bevelen geeft en geen bemoeienissen van politieke organisaties duldt. Protesten van wachters, VOS en VNV baten niet. In mei 1942 wordt het VOS het wervingsmonopolie ontnomen. De Vlaamsche Wacht wordt steviger verankerd in de Duitse Wehrmacht. In juli 1944 legt de Vlaamsche Wacht de eed op Hitler af, waardoor de wachters Wehrmachtangehörige worden en onder de Duitse krijgswet vallen. Een kwart van de wachters weigert dit echter.

Ook in andere paramilitaire organisaties zoals de Vlaamsche Fabriekswacht (bewaking van Duitse vliegvelden en militaire installaties), de Organisation Todt (militaire infrastructuurwerken) en het Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps (militair transport) wordt de werving gepolitiseerd en schakelen het VNV en later ook de DeVlag hun volgelingen in.

Bij de bevrijding trekt de formatie naar Duitsland waar ze wordt ingelijfd in de Vlaamse Waffen-SS-Divisie Langemarck. Enkele honderden wachters weigeren en treden toe tot de Vlaamse Flakbrigade of worden tewerkgesteld in Duitse fabrieken.

Tijdens de repressie worden de hoofdverantwoordelijken ter dood veroordeeld. De modale vrijwilligers worden wegens militaire collaboratie veroordeeld tot een celstraf en komen doorgaans na enkele jaren vrij.

Malt: moutkoffie.

Op schok zijn = op stap zijn, op de baan, aan de zwier zijn.

Rebekka was de vrouw van Isaak en de moeder van Jakob en Esau.

In Genesis 24 wordt verteld hoe Abraham, de vader van Isaak, haar door een knecht uit zijn geboortestreek laat halen, zodat zijn zoon Isaak niet hoefde te trouwen met een vrouw uit Kanaän, waar ze inmiddels woonden. De knecht was naar Paddan-Aram gegaan en was met zijn 10 kamelen gestopt bij een waterput. Hij had besloten het meisje mee te nemen dat niet alleen hem maar ook de kamelen te drinken wilde geven. En dat werd Rebekka.

In Genesis 27 misleidt Rebekka haar man Isaak, zodat hij de vaderlijke zegen niet aan de oudste zoon Esau maar aan Rebekka's lieveling Jakob geeft.

Ganshof van der Meersch (Brugge, 1900 - Tintange, 1993): Belgisch rechtsgeleerde, magistraat, hoogleraar en minister.

In februari 1940 droeg minister van Justitie Janson hem voor om auditeur-generaal bij het Militair Gerechtshof te worden. Pas na aandringen van eerste minister Hubert Pierlot en de tussenkomst van de koning opdat hem de nodige middelen ter beschikking zouden worden gesteld, aanvaardde hij. Hij werd geïnstalleerd op 9 april 1940.

Met de oorlog die dreigde werden allerhande maatregelen genomen. Een coördinatiecomité werd opgericht dat de veiligheidsmaatregelen moest voorbereiden die in geval van invasie dienden te worden genomen.

Op 16 april 1940 gaf minister Janson opdracht aan de procureurs van de Koning om lijsten op te maken van Belgische of buitenlandse personen die ervan verdacht werden betrekkingen te onderhouden met Duitse overheden of wier aanwezigheid de militaire operaties kon belemmeren. Op 7 mei 1940 gaf hij opdracht over te gaan tot arrestatie van verdachten, indien vijandelijkheden zouden uitbreken. Na de inval van de Duitsers in België op 10 mei 1940 werd de staat van beleg door de Belgische regering uitgevaardigd en diezelfde dag werd door de administrateur-generaal van de Staatsveiligheid bevel gegeven om alle verdachte Belgen en vreemdelingen te arresteren. Enkele duizenden Duitsers onder wie spionnen en uit Duitsland gevluchte Joden, alsook enkele honderden Belgen werden opgepakt: leden van VNV, Verdinaso alsook Rex-leiders en communisten.

Op 12 mei 1940 stuurde Ganshof een telegram naar de gevangenisbestuurders aan wie hij vroeg alle nuttige maatregelen te nemen met het oog op het evacueren van de geïnterneerde verdachten. In dit telegram kwamen onder meer de namen voor van een aantal bekende Vlaams-nationalisten, onder meer Staf de Clercq (die na tussenkomst van een paar collega-parlementsleden onmiddellijk vrij kwam), Joris Van Severen, Wies Moens, Flor Grammens en August Borms, evenals van de Rex-leider Léon uit het kamp. Cosijns durfde niet. Ik zeg: "We gaan ons toch niet laten doen door die Fransen zeker?" want de Fransen begonnen te spreken van ons te laten kasseien kloppen en latrines delven. Ik zeg in mijn eigen: Dat zal niet waar zijn, meneer de Procureur-generaal Ganshof van der Meersch★ gaat mijn vel niet krijgen, lijk dat van Joris van Severen.'

'Maar ge zijt toch niet opgepakt door de politie,' zei Mama. 'Ganshof van der Meersch heeft u toch niet laten aanhouden.'

'Constance, ik stond misschien niet in zijn boeken, maar als hij mijn naam en adres had gehad, had hij mij zeker laten fusilleren, de bloedhond. En ten andere,' riep Papa nijdig, 'zat ik in een kamp of niet?'

'Wat heeft dat nu met geitenvlees te maken?' zei Nonkel Omer afwezig.

'Luistert! Toen we in Veurne aankwamen zag ik een strandwagen staan bij de Sint-Niklaaskerk. Ik zeg: "Cosijns, dat is voor ons." Cosijns durfde eerst niet. Ik zeg: "Cosijns, na al 't gene dat ze ons aangedaan hebben is 't nu tijd voor elk-voor-zijn-eigen!" Goed, wij geraken tot in Poperinge en daar mochten we in een boer zijn schuur slapen als wij geen sigaretten rookten. Goed, wij slapen, Cosijns en ik, en ik zeg: "Cosijns, schei uit!" - "Met wat?" vraagt hij. Ik zeg: "Met dat bonken!" - "Ik bonken?" zegt hij, en wat zien wij? Raadt!

Er staat daar een geit te springen, te wippen, te schudden en te duwen en te bokken tegen onze strandwagen, geen bok, een geit! Enfin, de zon scheen al een beetje, ik zeg: "Wij kunnen al zowel verder rijden" en we binden die geit vast aan de muur. Na een kilometer of tien kwam de zon schoon op, ge kent die streek, een droom van een landschap en wij hadden spek met eiers gekregen van de boer en Cosijns zegt: "Staf, ik heb geen oog toegedaan vannacht, wij zijn toch niet gejaagd om naar huis te gaan met dat schoon weer, als wij nu eens een tukje deden hier in het koren." Goed, wij gaan liggen, wij doen onze ogen toe, wij ronken en ineens zeg ik: "Maar, Cosijns, schei toch uit met dat

Degrelle. Gezien de snelle opmars van de Duitsers, liet de regering een aantal van hen op 15 mei 1940 in erbarmelijke omstandigheden per trein naar Frankrijk overbrengen, waar ze in barakkenkampen werden opgesloten. Van hen werden er 21 in het Bloedbad van Abbeville door Franse militairen om het leven gebracht op 20 mei 1940, onder wie de Verdinaso-leider Joris Van Severen. Een aantal anderen werd naar Groot-Brittannië weggevoerd.

Tijdens de meidagen 1940 wilde Ganshof de Belgische regering naar Frankrijk volgen, maar hij werd door de snelle opmars van de Duitse troepen tegengehouden. In juli 1940 keerde hij naar België terug en werd onmiddellijk door de Duitse bezetter opgepakt en tot het einde van het jaar in de gevangenis van Sint-Gillis opgesloten. Eenmaal vrijgelaten begon hij met het organiseren van inlichtingendiensten ten behoeve van de Belgische regering in ballingschap. Via de netwerken 'Gilles' en 'Tournay' waar hij een belangrijke rol in speelde, werd regelmatig informatie doorgegeven naar Londen.

In december 1942 werd hij opnieuw aangehouden en opgesloten in de citadel van Hoei. Hij kwam na drie maanden weer vrij. In juni 1943 werd een koerier uit Londen gearresteerd die brieven bij zich had voor Ganshof. Hij moest nu verplichtend verdwijnen en samen met zijn vrouw en zoon vluchtte hij, via Frankrijk en Spanje, naar Londen. Hij werd in augustus 1943 benoemd tot hoge commissaris voor ’s Rijks Veiligheid, bevoegd voor de coördinatie van het Verzet en voor de handhaving van orde en veiligheid na de Bevrijding.

Ondertussen was hij in Londen de hoofdredacteur van de besluitwetten in verband met de Belgen die met de bezetter hadden gecollaboreerd. Hij toonde zich hierbij de verdediger van de rechtsstaat en kon verhinderen dat vertegenwoordigers van het Verzet in de rechtsbedeling zouden worden opgenomen. Hij dreigde met ontslag toen minister van Justitie Antoine Delfosse voorstelde verzetslieden als burgerlijke rechters in de krijgsraden op te nemen, met als gevolg dat het voorstel werd ingetrokken.

Capot: kap, motorkap.

De ram van Abraham: Het was toch de Engel des Heren die tot Abraham riep: Abraham strek uw hand niet uit naar de jongen. (Gen. 22:12). Het is een brandoffer en het dier dat geofferd wordt is een ram. (Gen.22:13). En Abraham ging en nam de ram en offerde hem ten brandoffer in plaats van zijn zoon”

bonken," want, wat raadt gij? die geit was er weer, zij was ons gevolgd, alstublieft, verliefd op onze strandwagen staat ze daar met haar twee voorpoten tegen de capot★ te duwen en te wippen en te bokken. "Dat is een teken van Ons Heer," zegt Cosijns, die nochtans geen pilaarbijter is, "het is de ram van Abraham,"★ en hij pakt haar vast bij haar horens en hij kijkt recht in haar bolle glazen ogen.

"O, gij hete teef," zegt hij. "Watte? Zoudt gij willen vogelen met onze schone voiture?" en in een wip snijdt hij haar de keel over en we hebben daar de beste stukjes geroosterd, mals wit vlees, in de open lucht, lijk of dat wij aan 't kamperen waren.'

'Ge waart niet gejaagd om naar uw huis te gaan,' zei Mama.

"t Is te zeggen, Constance...'

'Zeg maar niks.'

Nonkel Omer bleef onbeweeglijk, in zichzelf gekeerd met glazige geitenogen, zitten. Later, toen Papa naar de vergadering was van de nieuwe toneelvereniging (eigenlijk een heropleving van een van de oudste 'Kamers van rhetorike' van Vlaanderen: 'Sint Jans Lam'★ met als keusspreuk: Devoot ende profitelijck) waar hij waarschijnlijk de hoofdrol van een drankzuchtige oude clown zou spelen in 'Circusliefde', kwam Louis de keuken in toen hij zijn huiswerk af had. Nonkel Omer zat bij Mama op schoot, hij had gehuild, zij streek over zijn haar dat in pieken overeind stond. Nonkel Omer wou overeind komen, maar Mama hield hem tegen. 'Het is niks,' zei zij, 'Louis, ga maar weer naar boven.'

Hij luisterde aan de deur van de trap. Nonkel Omer snikte weer.

'Hoe hebben ze dat kunnen doen, achter mijn rug?'

'Het is het leven,' zei Mama maar zij geloofde er niets van.

De Kei legde zijn albe af als een oude man, gooide haar toen

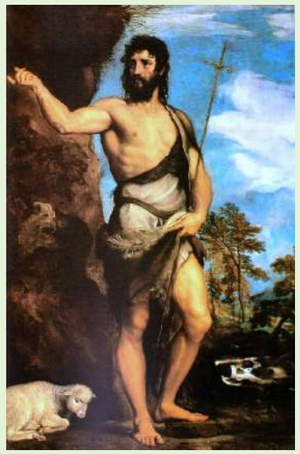

Sint Jans Lam:

Johannes de Doper (circa 7 v. Chr. - voor 36) was zowel volgens het christendom als de islam een profeet. Hij zou omstreeks het jaar 30 in de provincie Judea hebben gepredikt. Zijn moeder Elisabeth was verwant met Maria.

Tijdens een van zijn doopsessies kwam Jezus naar hem toe en liet zich door hem dopen. Bij deze gebeurtenis daalde de Heilige Geest als een duif op Jezus' hoofd neer.

Mattheüs vertelt dat Johannes Jezus direct herkende. In het evangelie van Johannes staat dat Jezus pas door Johannes als het Lam van God werd herkend op het moment dat Hij gedoopt werd, doordat de Heilige Geest als een duif op Hem neerdaalde.

Sint Johannes de Doper, schilderij van Titiaan. Linksonder het Lam Gods.

De Latijnse uitdrukking Agnus Dei staat voor het Lam Gods en verwijst naar Jezus Christus in zijn rol van het offer dat de zonden van de mens verzoent.

In de kunst is het Agnus Dei de figuur van een lam dat een kruis draagt, symbool voor Jezus als Lam Gods. Deze voorstelling wordt vaak gebruikt in christelijke kunstwerken, waarvan het Lam Gods te Gent het beroemdste is.

De Nieuwe Orde (Duits: Neuordnung), voluit de Europese Nieuwe Orde (Duits: Neuordnung Europas) is de benaming voor de nieuwe staatsorde en -indeling die nazi-Duitsland in haar eigen territorium en, tijdens de Tweede Wereldoorlog ook in de bezette gebieden, door nazificering van de gehele maatschappij tot stand wilde brengen.

Uiteindelijk doelde de benaming op de nieuwe staatsinrichting en ordening van Europa op basis van het fascisme resp. het nationaalsocialisme. De maatschappij van de Nieuwe Orde zou collectivistisch, 'völkisch' (gebaseerd op de raciale en culturele

slordig, vóór Louis, die in de sacristie ontboden was, haar kon aanpakken, over het brokaten kazuifel. De gouddraad en het scharlaken werden gedoofd door het met witte kant omzoomd linnen. Iemand had - in de biechtstoel? - verklapt dat Louis tot de Nieuwe Orde★ toegetreden was.

'Als goed en kwaad hetzelfde zijn,' zei de Kei vermoeid, 'zoals uw hoofdman beweert' (hoofdman! wij zijn geen Romeinen, geen boyscouts!) 'als het kwaad omdat het een teken van leven is te verkiezen is boven zwakte, als, als...'

Hij knipte met zijn vingers, Louis reikte hem zijn brevier aan. 'Als onmenselijke kwaliteiten de grondstof, de meststof zouden zijn voor wat de mens kan volbrengen, dan, dan...'

Zij liepen met gelijke tred naar de eiken deur waar iemand niet zo lang geleden een indecent rafelige bleke kras in kruisvorm heeft aangebracht. Vanuit welke razernij? De Kei zelf?

'Als een slecht geweten gelijkgesteld wordt met een ziekte, dan hoor ik daarin de stem van de vijand.'

'Ik ben uw vijand niet.'

De Kei had blauwe wallen onder zijn ogen. Bij de gleuf in zijn kin waren voor het eerst witte stoppeltjes te zien, een schrijnend kwetsbaar onverzorgd plekje. Ook zijn schoenen waren, voor het eerst, bestoft.

'Nee?'

'Nee!' riep Louis en kon zijn knikkende knieën niet tegenhouden, noch zijn handen, hij knielde en leunde even tegen de knie van de priester in de onbevlekte toog, en veegde met zijn mouw de schoentoppen schoon.

Hard en snel rukte de Kei hem naar boven bij zijn kraag.

'Als ge dit nog een keer doet...'

'Ja?'

De Kei duwde hem opzij, en vluchtte met waaiende rokken. Alleen in de koude wierookgeur. Waarom heb ik dat gedaan? Omdat niemand het kon zien? Ik wilde hem vertellen dat hij op zichzelf moet passen, dat hij niet zoveel moet vasten en boeten om de anderen, om mij, dat hij moet uit-

indeling), anti-kapitalistisch (inperking omvangrijk privébezit, richtlijnen van de staat m.b.t. bedrijven) en streng volgens het leidersbeginsel ('Führerprinzip') geregeerd worden. Enorme gebiedsdelen zouden bij het Duitse Rijk ingelijfd worden, voornamelijk in Oost-Europa. De nationaal-socialisten beschouwden de Nieuwe Orde als het scheppen van een 'paradijs op aarde', in essentie een utopie gebaseerd op de nationaalsocialistische ideologie.

Moorsele: ten NO van Wevelgem en Kortrijk.

Goedendag: zie p. 28 context.

kijken want men fluistert dat hij in een schuur zoals de eerste Christenen de Mis heeft opgedragen voor Engelse vliegers die in een weide in Moorsele★ geland zijn, verkleed als boeren, om 'zwarten' neer te knallen.

Louis trok de albe aan. De scheerzeep van de Kei verdrong de koude wierookgeur. Er was geen spiegel. Hij knoopte zijn gulp open. Bij elke mis deze week zult gij, Evariste de Launay de Kerchove, mijn spoor, mijn merk, bij u dragen.

Voeten raken, door de knieën buigen, de halters aan de oksels, aan de dijen, boven het hoofd, houthakken met de onbestaande *goedendag*★, de schaar met de voeten, in de lucht fietsen op de rug, pompen tot het rood schemerde achter zijn ogen. Daarna liepen Louis en Haegedoorn in uniform naar Haegedoorn's huis. De stad was nu al gewend aan Louis in ornaat, er waren ook bijzonder weinig mensen op straat. In de Toontjesstraat, waar bijna alle mannen en jongens naar Duitsland vertrokken waren, zat een oude man, met zijn pet tot vlak boven zijn wenkbrauwen getrokken, op een stoel midden op het voetpad. Louis bleef voor hem staan. Haegedoorn die van de stoep was gegaan, keerde op zijn stappen terug.

'Wel?'

'Wel, wat?' zei de oude.

'Die stoel weg. En rap!' riep Louis.

'De straat is van iedereen.'

'Precies. Daarom moet het trottoir vrij voor iedereen.'

De oude sleurde zijn stoel naar de gevel van zijn huisje, mompelend en steunend. Louis haalde zijn Hitlerjugend-dolk uit de schede en richtte hem naar de vuile, geruit gerimpelde keel.

'Kom. Louis, kom,' zei Haegedoorn in zijn rug.

'Zeg "Schild en Vriend". En rap!' blafte Louis en hoopte dat de man een Spaans, een Frans, een zigeuner-, een negeraccent zou hebben, maar de *sch* en de *v* vloeiden moeiteloos.

Moezjik: zie p. 358.

Reinhard Tristan Eugen Heydrich (1904 – Praag, 4 juni 1942): Duits nazileider en Reichsprotektor van Protectoraat **Bohemen en Moravië** tijdens de periode van nazi-Duitsland (1933-1945). Vanwege zijn wreedheid had Heydrich ook de bijnamen de Slager van Praag, het blonde beest en de beul.

Heydrich in 1940

Met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog nam de invloed van Heydrich toe. Zijn geheime diensten waren in heel Europa actief. Niet alleen tegenstanders van het regime werden bespied, afgeluisterd en geschaduwd. Heydrich hield zelfs van de hoogste partijbonzen een dossier bij. De ambities van Heydrich gingen verder. Bij het uitbreken van de oorlog meldde hij zich aan bij de Luftwaffe als reserveofficier. Heydrich negeerde het uitdrukkelijke verbod van Himmler om deel te nemen aan gevechtsvluchten en vloog in juni 1941 naar het oosten. Hij kwam opdagen op vliegveld Baltsi in het zuidelijke deel van het oostfront in het uniform van een majoor van de Luftwaffe en vloog in een **Messerschmitt Bf 109-jager**, een vliegtuigtype waarmee hij al eerder gevlogen had. Zijn vliegtuig werd in de middag van 22 juni boven Jampol door een luchtafweergranaat getroffen, waardoor de motor uitviel en hij een noodlanding moest uitvoeren. Hij had geluk en werd al na twee dagen gevonden door Duitse soldaten. Dit voorval had wel tot gevolg dat hem voortaan verboden werd te vliegen.
Zijn inzet aan het front leverde Heydrich het **IJzeren Kruis** 1e Klasse op.

Louis stak zoals hij het Genevoix vaak zag doen in een heftige, geoliede zwaai de dolk terug.

'Ik heb nog trouwbrieven van onze Gaston bij uw vader laten drukken,' zei de oude. 'Vraag het hem maar. Gaston van Remoortere. En visitekaartjes ook, vóór de oorlog.'

'Een cliënt van uw Pa,' zei Haegedoorn gniffelend.

'Dat ik die stoel nooit, nooit meer op straat vind,' snauwde Louis.

De namiddag, daarnet nog zo triomfantelijk machtig stralend als het Vlaams Legioen in de sneeuwjachtvelden van de moezjiks★, was naar de knoppen. Bij de spoorweg gekomen wou hij terug naar de Toontjesstraat, een baksteen gooien in het krot van de oude, maar Haegedoorn weerhield hem, zij moesten het voorbeeld geven, mochten de minstbedeelden van het Vlaamse volk niet in grotere ellende brengen. In zijn kamer raadpleegde Louis Reinhard Tristan Eugen★, de Obergruppenführer die aan die muur hing naast 'Moederschap', het beeld van Kolbe.★ 'Minstbedeelden, minstbedeelden,' gromde de Obergruppenführer. 'Als gij u daarmee gaat bemoeien.'

'Volgens mij hitst de Kei deze minstbedeelden op tegen ons.'

'Zo zo,' zei de man koel en bevingerde zijn Ritterkreuz dat hij gekregen heeft na de zevenennegentig vluchten in een ME 110 over Engeland en Frankrijk.

'Volgens mij seint de Kei berichten door over onze formaties naar Rusland, over de grens, bedoel ik, over de grens van de vijandelijkheden, naar de andere kant, naar de Mongolen. En hij lacht mij uit.'

'Mit der Schlangenzunge losem★ Spott?'

'Ja!'

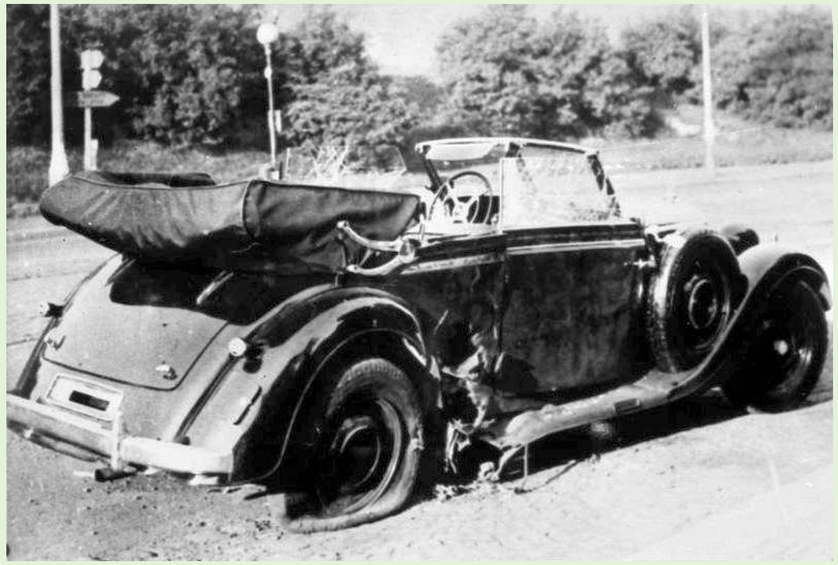
Hitler zelf vindt dat de man te lange gevaarlijke uren in zijn vliegtuig zit, maar de man kan het niet laten, gevaar kietelt hem, hij houdt het ook niet uit in het kasteel waar hij regeert over Bohemen en Moravië. Zijn uitgerekt gezicht (de schuine bleke ogen die dichtbij elkaar staan, de elegante lange neus, de adelaar op de mouw, het doodshoofd en de

Door de veroveringen kwamen er steeds meer Europese Joden en andere 'ongewenste elementen' in handen van de Duitsers en het probleem wat te doen met hen werd steeds urgenter. Een 'definitieve oplossing' werd dringend gezocht en op 20 januari 1942 kwamen in Berlijn Duitse hoge ambtenaren bij elkaar om daarover te vergaderen. Heydrich was voorzitter van deze 'Wannseeconferentie' met als hoofdonderwerp de 'Endlösung der Judenfrage': de uiteindelijke oplossing van het 'joodse probleem'. Het resultaat van de vergadering was de verfijning en uitvoering van de systematische uitroeiing van alle Joden in Europa berucht geworden als de 'Holocaust'.

Voortaan gaf Heydrich leiding aan een georganiseerde massamoord. In datzelfde jaar werd hij ook plaatsvervangend Reichsprotektor van **Bohemen en Moravië**. Zijn doortastend optreden tegen het Tsjechische verzet was zeer doeltreffend, een kleine 400 actieve verzetsstrijders werden door Heydrich onmiddellijk geëlimineerd en niet alleen een groot deel van de oppositie verdween achter de tralies maar ook zwarthandelaren, illegale slagers en profiteurs werden hard aangepakt. Onder deze laatste categorie vielen de meeste doodvonnissen en hierbij werd geen onderscheid gemaakt tussen Duitsers of Tsjechen. Daarna werden door hem de prijzen voor de eerste levensbehoeften als voedsel en schoenen verlaagd en werd werken extra beloond en de sociale voorzieningen flink verbeterd. Dit systeem van straf en beloning werkte zeer goed waardoor de rust in het land terugkeerde. Dit werd door de regering in ballingschap onder leiding van president Benis met grote tegenzin waargenomen en na een opmerking van Winston Churchill dat het Tsjechische verzet wel erg rustig was geworden besloot Benis om in actie te komen. Daarop werd besloten dat Heydrich, die inmiddels door de geallieerden werd bestempeld als een 'bijzonder gevaarlijk man', geliquideerd moest worden. De door Rudolf Hrubec getrainde Tsjechische soldaat Jan Kubiš en de Slowaakse soldaat Jozef Gabčík, die via SOE (Special Operations Executive) vanuit Engeland waren uitgezonden, kregen in Operatie *Anthropoid* de opdracht om Heydrich te vermoorden in de hoop hiermee in Tsjechië grootschalige represailles tegen de bevolking uit te lokken en hiermee het verzet tegen de Duitsers te heractiveren.

Heydrich, die in zijn arrogantie meende dat hij niets te vrezen had van het Tsjechische verzet, liet zich graag in zijn open wagen door Praag rijden, die op last van RFSS Himmler wel was voorzien van extra stalen beplating aan de achterzijde. Rijdend door Praag in zijn open auto werd hij aangevallen. Nadat de stengun van Gabčík weigerde, wierp Kubiš een antitankgranaat naar Heydrich's auto.

De verwondingen van Heydrich leken aanvankelijk mee te vallen. Een spoedoperatie werd geweigerd. De SS-generaal mocht alleen door een Duitse arts behandeld worden.

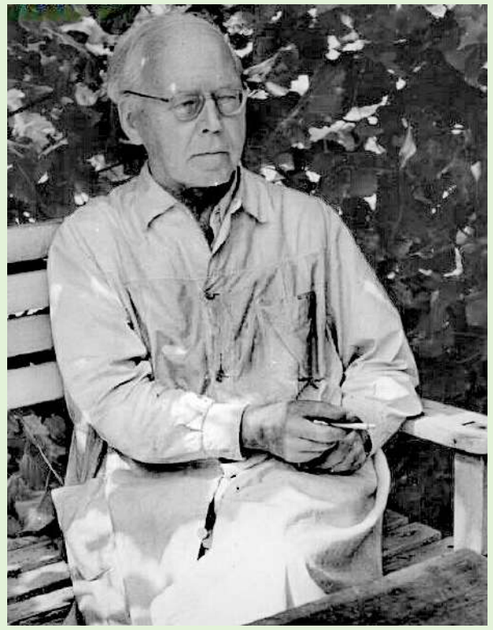

De Mercedes-Benz van Heydrich kort na de aanslag.

In de dagen die volgden, bleken de verwondingen toch ernstiger. Vuil en paardenhaar uit de bekleding van de auto waren zijn milt binnengedrongen en na een dagenlange overlevingsstrijd stierf Heydrich op 4 juni 1942, volgens een onvolledig uitgevoerde autopsie, aan een bloedvergiftiging. Penicilline zou hem gered kunnen hebben, maar de productie van dat medicijn was in die tijd geheel in handen van de geallieerden.

De nazi's waren gewend om van begrafenissen grote pompeuze plechtigheden te maken en de staatsbegrafenis van Heydrich was daarvan een sprekend voorbeeld. Langs de route en op de pleinen waren enkele honderdduizenden Duitsers en Tsjechen samengekomen om Heydrich de laatste eer te bewijzen en de plechtigheid werd uitgebreid gefilmd en in de bioscoopjournaals getoond.

De wraak van de nazi's voor de moord op Heydrich was, zoals Benis had verwacht, verschrikkelijk. Er volgden bloedige represailles en een massamoord tegen de Tsjechische bevolking. Zo werd op de avond na de begrafenis van Heydrich het Tsjechische dorpje Lidice uitgemoord, in de veronderstelling dat Gabčík en Kubiš daarvandaan kwamen. Alle mannen vanaf 16 jaar werden in dit dorp samengedreven bij een schuur en ter plekke doodgeschoten. Alle goederen, voorraden, dieren, geld en sieraden werden in beslag genomen en het dorp, de oude kerk en het dorpskerkhof werden daarop platgebrand, verwoest of opgeblazen. De grond waarop het dorp had gestaan werd omgeploegd en genivelleerd met bulldozers. De vrouwen en kinderen werden gedeporteerd naar de concentratiekampen Ravensbrück en Chełmno.

Georg **Kolbe** (1877 – 1947) was een Duitse beeldhouwer. Zijn stijl was krachtig, modern, vereenvoudigd klassiek.

In Bayreuth leerde hij in 1901 in de kring van de familie van Wagner de Hollandse leerling-zangeres Benjamine van der Meer de Walcheren kennen, met wie hij in 1902 trouwde.

In 1904 vertrok hij naar Berlijn, waar hij tot het eind van zijn leven zou wonen.

In 1905 werd hij lid van de impressionistische Berliner Secession.

Zijn artistieke doorbraak kwam in 1912 met zijn meesterwerk "Die Tänzerin".

Kolbe, Mutter und Kind. Aan de muur bij de Obergruppenführer hing 'Moederschap': was dat dit beeld? - Sentimentaliteit ontbreekt volledig

Der Einzame

In de 20er jaren keerde hij terug naar een natuurlijker proportionering van zijn gestalten.

In 1927 stierf zijn vrouw Benjamine. Een noodlotsslag op het moment van zijn hoogste erkenning. Hij maakt het beeld Der Einsame. Een uitweg leek het beeldhouwen van heroïsche monumenten, voor Beethoven, voor Nietzsche.

In 1929 werkte hij samen met Lilly Reich en Mies van der Rohe aan een beeld voor het Barcelona Paviljoen; Mies plaatste Kolbe's Morgen in een klein waterbasin.

De Morgen (Achtergrond) en de Avond (Voorgrond), 1925, Brons. Hoogte ca. 2,5 m. Gazon in het plantsoen Ceciliengärten in Berlin-Schöneberg.

Als laatste president van de Deutscher Künstlerbund wijdde hij zich aan de promotie van mede-artiesten die geclassificeerd waren als 'entarted'.

Tijdens het bewind van de Nazi's voerde Kolbe ook voor de Nationaal-Socialisten veel opdrachten uit, al weigerde hij er een voor een portret van Hitler.

De Nazi's eigenden zich zijn latere monumentale geïdealiseerde stijl van atletische naakten toe.

Tussen 1937 en 1944 nam Kolbe regelmatig deel aan de Große Deutsche Kunst-ausstellung, georganiseerd door het Haus der Kunst in München.

In opdracht van de Duits-Spaanse economische organisatie *Hisma* in 1939, maakte Kolbe een buste van dictator Francisco Franco, die datzelfde jaar aan Hitler werd gegeven als cadeau voor zijn verjaardag.

In 1944 namen Hitler en Joseph Goebbels Kolbe op in de godbegenadigde lijst van de twaalf belangrijkste visuele kunstenaars.

Pas na Kolbe's dood werden een monument voor Beethoven (1926–47) en een ring

van beelden opgericht in Frankfurt am Main. De realisatie van een monument voor Friedrich Nietzsche in Weimar mislukte op appèl van Hitler.

Kolbe stierf aan blaaskanker in Berlijn op 20 November 1947.

Mit der Schlangenzunge losem Spott: de regel komt uit een gedicht van Hölderlin, Burg Tübingen, strofe 7
(Aus der Sammlung Gedichte 1784-1800):

> Aber wer des Bruders Fehle rüget
> **Mit der Schlangenzunge losem Spott**,
> Wem für Adeltaten Gold genüget,
> Sei er Sklave oder Erdengott,
> Er entweihe nicht die heilge Reste,
> Die der Väter stolzer Fuß betrat,
> Oder walle zitternd zu der Feste,
> Abzuschwören da der Schande Pfad.

Friedrich Hölderlin (portret uit 1792)

Dit citaat behelst een oproep om de historische plaatsen van de voorouders te respecteren en niet door kwaadheid of oppervlakkig oordeel te ontwijden.

'*losem*' Spott beschrijft de lasterlijke, achterbakse en giftige spot.

Hölderlin schreef het gedicht tijdens zijn studeertijd in het klooster in Tübingen. Het bevat een bespiegeling over vrijheid, broederschap en eerbied voor de geschiedenis, die niet door hebzucht ("Wem für Adeltaten Gold genüget") of boosheid bezoedeld mag worden.

Hölderlin's lyriek is niet los te zien van de geestelijke en historische horizon waarbinnen zij is ontstaan. Om zijn werk te begrijpen, zijn ten minste vier invloedssferen van groot belang.

Ten eerste is daar de Franse Revolutie, die uitbrak toen Hölderlin in Tübingen studeerde en die de gemoederen in heel Europa in beweging bracht. Ook Hölderlin en zijn studiegenoten bleven niet onberoerd: de enthousiaste jongelingen zagen de revolutie als het begin van een nieuwe tijd, waarin de mens zich maximaal zou ontwikkelen tot een vrij en verlicht wezen.

Daarnaast werd de tweede helft van de achttiende eeuw in artistiek en intellectueel opzicht getekend door het neoclassicisme. Hölderlin hield veel van de Griekse cultuur, maar anders dan zijn grote voorbeelden Goethe en Schiller nam hij het klassieke ideaal zeer persoonlijk op. Zo is zijn werk rijk aan figuren en symbolen uit de Griekse mythologie en ziet hij het oude Griekenland als een heilige plaats waar mensen en goden elkaar nabij waren, een plaats die nu verloren is.

Uit Hölderlin's piëtistische opvoeding en theologische studie komen de metaforen en symbolen die vooral in zijn latere gedichten een grote rol spelen. De Bijbel en piëtistische literatuur, maar ook de religieus getinte werken van Klopstock zijn de belangrijkste bronnen waaruit Hölderlin put.

Voor het begrip van Hölderlin's werk is ten slotte het Duitse idealisme een factor van belang. De belangrijkste vertegenwoordigers van deze filosofische stroming, Schelling en Hegel, waren goede vrienden van Hölderlin.

Robert **Schumann** (Zwickau, 1810 – Endenich (bij Bonn), 1856) was een Duitse componist, pianist, dirigent en muziekcriticus in de periode van de romantiek.

Schumann studeerde piano bij de befaamde Friedrich Wieck, maar een vingerverrekking verhinderde hem een loopbaan als pianovirtuoos of concertpianist te beginnen. Evenals de andere studenten ging Schumann te Leipzig bij Wieck inwonen. Hij maakte er kennis met Wiecks dochter Clara, die hij later zou huwen.

In 1840 werd Schumann door de Universiteit van Jena tot eredoctor benoemd en maakte hij kennis met Franz Liszt. De eerste huwelijksjaren waren de gelukkigste van Schumanns leven. Het echtpaar bleef tot 1844 in Leipzig wonen.

Robert en Clara Schumann, 1847

gekruiste beenderen, het eikenloof), het zegt: 'Schild und Freund, ik speel scherzo's van Schumann★, Schubert★, Schmoll★, ik ben een Schnauzer★, ik scheer me en ik schiet, en jij, Du, Du, jij bent een schoothond. Schwach! Is het uw Schicksal om seine Schuhe zu poetsen?'

'Jawohl, Obergruppenführer.'

'Scheisse,' zei Mama, zij zei het vaak de laatste dagen, zij hield haar lenden vast. Alsof daar een kind bewoog.

Papa had het weer verkorven. Hij had van zijn broer Robert iets onduidelijks meegekregen. 'Het fijnste van het fijnste,' had Papa geroepen toen hij ermee binnenkwam, een reep ingewanden zo uit een varken losgerukt met klodders en lellen, hij had het gebakken, gestoofd, gekookt, gesmoord met te weinig margarine, met te veel uien. 'Scheisse,' riep Mama en rende om de tien minuten naar achteren, woedend.

Zij wreef over haar lenden, haar maag. 'En ik moet straks naar de Kommandantur,' riep zij, 'ik kan daar toch niet binnenkomen en direct naar het toilet gaan. Met uwe vieze brol★. Bah. O God, ik moet weer!'

'Het is toch curieus,' riep Papa haar achterna, 'dat Louis en ik, die er veel meer van gegeten hebben van die vieze brol, daar niks van gewaar worden.'

'Wacht maar tot vanavond,' gilde Mama. Zij kwam terug, krijtwit. Zij deed parfum achter haar oren. 'Ik ga twee dagen vasten.'

'Geen slecht gedacht,' zei Papa. 'Dat zal uw lichaam deugd doen. Alle vuiligheid eruit.'

'Aha,' riep Mama, 'ge geeft dus toe dat het vuiligheid was.'

'Wat?'

'Wat ge daar van Robert meegekregen hebt om ons de diarree aan te doen.'

'Dat? Maar kind, dat is het fijnste van het fijnste! Vond ge niet, Louis?'

Clara ging door met optreden en haar carrière als pianiste ontwikkelde zich voorspoedig. De inkomsten uit haar concerten waren onmisbaar voor het echtpaar en omdat ze vaak werken van Schumann speelde, droeg ze bij aan zijn reputatie als componist, ook in het buitenland. Op een concertreis in 1844 naar Rusland voor concerten in Petersburg en Moskou werden de Schumanns door de familie van tsaar Nicolaas I ontvangen. Het stoorde Robert echter dat Clara op deze tournees de hoofdrol speelde en dat hij niet meer leek te zijn dan haar meereizende echtgenoot.

Schumann schreef tot 1839 uitsluitend pianomuziek. Toen ontstonden de grote pianocycli, waarmee hij beroemd zou worden. 1840 was het jaar van de liederencycli waaronder *Liederkreis*, op. 39, *Frauenliebe und -leben*, op. 42 en *Dichterliebe*, op. 48. Pas na het huwelijk werd de breedte van het compositorisch oeuvre vergroot. In 1841 ontstond de Symfonie Nr. 1 in Bes-groot op. 38, de "*Frühlingssinfonie*". De première in het Gewandhaus te Leipzig onder leiding van Felix Mendelssohn Bartholdy was een van de grootste successen in Schumanns carrière.

1842 werd het jaar van zijn kamermuziek met de drie Strijkkwartetten, op. 41.

In 1844 vertrok het echtpaar Schumann van Leipzig naar Dresden. In deze tijd had hij verscheidene ontmoetingen met Richard Wagner.

Het revolutiejaar 1848 werd een van de productiefste van Schumann, maar de familie voelde zich in Dresden steeds geïsoleerder, want zij ergerden zich aan de muzikale smaak van het conservatieve Dresdener publiek. In 1850 aanvaardde Schumann een aanbod als stedelijke muziekdirecteur in Düsseldorf.

Hij was zeer ambitieus en het eerste concert, waarop Clara als soliste optrad, was een overweldigend succes. Zijn zwijgzaamheid, zijn sterke bijziendheid, die in die tijd met een bril niet te verhelpen was, zijn zachte stem en het gebrek aan pedagogische vaardigheid om orkestleden te motiveren, leidden tot een gebrekkige discipline in het orkest. In november 1853 werd hem meegedeeld dat hij uitsluitend nog eigen werk kon dirigeren: een regelrecht ontslag.

Schumann kreeg steeds meer last van gehoorhallucinaties, die gepaard gingen met depressies en angstvisioenen. Op 27 februari 1854 sprong hij tijdens het plaatselijke carnavalsfeest in een vlaag van innerlijke verscheurdheid in de Rijn. Hij werd gered, maar ontoerekeningsvatbaar verklaard en in een inrichting voor geesteszieken in Endenich (nabij Bonn) opgenomen. Daar woonde hij tot zijn overlijden in 1856 totaal geïsoleerd. Zelfs zijn vrouw Clara heeft hem hier pas twee dagen voor zijn dood voor het eerst opgezocht.

Franz **Schubert** (Wenen, 1797 – 1828): Oostenrijks componist.

Hij werd geboren in een buitenwijk van Wenen als zoon van een onderwijzer, die het met de zorg voor negentien kinderen uit twee huwelijken niet breed had. Toen Franzerl acht jaar was, begon zijn vader hem vioollessen te geven en zond hij hem voor zanglessen naar Michael Holzer. In de familiekroniek, die hij nog tot enige uren voor zijn dood had bijgehouden, schreef de vader van Schubert, dat Holzer hem meermalen met tranen in de ogen had verzekerd, dat hij nog nooit zo'n leerling had gehad: "wanneer ik hem iets nieuws wilde bijbrengen, wist hij het al".

Franz zong zo mooi, dat hij werd aangenomen bij de Wiener Sängerknaben in de hofkapel. Hier kreeg hij onder meer les in harmonie van Antonio Salieri, die de hofkapelmeester was. Ook nadat hij inmiddels de baard in de keel had gekregen en het internaat had verlaten, gaf Salieri Franz nog jarenlang kosteloos les. Om de militaire dienst te ontlopen, werd hij hulponderwijzer aan de school van zijn vader.

Nadat hij op 19 oktober 1814 zijn eerste lied 'Gretchen am Spinnrade' had geschreven, ontwikkelde zijn compositorische vermogen zich geheel in 1815, het vruchtbaarste jaar van zijn leven. Vier opera's, twee symfonieën, 144 liederen (waaronder Erlkönig en Heidenröslein), twee Missen, een strijkkwartet en twee pianosonates waren het resultaat.

Op een minder gelukkig ogenblik was Schubert zo onverstandig om aan de uitgever die de administratie van de liederen verzorgde, alle eigendomsrechten voor 800 gulden te verkopen, terwijl de opbrengst in twee jaar tweeduizend gulden had bedragen. Schubert werd ernstig ziek (waarschijnlijk syfilis) als gevolg van het feit dat hij, onder invloed van één van zijn vrienden, genaamd Schober, en uit wanhoop over zijn tegenslagen, waarschijnlijk ooit één of meer publieke vrouwen had bezocht. Uit deze tijd stammen zijn Rosamunde-muziek en de liederencyclus Die schöne Müllerin. Het grootste gedeelte hiervan werd in het ziekenhuis geschreven.

Anton **Schmoll** (1841 Fromberg, Kreuzberg, Duitsland – Parijs, 1925): Franse pianist, componist en muziekpedagoog van Duitse origine.

Een van zijn bekendste werken was de Nouvelle Méthode de Piano théorique, pratique et récréative (opus 91-95), die destijds in vele conservatoria tot het vaste curriculum behoorde.

Schnauzer: gefokt als jacht- en gevechtshond. Vanwege hun gevoelige neus worden zij ook wel gebruikt als speurhonden voor de douane.

Brol: rommel, prullen.

Kronstadt is een versterkte Russische havenstad op het eiland Kotlin in het oostelijke deel van de Finse Golf. De stad ligt ongeveer 30 kilometer ten westen van Sint-Petersburg en speelde vanaf de stichting in 1703 door tsaar Peter de Grote een centrale militaire rol in de verdediging van Sint-Petersburg en was een belangrijke marinehaven. In en rond de stad liggen diverse verdedigingswerken.

Op 30 november 1939 begon de oorlog met Finland.

Briansk: halverwege tussen Moskou en Kiev.

Semjon **Timosjenko** (1895 - 1970): Sovjetgeneraal van Oekraïne, de hoogste beroepsofficier van het Rode Leger aan het begin van de Duitse invasie in 1941.

Op 7 januari 1940 werd Timosjenko bevelhebber van de Sovjetstrijdkrachten die in Finland vochten. De Sovjets braken door de Finse **Mannerheim-linie** en in maart van dat jaar tekende Finland een vredesverdrag. Dankzij de overwinning werd Timosjenko benoemd tot minister van defensie en Maarschalk van de Sovjet-Unie.

Maarschalk Semjon Timosjenko, 1940

Timosjenko was een competente maar traditionele

'Gij wilt dus beweren,' kreet Mama, 'dat het vuiligheid van mij is, van binnen in mij, dat ik vuil ben van binnen?'

'Maar Constance, waar haalt ge dat nu weer uit?'

Zij rende de deur uit.

'Dat we minder eten,' zei Papa bedaard, 'dat is nog van 't slechtste niet. Dokter de Lille van Brugge zegt het al jaren. Rauwkost, graan, geen vlees of zeer weinig.'

Op dat ogenblik weerklonk buiten de hoorn van Sootje's ijskar. Papa sprong naar buiten. Zij aten de flauwe ijsjes bij de kar. De pony geeuwde onophoudelijk, men kon zijn ribben tellen.

'Sootje, 't is niet voor het een of het ander, maar ge doet te veel water in uw ijs.'

'Het is de nieuwe mode, Staf,' zei Sootje. 'Op zijn Italiaans.'

Vanille-, pistache- en chocolade-ijs klaargemaakt met *water*, en dat door Sootje die ons heel zijn leven als prinsen gediend heeft, waar gaan we naar toe?

Wij, het is te zeggen, iedereen die nog iets voelt voor het Avondland en zijn verleden en cultuur, gaan naar Rusland, door Rusland als door de boter van de steppes. De Russische boeren en burgers staan te dansen van tevredenheid als het Vlaams Legioen passeert. Het is een kwestie van maanden en de bolsjewistische ondermens ligt op zijn gat.

De Finnen schieten al op Kronstadt★, het woord zegt het zelf, de kroonstad die de ingang naar de haven van Leningrad beschermt. Zij zijn al voorbij Karioka en Knokkala. Waar, Oskaar? Wat ik zeg: Karioka en Knokkala.

En Briansk★, dat hebben wij ook al, hier in het Zuiden waar Timochenko★ probeert een tegenaanval in te zetten. Nog zuidelijker, hier, volg mijn vinger op de kaart, in Kiev, de moeder van de Russische steden, krijgen ze ook op hun tram, de Oekraïeners.

De Russen hebben geen luchtmacht, dat is het. Als 't geen

commandant die zag dat het Rode Leger dringend gemoderniseerd moest worden, wilde het winnen tegen nazi-Duitsland. Ondanks al het verzet uit traditionele hoek zorgde hij voor de mechanisatie van het leger en voor de productie van meer tanks. Ook zorgde hij voor een terugkeer naar de harde discipline van het tsaristische leger.

Toen de Duitsers de Sovjet-Unie in juni 1941 binnenvielen, benoemde Stalin zichzelf tot minister van defensie. Timosjenko werd naar het Centrale Front gezonden, waar hij direct de terugtocht naar Smolensk beval. Hierbij vielen zeer veel slachtoffers, maar het grootste deel van zijn leger werd gered om Moskou te verdedigen. In september moest hij naar Oekraïne, waar het Rode Leger ongeveer 1,5 miljoen slachtoffers telde wegens de grote omsingelingen bij Oeman en Kiev. Hij slaagde erin om het front te stabiliseren.

In mei 1942 begon Timosjenko, samen met 640 000 manschappen, een flankoffensief bij Charkov, de eerste poging om het initiatief terug te nemen. Na enkele successen vielen de Duitsers Timosjenko's zuidelijke flank aan. Het offensief moest halt houden met 200 000 slachtoffers. Hoewel het offensief de Duitse aanval op Stalingrad vertraagde, moest Timosjenko zich verantwoorden voor het mislukken van het offensief. Het feit dat generaal Zjoekov erin slaagde om Moskou te verdedigen in december 1941 overtuigde Stalin ervan dat hij een betere bevelhebber was dan Timosjenko. In 1942 verwijderde Stalin Timosjenko van frontdienst.

Baron Carl Gustaf **Mannerheim** (1867 – Lausanne (Zwitserland), 27 januari 1951): Finlands beroemde stafchef en later president van Finland (1944–1946). Eerder, van 1918 tot 1919, was hij regent van Finland. Tijdens de Finse Burgeroorlog (1918-1919) was hij legeraanvoerder van het Witte Leger dat tegen het Rode Leger van de bolsjewisten (communisten) vocht.

De Witten of het Witte Leger was een van de strijdende partijen tijdens de Russische Burgeroorlog, die uitbrak na de Oktoberrevolutie in 1917. De Witten bestonden

schoon weer is, kunnen zij niet vliegen. Vijfentwintig procent van hun piloten heeft maar geleerd om in gelijk welk weer te vliegen, ge ziet van hier wat voor een vliegscholen dat ze daar hebben! En daar komt bij dat de Russische soldaat niet gaarne aanvalt, Ronald. Maarschalk Mannerheim★ zegt dat. De Russische soldaat is meer iemand voor de achterlinie, een back die zijn eigen ingraaft vlak voor de goal. Het enigste voordeel dat ze hebben is dat ze met zovelen zijn. Jammer voor hen, maar het gaat niet om de kwantiteit.

Ronduit vervelend is het dat het Waals Legioen nu al betere resultaten boekt dan het Vlaamse. Waarom, Jerome? Omdat er meer Belgische beroepsofficieren bij zijn, kaders die kaders kunnen vormen. En de Vlamingen hebben niemand van het kaliber van Leon Degrelle★ die als simpele soldaat dienst genomen heeft en het volgens mij tot generaal zal brengen, niet in een bureau van een of ander hoofdkwartier maar overal vooraan, op kop, bij zijn mannen.

Daels, de nieuwe leraar Nederlands die op een Amerikaan leek en die, alhoewel het strikt verboden was, af en toe in de klas een stinkend, walmend slechttrekkend roodstenen werkmanspijpje rookte, kwam het klaslokaal binnen op zijn zwierige manier en zat op de hoek van Bruyninck's lessenaar op de eerste rij, de lessenaar van waaruit ooit een intern een inktpot naar het bord gegooid had jaren geleden omdat hij de vorige nacht ineens, zonder er iets aan te kunnen doen, ontdekt had dat hij niet meer in het bestaan van Jezus Christus geloofde. Hij had midden in de eerste les die ochtend een onmenselijk snerpende kreet geslaakt, hij had de inktpot gegooid en was toen in een coma gevallen.

Daels tikte met het uiteinde van zijn stenen pijpje tegen zijn tanden en gaf punten voor het opstel 'Lente in de stad'. Baetens kreeg achttien op twintig, Robert Smetjens, eveneens een rivaal van Louis, kreeg zestien punten. Louis begreep het niet. Het was voor het eerst dat Daels opstellen

onder meer uit mensjewieken, vroegere grootgrondbezitters, de vroegere legertop, de Russische adel, maar ook uit buitenlandse troepen.

Na een bloedige strijd van drie jaar verloren de Witten in 1921 van het Rode Leger onder leiding van Trotski. De nederlaag hadden de Witten mede te wijten aan de grote interne verdeeldheid. De verschillende generaals - van zowel de Russische als buitenlandse troepen - werkten langs elkaar heen.

In november 1939 viel de Sovjet-Unie Finland aan. Mannerheim werd direct benoemd tot opperbevelhebber van het leger. Tijdens de Winteroorlog en de Vervolgoorlog vestigde Mannerheim zich in zijn hoofdkwartier in Mikkeli. De Finnen verzetten zich dapper tegen de Russen, maar in het voorjaar van 1940 capituleerden zij. Finland verloor een aantal belangrijke gebieden en meer dan 200.000 Finnen moesten hun huizen ontvluchten. Er leefde na het verdrag dan ook een revanche-gedachte onder een aantal leidende Finse politici.

In 1941 vielen de Duitsers de Sovjet-Unie binnen. De Finse regering verklaarde hierop de oorlog aan de Sovjet-Unie. In deze Vervolgoorlog probeerde Finland de verloren gebieden terug te winnen. Mannerheim weigerde het Finse leger te laten vechten bij Leningrad, omdat dit niets te maken had met de Finse oorlogsdoelen.

Op 4 juni 1942, tijdens Mannerheims verjaardag, ontving hij de titel Maarschalk van Finland. Hij is de enige Fin in de geschiedenis met deze rang. Op zijn verjaardag werd hij ook bezocht door Adolf Hitler. Het bezoek was onaangekondigd en erg blij met het bezoek was Mannerheim niet. De Finse geheime dienst maakte een bewaard gebleven geluidsopname met een verborgen microfoon, een uniek document waarop Hitler met een charmante stem en een Weens accent over zijn strategie spreekt.

Mannerheim werd door zijn eigen land onderscheiden met het Vrijheidskruis en tot grootmeester voor het leven van de militaire Orde van het Vrijheidskruis benoemd.

Leon Degrelle: zie pag. 19 context.

Estrade: verhoogde plaats, optrede.

nakeek. Had hij van zijn voorganger, Snotje, dan niet gehoord dat Louis Seynaeve de primus inter pares was in opstel? Keer op keer bracht Daels een schrift naar zijn neus en zijn pijp en las de punten en legde het schrift op een wankel hoopje naast zijn bil.

Het laatste opstel dat hij in zijn hand hield en waar hij de tabakswalmen wuivend mee verdreef, afstandelijk en koket als een Chinese hofdame in het laatste bedrijf in een oververhitte schouwburg, was het diepblauw gekafte van Louis. Daels keek naar de speelplaats waar een estrade★ werd getimmerd. 'Er is een werkstuk,' zei hij tot de timmerlui, 'waar ik geen punten voor geef...' (Omdat het buiten elke categorie valt, omdat mijn waardering niet in punten uit te drukken is, omdat ik het niet kan vergelijken met de houterige, makke schrifturen van de anderen, Baetens incluis.) '...omdat nul op twintig van mijnentwege nog een waardeoordeel zou inhouden. Nee, ik wens dit product zonder verder commentaar de totale vergetelheid in te sturen.'

Hij draaide zich om, en stak zijn pijp in Louis' richting. 'Mijnheer Seynaeve junior heeft gemeend mij voor de gek te kunnen houden op de meest doorzichtige manier. Ik weet niet waar ik het meest van walg, van zijn luiheid of van zijn aanmatigende domheid.'

Louis kwam overeind. Als in een lege kamer hoorde hij een sneer van Robert Smetjens.

'Seynaeve, ga zitten. Ik heb hier niets aan toe te voegen. Gij wel?'

'Nee, nee.'

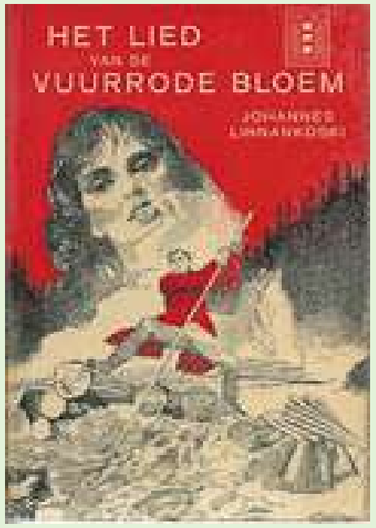
Daels gooide het schrift handig en zwierig in de papiermand naast zijn bureau. Louis hield zich aan zijn bank vast.

'Seynaeve, denkt ge nu werkelijk dat uw leraar een boerenkinkel is die niet meteen merkt als een zin uit een boek overgeschreven is, laat staan een heel opstel, stuk onbenul?'

Daels straalde een blinde vanzelfsprekende almacht uit. Wat was er gebeurd? Had Robert Smetjens heimelijk in zijn schrift een andere tekst of een aantal zinnen geschoven, geschreven in zijn handschrift, iets helemaal anders dan wat

Het lied van de vuurrode bloem (1905) is een roman van Johannes Linnankoski, pseudoniem van Vihtori Peltonen (Askola, 1869 – Helsinki, 1913).

Linnankoski kwam uit een boerengezin. Hij vertrok in 1889 naar Jyväskylä, waar hij studeerde aan het seminarie. In 1890 werd hij echter journalist en in 1891 werkte hij voor een uitgeverij te Helsingfors.

Linnankoski was een actieve aanhanger van de Finse culturele beweging van zijn tijd, het Karelianisme. Dit is een neo-romantische kunststroming, die typisch is voor Finland, omdat Finse kunstenaars op zoek gingen naar de wortels van de Finse (culturele) identiteit.

Linnankoski schreef over morele vraagstukken, schuld, straf en verlossing. Met bloemrijk taalgebruik schreef hij over de reizen van zijn personages, hun gedachten, onvervulde verlangens en vaak mysterieus gedrag.

Linnankoski is vooral bekend van zijn gewaagde sensuele roman *Laulu tulipunaisesta kukasta* dat in Nederland is gepubliceerd onder de titel *Het lied van de vuurrode bloem*. Het is gebaseerd op het verhaal van Don Juan. Het boek gaat over de jonge houthakker Olavi Koskela, die gaat reizen. Onderweg charmeert hij vele vrouwen, maar toch wijst hij ze een voor een af en vervolgt hij zijn reis alleen. Uiteindelijk wordt hij toch verliefd op een meisje en trouwt met haar. Het is minstens vijf keer verfilmd onder de romantitel dan wel *Sången om den eldröda blomman*. (Het lied van de vuurrode bloem).

Fred Astaire ... met Ginger Rodgers:

hij twee avonden lang, eerst met ijle, snelle potloodlettertjes had genoteerd dan met egale inktletters had neergepend, over die ene, aandachtige wandeling van zijn huis naar het Park, waarin hij de struiken, de postbode, de dienstmeisjes en de opkomende zon had opgeroepen, vastgelegd? De zinnen, de paragrafen, de woorden schoten ijlings langs, o, er was een zinnetje waar hij bij geaarzeld had, dat was waar, omdat het leek op iets uit het boek dat hij aan het lezen was, *Het lied van de Vuurrode Bloem*★ in de Feniks-reeks, iets over de dag die openbloeide als een bloem.

'Seynaeve, ga zitten, zeg ik u.'

'Gij hebt gelijk, Mijnheer Daels.'

De leraars stralende glimlach. Fred Astaire★ toen hij danste met Ginger Rogers★, een frank, donderdagnamiddag, voor de Tweede Wereldoorlog.

'Groot gelijk, Mijnheer Daels, ik heb het letter voor letter overgeschreven.'

'Het hele opstel? Niet een paar adjectieven weggelaten uit pure luiheid?'

'Nee, Mijnheer Daels. Alles komt regelrecht uit een boek.' Louis liet zich in zijn bank vallen, een betrapte bedrieger, een vunzige charlatan. De dag bloeide open als een roos.

'Nog een laatste woord hierover, Seynaeve. Opdat er geen misverstand zou zijn. Ik verdenk er u van dat gij gemeend hebt dat gij u een dergelijk plomp bedrog kondt veroorloven omdat ik toevallig dezelfde politieke gezindheid heb als uw vader. Manneke, onthoud dit, ik sta hier als een onpartijdig leraar, en niet als iets anders.'

Robert Smetjens applaudisseerde. De anderen volgden. Daels, die te glad was, te jong, te zwierig om een bijnaam te verdienen, wuifde het geluid weg met zijn pijp. Louis stak zijn kroontjespen niet met alle kracht in Daels' bil.

De intern die de inktpot had gegooid was door twee surveillanten en twee leraren opgetild. Zij waren op weg naar de infirmerie toen hij uit zijn coma schoot en in een weerwolf★ veranderde die zijn begeleiders krabde en beet. Zij

Fred Astaire (1899 – Los Angeles, 1987): Amerikaans film- en Broadway ballroom danser, zanger en acteur. Hij wordt vaak in een adem genoemd met Ginger Rogers, met wie hij tien films maakte. De combinatie van de twee dansers en de choreografie van Hermes Pan zorgden ervoor dat dans een belangrijk element werd van de Hollywood filmmusical.

Astaire - Rodgers in The Hollywood Revue, Swing-time.

Weerwolf: mythologisch figuur die vooral in de Europese folklore voorkomt. Het gaat daarbij om een mens die 's nachts in een wolf verandert en mensen en dieren verslindt. De gedaanteverandering is in sommige verhalen vrijwillig, in andere tegen de wil van de betrokkene. De mythe van de weerwolf is onderwerp van talrijke horrorverhalen en -films.
Het geloof in weerwolven is verspreid over de hele wereld en net als bij de vampier is het hedendaagse beeld grotendeels bepaald door de vermaaksindustrie. In de meeste

Weerwolf op een Duitse houtsnede uit 1722

gevallen zijn weerwolven in hun wolfgedaante woeste monsters die dieren, mensen of lijken verscheuren vooraleer tot hun menselijke vorm terug te keren. De transformatie van mens tot wolf vindt in de meeste verhalen plaats bij volle maan, hoewel hier ook geregeld op gevarieerd wordt. Aan weerwolven wordt bovenmenselijke kracht en sterk ontwikkelde zintuigen toegeschreven. Van weerwolven werd geloofd dat zij na hun dood in vampieren veranderden.

De psychiatrische conditie waarbij iemand gelooft dat hij een wolf is, is bekend onder de naam lycantropie.

Het kruis in de eiken deur van de sacristie: zie p. 379.

> De sacristie is het vertrek in een kerk waar zowel het liturgisch vaatwerk als het liturgisch textiel (de parament) bewaard worden. Het wordt ook gebruikt als kleedkamer voor de celebrant en diens assistenten.

Flan: eiervla, soort pudding.

hadden hem met vereende krachten naar de kelder gebracht, die toen nog geen verduisterend blauwgeverfde ruiten had en zandzakjes. Later was die intern aangenomen in het Klein Seminarie van Roeselare. Ook daar werd hij om zijn vrouwelijke driftkuren geweerd. En op een nacht is hij toen naar het College teruggekeerd, de plek waar het onheil van zijn vernedering begonnen was en had hij, duivels glimlachend, het Kruis in de eiken deur van de Sacristie★ gekrast.

Papa maakte een flan★ van bieten, duwde de gekookte prut plat met zijn vork, gooide er eieren bij en bloem en melk. 'Nog een uurke in de oven en 't is kermis.'

Peter zag ongaarne zijn zoon vrouwenarbeid verrichten onder de ogen van zijn kleinzoon, vooral daar deze laatste een slecht rapport had meegebracht. De kachel was rood, Peters gezicht ook.

'Slechte punten,' zei hij. 'Ge doet ons geen eer aan.'

'Ik heb het hem ook gezegd,' zei Papa meteen.

'In Latijn ben ik de tweede van de klas.'

'En hier? Wiskunde! Zijn dat nu cijfers?'

'En in Duits ben ik de eerste. En in moedertaal ook!'

'Moedertaal, moedertaal,' Papa likte aan het bord, draaide het rond, slikte, likte, een kaal raar dier in een hemd met bretels.

'Wat moet er toch in Godsnaam van u geworden?' Peter zuchtte.

Peter kwam liever op bezoek als Mama niet thuis was. 'Ik weet niet waarom, maar ik heb de indruk dat Constance mij liever niet onder ogen komt.'

'Dat zijn uw gedachten, vader.'

'Ik weet wat ik zeg, Staf. Niet dat ik iets tegen haar heb, dat weet ge, Constance is totnogtoe altijd een schoondochter geweest waar ik respect voor had, maar de laatste tijd...'

'Wat dan, de laatste tijd, vader?'

'Ik weet het niet,' zei de Farizeeër.

Saint Louis, Koning van Frankrijk:

Saint Louis, geschilderd rond 1230

Lodewijk IX (1214 – nabij Tunis, 1270), genaamd de Heilige (Frans: Saint-Louis), uit het huis Capet, was koning van Frankrijk van 1226 tot zijn dood. In 1297 werd hij door paus Bonifatius VIII heilig verklaard.

Nadat zijn vader op 12 november 1226 overleden was, werd hij reeds op 29 november, op 12-jarige leeftijd, tot koning gekroond in de kathedraal van Reims, die op dat ogenblik nog in de steigers stond. Hij stond aanvankelijk onder voogdijschap van zijn moeder, die erg beducht was voor een opstand van de feodale heren.

Lodewijk wist het interne evenwicht van zijn koninkrijk te verzekeren, onder meer door de hervorming van de rechtspraak en het muntwezen. Hij stelde een nieuw soort koninklijke ambtenaren aan, zogenaamde enquêteurs, die de al bestaande baljuws moesten controleren. Het beeld van de "Heilige" koning Lodewijk, rechtsprekend onder een eik in het bos van Vincennes, is tot de collectieve verbeelding gaan behoren. Hij stichtte hospitalen, liefdadigheidsinstellingen en bevorderde kunsten en wetenschappen, voor zover die ten dienste van de religie stonden. Hij liet de Parijse universiteit uitgroeien tot één der intellectuele centra van de christenheid en het was ook onder zijn regering dat de gotiek in Frankrijk tot volle bloei kwam.

'Maar spreek toch, vader. Louis, ga naar uw kamer en leer wat.'

'O nee, die jongen moet daarom niet weggaan. 't Is meer dat ik de laatste tijd Constance zo dikwijls zie lachen zonder dat er reden voor is, althans voor zover dat ik het kan nagaan.'

'Gij zoudt dus liever hebben dat mijn Mama schreide.'

Peter grijnsde. 'Dat heb ik gaarne, een kind dat partij trekt voor zijn moeder. Zeer goed, Louis. Overigens Louis, Louis...' Peter proefde de naam, spuwde hem uit. 'Ik ben nooit voor die naam geweest.'

'Hij is genoemd naar Constance's peter, vader.'

'En naar Saint Louis★, Koning van Frankrijk!'

'Frankrijk, Frankrijk.' Papa onderzocht de flan in de oven.

'Ge zoudt uzelf ook Lode kunnen noemen.'

(Lode! Iemand van lood? Nooit!)

'Dat is natuurlijk Vlaamser,' zei Papa.

'En het past ook bij Seynaeve,' zei Peter en, o, zo achteloos verraderlijk licht: 'Moest ge bijvoorbeeld, ik zeg maar iets, bij de Nationaal Socialistische Jeugd Vlaanderen zijn, Louis, dan zouden ze u, geloof ik, verplichten om Lode te heten.'

Peter tikte met de kop van zijn pijp tegen de tafelrand, as viel op Mama's vloer. 'Maar dat is natuurlijk een onnozele veronderstelling, ge zoudt toch niet bij zo'n groepering gaan, hé, Louis?'

'In Kiev,' riep Papa, 'zijn er twintig bolsjewistische divisies omsingeld, en Kiev dat is eigenlijk nog meer de hoofdstad van Rusland dan Moskou!' Hij zocht heftig scharrelend de krant. 'Vijftigduizend gevangenen, driehonderdtwintig pantserwagens, zeshonderd artilleriestukken in onze handen.'

'In wiens handen, Staf?'

'Ik wil zeggen...'

'Ge wilt altijd zoveel zeggen, Staf.' Peter zuchtte weer, stak zijn pijp op. 'Ik heb van Mona ook gehoord dat Constance nogal veel nieuwe kleren koopt.'

De uitzonderlijke vroomheid van Lodewijk IX, die zijn politiek realisme soms in de weg stond, uitte zich onder meer in zijn deelname aan de rampzalige Achtste Kruistocht, die hem fataal zou worden. In de overtuiging dat de islamitische heerser van Tunis zich tot het christendom zou bekeren bij de aanblik van een leger kruisvaarders dat aan land ging, verwachtte hij dat de Tunesiërs weldra een steun zouden zijn om het Heilige Land te heroveren. Een maand na zijn landing overleed hij op 56-jarige leeftijd vóór de wallen van Tunis aan scheurbuik. Na zijn dood werd hij overgebracht naar Lyon en bijgezet in de kathedraal aldaar. Hij werd opgevolgd door zijn zoon Filips III van Frankrijk, bijgenaamd de Stoute.

Weisgerber: **Bibi** = ik en De Hondsdagen.

'Zij spaart ervoor,' zei de gekwelde, ongemakkelijk in zijn vel wriemelende echtgenoot, die toen weer naar de oven ging, waaruit een kwijlverwekkende zoete geur steeg.

'Zij doet overuren zeker?'

'Ja, vader,' zei Papa tegen de geur.

Mama schreide. Er was geen bedaren aan. Haar schouders schokten en zij kreeg een kinderachtig pruilmondje, rode ogen. Want die morgen toen Herr Lausengier in het park wandelde met zijn hondje was er een grote loebas van een dog, zonder iets te zeggen, stilletjes dichterbij geslopen en zonder enige reden had hij Herr Lausengier's hondje Bibi★ aangevallen. Vóór iemand kon tussenkomen was Bibi vaneengereten, zijn darmen pletsten op de kiezels. 'Direct naar de kliniek geweest,' huilde Mama, 'maar van tien negen is Bibi niet meer te redden.'

'Maar van wie was die loebas?'

'Dat is 't vreselijke. Van mijnheer Groothuis. Die mens was er helemaal van aangedaan. Want hij heeft het moeten toegeven, zijn dog was al een hele tijd gestoord.'

'Waart gij daarbij, Mama?' Louis wist het antwoord, natuurlijk was zij erbij geweest. Raf, zijn ongure Bastegemse vriend, zei het: 'Natuurlijk. Waar uw moeder komt, als zij bloedt worden de honden zot.'

'Natuurlijk!' snikte Mama. 'En 't was zo'n geestig hondje, Bibi, altijd content. En verschillende prijzen gewonnen. Zowel voor het uitzicht als voor de dressage. Want hij luisterde als een kind. Ge mocht hem filet américain voorzetten, zonder *Befehl* kwam hij er niet aan, al zeverde hij van de goesting.'

'En uw meneer Lausengier?'

Mama merkte de schampere toon niet. 'Hij was wit als een lijk. Van verdriet en van koleire. Hij wilde die dog die ze niet alle vijf heeft direct neerschieten, denk ik, maar hij kon niet, omdat hij van mijnheer Groothuis was die ten-

slotte een kameraad van hem is, die 't ook niet kon helpen.'

'Had hij dat prijsbeestje hier in Walle gekocht?'

'Maar neen! Meegebracht van zijn huis. 't Was nog een cadeau van zijn eerste vrouw!'

'Hoe? Is hij dan al een keer getrouwd geweest?'

'Nee.'

'En ge zegt: zijn eerste vrouw!'

'Ik wil zeggen: de vrouw waar dat Henny van gescheiden is, Staf!'

'Hoe? Is hij gescheiden? Ge hebt me dat nooit verteld.'

'Ik wil zeggen: de vrouw waar dat hij nu van gescheiden is. Zij woont toch daar in Bremershaven en hij woont hier. Dat is toch gescheiden. O, Staf, ge maakt mij nog horendol!' Zij liep naar boven, op haar nieuwe schoenen.

'Filet américain,' zei Papa dromerig. 'Met kapperkes★.'

Kapperkes zijn de ongeopende bloemknopjes, geconserveerd in zout of ingelegd in azijn, van de kappertjesplant.

De plant wordt gekweekt in landen met een mediterraan klimaat, vooral in Spanje, Frankrijk en Italië. Het woord 'kappertje' is waarschijnlijk afgeleid van het Griekse woord kapto (κάπτω), dat 'bijten' betekent vanwege de doornen.

De Kei stond bij het raam zoals altijd, hij deed zijn best om er van weg te blijven, hij maakte bochten, spiralen tussen en langs de banken maar steeds opnieuw belandde hij bij het uitzicht op de speelplaats en verwachtte daar iets, iemand, mensen die hem zochten, die hem nodig hadden (de bode van een notaris die zou komen melden dat de stokoude edelman De Launay de Kerchove overleden was en dat zijn priesterlijke zoon miljoenen erfde, waarop de Kei juichend zijn toog zou uittrekken en danspassen uitvoeren in zijn korte satijnen broek).

'Sommigen onder u zullen hun schouders ophalen en het ouderwets vinden, onmodern, maar is er niet iets voor te zeggen dat de duivel bestaat? Zou het niet kunnen dat de mensheid onder de invloed van duivelse machten geraakt is? Dat de mensheid aan een duivelse ziekte lijdt? En dat wij medelijden moeten hebben met deze zieken, het werk van barmhartigheid moeten uitvoeren, de zieken verzorgen?'

De toog fladderde om zijn gebinte, hij vluchtte weg van het raam, asgrauw liet hij zich op zijn stoel vallen. Hij

Gerard Walschap, Houtekiet:

Walschap (1968)

Gerard baron Walschap (Londerzeel, 1898 - Antwerpen, 1989): Vlaams schrijver, vooral van romans.

Walschap was de zoon van een kleine kruidenier. Hij was op school een goede leerling en wilde missionaris worden, en grootse dingen doen, volkeren bekeren, zoals hij later zelf zei. In Leuven begon hij aan de studie voor priester, maar vlak voor hij de eerste wijdingen zou ontvangen, stopte hij ermee. Hij besefte dat priesterschap en celibaat niet aan hem waren besteed. Hij ging werken op de redactie van het katholieke Vlaamse weekblad *Het Vlaamsche Land* en later voor *Hooger Leven*. Hij begon de Deense, Noorse en Russische grote auteurs te lezen en kwam stilaan tot nieuwe inzichten over schrijven, inzichten die hij een leven lang zou toepassen en waarvoor hij door de katholieke Kerk zou worden aangevallen en gecensureerd. Hij wilde in eerste instantie een epische romankunst: (..) Een roman is een verhaal, dat wil zeggen een opeenvolging van gebeurtenissen, waarin een zin ligt en waarin een knoop wordt gelegd, die op het einde wordt ontward. Het is niet gevuld met natuurbeschrijvingen en gekunstelde franjes, bladzijden lang (..). Hij wilde weg van de anekdotische, brave, folkloristische vertellingen van zijn vrienden Felix Timmermans, Ernest Claes, Stijn Streuvels en anderen.

draaide zijn zegelring rond zijn magere vinger.

'Is het vervolgingswaanzin om aan de duivel te denken als aan iemand die ge op straat tegenkomt, onverwachts, om de hoek, in uniform? Dat het kwaad dat door de mensen op een onoverzienbare wijze wordt begaan een gestalte gekregen heeft?' Onverstaanbaar gemummel. Gestotter. Hij praatte steeds vaker in zichzelf, meestal in vragende vorm. Laatst had hij, toonloos vragend, met een krijtje een sterretje met zes punten op het bord getekend en toen alsof hij de ster voor het eerst zag, als door een ander getekend, schichtig met zijn mouw (met zijn mouw!) weggeveegd.

'Zodat men durft te denken dat het wel een zonderlinge god moet zijn die dát, die dát, dát niet tegenhoudt... Nee? Zodat men in zijn vertwijfeling naar rampzalige oplossingen hunkert... Nee?'

Waarom zei hij, o voor de honderdste keer, waarom zei hij niet duidelijk wat hij bedoelde? Wat hield hem tegen?

'Buiten het geloof zoekt men dan... nee, men vervangt het geloof in Jezus Christus door een ander geloof...'

Dit was meer begane grond, priestertaal. Het vorige, dat van die rampzalige oplossingen, sloeg op het nationaal-socialisme waarschijnlijk. En dat ander geloof, dat is het geloof in de nieuwe orde dat ik uitdraag in mijn uniform. Is hij bang dat ik hem zal verklikken? Terwijl ik niets liever wil dan hem behagen? Als hij leraar wiskunde was zou ik me suf studeren om hem een glimp van waardering te ontrukken, en waarom loopt hij zo moeilijk in een kring rond dat raam rond, alsof hij steunzolen heeft, eksterogen?

Na de klas zei Louis: 'Gij had het over mij.'

'Als ge dat zo wilt zien.'

'Ge denkt dat ik door de duivel bereden word.'

'Wie niet?'

'Dat ik mij aan het kwaad overlever.'

(En nu kan ik nog kiezen welk kwaad wát kwaad is in zijn ogen, het heidens gemarcheer achter een vlag die niet van God is, of het banale kwaad als bijvoorbeeld de hitsige lectuur van Houtekiet★, het boek van Gerard Walschap★ dat op de

Zijn eerste roman *Waldo* verscheen in 1928. Walschap was er allesbehalve tevreden over. Ik schreef hem in afleveringen, uit kopij-nood, zei hij, en ik publiceerde hem uit geldnood. Wanneer *Adelaïde* in 1929 verschijnt, verwacht Walschap alle lof van de — hoofdzakelijk katholieke — Vlaamse pers. Veiligheidshalve had hij het manuscript vooraf aan een bevriend priester te lezen gegeven, die hem had gerustgesteld. Tot zijn grote verbazing kreeg hij heel katholiek Vlaanderen over zich heen, hij werd een afvallige genoemd, uitgescholden voor pornograaf en gecensureerd — het Algemeen Secretariaat van de Katholieke Boekhandel (ASKB) controleerde meer dan 80% der bibliotheken — waardoor hij zijn broodwinning kwijtraakte. Zijn boeken kwamen op de beruchte **index**. De botsing met de katholieke moraal was het begin van een strijd die lang zou duren, maar in Walschaps voordeel zou worden beslecht: hij gaf Vlaanderen een (...) inhoudelijk nieuwe roman, in een frisse, zakelijke stijl, authentiek en sociaal bewogen, met mensen van vlees en bloed en emoties, in de realiteit van hun dagelijks bestaan, los van het keurslijf van een verdrukkend geloof en een onmenselijke kerk (..).

In oktober 1940 wordt hij benoemd tot inspecteur van de Openbare Bibliotheken.

In 1943 legt hij de nieuwe normen voor de romankunst vast in het essay *Voorpostgevechten*. Over zijn strijd tegen het onrecht hem aangedaan door de kerk schreef hij in *Vaarwel dan* (1940) en ook later nog in *Salut et merci* (1955).

Zijn bekendste werk is de roman *Houtekiet*, uit 1939, de roman van de nieuwe mens in een vrije maatschappij. Walschap zegt hierover:

> Houtekiet is de nieuwe mens, de man die verstandig en bekwaam leeft, seksueel en creatief, rechtvaardig en volkomen los van zijn voormalig geloof, ethisch en sociaal geëngageerd. Houtekiet, dat ben ik zelf (..).

Signal: tweewekelijks, glossy, geïllustreerd fotodagboek en propagandamiddel van de Wehrmacht van nazi-Duitsland van 1940 tot 1945, bedoeld voor een publiek in neutrale en bezette landen.

Het had op zijn hoogtepunt een oplage van 2.500.000 exemplaren. Het was beschikbaar in de Verenigde Staten in het Engels tot december 1941. Het laatste nummer was 6/45.

Speciale uitgave van de Berliner illustrierte Zeitung - sept. 1940

index staat. Tante Mona zei: 'Als mijn werk gedaan is lees ik liever iets dat de mens verheft zoals de Noorse trilogieën.')

'Ge denkt dat ik vrijwillig het kwaad doe! Goed, in dat geval heeft God mij zo gemaakt, afgelopen!'

'Nee. Hij heeft u gemaakt met kwaad en goed.'

'Waarom?'

'Als ge alleen maar goed zoudt zijn, zou er geen verdienste zijn in het kiezen voor het goede.'

De Kei haalde een hagelwitte zakdoek te voorschijn, wreef zijn bril af, de zwarte pupillen waren die van de poliep in de gekleurde pagina's van *Signal*★. Jezuïeten krijgen onderricht in het dwars-door-de-zondaars-kijken.

'Baudelaire★ zegt...'

'Nee,' zei Louis. (Nee! Niet weer in die vuilnisbak naar uitspraken grabbelen waar de uitspraakzieke kinkels van het verleden in gebraakt hebben.)

'Ja,' zei Louis. 'Wat zegt hij?'

'Dat er maar drie eerbare beroepen zijn, dat van de priester, van de soldaat en van de dichter.'

'Ik wil geen priester worden.'

'Natuurlijk niet. Met mij als voorbeeld.' Het was sarcastisch bedoeld en het klonk als een snik van Mama om Bibi★. Louis zag de priester zich vermannen, de bril opzetten als een masker.

'Soldaat,' zei Louis.

De Kei knikte vermoeid.

In de chloorlucht van het zwembad. Bosmans peddelde blazend, op zijn rug. Haegedoorn trok zijn vast aantal banen. Genevoix rekte zich uit op de duikplank, schouwde wat er van zijn Schaar overgebleven was. Drie man. Seynaeve zat aan de rand. Het hoofd van een Duitser dobberde, want zo blond, zo getaand, zo gespierd is geen Vlaming. Zelfs kampioen Karel Sijs★ niet die de Houzee-groet brengt vóór zijn vuistkamp en die portier is in het casino van Oostende. Ge-

De promotor van het tijdschrift was het hoofd van de Wehrmacht Propaganda Troepen, kolonel Hasso von Wedel.

Charles **Baudelaire** (Parijs, 1821 – aldaar, 1867): Frans dichter en kunstcriticus.
Zijn bekendste dichtbundel is *Les Fleurs du mal*.

Baudelaire werd geboren als zoon van Joseph-François Baudelaire (1759-1827), een uitgetreden priester en een ontwikkeld man, die warmliep voor de ideeën van de Verlichting en een liefhebber was van schilderkunst. Hij overleed toen Charles vijf jaar oud was. Zijn moeder Caroline was vierendertig jaar jonger dan zijn vader. Toen Baudelaire zeven was hertrouwde zijn moeder met een bataljonscommandant, generaal Jacques Aupick (1789-1871). Al snel groeide er wederzijds onbegrip tussen stiefvader en stiefzoon.

In 1836 werd Charles ingeschreven in het Parijse Lycée Louis-le-Grand, waar hij in 1839, om een kleinigheid tijdens de filosofieles vanaf werd gestuurd. Daarna ging hij het leven leiden van een bohemien met talrijke vriendinnen, en stak zich diep in de schulden.

In 1842 eiste hij het vruchtgebruik van zijn fortuin op. De helft ervan joeg hij er in twee jaar door. Hij ontmoette de mulattin Jeanne Duval die hem inspireerde tot *Le serpent qui danse* en *Parfum exotique*. Hij vond werk als journalist-satiricus en kunstcriticus en begon in 1843 aan *Les fleurs du mal*, zijn bekendste dichtbundel. In 1847 publiceerde hij de novelle *La Fanfarlo*. Daaruit blijkt zijn minachting voor zijn omgeving, zijn zelfhaat én zijn oververfijnde geest.

In zijn verslagen van de Salons van 1845 en 1846 schreef hij: "Wie Romantiek zegt, zegt moderne kunst, dat wil zeggen: innerlijk, spiritualiteit, kleur, een streven naar het oneindige met alle middelen die de kunst biedt."

Baudelaire was atheïst. Tijdens de Februarirevolutie van 1848 stond hij op de barricaden. Teleurgesteld in de afloop van de revolutie - de Tweede Franse Republiek bleek een veel conservatiever beleid uit te oefenen dan de revolutionairen geëist hadden - trok Baudelaire weg uit Parijs en trachtte hij de kost te verdienen bij regionale

dagbladen. Edgar Allan Poe was net door zwaar drankmisbruik om het leven gekomen en Baudelaire zag het als zijn taak om elk verhaal van de grote Amerikaanse schrijver in het Frans te vertalen. Zijn revolutionair romantisch vuur ging nu over in een zeker conservatisme. Hij vertaalde Poe's *Fantastische vertellingen* en *Poetic Principle*. Hij vond daarin de esthetica van de pure poëzie: het gaat niet om l'art pour l'art maar om schoonheid, die via de fantasie wordt waargenomen.

Baudelaire wordt beschouwd als de voorloper van het decadentisme. In 1857 verscheen de eerste uitgave van *Les Fleurs du mal*. Er brak een vruchtbare periode aan, maar tegelijk een periode vol bitterheid en wanhoop.

Karel Sijs (Ostende, 1914 - 1990): een bokser.

Abzeichen: speldje, medaille, onderscheiding.

De zin **Go down, Moses** verwijst naar gebeurtenissen in het Oude Testament, m.n. Exodus 8:1: "En de Heer sprak tot Mozes: ga na de Farao en zeg tegen hem: “Aldus spreekt mijn Heer: laat mijn volk gaan, zodat ze mij kunnen dienen.” God beveelt Mozes dus om voor de Israëliërs bevrijding te vragen uit de slavernij in Egypte. De openingsregels zoals gepubliceerd door de Jubilee Singers in 1872 zijn:

When Israel was in Egypt's land
Let my people go
Oppress'd so hard they could not stand
Let my people go

Refrain:
Go down, Moses
Way down in Egypt's land
Tell old Pharaoh
Let my people go

"Israel" wordt tegelijk geïnterpreteerd als de tot slaaf gemaakte Afro-Amerikaan, "Egypt" en "Pharaoh" worden gerepresenteerd door de slavenhouder.

Het Oude Testament beschouwt het Nijldal als lager gelegen dan Jeruzalem en het Beloofde Land. Dus naar Egypte gaan, betekent “omlaag gaan”, terwijl weggaan uit Egypte wil zeggen “omhoog gaan”.
In de context van de Amerikaanse slavernij valt het begrip “down” samen met het

nevoix floepte zonder een spatje het water in. Dolfijn. *Leistungsabzeichen*★.

Toen weerklonk vanuit een der cabines een onvervaard luide basstem die zong: 'Go down, Moses★.' Het zwembad dat op dit bevoorrecht uur bevolkt was door kameraden schrok ervan. Was een Engelse vliegenier, tot nu toe verborgen door communisten en sluipschutters, krankzinnig geworden van overmoed, overweldigd door doodsverlangen? Louis herkende de stem, het halve deurtje smakte open en Vuile Sef kwam uit de cabine gewandeld in een oranje broekje waar een knobbel in wiebelde. Hij ging met wijdgespreide benen staan, handen op de heupen en Louis dook meteen het bleekwater in, zag door zijn natte wimpers hoe Vuile Sef op zijn handen stond, lange geplooide tenen tegen de gerotste, okeren muur.

'Vuile Sef? Wat deed hij in de zwemkom?' vroeg Papa.

'Zingen.'

'Had hij dan een speciale *Schein*?'

'Weet ik niet.'

Louis probeerde Vuile Sef en Louis Armstrong na te doen, 'Go down, Moses', maar het geluid klonk lang niet schraperig genoeg, veel te hoog, en deed zijn keel schrijnen, hij hoestte.

Precies zoals hij verwachtte, zei zijn vader. 'Negers nadoen, dat is onze cultuur tegenwoordig.'

En tegen Theo van Paemel: 'Zingen over Moses! Niet alleen lijk een neger maar ook nog over een jood. Het is te veel van 't goede.'

Van Paemel zei: 'Die Vuile Sef gaat nog een keer tegen de lamp lopen. Let op mijn woorden.'

Het eerste uitstapje van de NSJV-afdelingen Walle en Idegem★ per autobus gold Wierebeke★, het schilderachtig dorp in de Vlaamse Ardennen★ dat bezongen werd onder anderen door Alice Nahon★, die terwijl zij aan tering stervende was

afdalen naar de rivier de Mississippi, waar de omstandigheden voor de slaven berucht en veel slechter waren.

"Sell [someone] down the river" is idioom dat nog steeds wordt gebezigd.

Idegem: halfweg tussen Kortrijk en Brussel.

Wierebeke - Vlaamse Ardennen:

Vlaamse Ardennenlandschap bij de 'Wereldboom' in Horebeke (= Wierebeke in Het Verdriet van België?)

Alice Nahon: (Antwerpen, 1896 - aldaar, 1933): Antwerpse dichteres. In Vlaanderen is Nahon wellicht het meest bekend van de versregels van haar Avondliedeke III:

> "'t is goed in 't eigen hert te kijken, nog even vóór het slapengaan,
> of ik van dageraad tot avond, geen enkel hert heb zeer gedaan, ..."

Van 1911 tot 1913 ging ze naar de landbouw-huishoudschool te Overijse in Vlaams-Brabant.

Vanaf haar achttiende werkte ze korte tijd als leerling-verpleegster in het

Stuivenberg-ziekenhuis te Antwerpen.

Kort voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog werd ze ernstig ziek. Ze werd jarenlang behandeld als tuberculose-patiënte maar in feite leed ze aan chronische bronchitis (mogelijk veroorzaakt door een aangeboren hartafwijking) en depressiviteit. Van juni 1917 tot december 1922 verbleef ze in het Sint-Jozef-instituut, een sanatorium in Tessenderlo. In die periode schreef ze twee dichtbundels: *Vondelingskens* (1920) en *Op zachte vooizekens* (1921), die haar een enorme populariteit bezorgden. Een aantal van deze gedichten verschenen eerst in tijdschriften zoals *De Schelde*, een Vlaams-nationalistisch dagblad. Tijdens de jaren twintig had ze verschillende korte relaties.

Na verblijven in Italië en Frankrijk ging ze vanaf 1927 werken in de stadsbibliotheek van Mechelen tot ze wegens haar wankele gezondheid eind 1930 op pensioen werd gesteld. Met de bundel *Schaduw* (1928) wilde ze zich tevergeefs afzetten tegen haar zoetgevooisd imago en tegen de kritiek van onder andere Paul van Ostaijen en Martinus Nijhoff.

Karel van de Woestijne (Gent, 1878 - Zwijnaarde, 1929): Vlaams schrijver en broer van de schilder Gustave.

Toen hij twaalf was, stierf zijn vader, een koperslager, aan een beroerte, waardoor hij het morele gezag overnam over zijn broers Edward, Maurice en Gustave. Hij genoot zijn middelbaar onderwijs aan het Koninklijk Atheneum te Gent. Hij dweepte met de poëzie van Charles Baudelaire.

In Gent studeerde hij ook Germaanse filologie en kwam in contact met het Frans symbolisme.

Hij werd vanaf 1906 correspondent van de Nieuwe Rotterdamsche Courant te Brussel, met zijn rubriek "Kunst te Brussel".

Hij woonde met zijn gezin tussen april 1920 en voorjaar 1925 in Oostende van waaruit hij zijn rubriek "Kunst te Brussel" voortzette. In deze stad had hij regelmatig contact met de lokale kunstschilders James Ensor en Constant Permeke.

nog dichtte, en door Karel van de Woestijne★, de decadente Vlaamse Kop met de brede neerhangende halfbloedlippen ('De tuinen galmen in de walmen van den herfst...') die volgens Peter zwaar bezat les gaf aan de Universiteit met nog sporen van zijn slemperijen op zijn kleren. In de bus, bij het raampje vlak achter de rug van de dikke chauffeur die, een mens mag toch een keer lachen, de oranje tipdas★ van een kerlinneke★ als een tulband op zijn hoofd had geknoopt, zat een donkerharig meisje★ dat vaag op Bekka leek maar dan in het beschaafde, burgerlijke, tamme. Zij was de enige in de bus die geen uniform droeg, maar een zijdeachtig jurkje met herfstkleurige bloemen. Zij staarde onafgebroken naar buiten zonder het wisselende landschap te volgen, glooiend, bebost, met akkers die tot aan de horizon reikten. Zij dacht ongetwijfeld aan de patriciërswoning die zij, ongezien, voor dageraad had verlaten en waar haar moeder aan een slopende ziekte lag te sterven, want zij wou haar vader die zich in het oog van het noodlot koen en waardig had gedragen met zijn echtgenote alleen laten opdat hij, ongehinderd door haar aanwezigheid, haar laatste woorden zou kunnen opvangen die niet voor een kind bestemd zijn, en nu leverde zij zich over aan het vaak onbestemde maar in haar geval zeer concrete verdriet van een enig kind. Louis wou naast haar plaats nemen, haar hand vasthouden, haar troosten, bijvoorbeeld zonder haperen fluisteren: 'Het is afschuwelijk, maar het ligt in de natuur der dingen, dingen groeien maar moeten uiteraard dan ook vergaan.' Zoals men in de boeken van Gulbranssen★ of John Knittel★ zei, minder bij Jack London★. Maar dan zou hij haar storen in de mijmering van haar ziel. Misschien kon hij haar, bij het uitstappen van de bus, een briefje in de hand duwen: Uw voorkomen heeft mij getroffen. Gij hebt een door mij zelden (nooit?) ontwaard (gezien) profiel, het is nobel? voornaam? trouw? nee, *innig.*

Het meisje peuterde in haar neus, zoals men doet als men vergeetachtig wordt door een groot verdriet.

In de turnzaal van de gemeenteschool van Wierebeke werden zij begroet door het schoolhoofd, een oom van Ge-

Hij was redacteur van achtereenvolgens de tijdschriften *Van Nu en Straks* (1896-1901) en *Vlaanderen* (1903-1907).
Hij stond bekend als “eenzelvig en teruggetrokken” (biograaf Peter Theunynck), anderzijds als een harde werker.

De tuinen galmen in de walmen van den herfst...

- o Gij, die 't Leven aan uw lippen hebt geperst
zóó, dat uw rijpe mond van de eigen tanden bloedde:
thans is de tijd voorbij der godlijk-schoone woeden
die woelden door uw leên bij 't worstlen, dag aan dag,
met al de vreugden die een mensch benijden mag,
met al de rijke koortsen die een mensch mag lijden...

- Thans gaat gij door den tuin. De Stilte is aan uw zijde.
Bezie ze niet: zij is noch goed, noch schoon vandaag...
- De dag is doof; het uur is gouden-mat, en vaag;
de tijd is luistrend...

En het wordt, of 't oude lijden,
of 't kloppen van uw hart zich plots uit u gaat breiden,
gaat maatlijk wegen in die doofheid, wís en tráag,
en, schriklijk ijl in 't lange en banglijk-durend talmen,
gaat wanken door 't gedein der herfstelijke walmen...

- De tuinen liggen doof, die van uw harte galmen.

Tipdoek: omslagdoek, hals- of hoofddoek die, met een tip op de rug, wordt vastgespeld.

Een donkerharig meisje: Simone.

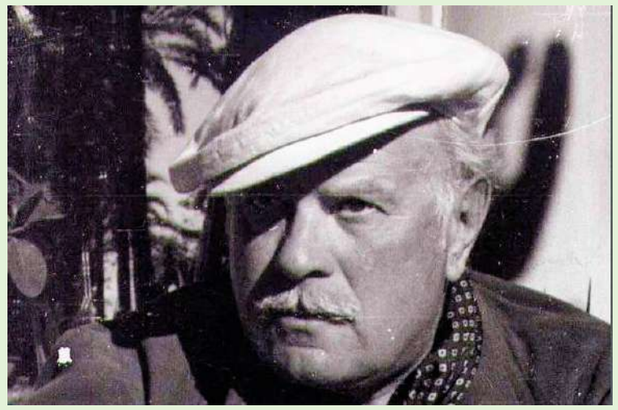
Kerlinneke: vrouwelijk bij kerel (Duits: Kerl, Engels: ceorl of churl). Een kerel was in verschillende Germaanse culturen tijdens de Middeleeuwen een vrije man van lage geboorte, meestal iemand uit de boerenstand. Zie ook p. 111 context.

Trygve Emanuel **Gulbranssen** (Oslo, 1894 – Eidsberg, 1962) was een Noors romanschrijver. Zijn beroemdste werk is de trilogie *Het geslacht Bjørndal*, bestaande uit *En eeuwig zingen de bossen* (1933), *Winden waaien om de rotsen* (1934) en *De weg tot elkander* (1935), waarin hij het Noorse plattelandsleven in de periode 1760-1810 beschrijft.

Gulbranssen heeft over het algemeen niet veel op met de hogere standen en die

worden ook stevig en met humor op de hak genomen.

John Knittel (1891 in Dharwar, Indien - 1970 in Maienfeld, Graubünden): Zwitsers auteur.

In 1921 streek Knittel met zijn gezin neer aan het meer van Genève. De jaren erna reisde hij naar Egypte, Algerije en Tunesië. Hij was een bewonderaar van Mahatma Gandhi en steunde een Zwitsers humanitair project dat het armoedige leven van de Fellachen (grote achtergestelde bevolkingsgroep in Egypte) moest verbeteren.

Tijdens WOII bezocht hij Joseph Goebbels in Berlijn en bij de samenkomst van dichters in Weimar sloot hij zich aan bij de ESV (de Europäischen Schriftsteller-Vereinigung).

Voor de Zwitserse bond van schrijvers gold hij als «Nazifreund».

Jack London: zie p. 8, 334 - 335 context.

Nach Ostland wollen wir reiten (oud volkslied, emigrantenlied, populair in de 30er jaren)
https://www.volksliederarchiv.de/nach-ostland-wollen-wir-reiten/

Nach Ostland wollen wir reiten
nach Ostland wollen wir mit
wohl über die grüne Heiden
frisch über die Heiden
ist uns eine bessere Stätt´

Wenn wir ins Ostland kommen
ins hohe Haus gar fein
Da werden wir eingelassen
frisch über die Heiden
man heißt uns willkommen fein

Willkommen wird uns geboten
willkommen müssen wir sein
Da werden wir Abend und Morgen
frisch über die Heiden,
noch trinken den kühlen Wein

Auteur en componist onbekend. Andere volksliedjes met Nach Ostland u.a. in: *Die weiße Trommel* (1934, met de notitie "Uit het Vlaams").

Een **Quadrille**: dans, uitgevoerd door vier koppels in de vorm van een vierkant. Het is de (verre) voorloper van square dancing.

De term ontstond in de zeventiende eeuw onder invloed van militaristische parades, waarbij vier ruiters en hun paarden vierkante figuren uitvoerden. Het woord quadrille vindt zijn oorsprong waarschijnlijk in het Spaanse cuadrille (verkleinwoord voor het getal 4) en het Latijnse quadratus (= vierkant).

De quadrille werd steeds populairder en vervolgens uitgevoerd zonder paarden, zodat iedereen het kon dansen, rond 1816 eerst vooral door de hogere klasse van de bevolking, vervolgens door de gehele bevolking.

Mie Katoen komt morgennoen / Wij zullen een potje drinken.
Volksdans. De oorsprong van de tekst en de melodie is niet bekend. De melodie (vgl. En Hoeperdepoep zat op de stoep) is begin twintigste eeuw aangetroffen bij veldonderzoek in Vlaanderen.

nevoix. Hij was verheugd over de eenwording van de Vlaamse jeugd in het NSJV dat het Algemeen Verbond van de Vlaamse Jeugd, de Dietse Meisjesscharen, Jong Dinaso, de REX-Jeugd Vlaanderen, de Vlaamse Jeugd, het Vlaams Instituut voor Volkskunst en nog veel meer bundelde. In opgewekt en vaderlijk Duits sprak toen een verkouden, bebrilde veertiger, Doktor Bühlen, over de nieuwe ordening van Europa naar de volkse beginselen. Bosmans, naast Louis, kon het Duits moeilijk volgen, zijn mond stond open van de inspanning. Het ging erover dat Dietsch und Deutsch aus einer Wurzel ontstaan waren en dat die neue germanische Ordnung door alle Beteiligte im völkischen Schicksalsinteresse in zich die Verpflichtung Deutsch und Dietsch niet sprakelijk-filologisch in Antithese maar zondern Geschichts- und Toekomstbildend in Synthese gezien wordt. Sterke rughaltloze bekentenis tot Zusamenarbeid mit dem grossen deutschen Brudervolk.

Nach Oostland willen wir reiten★, das war das lied onzeren Voorveder, en dat bleibt der Weg der Natur.

Daarna danste Louis de quadrille★ van 'Mie Katoen'★ en een zakdoekdans waarbij een mollige, stroblonde meid met een ronde bril hem bleef aanklampen.

'Ik heb u nog gezien in Roeselare,' zei zij.

'Het zou kunnen.' (Nooit Roeselare gezien, stad van Tetje, Egyptenaren en Rodenbach.)

'Op de Nieuwmarkt. Ge keek de hele tijd naar mij.'

'Ja. Ik herinner 't mij heel goed.'

'Wat voor een kleed had ik aan?'

'Een blauw.'

'Lichtblauw ja.' Huppeldehup. Zweet. Hop. Hop. Haar vlechten zwierden, ranselden de lucht. Zwaai. Zweep.

'Gij hebt nog niet veel gevolksdanst, hé?

'Ik ben het aan het leren,' zei Louis.

'Gij hebt er aanleg voor, ik zie dat direct.'

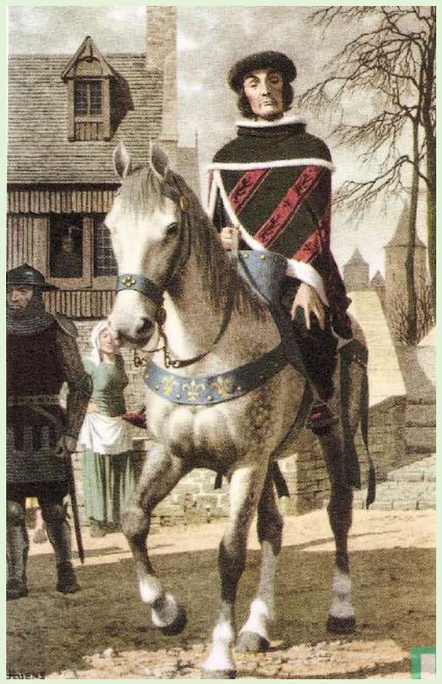
'Bedankt.'

Zij zat naast hem op de platte stenen in een openluchttheater, een glooiing en een arena in een heuvel gegraven,

Märchen von Grimm. *Grimms Märchen* is het populaire woord voor de beroemde verzameling *Kinder- und Hausmärchen*, in de onderzoeksliteratuur ook als KHM afgekort, die de gebroeders Jacob en Wilhelm Grimm tussen 1812 tot 1858 uitgaven. Zij verzamelden voor hun volksliederenverzameling *Des Knaben Wunderhorn*, sprookjes uit hun kennissenkring en uit de literatuur. Men had aanvankelijk niet het oog op kinderen, het was uit volkenkundige interesse dat zij werkten.

Geïllustreerd Titelblad, deel I, 2de druk, 1819.

Jacob van Châtillon of **Jacques de Châtillon** (ca. 1260 - 11 juli 1302): Frans edelman die in 1300 door koning Filips IV van Frankrijk werd aangesteld tot landvoogd van het graafschap Vlaanderen. Dat was geen goede keuze. De Châtillon had weinig inzicht in de specifieke situatie in Vlaanderen waar steden zoals Gent, Brugge en Ieper veel machtiger en rijker waren dan welke Franse stad dan ook en sterk op hun autonomie en status steunden. Zijn opdracht om de soevereiniteit van de Franse koning te versterken, mislukte dan ook. Hij onderkende de tegenstellingen niet die bestonden tussen de aanhangers van de graaf (liebaards) en die van de koning (leliaards), maar ook niet binnen de steden tussen de patriciërs die het bestuur in handen hadden, en het gewone volk. En het volk wilde vooral politieke inspraak. Châtillon steunde tot hun grote woede de patriciërs; de ambachtslui kozen dan ook massaal partij voor de liebaards. Daar bovenop kwamen dan nog de blijvende tegenstellingen tussen de voornaamste steden.

achter het toneel stonden dichte dennen, als in de illustraties van de Märchen van Grimm★, zachte aquarellen, zoals Nonkel Leon die nooit zou kunnen penselen.

Zij dronken donker Oudenaards bier en aten boterhammen met kaas die Genevoix ronddeelde. Ineens herkende Louis het toneel. Hij is vier of vijf jaar, zijn vader tilt hem op tussen drummende mensen, zet hem neer, op een platte steen waarrond nat gras groeit, Mama neemt hem op haar schoot en trekt een geel en zwart gestreepte, gebreide muts over zijn hoofd. Tegen een achtergrond van fosforescerende dennen staat de smid Smedje Smee en duwt een gouden zwaard tegen het fonkelend harnas van de Franse tiran Chatillon★ die in het Frans om genade krijst. Louis krijst ook en wordt gesust. Hij krijst weer als veel later Chatillon, die je kunt herkennen als Fransman omdat hij een lelie op zijn jas draagt, zijn bijl heft en die in Smedje Smee's moeder slaat, zij had een bloedrode streep over haar hals, zij had van bloed glinsterende handen waarmee ze wiekte. Krijsen. Trappelen. Mama bedaart hem. Niet genoeg. Nooit genoeg. Nooit meer.

'Het is kaas uit de streek,' zei het meisje dat Hilde heette en hobo speelde met haar broers en kaart kon lezen en het snelst van haar *ronde* haar ransel kon inpakken.

'Ronde?'

'De ronde, de rei, het pennoen★, de gouw en het gebied,' reciteerde zij.

Bosmans deed de ronde om restjes en korstjes brood op te halen. Met bolle wangen, malende kaken streek hij neer en gaf Hilde een flintertje kaas.

'Hm, hm,' deed zij. 'Het is kaas uit de streek.'

'Als ge wilt zal ik er u straks nog wat brengen,' zei flirtende Bosmans.

'O ja? Gij zijt lief.'

'Gaarne gedaan.'

'En nog een boterham.'

'Twee,' zei veroveraar Bosmans.

'Ik heb een tante,' zei Louis, 'mijn Tante Nora die altijd

Hij maakte een fout toen hij, bij de bezetting van Brugge, zijn soldaten in de stad liet overnachten. Tijdens de Brugse Metten werd een aantal van hen door Brugse opstandelingen vermoord terwijl de anderen vluchtten naar het kasteel van Kortrijk. Châtillon kon nog net ontsnappen door zich te vermommen als een eenvoudige man. Zoals zovele Franse edellieden, sneuvelde hij een paar maanden later tijdens de Guldensporenslag.

Dankzij Conscience, maar ook al door vroegere geschriften, werd Châtillon definitief afgeschilderd als de integrale slechterik en erfvijand van de Vlaming. Vanaf de lagere scholen werd hij in Vlaanderen opgevoerd als de Fransdolle Vlaamshatende seigneur, aan wie hier tijdens de Brugse Metten en vooral dan tijdens de Guldensporenslag de definitieve rekening werd gepresenteerd door de Vlaamse ambachtslui.

De objectieve geschiedenis was natuurlijk genuanceerder en liet zien dat Châtillon helemaal geen eersterangsfiguur was in de uitvoering van de politiek van de Franse koning.

Een **pennoen** is een historisch begrip dat verwijst naar een klein, vaak driehoekig of gevorkt vaantje dat ridders vroeger aan hun lans droegen om herkenbaar te zijn op het slagveld. Het was doorgaans een vierkante vlag met een of meerdere lange punten. De term werd in de 19e en 20e eeuw gebruikt als naam voor verschillende Vlaams-nationalistische en katholieke studenten- en literaire tijdschriften, waaronder het bekende blaadje van Albrecht Rodenbach.

Hervekaas of Herfse kaas (Frans: Fromage de Herve) is een (oorspronkelijk) Limburgse oude kaas die sinds de 15e eeuw wordt gemaakt in het Land van Herve. Het vierkante kaasje heeft een indringende geur en wordt daarom (Herfse of Limburgse) stinkkaas genoemd.

Remoudou

Dezelfde kaas werd vroeger ook gemaakt in Maastricht en omgeving. Hier werd en wordt meestal de naam Rommedoe gebruikt; dit is een samenvoeging van het Maastrichtse “roum” (=room) en het Franse “doux” (=zacht).

Lebemann: bon vivant, levensgenieter.

poetsen bakt. Toen mijn ouders pas getrouwd waren heeft ze een keer een stinkkaas, Herve★, onder hun bed gestopt.'

'Ik ben niet voor Herve-kaas★,' zei Hilde, 'uw adem ruikt de hele dag.'

'Dat hebt ge van Camembert ook,' zei *Lebemann*★ Bosmans.

'O ja?' koerde Hilde.

'Ja, ge moet direct daarna op een koffieboontje knabbelen.'

'Is malt ook goed?' De twee geliefden gierden. Louis wandelde weg, naar het toneel waar Genevoix limonade uitschonk.

'Bosmans is verliefd,' zei Louis schamper tot Haegedoorn.

'Zij is niet mis,' zei Haegedoorn. 'Een ferm gat.'

'Ja, maar die bolle kop.'

'Daar legt ge een handdoek op.'

Het meisje in burger dat op Bekka leek zat in de schaduw met opgetrokken benen waarover haar gebloemde jurk spande. Elke keer dat zij in haar boterham beet vertrok haar gezicht in een woeste grimas.

'Die daar,' zei Louis, 'dat zou nog iets voor mij zijn.'

Meteen stapte Haegedoorn op het meisje af. Met een gloeiende schaamte zag Louis hoe Haegedoorn tegen haar aanpraatte terwijl hij naar hem wees.

Ik zal dit melden. Haegedoorn moet uit onze rangen gegeseld worden, omdat hij de elementairste regels van de kameraadschap schendt.

En overigens, Schaarleider, heeft u niet gezien dat Haegedoorn *twee* flesjes Oudenaards bier gedronken heeft in plaats van ons reglementair rantsoen van één fles per man, en Schaarleider, Haegedoorns vader smokkelt spek en boter, ook de zoon konkelt met de ergste vijanden van ons volk. Haegedoorn stak zijn hand uit, trok het meisje overeind dat onbegrijpelijk gewillig met hem meekwam, naar Louis toe.

'Hier is hij,' zei Haegedoorn. Het meisje was bijna zo groot als Louis.

'Het schijnt dat gij mij dringend iets moet zeggen.' Zij kauwde.

Men zegt dat ‘t vlaamsch te niet zal gaan: Guido Gezelle, (1860?)

Gij zegt dat ‘t vlaamsch te niet zal gaan:
‘t en zal!
dat ‘t waalsch gezwets zal boven slaan:
‘t en zal!
Dat hopen, dat begeren wij:
dat zeggen en dat zweren wij:
zoo lange als wij ons weren, wij:
‘t en zal, ‘t en zal,
‘t en zal!

'Het is te zeggen... ja, dat het hier magnifiek is, de pure lucht van de bossen... van deze streek... waar de kaas vandaan komt...' Zij staarde ongelovig naar Louis' maagstreek, naar het blinkende koppelslot met de meeuw die het Deltateken omklemde. Als gek opgewreven vanmorgen met koperpoets. Hilde verliet de rij bij Genevoix en reikte hem een flesje limonade aan. (Ga weg, vetzak!) Een fluitsignaal weerklonk, men verzamelde.

'De volgende keer dat ge mij iets wilt zeggen,' zei het meisje dat grijsblauwe ogen had, 'denk er eerst goed over na.' Zij ging naar de achterkant van het toneel met lange, atletische passen die niet bij haar ranke lijf hoorden.

'Zij heeft het hoog in de bol,' zei Hilde.

'Waarom draagt ze geen uniform?'

'Zij?' Hilde glimlachte vredig. 'Zij is niet van ons. Zij is meegereden met haar vader, dat is alles.'

Genevoix brulde, men trad aan, de Opperschaarleider verscheen, knapen en kerels vormden een kring. In hun midden trad een man ★ in een bruinfluwelen jasje en een flanelbroek. Hij had rood ongewassen haar dat in vette krullen op zijn schedel gekleefd zat. Hij keek woedend links en rechts, wachtte tot geen adem meer hoorbaar was, stak zijn kin vooruit, zocht iets in de verte, tussen de schaapjeswolken, spreidde zijn armen en kruiste ze.

'Men zegt...' zei hij venijnig, schraapte zijn keel en riep toen schril: 'Men zegt dat het Vlaams teniet zal gaan, 't en zal! Dat het Waals gezwets zal bovenslaan, 't en zal! Dat zeggen en dat zweren wij, zolang als wij ons weren, wij...'★

Vogels antwoordden, koeien loeiden. Hij overstemde ze, blafte, schreeuwde, stak zijn verkrampte vingers naar de horizon waar de laaiende rijmen van Guido Gezelle (priester en dichter, twee van de drie eerbare beroepen) het tot nu toe geknechte volk wakker maakten. Handgeklap. De man wiste zijn zweet af, plette zijn krullen, boog, uitgeput.

'Hij kan het toch goed zeggen,' zei Bosmans.

'Hij is begeesterd,' zei Hilde.

'Ik heb er kippenvel van gekregen,' zei een klein meisje en

Waar men geen kleinheid kan ontwaren,
Maar zij alleen nog blijven leven:
De hemel waar de wolken varen,
De zee waarop de baren streven.
Daar streeft zij, vaart zij met haar mee
En hangt in den hemel boven de zee.

Zo begint 'De Meeuw', een natuurgedicht van de controversiële priester en collaborateur Cyriel Verschaeve (1874-1949).

Ons Volk: zie p. 82.

Schampavie: (< Sp. escampavia: licht type oorlogsschip dat snel kan varen.)
Vandaar een woord (spreektaal) om aan te geven dat iemand er stilletjes vandoor gaat.

Schampavie spelen: er tussenuit knijpen
Schampavie zijn: de plaat gepoetst hebben.

liet het zien op haar schraal armpje, vlak bij de oranje rune van trouw.

'En ge moet hem horen over de meeuwen! "Waar men geen kleinheid kan ontwaren..."'★

'Het is dat ik aldoor speelschaardienst heb, anders ging ik naar zijn avondlessen in voordracht.'

'Het is bijna niet te geloven dat het dezelfde man is die Dalle speelt in de radio!'

'Van Wanten en Dalle? Is hij dat?'

'Ja. De apotheker Paelinck.'

Het meisje dat op een elegantere Bekka leek ging naar de apotheker toe en stak haar arm door de zijne, leidde hem weg als een zieke.

Daarna zou men een bezoek brengen aan Geerten Gallens, wiens werk soms in kleuren in *Ons Volk*★ werd afgebeeld. Een onzer beroemdste landschapschilders, zei Genevoix, die zoals altijd in kleine landen het geval is, meer in het buitenland gewaardeerd wordt dan bij ons, zijn eigen mensen steunen hem niet, maar hij draagt zijn lot in afzondering en vertrouwen in zijn kunst.

Zij klommen zingend een heuvel op, naar het landelijk café 'Schampavie'★ dat door de kunstenaar werd uitgebaat in de serene Vlaamse boslucht.

De Opperschaarleider gaf toestemming om nog één glas bier te drinken, maar dan niet het Oudenaardse bier (gesteld dat zij het konden krijgen want hun flesje van daarnet was aangeboden door de brouwer van Wierebeke, een ware sympathisant).

Geerten Gallens was een paterachtig mannetje dat handenwrijvend tussen de tafeltjes schoof. Gele dons lag her en der verspreid op zijn kalende bultige schedel. Olijke oogjes achter een stalen brilletje. Zijn afgebeten vingernagels droegen nog sporen van verf, hij beet op een gekrulde pijp.

In groepjes van zes mochten zij zijn atelier bezoeken. Gallens wees naar het heuvellandschap door de wijde ramen, die vooral het noorderlicht binnenlieten, zo essentieel voor een schilder. Er stonden twee schildersezels, bespat

met duizenden verfvlekjes. Gallens poseerde met zijn palet in de hand toen Hilde foto's van hem en haar Reileidster nam. 'Gij moet er mij wel eentje opsturen, deugnietje,' zei hij.

'Dat spreekt vanzelf, meester,' zei de Reileidster.

'Jaja, dat zeggen ze allemaal.'

De schilderijen leken op elkaar, meestal stelden zij een sneeuwlandschap voor met sprietjes van bomen en de felrode lucht van een ondergaande zon. Er hing er een in het salon van Marnix de Puydt.

'Wel, wat peinst ge ervan? Oprecht zeggen. Kom, kom, geen maniertjes.'

'Het is schoon,' zei Haegedoorn.

'Dat weet ik ook,' knorde de schilder. 'Maar wat voelt ge, wat ondergaat ge als gij mijn werk ziet? Is het een stille ontroering, zoals men in *De Gentenaar* heeft geschreven of is het meer een esthetische emotie? - Zie ze daar eens staan met hun mond vol tanden! Ehwel, merci, is dat de Jeugd van Vlaanderen?'

'Dat komt omdat onze jeugd niet gewend is...' begon de Reileidster.

'Dan moet onze jeugd leren zijn gedacht te zeggen!' riep Gallens.

'Wel, wat is het? Spuw het uit! Is mijn werk misschien niet modern genoeg voor uw smaak? Maar, gastjes, dat moderne, dat zogezegd moderne heeft ons leven vergald, van mijn vrouw en mijn kinderen en mij! Wat heeft het moderne ons bijgebracht? Alleen maar modieuze zotternij! Het ene nog dwazer dan het andere! En is dat het beeld van de hedendaagse mens?'

Hij greep de loep die naast zijn palet lag en duwde haar in Louis' hand.

'Vooruit! Kijk er door! Hier! Maar kijk toch, nondedju!'

Louis beefde, richtte de loep, zag de sprieteltjes, de minieme vertakkingen van de boompjes in de klodderige sneeuw.

'Dat is handwerk, meneer! En wat doet die lomperik van een Permeke die nota bene door Pater Stubbe wordt geroemd?